

LATVIJAS
ZVĒRKOPJU
ASOCIĀCIJA

Zvērkopība
LATVIJĀ

Zvērsaimniecības 1989.g.

(Rekordgads zvērkopībā)

36 220

L 2000-4
L 201

Latvian National
BIBLIOTEKA

Zvērkopība

LATVIJĀ

LATVIJAS
ZVĒRKOPJU ASOCIĀCIJA

ISBN 978-99-11-01010-1

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

03 000 14914

Atbildīgais redaktors *Valentīns Sakars*
Sastādītāja un redaktore *Ilze Būmane*
Datormaketēšana *Ieva Būmane*
Datormaketētājs *Juris Karčevskis*
Korektore *Ilze Čerņevska*

Vāka dizains *Andris Bergmanis*

Foto no Latvijas zvērsaimniecību un zvērkopības
speciālistu personīgajiem arhīviem

Grāmatu sagatavojusi izdevniecība «Avots»

ISBN 5-401-01109-1

LATVIJAS
ZVĒRKOPJU ASOCIĀCIJA

© Andris Bergmanis, vāks
© Latvijas Zvērkopju asociācija

Grāmatas izdošanā līdzekļus ieguldījuši

- ◆ SIA «Gauja AB» (*Zigfrīds Girgensons*)
  - ◆ A/s «Grobiņa» (*Laimonis Laugalis*)
  - ◆ Zemnieku saimniecība «Stirnas» (*Roberts Šakins*)
  - ◆ SIA «Akots-1» (*Andris Upenieks*)
  - ◆ SIA «Mārupe» (*Jānis Zvaigzne*)
  - ◆ K/s kažokzvēru ferma «Lāčplēsis» (*Dzintra Briede*)
  - ◆ SIA «Onikss AB» (*Gunārs Filoņenko*)
  - ◆ A/s «Madona AB» (*Vladimirs Faļiļevs*)
  - ◆ LKCS «Turība» Saldus zvērsaimniecība (*Ainārs Rožkous*)
  - ◆ LKCS «Turība» Gulbenes zvērsaimniecība (*Vaira Vērse*)
  - ◆ SIA «Ūdele» (*Baiba Zirne*)
  - ◆ SIA «Sengauja» (*Arvīds Krastiņš*)
  - ◆ SIA «Ezers» (*Guntis Ivanovs*)
  - ◆ P/s «Blāzma» (*Juris Freibergs*)
  - ◆ SIA «Krimulda» (*Nils Feodorovs*)
-

GRĀMATA PAR MĪLESTĪBU

Mūsu grāmata bija iecerēta kā atmiņas par zvērkopību. Bet, kad speciālisti, saimniecību vadītāji, zvērkopji sāka rakstīt un stāstīt par savu darbu, sapratām: šī nozare nav izzudusi, lietpratēji tikai mācās strādāt savādāk. Ne visiem tas izdodas. Kad sāp sirds, kad gruzd aizvainojums, prāta balsij grūti paklausīt.

Grāmatas autori stāsta par mīlestību. Ir tādi arodi, kur nelīdz zināšanas un augstu skolu diplomu vien. Tāda ir arī zvērkopība. Un, kā jau tas dzīvē notiek kopš senseniem laikiem, mīlestība ir viegli ievainojama, tā neprot sevi aizstāvēt.

Smagākais pārbaudījums bija privatizācija. Daudzi to neizturēja tieši tāpēc, ka pārāk mīlēja savu darbu. Viņiem skaistie kažokzvēri arvien bijuši dzīvas radības un tikai pēc tam – manta, prece, kapitāls. Eiropa iegalvo: «Nē, nē, galvenais ir nauda un manta.» Mūsu zvērkopis nesaprot...

Ļoti gribētos, lai skaistums, ko izauklējusi mīlestība, ir pieejams visiem. Bet kažokāda ir izcila un dārga prece. Kažoki, apmetņi, zvērādām rotāti vakartērpi raksturo labklājīgu sabiedrību. Mums tādas vēl nav. Taču sākam jau aprast ar kažokādu modi. Tā ir gan skaista, gan lietderīga.

...Pēc negaisa daba atdzīvojas. Pēc grūtiem pārbaudījumiem cilvēki top stiprāki. Zvērkopji tic, ka nepietrūks mīlestības un sīkstuma, lai Latvijā viņu darbs tiktu novērtēts un atzīts.

Sastādītāja

ISBN 5-401-01109-4

© Andris Bergmanis, vārds
© Latvijas Zvērkopju asociācija

SATURS

Zvērsaimniecību saraksts	7
Zvērkopība Latvijā (vēsturisks atskats)	10
Latvijas Zvērkopju asociācija	12
<i>A. Upenieks</i> . Latvijas zvērkopības vēsture un mūsdienas	14
<i>V. Sakars</i> . 30 mēneši ar «ģenerāļa» uzpleciem	19
<i>A. Aņisimova</i> . Bijām Savienības lideri	31
<i>Ņ. Zobkova</i> . Praktiskā zvērkopība	37
<i>A. Strauts</i> . Izstāde: būs, nebūs? Bija!	45
<i>M. Ivanova</i> . «Gauja» pirmā pēc kara	51
<i>A. Veckaktiņš</i> . Mācāmie konkurēt	58
<i>V. Bušmane</i> . Selekcionāri Rudziņi	61
<i>A. Upenieks, Ņ. Zobkova</i> . Zvērkopības apvienības un «Juglas» pārvērtības	65
<i>R. Šakins</i> . Jugla, Tumšupe un «Stirnas»	73
<i>A. Strauts</i> . Kā tapa «Grobiņa»	77
<i>O. Sprūde</i> . No sociālisma – kapitālismā	83
<i>G. Oļukalns</i> . Mārupes variants	91
<i>Dz. Briede</i> . Lielvārde – nozares dzimtene	96
<i>B. Birģele</i> . Mūžs kopā ar kažokzvēriem	100
<i>A. Rožkovs</i> . Ūdeļu skaits dubultojies	104
<i>T. Kļaviņa</i> . Saldus zvērsaimniecība jubilejā	107
<i>V. Vērse</i> . Gulbeniešiem patīk lapsas	110
<i>L. Kurpniece</i> . Kā mēs strādājam	113
<i>M. Bierande</i> . Nākotnieši iztur	117
<i>G. Filoņenko</i> . Gribu būt ilggspēlētājs	121
<i>M. Atāla</i> . «Madonas» ziedu laiki	124
<i>V. Faļilejevs</i> . ...un īpašnieku slogs	132
<i>B. Zirne</i> . Atmiņas par «Ādažiem»	134
<i>A. Krastiņš</i> . Profesionāļa stāsts	138
<i>M. Ulme</i> . Krimuldas gars	144

<i>N. Feodorovs</i> . Mūs izputināja devība	149
<i>G. Ivanovs</i> . No turīgās «Lubezeres» uz «Ezeru»	151
<i>I. Vanaga, J. Freibergs</i> . «Blāzmas» pēdējais mohikānis	155
<i>A. Nagliņš</i> . Zvērkopība pasaulē un mēs	159
<i>Z. Girgensons</i> . Dzīvojam!	169
<i>Dž. Lindholms</i> . Esmu jūsu kolēģis	172
Anotācija angļu valodā	174
Anotācija krievu valodā	177

Zvērsaimniecības

2000. gada

1989. gadā

		Ūdeles	Lapsas	Polārlapsas
1.	p. s. «Gauja»	+	+	-
2.	p. s. «Grobiņa»	+	+	-
3.	p. s. «Madona»	+	+	+
4.	p. s. «Jugla»	+	+	-
5.	p. s. «Ainaži»	+	-	+
6.	p. s. «Lubezere»	+	-	-
7.	ZPS «Krimulda»	+	+	-
8.	p. s. «Liepupe»	+	-	-
9.	p. s. «Dunava»	+	-	-
10.	p. s. «Cesvaine»	+	-	-
11.	k. «Ādaži»	+	-	+
12.	k. «Mārupe»	+	-	-
13.	k. «Ķekava»	+	-	+
14.	k. «Blāzma»	+	-	-
15.	k. «Ozolaine»	+	-	-
16.	k. «Nākotne»	+	-	+
17.	k. «Zelta druva»	+	+	-
18.	k. «Lāčplēsis»	+	-	+
19.	k. «Baldone»	-	-	+
20.	k. «Sarkanais strēlnieks»	-	-	+
21.	k. «Ezerciems»	-	+	-
22.	zs «Gulbene»	+	-	+
23.	zs «Ventspils»	+	-	-
24.	zs «Saldus»	+	-	-
25.	zs «Krāslava»	+	-	-
		22	7	9

Ventspils rajona kolhozam «Pope» un Kuldīgas rajona kolhozam «Renda» bija pa vienai jenotu fermai. Krāslavas rajona kolhozam «Skaista» un Ventspils rajona kolhozam «Uzvara» – trušu un nutriju fermas.

2000. gadā

		Ūdeles	Lapsas	Polārlapsas
1.	SIA «Gauja AB»	+	+	-
2.	A/s «Grobiņa»	+	+	+
3.	A/s «Madona AB»	+	-	-
4.	SIA «Akots-1»	+	-	-
5.	Z/s «Stirnas»	+	+	+
6.	SIA «Mārupe»	+	-	-
7.	K/s «Lāčplēsis»	+	-	-
8.	SIA «Onikss AB»	+	-	-
9.	SIA «Sengauja»	+	-	-
10.	SIA «Redes»	+	-	-
11.	Gulbenes LKCS «Turība»	-	+	+
12.	Saldus LKCS «Turība»	+	-	-
13.	Latvijas-Vācijas kopuzņēmums «RF un Ko»	-	+	+
		11	5	4

Pēdējo gadu informācija (tūkstošos)

Gadi	Ūdeles		Polārlapsas		Lapsas	
	māšu skaits	izaudzētie kucēni	māšu skaits	izaudzētie kucēni	māšu skaits	izaudzētie kucēni
1996	110,7	473,6	7,2	42,5	6,7	27,0
1997	125,4	569,8	8,3	49,6	6,8	25,9
1998	132,6	521,7	4,6	20,3	7,5	29,4
1999	66,9	288,5	2,3	11,4	2,4	8,8

Galvenie ūdeņu audzētāji Eiropā 1998. gadā

Valsts	Zvēru skaits
Dānija	11 900 000
Krievija	3 300 000
Holande	2 600 000
Somija	2 200 000
Zviedrija	1 300 000
Baltkrievija	700 000
Latvija	570 000
Ukraina	420 000
Lietuva	250 000
Igaunija	15 000

Galvenie lapsu audzētāji

Valsts	Zvēru skaits
Somija	2 700 000
Norvēģija	525 000
Krievija	480 000
Polija	300 000
Igaunija	87 000
Latvija	76 000
Lietuva	60 000

ZVĒRKOPĪBA LATVIJĀ (VĒSTURISKS ATSKATS)

No grāmatas «Sudrablapsu un citu
kažokzvēru audzēšana». Autors
V. Kulbachs, Rīgā, 1937. g.

1894. gadā divi vīri – C. Daltons un R. Oultons (Kanāda) – izveidoja pirmo sudrablapsu audzēšanas fermu. Tajā pat laikā Kanādā, Sibīrijā un Norvēģijā ar līdzīgu ideju nodarbojās arī citi ļaudis. Ir ziņas, ka pie mums Vidzemē 1888. gadā bijuši veiksmīgi mēģinājumi krustot sudrablapsu ar sarkano lapsu.

Daltona un Oultona panākumi ieinteresēja plašākas aprindas. Nodibinājās daudz jaunu fermu. Eiropā Kanādas sudrablapsu audzēšanu pirmā sāka Krievija, kur ierīkoja fermas un tika veikti pētījumi. Daļu no šīm audzētavām izpostīja Pirmais pasaules karš (1914–20), bet pārējās pārņēma īpašumā valsts. Sudrablapsu audzēšana ieviesās arī citās zemēs, t. sk. Latvijā.

Norvēģija bija tā Eiropas zeme, kurā 1930. gadā bija reģistrēts 50 000 izaudzētu kažokzvēru – divkārt tik daudz, cik šajā gadā izaudzēja visa pārējā Eiropa.

Tajā laikā Latvijā darbojās:

- ♦ Latvijas – Norvēģijas sudrablapsu ferma, kur audzēja arī caunas – vadītājs V. Kulbachs (audzētava Dreiliņu pagasta «Trūvertos», ar autobusu līdz Juglai, tad 2 km caur Strazdumuižu);
- ♦ Zooloģiskā sudrablapsu ferma Garkalnē – vadītājs H. Lange;
- ♦ Vangažu sudrablapsu ferma – vadītājs A. Buge-Hundere;
- ♦ Sudrablapsu ferma Taurupē – īpašnieki Blaua k-gi.

1935. gada ziemā Igaunijā tika sarīkota lapsu izstāde, kurā piedalīties bija lūgtas Latvijas fermas.

Grāmatā minēts, ka tajos laikos Latvijā audzēja arī «ūdens lācišus» – jēnotus un «purvu bebrus» – nutrijas.

Jaunpils valsts lopu audzētavā no Buhāras apgabala bija ievestas karakulaitas, tur tās sauca – «arābi». Krustojot teķus ar baltajām aitām, jaunajā paudzē iegūst melnu jēru, kura āda atbilst karakula īpašībām, tādad ir sprogaina.

«Piemēra dēļ salīdzināsim dažas ādu šķirnes, pie kam ūdra ādas izturīgumu noteiksim 100%, leoparda – 75%, dabīgās ūdeles – 70%, ūdeles (krāsotās) – 35%, caunas – 65%, karakula – 65%, sabuļa – 60%, trusiša – 20%, kurmja – 7%.» (95. lpp.)

«Mēs diemžēl kažokzvēru audzēšanā esam tālu palikuši iepakaļ saviem ziemeļu kaimiņiem. Pašlaik tikai 3 sudrablapsu fermas kā pastāvīgi vidēja lieluma uzņēmumi un 2 mazas fermas kā blakus nodarbe lauksaimniecībā. Viena no fermām audzē zilās lapsas (ziemeļu polārā apgabala iemītnieki, to metieni svārstās no 8–15, pat līdz 21 mazulim). No pārējiem kažokzvēriem vēl audzē nutriju, trusi, ūdeli, sesku, caunu un karakulaitu. 1937. g. audzēšanas periodā mūsu fermās skaitījās 600 sudrablapsas.» (153. lpp.)

LATVIJAS ZVĒRKOPJU ASOCIĀCIJA

ANDRIS UPENIEKS

Latvijas Zvērkopju asociācijas priekšsēdētājs

1991. gadā Lauksaimniecības ministrija ar pavēli nr. 110 nolēma, ka tiek apstiprinātas piecas specializētās valsts zvērkopības saimniecības – «Jugla», «Tumšupe», «Gauja», «Grobiņa» un «Madona». Vienlaikus likvidēja Zvērkopības apvienību, un valsts saimniecība «Jugla» kļuva par apvienības juridisko un tiesisko pārmantotāju, un tai bija pienākums nodrošināt valstisko interešu īstenošanu visos uzņēmējdarbības veidos, neatkarīgi no ražošanas līdzekļu īpašuma veida tiem, kuri nodarbojās ar zvērkopību. Tā teikts šajā dokumentā. «Jugla» tika sadalīta divās daļās: vecā «Jugla» un «Tumšupe», kur par direktoru kļuva Roberts Šakins. Visas zvērsaimniecības pārdēvēja par valsts saimniecībām.

Bet 1992. gadā Lauksaimniecības ministrija ar pavēli nr. 295 noteica tos valsts lauksaimniecības uzņēmumus, kuros atļauts uzsākt privatizāciju. Šajā sarakstā bija arī visas zvērsaimniecības.

Uz «Juglu», kā Zvērkopības apvienības mantinieci, tika uzaicināti visi saimniecību vadītāji un galvenie speciālisti, lai apspriestos, kā turpināt darbu. Rādītāji toreiz bija labi, veicās arī ādu pārdošana, un direktori negribēja steigties, tai skaitā arī «Grobiņa» un «Madona». Ierastais ritms bija zināms un patīkams.

Pirmās, kas iedziļinājās privatizācijas lietā, bija valsts saimniecības «Jugla», «Tumšupe» un «Gauja». Pēc tam – «Grobiņa», «Madona». Bet tās saimniecības, kas toreiz ņēma kredītus par 15–20%, cieta neveiksmi.

Pēc visām pārciestajām grūtībām, kad visu nācās darīt pašiem un vairs neko valsts saimniecība «Jugla» nekoordinēja, kolēģiem tomēr radās vajadzība sadarboties, vienoties par ražošanas lietām, par barības sagādi, ādu realizāciju.

Tā 1994. gada decembrī nodibināja Latvijas Zvērkopju asociāciju. Tās biedri ir 23 zvērsaimniecības, kaut lielākā to daļa zvērus vairs neaudzē.

Asociācija cenšas sekot pasaules tirgum. Bet galvenokārt asociācijas nolūks ir strādāt ar augstākstāvošām organizācijām. Piemēram, kārtojam subsīdijas, uzturam sakarus ar Zemkopības ministriju. Reizi ceturksnī notiek asociācijas sēde, kurā piedalās visi biedri, lai izlemtu, kā kuro reizi rīkoties. Reizi gadā rīkojam divu dienu semināru kādā no saimniecībām, uz tiem ielūdzam īpašniekus, vadītājus, speciālistus. Visu biedru atmiņā saglabājušies semināri «Grobiņā» (1995. g.) un «Mežezērā» (Pļaviņās, 1996. g.). Tā bija gan lietišķa tikšanās, gan kolēģu saiets, kuri pārdzīvojuši privatizācijas sākumvilni. Sirsnības caurstrāvotas dienas, kurās veiksminieki saprata neveiksmīnīkus un varbūt spēja sniegt arī padomu.

Asociācija kārto kontaktus ar ārzemniekiem. Ik gadus rīkojam tikšanos ar izsoļu pārstāvjiem. Viņi tieši saimniecībās tagad slēdz līgumus par kažokādu iepirkšanu, barības pārdošanu, jo viena saimniecība kuģa kravu nopirkt nevar, tas jādara visiem kopā. Ārzemnieki gan labprāt ņem mūsu ādas, bet vispirms pārdod savējās. Cenu ietekmēt mēs vēl nespējam, un tā mūsu ražotājus bieži neapmierina.

Zvērkopības asociācijas priekšsēdētāja vietnieks ir Zigfrīds Girgensons, SIA «Gauja AB» valdes priekšsēdētājs. Grāmatvedi un menedžeri aļojam.

LATVIJAS ZVĒRKOPĪBAS VĒSTURE UN MŪSDIENAS

ANDRIS UPENIEKS

*Latvijas Zvērkopju asociācijas priekšsēdētājs,
dz. 1932. g. Beidzis LLA, zootehniķis.
Zvērkopībā no 1985. gada.*

Ir 2000. gads. Tā ir 55. gadskārta, kopš zvērkopība atjaunota pēckara Latvijā uz jauna veida rūpnieciskiem pamatiem. Gribas apstāties un atskatīties.

Līdz 1945. gadam Latvijā kažokzvērus audzēja vienīgi dažas nelielas privātfermas, galvenokārt tās bija sudrablapsas. Pirmās lielās zvēru fermas radās 1945. gadā, kad dibinājās specializētas zvērsaimniecības – «Jugla» un «Gauja» Rīgas rajonā, bet 1946. gadā – zvērsaimniecība «Madona». Jaunizveidotajās saimniecībās audzēja sudrablapsas, polārlapsas un ūdeles, nedaudz nodarbojās ar piena, gaļas un graudu ražošanu. Neraugoties uz pieredzes trūkumu un pirmajām grūtībām, zvērkopība attaisnojās, jo deva labu peļņu, un kažokādu realizācija vērsās plašumā. Rūpīgais un pārdomātais darbs ļāva gūt labus panākumus.

Sākot ar 50. gadiem, notika jaunu kažokzvēru fermu veidošana. Tās bieži ierīkoja saimniecībās, kas meklēja kādu jaunu ienākumu avotu, jo lauksaimniecības galvenās nozares – augkopība un lopkopība – tur nevei-

cās, līdz ar to bija slikts finansiālais stāvoklis. Bet labās, ienesīgi strādājošās saimniecības rūpējās par zvēru fermām, lai iegūtu blakuspeļņu un plašākas rīcības iespējas. 1960. gadā Liepājas rajonā nodibināja zvērsaimniecību «Grobiņa». Zvēru fermas radās Limbažu rajona valsts saimniecībā «Ainaži» un valsts saimniecībā «Liepupe», Jēkabpils rajona valsts saimniecībā «Dunava» un Talsu rajona valsts saimniecībā «Lubezere», Rīgas rajona zinātniskās pētniecības saimniecībā «Krimulda», kolhozos «Ādaži», «Mārupe», «Ķekava» un «Garkalne», Bauskas rajona kolhozā «Ozolaine», Jelgavas rajona kolhozā «Nākotne», Ogres rajona kolhozā «Lāčplēsis» un vēl vairākās saimniecībās. Četras zvērkopības saimniecības izveidoja Latvijas patērētāju biedrību savienība («Turība») – vispirms 1954. gadā Gulbenes rajonā, vēlāk Ventspils, Saldus un Krāslavas rajonā.

1962. gadā Latvijā kažokzvēru fermas jau bija vairāk nekā 70 saimniecībās. Daudzas – pavisam nelielas, bez barības virtuvēm un saldētavām. Tām nebija kur uzglabāt zivis, gaļu un subproduktus, tāpēc reizēm trūka barības. Darba rezultāti mazajās fermās bija ļoti viduvēji, līdz ar to tika uzskatīts, ka tās saglabāt nav mērķtiecīgi.

Tika likvidētas kolhozu un valsts saimniecību mazās zvēru fermiņas, un 1985. gadā vairs normāli strādāja un ražoja kažokādas 25 fermas, no tām 9 bija valsts saimniecībās, 12 – kolhozos un četras – LPBS saimniecībās. Zvērkopības nozarē tajā laikā jau strādāja speciālisti ar lielu pieredzi, kas mīlēja savu darbu, un zvērkopji, kas bija apguvuši specifiskā darba iemaņas. 1986. gadā valsts saimniecībās zvērkopības rentabilitāte sasniedza 48,5%, kolhozos – 82,3%. Te gan jāpiebilst, ka kolhozi drikstēja daļu kažokādu pārdot arī tirgū, kur izgērētu ādu cena bija daudz augstāka, nekā nododot valstij. Rekordgads zvērādu ražošanā bija 1989. gads, kad Zvērkopības apvienības saimniecībās tika saražots ap 1 100 000 kažokādu, t. sk. 796,5 tūkstoši ūdeļādu, 74,5 tūkstoši polārlapsu un 35,6 tūkstoši sudrablapsu ādu.

Lielākās kažokzvēru fermas bija zvērsaimniecībās «Gauja», «Grobiņa», «Madona», kolhozos «Ādaži» un «Lāčplēsis». Latvija ieņēma vienu no vadošajām vietām Savienībā kažokādu ražošanā un ražoja arī visvairāk ādiņu uz vienu iedzīvotāju republikā. Zvērkopība ar kažokādām nodrošināja vietējo tirgu. Apmēram 50% produkcijas sagatavoja izsolei, bet visas pārējās jau izgērētās kažokādas veiksmīgi pārdeva kaimiņvalstīs.

1989. gadā četras Latvijas zvērsaimniecības – «Gauja», «Grobiņa»,

«Madona» un «Jugla» – no kopīgā republikas zvērādu daudzuma ražoja 68% ūdeļādu, 87% lapsādu un 26% polārlapsu ādu. Kopējā šo saimniecību peļņa bija 8,5 miljoni rubļu. Neņemot vērā to, ka zvērsaimniecības lielāko peļņas daļu atdeva Lauksaimniecības ministrijai, tām līdzekļu pietika, lai nostiprinātu ražošanas materiāli tehnisko bāzi, būvētu dzīvokļus, kultūras objektus un arī pa kādai somu pirtiņai. Celniecība galvenokārt notika saimnieciskā kārtā.

Vairākas saimniecības uzbūvēja un ierīkoja ādu ģērētavas, meistari iemācījās labi veikt šo neparasto darbu, kas savukārt deva papilddienākus. Šogad, atbilstoši prasībām un ekoloģijai, ģērētavas strādā Ogres rajona kooperatīvajā sabiedrībā «Lāčplēsis», Jelgavas rajona firmā «Nākotnes ādminis», Rīgas rajona Daugmales uzņēmumā «Akot» un akciju sabiedrībā «Elektra».

Likvidējot un reorganizējot valsts saimniecības un kolhozus, notika arī zvēru fermu un zvērsaimniecību privatizācija. Šī procesa dēļ visas fermas saglabāt neizdevās, līdz ar to strauji samazinājās zvērādu ražošanas daudzumi. Privatizācijas gaitā likvidēja piecas fermas, drīz vien bez zvēriem bija palikušas vēl sešas fermas.

2000. gadā ir saglabājušās un strādā 13 kažokzvēru fermas. 1999. gadā ieguva 288 534 ūdeles, 8844 sudrablapsas un 11 499 polārlapsas. Lielāko kažokādu daudzumu joprojām ražo SIA «Gauja AB», akciju sabiedrība «Grobiņa», zemnieku saimniecība «Stirnas», SIA «Mārupe» un k/s «Lāčplēsis».

Latvijā strauji veidojot un izvēršot zvērkopību, radās nepieciešamība, lai šo īpatnējo nozari vadītu un pārzinātu zinoši speciālisti. 1961. gadā Lauksaimniecības ministrijā par zvērkopības nozares vadītāju sāka strādāt Alevtina Aņisimova. Viņa ļoti enerģiski apsekoja stāvokli zvērkopības fermās, informēja par to ministrijas vadību, iesniedza priekšlikumus un projektus, lai darbu uzlabotu. 1966. gadā Lauksaimniecības ministrijas Lopkopības pārvaldē sāka strādāt triju speciālistu grupa zvērkopībā, galvenā zootehniķe bija Nina Zobkova.

1968. gadā Lauksaimniecības ministrijā tika izveidota Galvenā zvērkopības pārvalde, kurā strādāja jau desmit cilvēku Antona Upenieka vadībā. Tās tiešā pakļautībā bija četras specializētās zvērsaimniecības, pārējās zvēru fermas pārraudzīja rajonu lauksaimniecības pārvaldes. Seminārus, sacensības un daudzus pasākumus rīkoja ar visu zvērkopības fermu līdzdalību.

Latvijas Zvērkopības apvienības sanāksme. Runā Alevtina Anšimova.

1975. gadā Antons Upenieks kļuva par direktoru zvērsaimniecībā «Gauja», bet viņa vietā Lauksaimniecības ministrijā sāka strādāt Alfrēds Strauts. Viņš bija apņēmis izveidot jaunu nozares vadības kārtību, pēc A. Strauta priekšlikuma nodibināja Zvērkopības apvienību. Ministrija bija apmierināta, atbrīvojās štata vienības un telpas. Bet pati apvienība pārcēlās uz zvērsaimniecību «Jugla».

Apmierināti ar jauno vadības struktūru bija arī speciālisti, jo viņu algas ievērojami pieauga, bija prēmijas, vienīgi darbs bija tālāk no centra, toties tuvāk ražošanai un – nost no ministra acīm.

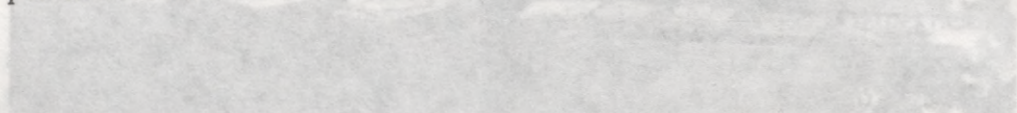
A. Strauts nespēja visas ieceres īstenot, kad 1977. gadā par Zvērkopības apvienības priekšsēdētāju un zvērsaimniecības «Jugla» ģenerāldirektoru iecēla Vladislavu Andrejevu. Kā bijušais ministra vietnieks celtniecībā viņš izmantoja visas iespējas būvēties, un zvērkopībā sākās vērienīga būvniecība. 1968. gadā jau bija pieņemts valdības lēmums par zvērsaimniecības «Jugla» pārcelšanu no pilsētas uz Tumšupi. Kamēr jauno fermu cēla, zvēri atradās divās vietās. Lai nebojātu pilsētas gaisu, vispirms uz Tumšupi pārvietoja visas sudrablapsas.

1982. gadā V. Andrejevs aizgāja pensijā.

Turpmāk šo nozari vadīja Valentīns Sakars, lietpratējs ar lielu pieredzi lopkopībā un prasmi strādāt ar cilvēkiem. Darba apvienībā un zvērsaimniecībā «Jugla» bija ļoti daudz. Vienlaikus bija jāgādā par saldētavas un barības virtuves celtniecību, mazdārziņu pārcelšanu no Juglas ezera krasta uz Ropažu pagastu, darbinieku izvēli Tumšupei.

Zvērkopības ražošanas rezultāti republikā un zvērsaimniecībā «Jugla» ar katru gadu uzlabojās. 1985. gada maijā V. Sakars paziņoja, ka dodas pensijā. Speciālisti un arodbiedrība centās viņu atrunāt, bet priekšnieks palika pie sava lēmuma.

1985. gada jūlijā ministra vietnieks Kārlis Sproga Zvērkopības apvienības un zvērsaimniecības «Jugla» speciālistiem kā nākošo nozares vadītāju stādīja priekšā mani.

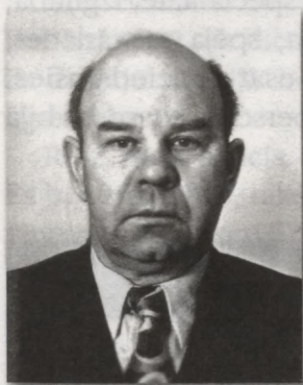

2000. gadā tika atklāta un atjaunota 13. maija 1985. gada zvērkopības apvienības ēka, kas atrodas pie Ropažu pagasta ielā.

2000. gadā tika atklāta un atjaunota 13. maija 1985. gada zvērkopības apvienības ēka, kas atrodas pie Ropažu pagasta ielā. Šī ēka bija izveidota 1985. gada maijā, kad V. Sakars paziņoja, ka dodas pensijā. Speciālisti un arodbiedrība centās viņu atrunāt, bet priekšnieks palika pie sava lēmuma. 1985. gada jūlijā ministra vietnieks Kārlis Sproga Zvērkopības apvienības un zvērsaimniecības «Jugla» speciālistiem kā nākošo nozares vadītāju stādīja priekšā mani.

30 MĒNEŠI AR «ĢENERĀĻA» UZPLEČIEM

VALENTĪNS SAKARS

Dz. 1921. g., augstākā izglītība, Latvijas Nopelniem bagātais zootehniķis. Saņēmis valdības apbalvojumus.

1982. gada 26. oktobrī ar Lauksaimniecības ministrijas pavēli tiku iecelts par Zvērkopības apvienības ģenerāldirektoru. Līdz tam vairāk par pusgadu šo amatu bija pildījis direktora vietnieks Roberts Šakins.

Apvienības vadošie darbinieki un p/s «Jugla» speciālisti (kura toreiz bija vadošā apvienības saimniecība) mani uzņēma dažādi, taču nevarētu teikt, ka naidīgi.

Tajā laikā pati saimniecība pārcēlās no Rīgas uz Tumšupi. Lēmums par to, ka galvaspilsētas teritorija no zvērsaimniecības jāatbrīvo, bija pieņemts jau 1968. gadā. Bet pārcelšanos «uz laukiem» neviens nebija īpaši steidzinājis, kaut arī Tumšupē daudz kas bija sagatavots darbam. Bija lapsu ferma, ūdeļu brigāde ar ēku, kur atradās kantoris ar direktora kabinetu, saldētava, kas gan prasīja nopietnu remontu, trušu ferma, divas trīsstāvu mājas un vēl šis tas.

Tuvākajos 3–4 gados bija jāuzceļ ūdeļu ferma, barības cehs, katlu

māja, bērnu dārzs, divas trīsstāvu mājas, Līvānu mājas, jāierīko kanalizācija, jāgādā, lai būtu sadzīves un kultūras iestādes, bet galvenais – jāsāk ražot vairāk kažokādu.

Kā bija pieņemts arī agrāk, mēs ar vietnieku R. Šakinu sadalījām pienākumus: viņš nodarbosies ar Tumsūpi, es gādāšu par «Juglu». Protams, es atbildēju par abām zvērsaimniecībām, bet man palīdzēja Alevtina Aņisimova. Arī viņa bija mana vietiece.

Te nu es vēlētos atgādināt jēdzienu, kas toreiz bija plaši izplatīts, – «kadru izvēle un izvietošana». Toreiz tas nozīmēja – specialitāte, izglītība, partijība. Tādas īpašības kā atbilstība pēc rakstura, spēja sastrādāties, cieņa – tās vairāk tika raksturotas ar teicienu «esat sadziedājušies, saostijušies». Acīmredzot bija augstākstāvošas amatpersonas, kam tas bija pa prātam.

Republikāniskais zvērkopības seminārs «Grobiņā» 1984. gadā. Maskavas apgabala z/s «Saltikovskij» direktors Sergejs Kareļins (no kreisās), PSRS Lauksaimniecības ministrijas zvērkopības nodaļas vadītājs Sergejs Stolbovs, Latvijas Zvērkopības apvienības ģenerāldirektors Valentīns Sakars, Latvijas Ministru Padomes vecākā referente Marija Kuhmalainena, p/s «Grobiņa» direktors Osvalds Sprūde un Zvērkopības apvienības ģenerāldirektora vietiece Alevtina Aņisimova.

Tagad, pēc tik ilgiem gadiem, jau var atzīties – Robertam ar Alevtinu nekāda «līdzāspastāvēšana» nesanāca. Nebija tādas sanāksmes, plānošanas vai apspriedes, kurā viņu starpā neietu vaļā «diskusija». Mans amata pienākums tad nu bija abus «apvaldīt», kaunināt, gadījās pat lamāties. Un kā gan citādi, vairāk tika Robertam – kā nekā vīrietis, turklāt jaunāks par Alevtinu, un viņu centos retāk un pieklājīgāk «nolikt pie vietas».

Esmu pārliecināts, ka tas bija galvenais iemesls, kāpēc pēc pusgada kopīga darba Roberts Šakins tika pārcelts par SPK direktoru Bergos.

Aizsteidzoties notikumiem priekšā, atgādināšu, ka pēc neilga laika Roberta vietā par direktoru kļuva Guntis Ulmanis, nākamais LR Prezidents. Es aizgāju pensijā 1985. gadā, un ģenerāldirektora amatā stājās Andris Upenieks.

Reiz, mani saticis, Andris apvaicājās, kā mēs ar Šakinu esot strādājuši. Es biju objektīvs, raksturoju bijušo kolēģi kā labu darbinieku, ieteikdams viņu par direktoru Tumšupes saimniecībai. Tad jaunveidotā saimniecība jau bija uz kājām, vairs nelikās tik atkarīga no «Juglas», tātad tālāk no priekšniecības acīm. (Starp citu, vakantais amats radās pēc nākamā firmas «Mersedess» prezidenta Ādolda Sadauska atlaišanas, kurš vēlāk gāja bojā autokatastrofā.) Tagad Šakins privatizējis zvērsaimniecību «Tumšupe», kļūdam par zemnieku saimniecības «Stirnas» īpašnieku. Un Šakina zvērkopības firma ir viena no spēcīgākajām Latvijā, trešā lielākā pēc «Gaujas» un «Grobiņas».

Bet atgriezīsimies pie notikumiem 80. gadu sākumā. Mums paziņoja, ka viens no resoriem atteicies no ieplānotās starptautiskās izstādes rīkošanas Rīgā. Valsts plāns neiebildīšot, ja paredzēto naudu mēs izlietošot zvērkopības labā. Tā dzima doma, ka jāorganizē zvērkopības mehānizācijas starptautiska izstāde.

Izstādes sagatavošanā piedalījās visi Zvērkopības apvienības speciālisti, sevišķi daudz paveica Alfrēds Strauts (domāju, ka ar interesi izlasīsiet viņa atmiņas par šo notikumu!). Latvijas Tirdzniecības palāta nozīmēja atbildīgo darbinieku (viņiem tas pienācās pēc statusa!), bet tas bija gadījies tāds, kurš vairāk tēloja «uzraugu» un draudzējās ar ārzemniekiem (bet varbūt tieši tāds bija viņa pienākums?).

Lai noformētu standus, sirsnīgi nostrādājās zvērsaimniecība «Gauja». Īsi pirms izstādes atklāšanas krietni palīdzēja Ārējās tirdzniecības ministrijas pilnvarotais Pauls Pornieks.

Bet nu par zvērsaimniecības «Jugla» darbu. Pilnīgi negaidīti, kā sniegs uz galvas, mums uzbruka ķeza, kam nebija ne mazākā sakara ar zvērkopību. Juglas ezera krastā, purvainā vietā, bija stihiski ierīkoti sakņudārzi un saceltas kādas 100 mājiņas – tieši blakus mūsu ciematam. Tiesa, daļa piederēja mūsu darbiniekiem. Mediķi pierādīja, ka ezera krastā jābūt ūdens aizsardzības zonai, kur nav vietas sakņudārziem un mājiņām. Viņi panāca, ka Ministru Padome pieņēma bargu lēmumu attīrīt šo vietu. Un steidzamā kārtā! Ak Dievs! Kādi tik lāsti un lamas negāzās pār lielu un mazu priekšnieku galvām – to gan dzirdējām tikai mēs, tie mazie.

Lai pārceltu sakņudārzus citur, atradām attiecīgu zemes gabalu, pasūtījām zemes ierīcības projektu, apstiprinājām to un visiem iedevām jaunus dārziņus uz «Tumšupes» zemes rēķina. Uz saimniecības rēķina – transportu, lai visas būves no vecās vietas pārvestu uz jauno.

Interēsanti, ka tovasar virs ezera krasta, kur bija «nelikumīgie» sakņudārzi, diezgan bieži parādījās helikopters. Mēs nemaz nezinājām, ka tas ir vicepremjers, kurš pārbauda, kā tiek pildīts viņa lēmums...

Ak vai, cik vienkārši izklausās, kad tagad to stāstu! Bet cik sarežģīti bija to visu izdarīt – katram vajadzēja izskaidrot, gan visiem kopā un daudziem atsevišķi, un bija tādi, kas mums pat draudēja...

Te ir istā vieta atgādināt, ka pie Neredzīgo biedrības arī bija sakņudārzi, arī nelikumīgi. Taču tur neatradās neviens, kam būtu pienākums tos likvidēt, tāpēc šajā zemes gabalā sarīkoja «civilās aizsardzības» mācības, kurās ar buldozeru visu nolīdzināja un sadedzināja. Troksnis, tracis un jezga – kā pie Bābeles.

1983. gada vasarā Lauksaimniecības ministrija zvērkopības vajadzībām iepirka iekārtas un saldētavas (3000 t), būvniecības konstrukcijas. Diezgan ilgi debatēja par to, kur to uzstādīs, vajadzēja pat «pielauzt» savus padotos, kamēr visi (tā vismaz šķita, ka visi?) piekrita, ka Tumšupē. Projektēšana vilkās garumā, pēc tam arī celtniecība, beigu beigās iznāca tā, ka vērtīgo importa iekārtu vienlaikus nav iespējams samontēt. Un kā zibens no skaidrām debesīm – rīkojums no Maskavas: pārbaudīt, kā importa iekārtu izmanto.

Nu, grēkāzis taču bija jāatrod! Tautas kontroles komiteja nocirta kā ar cirvi: «Importa iekārta ir nopirkta, bet stāv dikā, valūta «iesaldēta» – vainīgo sodīt!»

TKK priekšsēdētājs toreiz bija Žanis Holšteins. Vispār jau viņš nebija

slikts cilvēks, tikai augstākstāvošo komandu nācās pildīt. Viņš nosprieda, ka pie visa vainīgs ģenerāldirektors: celtniecība kavējas, iekārtas glabā slikti. Tāpēc: «Izteikt rājienu un samaksāt sodu 2 mēnešalgu apmērā.» Visi komitejas locekļi balsoja «par». Es redzēju viņu sejas, un gandrīz visi taču bija mani kolēģi, esmu pārliecināts, ka viņiem bija neērti, kauns, bet – citādi **nevarēja**, jo tāda bija komanda. Pēc kāda laika par mani personiski un šīs lietas sakarā lasīju feļetonu Savienības avīzē «Trud».

Otrreiz ar TKK man bija darīšana anonīmas vēstules dēļ.

Maza atkāpe. Pa ceļam uz Tumšupi, 4 km no Pleskavas šosejas pagrieziens, kur tas laiks, kā atradās divstāvēga mežniecības māja. Vēlāk tā iekrita mūsu teritorijā. Mans priekštecis tur bija domājis ierīkot somu pirti. Nepaguva darbu pabeigt, jo pēc anonīmas vēstules un feļetona republikas avīzē «Trusišu pirtiņa» visam pārvilka krustu. Bet vai tad bija slikti domāts? Tomēr Tumšupes kolektīvs tam nepiekrita – tuvumā lāgā nebija vietas, kur nomazgāties, sapulcēties uz svinībām, un mēs nolēmām visu izdarīt līdz galam. Tātad ēku kapitāli izremontēt, atjaunot somu pirti, baseinu, apspriežu un reizē banketa zāli, atpūtas istabas. Ceturtais kilometrs kļuva par atpūtas vietu ne tikai tumšupiešiem. Visus darbus pilnīgi pabeidzām tieši uz Uzvaras dienas gadskārtu, un pirmie viesi bija kara veterāni.

Un te nu atkal uzradās TKK adresēta anonīma vēstule. Pēc tās autora domām, tas esot vēl briesmīgāks sitiens nekā pirmais (autors viens un tas pats). Un nekā! Vēstuli pārbaudīja rajona TK, un, tikai pateicoties tās priekšsēdētāja Voldemāra Augstmaņa saprātīgajai attieksmei, «tumšie mākoņi» tika izkliedēti, pērkons nenograndā. Atpūtas bāze kalpoja zvērkopjiem līdz pat tās privatizācijai, kad ēku iekāroja Raimonds Gerkens.

Tajā laikā dažādiem «signāliem», sevišķi anonīmajām vēstulēm, pievērsa lielu uzmanību. Lai tās pārbaudītu, dibināja komisijas, izbrauca pārbaudīt uz vietas, prasīja atbildes un kaut ko jau arī atrada, nav taču dūmu bez uguns. Parasti sekoja paskaidrojumi, sodi utt.

Vēl kāds gadījums, kad, negaidot nepatīkšanas, apstaigāju priekšniecību ar lūgumiem, zemošanos un zvērastiem. Tumšupes ciematā allaž varēja redzēt skraidām bariem bērnelu, arī zvēru fermās pie mammām viņu nekad netrūka. Nu ja, bērnodārzs bija tikai «Juglā»... Tūlīt celt jaunu nebija iespējams. Tieši tajā laikā beidza celt trīsstāvēgu dzīvojamo māju. Pēc vecāku lūguma nolēmām, ka, apvienojot divus dzīvokļus, iznāktu

Juglas bērnudārza filiāle. Un tad sākās! Tie, kuri gaidīja dzīvokļus, sacēla traci un atrada iemeslus, kāpēc tie cilvēki, kuri varētu strādāt bērnudārzā, šim darbam nederot. Ar to vēl nepietika. Augstākstāvošās instances, ar kurām visu vajadzēja saskaņot, mūsu priekšlikumu uzņēma īgni. Tad nu uzaicinājām galvenos «saskaņotājus» apciemot zvēru fermas – lai paskatās uz ūdelēm un lapsām. Bet zvērkopēm klusitēm palūdzām paņemt līdzi tā pavairāk bērnu... Māmiņas darija, ko spēja: pilnām mutēm sūdzējās, ka mazie lien visur, kur drīkst un nedrīkst, bāž būros sprunguļus un pirkstus, kaitina zvērus un vispār – kur lai tik palaidnīgus bērnus liek?!

Tas līdzēja. Pēc nelielas pārbūves apvienotos dzīvokļus nosauca par pagaidu bērnudārzu. Citas vietējo prasības, iebildumus un burkšķēšanu izbeidza attiecīgas pavēles. Precīzi vairs neatceros, bet liekas, ka filiāli apmeklēja ap 20 bērnu.

Jā, bet tas jau nebija galvenais. Taču tāda bijusi mūsu dzīve. Svarīgākais mūsu pienākums – kažokādu ražošana, bet vissvētākā skaitījās plāna izpilde ādu pārdošanā valstij un eksportam. Toreiz zvērsaimniecībām bija noteikts 5 gadu plāns, un pie tā stingri turējās. Arvien patīkams uzdevums bija kažokādu sagatavošana eksportam (valūta taču!).

Tas jau nenozīmēja, ka visi šie 5 gadi bija kā miera osta, nē, gadījās saimnieciskas nelaimes (zvēru slimības, mazi kucēnu metieni utt.), un tad visi bija vienoti, palīdzēja cits citam, kur varējām, izdarījām «korekcijas», bet nepieļāvām, ka plānu neizpildītu, jo tā bija personiskā ieinteresētība – prēmijas!

Pirmās lielākās zvērsaimniecības sāka ražot kažokādas 40. gadu beigās. Kad pakāpeniski uzlabojās dzīves apstākļi, radās pieprasījums arī pēc kažokādām! Arī eksportēt izdevās vairāk.

1960. gada republikas valdība pieņēma speciālu lēmumu, kas paredzēja jūtami palielināt kažokādu ražošanu, apgādājot šo nozari ar materiāli tehnisko un barības bāzi. Tas spēlēja lielu lomu – zvērsaimniecībās tika uzcelti galvenie ražošanas objekti un dzīvojamās mājas. Un kažokādu ražošana daudzkrātīgi pieauga.

80. gadu sākuma kažokādu ražošana republikā bija nostabilizējusies, esošā materiāli tehniskā bāze vairs negarantēja tālāku intensifikāciju. Latvija ik gadus valstij nodeva ap 600 tūkstošus visu veidu kažokādu. Karēlijā līdzīgos apstākļos – ap miljonu, Ļeņingradas apgabals – 900 tūkstošus, Kaļiņingradas apgabals – arī 600 tūkstošus kažokādu. Tiesa, Igaunijā un Lietuvā saražoja mazāk nekā pie mums, bet tur bija vērojama progresējoša tendence.

Pēc mūsu ierosmes 1984. gadā Lauksaimniecības ministrijas kolēģijā izskatīja jautājumu par stāvokli zvērkopībā un priekšnoteikumiem, kādi vajadzīgi, lai kažokādu ražošana būtu stabila. Tika konstatēti trūkumi zvērsaimniecībās un nolemts, ka ir lietderīgi atvēlēt kapitālieguldījumus mūsu nozarei. Noteica «dežūrpasākumus»: uzlabot zooveterināro darbu, pilnveidot darba organizāciju un ražību. Kolēģija neatstāja bez ievēribas «nepieņemtos mērus» importa iekārtu iesaldēšanā, par ko TKK savā laikā sodīja ģenerāldirektoru un stingri aizrādīja Sakaram un kapitālās celtniecības pārvaldes priekšniekam Genādijam Tolstikovam.

Taču mums pats svarīgākais lēmums Lauksaimniecības ministrijas kolēģijā tika pieņemts – 1984. gada 2. pusgadā papildus atvēlēt zvērkopībai 470 t. rbļ., bet 1985. gadam – 1,7 milj. rbļ. Sevišķi lieli kapitālieguldījumi – 8 milj. rbļ. tika paredzēti nākamajai piecgadei 1986.–90. gadam. Jāpiebilst, ka gandrīz visi šie līdzekļi tika apgūti. 1989. gadā Lauksaimniecības ministrijas zvērsaimniecībās kažokzvēru audzēšana pieauga par 27,6% – tas nozīmēja 906,6 tūkst. dzīvnieku, bet kopā ar LPBS fermām – vairāk par miljonu.

Tā, pavisam nemanot, vienās klapatās bija pagājuši divarpus gadi. Viegli neklājās, biju noguris. Laiks atpūsties. Tikai... ne pārāk ilgi, tā mēs norunājām. Pēc kāda laika atgriezpos apvienībā – par ekonomistu.

Valūtas fonds

1988.–1989. gadā pirmoreiz visu pēckara gadu laikā to zvērsaimniecību kontos, kas piegādāja kažokādas eksportam, tika ieskaitīts valūtas fonds.

Kas tas tāds?

Tā bija nosacīta summa «invalūtas rbļ.», ko aprēķina no eksporta ieņēmumiem, atskaitot no tiem republikas (30%) un vietējām (10%) institūcijām noteiktos procentus.

Tādējādi 4 Latvijas Zvērkopības apvienības saimniecībām 2 gados tika ieskaitīts ap 3 milj. invalūtas rubļu.

Ārzemju valūtas komerckurs bija:

- ♦ par 1 ASV \$ maksāja – 1,67 rbļ.
- ♦ par 1 vācu marku – 1,07 rbļ.
- ♦ par 1 zviedru kronu – 0,28 rbļ.

(Atcerēsimies, ka toreiz 1 \$ (ASV) «melnajā tirgū» maksāja līdz pat 10 rbļ.)

Tā kā mums bija 3 milj. invalūtas rbļ. limits, varējām iepirkt importa preces par 1,8 milj. ASV dolāru.

No ieskaitītā valūtas fonda zvērsaimniecībām bija tiesības kolektīvu vajadzībām iztērēt 10%, kas nekavējoties arī tika izdarīts.

Galvenokārt invalūtu tērēja zvērkopībai – šķirnes zvēru, iekārtu, medikamentu, vitamīnu un būvmateriālu (parasti saldētavu) pirkšanai.

Diezgan daudz valūtas iztērēja, lai iegādātos iekārtas citām lauksaimniecības nozarēm. Tas tika darīts pēc Lauksaimniecības ministrijas lūguma un rīkojuma, kā arī vietējo padomju u. c. organizāciju vajadzībām (gaļas un piena rūpniecībai, Sagādes ministrijai, Brocēnu cementa rūpnīcai, Jelgavas LLT). 500 tūkstošus invalūtas rbļ. atvēlēja celtniekiem, kuri apņēmas uzbūvēt zvērsaimniecībām «Gauja» un «Grobiņa» vajadzīgo – ārpus plāna un bez limitiem.

Kā teicu iepriekš, 10% valūtas drīkstējām izlietot paši. Zvērsaimniecībām par to pirkām zobārstniecības kabinetu iekārtas, vairāk par 100 vieglo automašīnu (pa 20 – 25 katras saimniecības strādniekiem un speciālistiem). Rīkojām tūrisma braucienus uz Eiropas valstīm, kā arī kažokādu izsolēm Kopenhāgenā un Helsinkos. Ar šiem līdzekļiem apmaksājām ārzemju komandējumus.

Lai organizētu ieskaitīto līdzekļu uzskaiti un izlietojumu, kā arī citiem līdzīgiem darbiem, 1988. gada jūnijā Zvērkopības apvienības ietvaros nodibinājām ārējo ekonomisko sakaru nodaļu. Par tās priekšnieku iecēlām diplomētu juristu Agri Nagliņu. Vēl nodaļā bija ekonomists un tulks.

Valūtas operācijas toreiz notika tikai caur Maskavu. PSRS Ārējo ekonomisko sakaru bankā bija atvērts viens valūtas rēķins – viens visām valsts zvērsaimniecībām. Tagad visas operācijas izdarīja Zvērkopības apvienības ārējo sakaru nodaļa – pētīja tirgu, noturēja pārrunas un sarakstījās ar ārzemniekiem, slēdza kontraktus, kārtoja valūtas darījumus – pirka iekārtas, barību, medikamentus, pārdeva kažokādas.

Bet... nepagāja ne gads, un apvienības valūtas fonds bija iztērēts, bet valūtas rēķins PSRS bankā – iztukšots. Taču dzīve prasa savu, zvēriem vajag vakcīnas, vitamīnus, biopreparātus, mehānismu rezerves daļas.

Zvērsaimniecību direktori ieteica, lūst vai plīst, atrast valūtas kredītus. Mūsu ārējo ekonomisko sakaru nodaļa trenkāja parādniekus, ar Latvijas Valsts arbitražas palīdzību 23 000 inval. rbļ. parādu atdeva rūpnīca RAF,

atgūvām vēl šādus tādus parādus, – vakcīnām pietika, ar citām lietām bija jāpaciešas.

1991. gadā Vissavienības ārējās tirdzniecības apvienība «Novoeksport» (nodibināta «Sojuzpušņina» vietā) paziņoja, ka ienākumi par no eksportā pārdotajām Latvijas zvērsaimniecību kažokādām 1990., 1991. gadā ir 2 miljoni 226 tūkstoši \$ (ASV) vai 3 miljoni 762 tūkstoši inval. rbļ. Tā bija pēdējā lielākā summa, ko mums ieskaitīja pārkārtošanās perioda gados.

Pēc Savienības lēmuma 40% valūtas pienācās pārskaitīt Latvijas Ministru Padomes kontā. Tomēr mūsu valdība šo 1,5 milj. invalūtas rbļ. nesaņēma. Tad, lūk, arī radās lieta par pusotriem miljoniem invalūtas rubļu! (Atcerēsimies, kā savā laikā četri LLA absolventi meklēja tikai vienu miljonu!)

Lai šo lietu noskaidrotu, nācās vairākkārt braukāt uz Maskavu, pieprasīt vizītes Ārējo ekonomisko sakaru bankā, apvienībā «Novoeksport», Maskavas kažokādu saldētavā un citās organizācijās. Tika sastādīti vairāki savstarpējās «iztirzāšanas» protokoli, atsaucoties uz tiem, nosūtīja nopietnas, lietišķās vēstules dažādām iestādēm. Atbilde bija viena un tā pati: «Visu, kas atkarīgs no mums, esam izdarījuši.» Visos šo iestāžu apmeklējumos arī notika viens un tas pats – visādus papīrus deguna priekšā vicinot, mums apzvērēja, ka «Latvijas MP pienākošos atskaitījumus par 1504677 invalūtas rubļu esam pārskaitījuši, bet Rīgā to kā nav, tā nav!»?

Taču pasaulē ir arī labi cilvēki. Šoreiz tā izrādījās simpātiska dāma, PSRS Ārējo ekonomisko sakaru bankas nodaļas vadītāja vietniece, kura mūs laipni pieņēma un uzklausīja. Pēc tam viņa izsauca atbildīgos par šīs lietas izpildi, palūdza, lai atrod un parāda Latvijas pārstāvim **maksājuma uzdevumu** par valūtas pārskaitīšanu Latvijas Ministru Padomes rēķinā. Tikāmies no rīta, bet tikai neilgi pirms darbdienas beigām mums paskaidroja, ka firma «Novoeksport» ir pārskaitījusi valūtas fondu, kas paredzēts Latvijai, Krievijas PFSR rēķinā, jo «piegādātājs, Maskavas kažokādu saldētava, atrodas Krievijas teritorijā». Nezilēsīm, vai tā bija nejauša jeb apzināta «kļūda», bet, lai to izlabotu, pagāja pieci mēneši! Cik neizmaksāja daudzie braucieni uz Maskavu, bet galvenais – nervu bendēšana, jo «izmeklēt» un «izlūkot» jau nesūtījām «ģenerāļus», tur Maskavā ar viņiem apgājās kā ar zemākstāvošiem...

Ap to laiku Latvijas MP pieņēma savu lēmumu par valūtas fondiem, kas noteica, ka atskaitījumu procenti republikas un pašvaldību fondos ir

zemāki nekā Savienībā pastāvošie. Pēc attiecīgiem pārrēķiniem zvērsaimniecībām papildus pienācās vairāk par pusmiljonu invalūtas rubļu, bet republikas MP – 940 tūkstoši.

«Lietu par pusotriem miljoniem valūtas» – uz 55 lapām! – izbeidza klusitēm, bez sajūsmas un aplausiem.

Zvērkopji atkal bija iedzīvojušies naudā, bet bagātniekiem lūdzēju no organizāciju un resoru puses netrūkst. Un mēs jau arī neatteicām. Cik lūgumu netika apmierināti – pirkām iekārtas dzīvnieku mākslīgās apsūklošanas stacijām, lauksaimniecības mašīnu rezerves daļas un mezglus, iedevām naudu mehanizatoru braucienam uz arāju sacensībām Norvēģijā, iegādājāmies importa iekārtu dakstiņu ražošanai utt.

Vienam otram atteicām gan – firma «Toronto» prasīja valūtu ziepju, šampūnu, matu lakas ražošanas organizēšanai, firma «Interlatvija» lika priekšā dibināt kopēju transporta uzņēmumu, iepērkot ārzemju autobusus un vieglās automašīnas.

Bet 90. gadu sākumā visas mūsu apvienības zvērsaimniecības Rīgā atvēra pašas savus valūtas rēķinus, sakārtojās ārējie ekonomiskie sakari. Jēdzieni «valūtas fonds» un «invalūtas rubļi» kļuva lieki.

* * * * *

Vēl pirms 10–15 gadiem Latvijā ar zvērkopību nodarbojās ap 40 saimniecību, un tās bija gan padomju saimniecības un kolhozi, gan patērētāju kooperācijas uzņēmumi, gan zvejnieku kopsaimniecības.

Kažokzvēru fermās audzēja ūdeles, sudrablapsas un polārlapsas. Bija arī jenotu, nutriju un trušu audzētavas. Bet katrā nopietnā fermā galvenokārt turēja divus zvēru veidus – ūdeli un kādu no lapsām.

Taču 90. gadu vidū, sevišķi priekšpēdējos gados, ne visas fermas vairs strādāja ienesīgi, dažām pienāca arī bankrots. To vidū, kas Jauno tūkstošgadi nesagaidīja, nokļuva «Ādažu», «Krimuldas», «Ainažu», «Lubezeres» («Ezers»), «Blāzmas», «Zelta druvas», «Ozolaines», «Baldones», «Liepupes», «Dunavas», «Ezernieku» un vēl dažu saimniecību zvērkopji.

Uz 2000. gada sliekšņa veiksmīgi izturējušas un saglabājušas stabilu ražošanu ne vairāk par 5–6 zvēru fermām. To vidū ir «Gauja», «Grobiņa», «Stirnas» (Tumšupe), «Mārupe».

Kas būtu varējis iedomāties, ka bankrotēs ādažnieki un krimuldieši?

Abām saimniecībām bija augsta rentabilitāte un izcili ekonomiskie rādītāji. Piemēram, 1990. gadā «Ādaži» izaudzēja 66 tūkstošus ūdeļu un 21 tūkstoti polārlapsu. No kažokādām viņi toreiz dabūja 11,9 miljonus rubļu peļņas. Firma «Krimulda» izaudzēja 35,8 tūkstošus ūdeļu un 3,4 tūkstošus sudrablapsu, iegūstot 4,6 miljonu rubļu lielu peļņu. Labi veicās arī «Ķekavas», «Blāzmas», «Lāčplēša», «Ozolaines», «Liepupes», «Lubezeres» fermās.

Kas tad ir noticis? Kāpēc vairāk nekā puse zvēru fermu pēdējos 5 gados ir pilnībā likvidētas, bet pārējās, izņemot 4 augšminētās, nikuļo?

Pēc manām domām, vairākums saimniecību vadītāju un speciālistu nebija gatavi jaunajām saimniekošanas metodēm. Viņi bija labi apguvuši organizatoriskās, tehniskās, ekonomikas zināšanas un mācēja tās veiksmīgi pielietot, bet ar vienu noteikumu: ja tiek centralizēti nodrošināta barība, plānota materiāli tehniskā apgāde un, galvenais, – absolūti garantēts kažokādu valsts iepirkums par cietām cenām atkarībā no kvalitātes. Tas viss kopumā, papildus prasmīgi izmantojot materiālos un morālos stimulus, sacensība zvērkopju brigāžu un pašu saimniecību starpā bija veiksmes pamatā.

Jaunajos apstākļos viņi nespēja laikus pārkārtoties – iemācieties tirgus attiecībām raksturīgās gudrības un izmaņu, jaunus finansu darbības noteikumus un viltīgos gājienus.

Kolhozi un padomju saimniecības, kam bija zvēru fermas, reorganizācijas, bet, atklāti sakot, visbiežāk likvidācijas gaitā centās no zvērkopības izspiest visu, kas vien bija iespējams. No zvērkopjiem paņēma visu – nomaksāja parādus, aizņēmas it kā uz gaidāmās kažokādu peļņas rēķina, turklāt toreiz bija milzīgi kredītprocenti. Tā kā zvērkopība dod ienākumus tikai reizi gadā, nav grūti iedomāties, cik procentu un latu sanāk 12 mēnešos!

Vienlaikus ar saimniekošanas sistēmas maiņu beidzās centralizētā barības piegāde un garantētais kažokādu valsts iepirkums. Sašaurinājās kažokādu noieta tirgus, kas bija saistīts ar visu bijušās PSRS republiku, t. sk. Baltijas valstu, iedzīvotāju dzīves līmeņa strauju pazemināšanos.

Kas tad beigu beigās ir iznācis?

Savu darbību ir radikāli mainījušas un veiksmīgi strādā SIA «Gauja AB», valdes priekšsēdētājs Zigfrīds Girgensons; zemnieksaimniecība «Stirnas», īpašnieks Roberts Šakins; SIA «Mārupe», valdes priekšsēdētājs Jānis Zvaigzne. Gluži labi, pēc mūsdienu mērauklas, sokas akciju sabiedrība

«Grobiņa», valdes priekšsēdētājs Laimonis Laugalis; kooperatīvajai saimniecībai «Lāčplēsis», vadītāja Dzintra Briede; SIA «Onikss AB» (bij. «Skābardis»), vadītājs Gunārs Filoņenko un daži citiem.

Mums ir žēl un mēs jūtam līdzī 80. gadu un vēl agrāko gadu kolēģiem, kuri nevarēja un **nespēja** jau minēto imeslu dēļ pilnīgi izmainīt savu fermu darbu un pielāgoties jaunajām kapitālistiskajām tirgus attiecībām. Tajās fermās, un to ir vairāk par divpadsmit, zvēru vairs nav un arī no pašām ēkām – tikai atliekas. Es domāju fermas «Ainaži» zvērkopjus, kuri 1990. gadā (arī zemāk minētie dati attiecas uz šo gadu) izaudzēja 46,3 tūkstošus ūdeļu un 3,7 tūkstošus polārlapsu, kas deva 2 miljonus rbļ. tīrās peļņas.

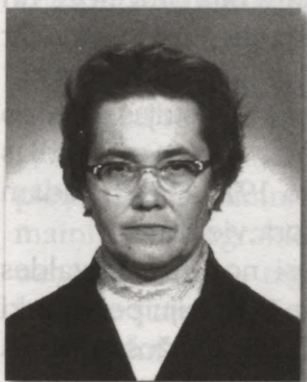
Nav ko pārmet, varam tikai just līdzī «Lubezeres» fermas vadībai. Tur bija 45,4 tūkstoši ūdeļu un tāpat 2 miljoni rbļ. peļņas.

Zvēru ferma «Liepupe» audzēja 13 tūkstošus ūdeļu – arī 2 miljoni rbļ. peļņas. «Blāzmas» fermā: 22 tūkstoši ūdeļu un 2,8 miljoni rbļ. peļņas. Arī citur strādāja ienesīgi. Vairs nav jenotu, nutriju un trušu fermu.

Nu lūk, esmu spiests beigt savu atmiņu stāstu ar tik skumīgu izskaņu. Gandrīz kā tai dziesmā: «Tad atceries, kad labi klājās...»

BIJĀM SAVIENĪBAS LĪDERI

ALEVTINA ANISIMOVA

Dz. 1926. g. Krievijā. Beigusi Maskavas Kažokādu institūta veterinārijas fakultāti 1949. g. Zvērkopība strādājusi no 1949.–1988. gadam. Piešķirti valdības apbalvojumi.

Pēc institūta beigšanas PSRS Padomju saimniecību ministrija mani nosūtīja darbā par vecāko veterinārārstu uz Latvijas zvērsaimniecību «Gauja». Tur nostrādāju septiņus gadus.

Padomju saimniecībā «Gauja» tika nodibināta 1945. gadā direktora Nauma Gribova vadībā. Agrāk tur bija atradusies neliela privāta zvēru ferma, bet saimniekošana sākās ar lapsu saimi, ko izdevās atdabūt no Vācijas. Pēc N. Gribova, līdz pat 60. gadu vidum, direktora amatā bija Ivans Makarovs. Pēckara gados zvērkopība attīstījās gausi, jo trūka gan būvmateriālu un barības, gan saldētavu un dzīvokļu, un pat tāda vienkārša lieta kā cinkotais žogu siets bija grūti atrodamā.

Ar šīm grūtībām veterinārārsta darbā sastapos arī es. Tā kā nebija saldētavas, izlīdzējāmies, kā nu mācējām. Gaļas un zivju barību īsākai turēšanai glabājām pielāgotā telpā – zem koka sloga, no sāniem apvilкта ar sīku metāla sietu. Barības apgāde toreiz netika plānota, tāpēc turējām

savu sagādnieku, bet, tā kā viņš noņēms ar visdažādākās lopbarības gatavošanu, zvēriem domātā diezgan bieži izrādījās apšaubāmas kvalitātes.

Pastāvīgi baiļojāmie, vai tikai barība neizraisīs toksikoloģiskas infekcijas vai, vēl trakāk, paratifu un kažokzvēru mēri. Tolaik gan bija paredzētas potes pret paratifu un gaļēdājdzīvnieku mēri, diemžēl vakcīnas toreiz nedeļa lielu drošību.

Zvērsaimniecība toreiz bez kažokzvēriem – ūdelēm, sudrablapsām un polārlapsām – turēja arī nelielu govju, zirgu, cūku ganāmpulku un vistas. Govis bija ievestas no Vācijas, taču neveiksmīgi – tām bija bruceloze un liellopu tuberkuloze. Vajadzēja steidzīgi rīkoties – izolēt slimās, noteikt tām karantīnu un likvidēt slimās govīs.

1961. gada janvārī tiku iecelta par Lauksaimniecības ministrijas galveno zvērkopības inspektori zootehniķi. No 1969. gada – par ministrijas zvērkopības pārvaldes priekšnieka vietnieci, bet no 1976.–1988. gadam strādāju par Zvērkopības apvienības ģenerāldirektora vietnieci.

Gandrīz trīs gadu desmitus, ko esmu pavadījusi nozares pārvaldes amatos (priekšnieki un ģenerāldirektori jau gan mainījās!), biju personiski un morāli atbildīga par zvērkopību kopumā un kažokādu ražošanu. Šajā laikā manā nozarē republikā ir bijis tik daudz svarīgu notikumu!

1958. gadā trīs zvērsaimniecības – «Gauja», «Madona» un «Jugla» no Savienības pakļautības uzņēmumiem nonāca Latvijas Lauksaimniecības ministrijas pārziņā. Un jau 1960. gadā valdība nolēma straujāk attīstīt zvērkopību – lai tas būtu izdarāms, izvērta būvniecību zvēru turēšanai būros, tātad bija jāgādā arī par materiāli tehnisko bāzi un barības apgādi. Ja to izdarītu, varētu iegūt daudz vairāk kažokādu.

1962. gadā Rīgā notika Latvijas, Lietuvas un Igaunijas zvērkopības vadītāju un speciālistu apspriede. Tajā piedalījās republikas lauksaimniecības ministra vietnieks Viktors Samoļevskis, Savienības Lauksaimniecības ministrijas galvenais zootehniķis zvērkopībā Mihails Pogodins, padomju saimniecību galvenās pārvaldes priekšnieks Vitālijs Afanasjevs, lielvalsts ministrijas Zvērkopības un truškopības zinātniskās pētniecības institūta profesors Nahims Pereldiks. Tika nolemts, kā panākt, lai vēl palielinātu kažokādu iegūvi.

Pēc šī lēmuma padomju saimniecības un kolhozi sāka strauji celt un iekārtot ražošanas objektus – saldētavas, barības un ādu pirmapstrādes ceļus, pašas zvēru fermas un dzīvokļus. Ar katru gadu ražošana vērsās

plašumā. 1960. gadā ražoja 86 tūkstošus ādiņu; no 1961.–1965. gadam vidēji iznāca 181 tūkstotis gadā; no 1976.–1980. gadam vidēji gadā saražoti 588 tūkstoši kažokādu. Padomju saimniecības tai skaitā devušas 70% produkcijas.

Protams, nācās izaudzināt labus zvērkopības speciālistus – zootehniķus un veterinārārstus, apmācīt zvērkopjus. Lai specializētos šajā nozarē, 60. gadu sākumā no LLA zootehnikas fakultātes 3. kursa uz Maskavas Veterināro akadēmiju tika nosūtīti vairāki studenti – Ļevs Veršiņins, Ivans Oļeičenko un Juris Ločmelis. Pēc tam zvērsaimniecības pašas sāka sūtīt savus stipendiātus uz šo Maskavas augstskolu.

Latvijā zvērkopju apmācības kursi notika ZPS «Krimulda». Tos noturēja kvalificēti republikas zvērsaimniecību zootehniķi un veterinārārsti.

Kopš 1964. gada tika ieviesta tāda kārtība, ka kažokādas eksportam pieņēma tieši saimniecībās. Tāpat, kā tas notika ar valsts sagādi. Vienlaikus mainījās arī agrākie noteikumi par ādu piegādi vieglās rūpniecības uzņēmumiem, – tagad tas notika bez patērētāju kooperācijas sagādes kantoru starpniecības. Arī kolhozi vēlāk ieguva tiesības nodot kažokādas eksportam.

Padomju saimniecībā «Madona» 1966. gada oktobrī tika rīkota Savienības Lauksaimniecības ministrijas ciltsdarba koordinācijas padomes sēde kažokzvēru audzēšanā. Šīs padomes locekļi bija «Madonas» galvenā zootehniķe Marija Atāla un es. Sēdi vadīja padomes priekšsēdētājs Georgijs Kuzņecovs, bet no PSRS Lauksaimniecības ministrijas – Ļevs Milovanovs. Piedalījās visu republiku padomes locekļi un Latvijas zvērkopības zootehniķi.

1967. gadā Ļ. Milovanovs sarīkoja Savienības zvērkopības speciālistu braucienu uz Dāniju. No Latvijas tajā piedalījās M. Atāla no «Madonas», Ņina Tihonova no «Grobiņas», Jeļena Šemonajeva no «Juglas», Alberts Stopiņš no «Gaujas» un es.

1968. gadā pēc Ļ. Milovanova ieteikuma mani komandēja uz Somiju un Zviedriju, lai atlasītu un iegādātos šķirnes jaunzvērus Savienības vajadzībām. Tur iepazināties ar ārzemju praksi, nozares darbietilpīgo procesu mehanizāciju.

Brauciens bija lietderīgs – sākām iepirkt importa iekārtas. Valsts plāna komiteja šim nolūkam iedalīja valūtu. Tā tika nopirkts, piemēram, barības sadalītājs «Gigantik» četrām zvērsaimniecībām, un tas strādniekiem ļāva apkopt divreiz vairāk zvēru nekā agrāk. Līdzīgi dabūjām attaukošanas

Padomju saimniecībā «Madona» rīkotās PSRS Lauksaimniecības ministrijas ciltssdarba koordinācijas padomes sēdes dalībnieki 1966. gadā. 2. rindā (no labās) 6. – Mihails Žukovs, 8. – Ļevs Milovanovs.

mašīnas, kas izrādījās ļoti ērtas un ražīgas ādu pirmapstrādē. Tās aizstāja roku darbu.

Tika iepirkti arī biopreparāti un vitamīni. Piemēram, amerikāņu pretmēra vakcīna profilaktiski tika lietota visam zvēru ganāmpulkam. Ja pēkšņi uzliesmoja slimība, vakcīna spēja to ātri apturēt un ierobežot.

Kā par nelaimi, reizē ar ārzemju šķirnes ūdeļu jaunzvēriem saimniecībās «Ievēda» arī plazmocitozi. Lai izvairītos no slimības izplatīšanās, saimniecību veterinārārsti uzņēmās ļoti grūtu un darbietilpīgu lietu – iztaisīja analīzes visām šķirnes ūdelēm un slimās izbrāķēja.

1972. gada novembrī Rīgā, Mežaparkā Latvijas tautsaimniecības izstādē, pirmoreiz notika kažokzvēru konkursskate. Tajā demonstrēja vairāk nekā 90 ūdeļu, 30 sudrablapsas un polārlapsas. Žūriju vadīja Savienības Lauksaimniecības ministrijas Zvērkopības un truškopības nodaļas priekšnieks Ļ. Milovanovs. Izstādes čempionu godu izpelnījās deviņi visskaitākie, krāšņākie zvēri – akota, spalvas krāsas un lieluma ziņā.

Vēlāk republikas mēroga kažokzvēru izstādes regulāri rīkoja Rīgai

tuvākajās zvērsaimniecībās – «Juglā» un «Gaujā». Vērtīgākos zvērus sūtīja uz Maskavas tautsaimniecības izstādi, kur arvien novērtēja mūsu izcilniekus, kā arī trušu šķirnes. Mēs gandrīz vienmēr saņēmām diplomus un naudas prēmijas, kuras kā atzinība par labu darbu pienācās tieši zvērkopjiem.

Zvērsaimniecībās bija izveidojušies pieredzes bagātu speciālistu, zootehniķu un veterinārārstu kolektīvi, kas bieži strādāja saimniecībās jau 25 un vairāk gadu. Nedrīkst aizmirst to nenovērtējamo ieguldījumu, ko nozarei devuši tik daudzi kolēģi: zootehniķes Marija Atāla un Valentīna Kučminska, veterinārārsti Guntis Atāls un Dzintra Ozoliņa «Madonā»; zootehniķi Anatolijs Daļečins, Marija Ivanova, Nina Makarova, veterinārārste Ināra Stopiņa «Gaujā»; zootehniķes Ludmila Sverčkova, Pēteris Kozels, veterinārārste J. Šemonajeva «Juglā»; zootehniķi Ivans Oļeičenko un Anatolijs Gorbunovs, veterinārārstes Nina Tihonova un Solveiga Šīre «Grobiņā»; zootehniķi Viktors Sverčkovs un Veneranda Policāne padomju saimniecībā «Lubezere»; zootehniķe Biruta Birģele ZPS «Krimulda»; zootehniķi Arvīds Krastiņš un Baiba Zirne, veterinārārste Ārija Šmite kolhozā «Ādaži»; Alfrēds Miķelsons kolhozā «Nākotne».

Zvērkopības labā daudz paveikuši celtnieki. Piemēram, padomju saimniecības «Grobiņa» inženiera K. Ozola vadītais celtnieku kolektīvs piecus gadus pēc kārtas bija 10. piecgades sacensības uzvarētājs. Bet «Grobiņu» taču toreizējais direktors Alfrēds Strauts uztaisīja tukšā, purvainā vietā, kur lāpstas dūriena dziļumā jau sūcās gruntsūdens. Strauta iesākto veiksmīgi turpināja direktori Savelijs Solovjovs, Ļevs Veršiņins, Osvalds Sprūde. Tā tika izveidota ceturtā lielākā specializētā zvērsaimniecība Latvijā – ar divām saldētavām, barības un ādu pirmapstrādes cehiem, dzīvojamajām mājām, bērnodārzu, ēdnīcu, klubu.

Latvijas zvērkopības speciālisti un zvērkopji regulāri piedalījās PSRS tautsaimniecības izstādes rīkotajos semināros un apspriedēs, ciltsdarba organizāciju sēdēs. Divreiz apmeklējām Savienības Zinātņu akadēmijas Sibīrijas nodaļas Citoloģijas un ģenētikas institūtu, iepazīnām Igaunijas, Lietuvas, Karēlijas, Tatārijas, Kaļiņingradas zvērkopju darbu. Tas noderēja gan strādājot, gan bija interesanti un paplašināja darbinieku redzesloku.

Zvērsaimniecības sacentās savā starpā. Speciāla Zvērkopības apvienības komisija, kurā ietilpa saimniecību un fermu speciālisti, izvērtēja katra gada darbu un noteica uzvarētājus.

1979. gadā Maskavas TSSI notika zvērkopības veterānu un jauno speciālistu salidojums. Viesi apmeklēja kosmonautu Zvaigžņu pilsētiņu, tika apbalvoti ar VĻKJS CK goda rakstiem. Arī Latvijas izcilnieki. Ik gadus janvārī bija zvērkopjiem visievērojamākais notikums – šajā laikā Ļeņingradā notika starptautiskā kažokādu izsole t. s. Kažokādu namā. Visi tur redzēja visvērtīgāko un visskaistāko kažokādu paraugus. Šīs izsoles mēs nekad nelaidām garām.

Pēc kažokādu ražošanas daudzuma Latvijas republika ieņēma trešo vietu bijušajā Savienībā, aiz Krievijas un Ukrainas. Bet nozares efektivitātes ziņā un kažokādu ražošanā uz vienu iedzīvotāju Latvija bija pirmajā vietā starp savienotajām republikām.

PRAKTISKĀ ZVĒRKOPĪBA

NIINA ZOBKOVA

---

*Dz. 1929. g. Beigusi Maskavas Kažokādu institūta
Zvērkopības un medību fakultāti 1953. g.
Ir valdības apbalvojumi.*

Kažokzvēru audzēšana ir salīdzinoši jauna lopkopības nozare. Tad, kad pirmajos pēckara gados dibināja specializētās zvērsaimniecības, nebija ne praktiskās pieredzes, ne zinātnisku atziņu.

Sudrablapsa un polārlapsa bija pirmie labāk pazīstamie kažokzvēri. Uzskatīja, ka zvēriem jārada dabiskajiem apstākļiem līdzīga vide. Tos turēja lielos būros, kas bija 12–18 m gari un 6 m plati ar zemē ieraktām mājiņām, lai tās zvēriem atgādinātu alas. Bet zvērkopjiem vajadzēja piemēroties savvaļas zvēru izturēšanās veidam – pārošanas un kucēnu dzimšanas laikā nedrīkstēja skaļi runāt, klausīties, taisīt remontu, izvākt mēslus.

Toreiz zvēriem deva galvenokārt svaigu gaļas barību – mazvērtīgāko vēršgaļu un zirga gaļu, subproduktus, mazliet zivju, dažādas putras, pienu, biezpienu, saknes un vitamīnu piedevas (zivju eļļu, lociņus, alus un parasto raugu). Kucēnu augšanas periodā no piena gatavoja speciālu lapsu

acidofilīnu. Ziemai gatavoja skābēdienu no kāpostiem, burkāniem un āboliem. Barības virtuves parasti atradās pielāgotās telpās, visbiežāk šķūņos. Visa iekārta bija gaļasmašīna un maltās gaļas maisītājs. Subproduktus un raugu vārija katlos. Gadījās tā, ka vasarā, kad barību patērēja 5–6 reizes vairāk, vārišana notika ārā. Vienīgie barotāju darbarīki – spainis, karote un krūzīte. Zvērkopji apkopa pa 50–60 lapsu mātēm.

1947.–1948. gadā ievada tumšbrūno amerikāņu ūdeli, kuru audzēja būros. No Eiropas ūdeles tā atšķīrās ar lielāku ādas izmēru, augstvērtīgāku akotu un krāsu. Bet līdz 50. g. vidum sudrablapsa bija galvenais kažokzvērs.

Pašā sākumā zvēru metieni bija mazi. Mātei bieži bija tikai 1,9–2,5 kucēni. Arī ar kažokādu kvalitāti nevarēja lepoties. Zvēru audzēšanas izmaksas bija tik lielas, bieži pat lielākas par pārdošanas cenu.

50. gadi bija kardinālu pārmaiņu laiks. Lapsu pamatganāmpulkam ierīkoja vienvietīgus sprostus, kas bija 2–3 reizes mazāki par līdzšinējiem. Kucēniem iztaisīja vien- vai divvietīgas nojumes – šēdus. Visas ūdeles turēja vienstāva divrindu nojumēs (no divstāvu šēdiem ātri atteicās, jo bija grūti zvērus apkopt un pabarot). Jaunajai kārtībai bija vairākas jūtamas priekšrocības: uzlabojās zvēru apkopes darba apstākļi, mazākā platībā izvietojās vairāk zvēru, bija iespējams ieviest mazo mehanizāciju. Viens zvērkopis tā varēja apkalpot vairāk zvēru – 1,5 reizes vairāk lapsu un 2–3 reizes vairāk ūdeļu.

Būtiskas pārmaiņas notika barošanā. Uzradās pilnīgi nedzirdēti barības līdzekļi – zīdīnēja kūniņas, vaļu gaļa, spraukumi un atliekas, vairs nebaroja vēšgaļu, arī zirga gaļa barības devā saruka, tomēr vēl sastādīja lielu īpatsvaru.

Saimniecību vadītāji un speciālisti bija spiesti meklēt iespējas, kā samazināt barības izmaksas. Tajā laikā sāka samazināties brāķēto zirgu piegāde (kāda ekonomiska ačgārnība un nekrietnība! – **Red.**) no Latvijas, kā arī no Baltkrievijas, Krievijas un Ukrainas.

70% no audzēšanas izdevumiem dod barība, un pirmais padomju saimniecības «Jugla» direktors Mihails Žukovs kļuva par lētākas zvēru barības ieviešanas idejas autoru. Būdams atzīts zvērkopības lietpratējs, viņš saprata, ka neizvietojot dārgo gaļas barību ar ko citu, izdevumus nav iespējams samazināt. Un 1953. gadā Žukovs uzņēmās risku, drosmīgi sākdam zvērus barot ar zivju pārstrādes atliekām – mencu, reņģu un butu galvām un iekšām. Jāpiebilst, ka līdz tam visā lielvalstī neviens tā

nebija darijīs. Zinātniskas izpētes nebija, un daudzi zootehniķi praktiķi stipri šaubījās, vai zivju atliekas būs pilnvērtīga barība, vai tas neietekmēs auglību un nepazeminās kažokādu vērtību. Par laimi, jau pirmajā gadā ar zivju atliekām barotajām ūdeņmātēm dzima pa 4,5 kucēniem – tāad stipri vairāk nekā iepriekš, turklāt ādiņas ne par matu nebija sliktākas. Bet izmaksas saruka par 25%. Tad arī Latvijas Lopkopības un veterinārijas ZPI laboratorijā izdarīja zivju barības analīzes. Tās pierādīja, ka zivju atliekas ir bioloģiski pilnvērtīga barība un, lietojot to noteiktajā daudzumā, nav nekāda riska atteikties no gaļas. Vienlaikus «Juglas» zvērkopji deva dzīvniekiem lētās, Baltijas jūrā zvejotās nepārtikas zivis un gaļas kombinātu produktu atliekas.

Šo pārbaudīto pieredzi barības palētināšanā ieviesa visās republikas zvērsaimniecībās. Izmaksas samazinājās. No 1954.–1956. gadam tās saruka vairāk nekā pusotras reizes, tāad pieauga zvērkopības ienākumi un rentabilitāte. Ar pilnām tiesībām var apgalvot – ar M. Žukova «vieglo roku» tika ielikti Latvijas zvērkopības pamati: ražot augstvērtīgas, bet lētas kažokādas, un Latvijas zvērkopjiem tas labi padevās, jo ilgus gadus republika bija pirmajā vietā visā Savienībā ar vislētāko audzēšanas pašizmaksu uz vienu ūdeli, sudrablapsu un polārlapsu. Zvērsaimniecību rentabilitāte sasniedza pat 80% un vairāk.

50. gados zvērsaimniecībās sāk celt pirmās saldētavas gaļas un zivju barības glabāšanai. 1954. gadā «Juglā» iekārtoja pirmo mehanizēto zvēru virtuvi ar pilnīgi jaunu barības sagatavošanas tehnoloģiju. Vienkāršāk runājot, barību sagatavoja divās augstāk un zemāk izvietotās horizontālās līnijās, bet pārstrādātā barība pa vertikālo līniju pati saplūda auto kravas kastē vai barības dalītājā. Tā ievērojami samazinājās darba patēriņš. Vēlāk šī tehnoloģija, ieviešot vēl dažus uzlabojumus, tika lietota gan citās Latvijas zvērsaimniecībās, gan visā valstī.

Nākamais svarīgākais bija 60.–70. gadu posms zvērkopībā. Strauji pieauga kažokādu pieprasījums valsts iekšējā tirgū un eksportam. Tika pieņemti gan Savienības mēroga, gan republikā svarīgi valdības lēmumi, kas noteica, ka stipri jāpalielina kažokādu, sevišķi ūdeļādu ražošana – caurmērā 2–2,5 reizes piecgadē, salīdzinot ar esošo daudzumu. Tas bija laiks, kad zvērkopība bija kļuvusi ļoti ienesīga. Ātri atmaksājās kapitālieguldījumi, un daudzi viduvēju sovhozu un kolhozu vadītāji veidoja zvēru fermas kā naudas āderi, kas segtu citu nozaru zaudējumus. Viņi nekļūdījās.

Svinīga sanāksme «Grobiņā»: pie prezidija galdā pirmā no kreisās Zvērkopības apvienības speciālistes Lilija Roce, Ņina Zobkova, ģenerāldirektors Vladislavs Andrejevs un Alevtina Aņisimova.

Tapa zvēru fermas Limbažu rajona padomju saimniecībās «Ainaži» un «Katvari», Talsu rajona «Lubezerē», Jēkabpils rajona «Dunavā», Rīgas rajona kolhozos «Ādaži», «Mārupe», «Ķekava», «Pionieris», «Baldone», Ogres rajona «Lāčplēsī», Jelgavas rajona «Nākotnē», Bauskas rajona «Ozolainē», Ventspils rajona «Blāzmā» (Puze), Madonas rajona «Zelta druvā» (Mārcienā).

Liepājas rajonā nodibināja pilnīgi jaunu zvērsaimniecību «Grobiņa», kura vēlāk kļuva par vienu no lielākajām Latvijā. Četras specializētās zvērsaimniecības ražoja ap 60% visu kažokādu. Var teikt, ka tās bija kļuvušas par «pūkainā zelta» fabrikām.

Strauji zvērkopības pieauguma tempi prasīja savu – barības cehu pilnveidošanu, saldētavu ierīkošanu, labus ādu pirmapstrādes cehus. Pati dzīve diktēja pāreju uz nākamo attīstības pakāpi. Un par to kļuva pāreja uz rūpniecisku kažokādu ieguves tehnoloģiju. Pirmām kārtām tas attiecās uz šīm četrām zvērsaimniecībām. 60.–70. gados papildus esošajām ierīkoja un cēla pilnīgi jaunas saldētavas ar 300–700 t ietilpību, iekārtoja barības virtuves ar daudz ražīgākām iekārtām, kas vienā maiņā sagatavo ap 20 t zvēru barības, parādījās bārības izvadājamie ratiņi, vēlāk arī mehānizēti bārības izdalītāji, pārkārtoja zvēru dzirdināšanu. Pārdomātā šēdu izkār-

tojuma dēļ katram zvērkopim bija lielākas zvēru grupas. Ja vēl ņem vērā pastāvīgo zvērkopju apmācību, redzams, ka darīja visu, lai kažokādu ražošana vērstos plašumā. Tā arī notika. Radās ūdeļu brigādes ar 3000–4000 mātēm (agrāko 1000–1200 zvēru vietā), ar 800–1000 lapsām (300–400 vietā). Daudzās saimniecībās uzcēla ādu pirmapstrādes ceļus, kur zem viena jumta atradās ādu dirātava, apstrāde, šķirošana un sagatavošana pārdošanai.

Mazliet vēlāk, 70.–80. gados, sākās darbietilpīgo procesu mehanizēšana, arī ādu apstrādē. Radās darbgaldi ādu dirāšanai, attaukošanas mašīnas, žāvējamie skapji. Ļoti lietderīgs jaunievedums bija neattaukoto ādu sasaldēšana. Tas ļāva zvērus ātri nokaut, ietaupīt barību un bez steigas sagatavot ādu eksportpartijas.

Par ciltsdarbu

Zvērkopībā tas nozīmē zootehnisko pasākumu kopumu, kas jāizdara, lai pilnveidotu ganāmpulka īpašības. Galvenais ir izaudzēt zvērus ar labu auglību, izcilu akotu, turklāt ar minimāliem izdevumiem.

Pirmajos gados turēja tikai lielos zvērus – sudrablapsas un nedaudz zilo polārlapsu. Bet no Vācijas ievestie vaislinieki izrādījās slikti. Tāpēc 50. gados pirka vaislas lapsas Igaunijā un Maskavas apgabala Puškina zvēraudzētavā. Ciltsdarbu galvenokārt veica ar sudrablapsām. Tas ir grūti selekcionējams zvērs. Zootehniķi nežēlīgi brāķēja nevērtīgos zvērus, atlasīja vaislai labākos, līdz beidzot ieguva vēlamo lapsas tipu. 80. gadu sākumā labi lapsu ganāmpulki bija izkopti «Juglā», «Gaujā», ZPS «Krimulda». Vislabākais – zvērsaimniecībā «Madona», kur galvenā zootehniķe Marija Atāla, zootehniķe pārvaldniece Valentīna Kučminska ar savu zvērkopju kolektīvu bija izkopusas savu – Madonas sudrablapsas tipu. No tām iznāca sevišķi lielas ādas ar tīru spalvas krāsu, brīnišķīgi biezu akotu. Ap 90% šo kažokādu katru gadu pārdeva starptautiskajā Ļeņingradas izsolē par ļoti augstām cenām. Londonas starptautiskajā kažokādu izstādē Madonas sudrablapsa saņēmusi galveno balvu – sudraba kausu.

PSRS Lauksaimniecības ministrijas ciltsdarba koordinācijas padome 1982. gadā Madonas sudrablapsu apstiprināja kā īpašu rūpnieciski audzējamu kažokzvēru tipu. Lai to pavairotu, «Juglā» izveidoja atsevišķu meitas fermu.

Mazliet par krāsaino lapsu. Latvijā pirmā ir bijusi t. s. platīnlapsa. 40. gadu beigās un 50. gadu sākumā šis lapsas kažokāda bija modē un tai bija liels pieprasījums. Bet 50. gadu vidū – vairs ne, un šis lapsas likvidēja. 80. gados, pēc ilgāka starplaika, nāca modē garspalvaino lapsu ādas – sudrablapsa, rudā, brūnā, platīna, bēša, baltā un citas krāsainās. Izsolēs tieši krāsainajām lapsu kažokādām bija milzu piekrišana un liela cena. Arī Latvijas speciālistiem ieteica audzēt šis lapsas. Neliels sarkano lapsu ganāmpulks arī parādās, šos zvērus selekcionē, vietējo savvaļas rudo lapsu krustojot ar sudrablapsu, ievēd arī no Krievijas. «Gauja» dabū balto lapsu ar melnu zīmējumu – «Arktikas marmorlapsu». To audzēja kā tīršķirni, kā arī krustoja ar sarkano lapsu. Taču šis kažokādas neieguva popularitāti, saimniecība tās pārdeva ar lielām pūlēm. 90. gados šis lapsas likvidēja.

Par galveno kažokzvēru sugu kopš 50. gadu vidus kļuva ūdele. Vispirms audzēja tumšbrūno standartūdeli. Bet 1956. gadā «Juglā» ievēda Norvēģijā iegādātās krāsainās ūdeles – balto, sudrabzilo, pastelkrāsas. 60. gados strauji auga pieprasījums pēc šādām ādiņām, ūdeļaudzēšana izvērsās burtiski vētrainā tempā. Pastelkrāsas ūdeli ievēda «Gaujā», «Madonā», «Juglā» un «Grobiņā»; sudrabzilo – «Juglā»; safirūdeli – «Gaujā», «Juglā», «Grobiņā»; savvaļas ūdeli – «Madonā», «Juglā» un «Gaujā». Lai iegūtu vēl tumšāku tumšbrūno ūdeli, iepirka melno ūdeli. Gandrīz 30 gadu periodā republikas saimniecībās nonāca liels standarta un krāsaino ūdeļu vaislas ganāmpulks. Dibināja daudz jaunu fermu.

Ne jau visi pirkumi izrādījās veiksmīgi. Ārzemēs iepirktie zvēri pirmajos gados bija mazauglīgi, daudz kucēnu neizdzīvoja. Vēlāk noskaidrojās, ka gandrīz visiem importa zvēriem bijusi Aleuta slimība – plazmocitoze. Tā nu iznāca, ka labajam (krāsu dažādība, lieli ādu izmēri, plašs sortiments) līdzī nāca pavisam nelāgas parādības. Zootehniķi un zverkopji paveica milzīgu darbu, lika lietā profesionāļu veiklību, lai, pastāvīgi cīnoties ar plazmocitozi, tomēr izveidotu ražīgu ganāmpulku. Un patiešām – viņi mācēja atveseļot zvērus, panākt labu auglību, iegūt augstvērtīgas kažokādas akota, krāsu un toņu ziņā.

80. gadu sākumā ūdeļu ganāmpulks bija šāds: 60–65% tumšbrūno standartūdeļu, ap 27% pastelkrāsas, 5,5% savvaļas, 4% sudrabzilo un 0,5% – citu toņu zvēru. Diemžēl pie mums neiedzīvojās safirūdele, melnā (*džet*), *houp* jeb sudrabzilā. Safīra un melno *džet* ūdeli izbrāķējām plazmocitozes dēļ, *houp* ādām nebija pieprasījuma.

Galvenā bija un palika tumšbrūnā ūdele. Katrai saimniecībai bija savs ciltskodols. Tas garantēja labu auglību un izcilas kažokādas. Padomju saimniecības «Gauja», «Grobiņa», «Madona», «Lubezere», ZPS «Krimulda», kolhozu «Ādaži», «Mārupe», «Lāčplēsis» zvēru fermās gandrīz katru gadu izaudzēja pa 4,7–5,5 kucēniem no mātes. Šo saimniecību kažokādas par augstām cenām pastāvīgi pārdeva gan starptautiskajā Ļeņingradas kažokādu izsolē, gan Maskavas kažokādu saldētavai. Tumšbrūnās ūdeles ganāmpulkiem (ar LPSR Lauksaimniecības ministrijas pavēli) bija piešķirts šķirnes ganāmpulka statuss, Savienības konkursos šie zvēri arvien tika apbalvoti. Par tumšbrūnās ūdeles čempioniem tika atzītas padomju saimniecības «Gauja» un «Madona».

Otro vietu zvēru skaita un kažokādu daudzuma ziņā ieņēma pastelkrāsas ūdele. To ādiņas bija ļoti lielas. Vidēja krāsu toņa tipu turēja «Madona», «Grobiņa», «Ainaži», «Lubezere» un «Krimulda», tumšā tipa – «Gauja». Arī šie zvēri, piedaloties Savienības tautsaimniecības izstādēs, tika apbalvoti ar visu pakāpju diplomiem.

Savvaļas ūdele Latvijā parādījās 1969. gadā. To «Madonā» ievada no Dānijas – vispirms 240 mātes un 70 tēvus, lielas un skaistas ūdeles. Bet zvēri iedzīvojās ar lielām pūlēm. Pāris gadu tie deva mazus metienus, izrādījās, ka spalvas krāsa visiem nav vienāda. Vēlāk no Francijas un Anglijas iepirkta ūdele deva labus rezultātus – 1980. gadā savvaļas ūdeļu skaits zvēru fermās bija palielinājies 4,5 reizes. Auga arī pieprasījums. Sevišķi daudz to bija «Gaujā». 1990. gadā Latvijā ražoja 40 tūkstošus savvaļas ūdeles ādiņu jeb 5,5% no visām ūdelēm.

Sudrabzilā ūdele republikā īpaši neizplatījās. Ilgu laiku to turēja vienīgi «Juglā». Pēc tam nedaudz šo zvēru bija «Krimuldai», «Lāčplēsim» un «Nākotnei». Pacietīga un ilga darba rezultātā «Juglas» galvenajai zootehniķei Ludmilai Sverčkovai izdevās selekcionēt izturīgu pelnu krāsas sudrabzilās ūdeles tipu. Apstiprināja tā vaislas ganāmpulku. Savienības tautsaimniecības izstādē šī tipa «Juglas» ūdele vairākkārt kļuva par čempioni.

Polārlapsas nozares attīstības sākumposmā Latvijā audzēja maz. Toreiz bija zilā polārlapsa, kuras krāsu toņi bija gan gaišpelēki, gan tumšpelēki. Tā kā šīs lapsas ir ļoti auglīgas, 50. gadu vidū radās ādu pārprodukcija. Bāzes un kažokādu fabrikas atteicās tās pieņemt vai arī maksāja pārāk mazu cenu. Likvidēja lielas lapsu fermas «Gaujā» un «Pāvilostā».

1971. gadā «Madona» iepirka norvēģu polārlapsu, ko vēlāk iedēvēja par plīvurlapsu. Tie bija lieli zvēri ar īsspalvainu, tīras zilās krāsas akotu. Ievedā 111 mātes un 89 tēvus. Tā plīvurlapsa kļuva par valdošo – 1990. gadā Latvijā saražoja 75 tūkstošus kažokādu.

Nobeigumā gribu uzsvērt – un atgādināt! – ka zvērkopji Latvijas lopkopības attīstībā ir devuši savu artavu. Tā atšķiras no tradicionālajām nozarēm, taču nav mazāk vērtīga. Teikšu vēl vairāk – lietpratīgi organizējot kažokādu ražošanu, tā var kļūt par precī, kas pasaules tirgū jūtami vairo valsts prestižu.

IZSTĀDE: BŪS, NEBŪS? BIJA!

ALFRĒDS STRAUTS

Dz. 1929. g. Beidzis LLA, zootehniķis.

Zvērkopībā no 1960. gada.

Kad 1982. gadā Latvijas PSR Valsts plāna komitejas nodaļas vadītāja vietniece Jekaterina Parfentjeva piedāvāja iespēju pašu mājās skatīt ārzemju zvērkopības tehnikas sasniegumus starptautiskajā izstādē Rīgā, Zvērkopības apvienības vadītāji kļuva domīgi. Kas segs izdevumus, kas veiks sagatavošanu: uzbūvēs standus, sarakstīs un nodrukās katalogus, kas sakārtos pārējo izstādes atribūtiku. Tomēr notikumi risinājās labvēlīgi – 150 tūkstošus rubļu atvēlēja Vissavienības apvienība «Ekspocentrs», vēl kādus 100 tūkstošus piesvieda Valsts plāna komiteja. Pārējos izdevumus, to skaitā standu būves, Sporta manēžas ires un citus operatīvos maksājumus izdarīja zvērsaimniecības. Par izstādes organizācijas priekšsēdētāju bija apstiprināts lauksaimniecības ministra pirmais vietnieks Kārlis Sproga.

«Ekspocentrs» bija iecerējis izstādi sarīkot 1983. gada septembra – oktobra mēnešos. Tik vērienīga un te vēl nekad nebijuša pasākuma

sagatavošanai bija atlicis gaužām maz laika, pat mazāk par gadu. Pie tam apvienība nu jau kādu laiku bija palikusi bez ģenerāldirektora, bet tieši viņam bija jāpilda orgkomitejas priekšsēdētāja vietnieka pienākumi, jāpaveic melnais darbs. Apvienību tolaik vadīja Alevtina Aņisimova. Doma par izstādes sarīkošanu nebija atmesta, bet praktiskie pasākumi nekustēja ne no vietas.

1982. gada oktobrī apvienības ģenerāldirektora amatā stājās līdzšinējais republikas lauksaimniecības ministra vietnieks Valentīns Sakars. Izstādes sarīkošana viņam bija viens no pirmajiem un ķēpīgākajiem uzdevumiem. Apvienībā nebija arī starptautiskajās attiecībās pieredzējušu darbinieku, bet ģenerāldirektors pats nebūtu varējis gan vadīt apvienību, gan veikt izstādes sagatavošanas melno darbu.

Atceras **Valentīns Sakars**: – Ar manu pirmo vietnieci Alevtinu Aņisimovu abi sapratām, ka šis būs papildu pienākums mūsu jau tā lielajai slodzei – sīkumains, precīzs un nogurdinošs darbs. Sapratām, ka ir nepieciešams daudz maz labi atalgots darbinieks ar prestižu amata nosaukumu, jo būs «jāiedarbina» ne tikai «Juglas», bet arī citu zvērsaimniecību kolektīvi. Izdevās pierunāt Lauksaimniecības ministrijas vadību iekļaut apvienības štatos trešo ģenerāldirektora vietnieka amatu ar piebildi «izstādes sarīkošanai».

Liekas, tā bija Aņisimova vai arī kāds no ministrijas, kas ieminējās, ka būtu labi, ja šajā darbā varētu iesaistīt bijušo Zvērkopības pārvaldes priekšnieku Alfrēdu Strautu, kas tobrīd bija rotkalis – mājražotājs ražošanas apvienībā «Daiļrade». Piezvanīju. Norunājām tikšanos. Kad Strauts ieradās, biju pārsteigts, ka viņam sirmi bija kļuvuši ne tikai mati, bet arī uzacis. Tikvien spēju pateikt kā: «Ak vai, kā tu esi izrotājies!» Mūsu sarunas pavedieni risinājās tā, ka ar 1982. gada 1. decembri Strauts stāsies pie sagatavošanas priekšdarbiem un sekmīgi tos novadīs līdz izstādes slēgšanai.

No **Alfrēda Strauta** piezīmju bloknota: – Sākās mazas, sīkas, bet diezgan nepateicīgas rūpītes par izstādes nozīmīti, informācijas piespraudēm, tulkiem, drukas darbiem un tamlīdzīgi. Ļoti pretimnākoši bija mani līdzšinējie kolēģi un priekšnieki ražošanas apvienībā «Daiļrade». Kad nodevu viņiem skices, laika bija palicis pavisam maz – tikai pāris mēnešu. Taču gan nozīmītes, gan informācijas piespraudes saņēmu drīz vien. Latvijas Tirdzniecības palātas darbinieki palīdzēja sameklēt un iepazīt

tulkus. No somu valodas tulkoja Anna Žigure (vēlākā Latvijas Valsts vēstniece Somijā), no zviedru un norvēģu valodām – Jeļena Brjanceva, no angļu un holandiešu – Inese Paklone, dzejnieks Leons Briedis – no itāļu valodas.

Sarežģītāk bija ar kombinātu «Māksla». Vispirms – viņi bija traki dārgi. Otrkārt – nesteidzīgi, un tieši tas mūs visvairāk nervozēja. Ar viņu mākslinieci Lēpes kundzi tikāmies daudzas jo daudzas reizes, līdz varējām teikt: nu ir labi.

Bija jāsadabū telefona līnijas visu to firmu birojiem, kas tos bija pieprasījuši, jāiekārto karstā un aukstā ūdens padeve, trīsfāžu elektro- pieslēguma vietas un vēl simt sīkumu.

Tomēr, kā tagad atceros, visnopietnākais un atbildīgākais darbs bija izvērtēt firmu pieteiktos eksponātus un dot savu slēdzienu «Ekspocentram» – par to ievēšanas un eksponēšanas lietderību. Daudz kas no piedāvātā bija jāatsaka, jo neatbilda izstādes tematikai un zvērkopības vajadzībām.

Bet viss jau nebija «uzkrauts» tikai man, Sakara kungs iedarbināja visus apvienības dienestus. Alevtina Aņisimova un Ņina Zobkova rūpējās par viesu sagaidīšanu un izmitināšanu; numurus viņām palīdzēja rezervēt bijušais Lauksaimniecības ministrijas ierēdnis, toreizējais Viesniču tresta pārvaldnieks Jānis Lovnieks. Jevgenijs Voicehovskis atbildēja par stendu un biroju izveidi un demontāžu pēc izstādes. Tomēr bija arī sarežģījumi: laminētās plātnes un dažnedažādos alumīnija savienotājelementus man izdevās sadabūt, tikai pateicoties bijušo Valsts plāna komitejas kolēģu sapratnei un atsaucībai.

Sākās ārzemju firmu pirmsizstādes apciemojumi. Mums ar Sakara kungu tie sagādāja ievērojamas neērtības, jo par katru šādu ciemiņu bija jāaskaņo braukšanas un ekskursiju maršruti ar Valsts drošības komiteju. Šo darbu gan paveica ministrijas speciālisti – pēc tam, kad bija saņēmuši mūsu pieteikumu un Kārļa Sprogas rezolūciju. Marta sākumā paredzēja ierasties Holandes «Nekoma», aprīļa sākumā – beļģu «Bekaert Oversaes», mēneša vidū – vācu «Labotron Mestehnik GMBH». Pirmsizstādes tikšanās pieprasīja vācu «Pfaff» un somu «Norcar». Ar pēdējo piedzīvojām pat nepatikšanas. Apciemojuma laikā firmas ģenerāldirektors un viņa vietnieks izteica spontānu vēlēšanos iepazīties ar valsts saimniecību «Gauja». Tāds brauciens nebija paredzēts protokolā, bet arī atteikt nevarējām, jo tā būtu izgāšanās. Riskējām. 18. maijā mūsu mikroautobusiņš ar Norrasa un Valkeina

kungiem iegriezās «Gaujā». Viesi bija ļoti apmierināti ar redzēto, bet mums ar Sakaru otrajā dienā bija jāraksta paskaidrojumi Kārlim Sprogam (lasi – caur viņu VDK). Toreiz iztikām bez rājieniem, bet turpmāk bijām uzmanīgāki.

Izstādes sarīkošanu labvēlīgi uzņēma ne tikai republikas vadošās institūcijas, bet arī zvērsaimniecības, šajā jomā nekādu grūtību un starpgadījumu nebija. Atsaucīga bija arī Maskavas galvenā izstāžu kuratore – Vissavienības apvienība «Ekspocentrs». Kaut gan jābrauc pie viņiem bija ne vienu vien reizi, tomēr tur smēlāties uz pieredzi balstītus lietišķus padomus, kas palīdzēja izvairīties no neprecizitātēm un kļūdām. Un tomēr, no šīs iestādes toreiz gaidījām lielāku operativitāti un precīzumu. Viņi mūs tiktāl iekavēja, ka bijām spiesti, bez galvenā eksponātu saraksta, ārkārtīgā steigā 9. septembrī sagatavot un nodrukāt eksponātu papildu sarakstu, jo no maskaviešiem tikai septembra pirmās dekādes vidū saņēmām sūtījumu ar sešu firmu pieteikumiem izvietot izstādē 95 ražojumus. (Te jāpaskaidro, ka tolaik visu firmu pieteikumus Latvijas Zvērkopības apvienība saņēma tikai caur «Ekspocentru», pašiem tos oficiāli pieņemt mums nebija tiesību.) Tomēr vairākas Somijas firmas, kurām ar Latviju jau agrāk bijušas tirdzniecības attiecības, pieteikumus dublēja, vienu eksemplāru atsūtot arī Zvērkopības apvienībai.

Nepatikami pārsteidza Latvijas PSR Tirdzniecības un rūpniecības palātas priekšnieciskā attieksme. Tās galvenais mūsu izstādes kurators Brutāna kungs uz mums pastāvīgi izdarīja spiedienu, lai paātrinātu izstādes formēšanu, bet, kad vajadzēja pabikstīt «Ekspocentru» vai «Mežvistavku», tad tas bija jādara mums pašiem. Taču ļaunā neņēmām. Mums nebija iebildumu, ka viņš ārzemniekiem tēlo lielu priekšnieku, bet līdzīga attieksme pret mums tomēr kaitināja.

Mainijās iepriekšparedzētais stendu daudzums, lielā Sporta manēža tika pārpārēm piepildīta. Manēžā galvenokārt bija firmu biroji un reklāmliteratūra. Daudzie, sevišķi lielgabarīta eksponāti aizņēma gan pagalmu, gan laukumu pirms galvenās ieejas.

Pavisam izstādei pieteicās 17 firmas no Beļģijas, Dānijas, Somijas, Vācijas FR, Norvēģijas, ASV, Ungārijas un Japānas. Taču izstādi aplūkot ieradās daudzu konkurējošo firmu pārstāvji no Austrijas, Jaunzēlandes, Vācijas un citām valstīm, lai gan viņu ražojumi izstādē nebija pārstāvēti.

Visvairāk eksponātu atveda somu firmas – kopskaitā 87 zvērkopības mehānismus un palīgierīces. Somi labi pazina Latvijas zvērkopju vēlmes un vajadzības, tāpēc atveda tikai reāli nepieciešamo un, izstādei beidzoties, centās panākt visu eksponātu pārdošanu. Tādas pat prasības bija beļģu «Bekaert-am», dāņu «Tomas Sabros», vācu «Labotron-am», norvēģu «Horske Pelsdirforlag» un vairākām citām firmām. Protams, lai nopirktu itin visus eksponātus – tik daudz līdzekļu nebija ne Lauksaimniecības ministrijai, ne Zvērkopības apvienībai. Turklāt katra pirkuma nepieciešamība bija jāpierāda PSRS Zinātnes un tehnikas komitejai, kuras pārstāvis Vitālijs Ronis izstādē bija ieradies, taču no tā mums nekļuva vieglāk. Bet pirkumu noformēšana notika tikai caur daudzajām *ново, prom, prod, маš* un citām Padomju Savienības ārējās tirdzniecības organizācijām, kurām savukārt bija kopējs komerccentrs. Tāpēc neviens no Latvijas zvērsaimniecībām neizteica vēlēšanos kaut ko iegādāties patstāvīgi, bet bez liekām klapatām gaidīja, kad apvienības nopirkto uzdāvinās.

Mūsu kāri pēc lieka pirkuma bremsēja arī tas, ka republikas Valsts plāna komitejas jaunās tehnikas nodaļa pirkumu uzstādīšanai un

«Minkomatic» zvēru barības izdalītājs.

iedarbināšanai atvēlēja pārāk maz laika, jo toreiz valsts cīnījās pret ražošanas līdzekļu iesaldēšanu.

Vislielākais eksponāts bija kažokādu pirmapstrādes darbnīca ar atpūtas telpu un somu pirti. Jau šīs ēkas montāžas laikā apvienības vadītājiem radās kārdinājums to nopirkt un pārvest uz «Juglas» Tumšupes nodaļu, jo tur vēl arvien nebija piemērotu telpu ne kažokādu pirmapstrādei, ne cilvēku higiēnas vajadzībām. Ļoti nobažījušies par šīs ēkas turpmāko likteni bija firmas «Norcar» realizācijas direktors Heiki Valkeinens un ģenerāldirektors Eriks Norrass. Heiki vairākas reizes aicināja izmēģināt pirtiņu; to arī izdarīja un atzina par gana labu. Bet aiz sienas somu speciālisti demonstrēja ādiņu novilkšanas un attaukošanas darbaldus, «barabānus» un citu pirmapstrādes tehniku.

Šo ēku ar visām iekārtām patiešām izdevās nopirkt un no jauna uzstādīt. Vairākus gadus tā kalpoja nevis par ādiņu pirmapstrādes, bet par kolektīva sanāksšanas vietu. Te tumšupieši sagaidīja arī 1984. gada atnākšanu un Jaungada Salaveci no Lapzemes.

Tā drudžainā steigā un kņadā pienāca 22. septembris – izstādes atklāšanas diena. Vispirms notika preses konference. Tajā apvienības direktora vietnieks Alfrēds Strauts pašmāju un ārzemju žurnālistiem, kā arī firmu pārstāvjiem pastāstīja par izstādes iecerēm, saturu un dalībfirmām. Pateicās par lielo interesi, sevišķi uzteica somu firmas «Norcar» aktivitātes. Izstādi atklāja Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja vietnieks Roberts Praude, dalībniekus sveica orgkomitejas priekšsēdētājs Kārlis Sproga.

Kad pārgrieza simbolisko lenti, zinātkārie rīdnieki viņiem plūda gar stendiem, birojiem – taustīja, iztaujāja, saņēma suvenīrus. Zvērkopju kolektīvi ieradās saskaņā ar grafiku, jo citādāk būtu bijis neiespējami izmantot gidu, demonstrētāju un tulku pakalpojumus.

Tā saspringtā darbā aizritēja visas desmit dienas, līdz pienāca 1. oktobris – izstādes slēgšana. Speciālisti un strādnieki izjauca un veda uz savām saimniecībām apvienības nopirktos un saimniecībām nepieciešamos eksponātus, bet izstādes vadībai vēl atelpas nebija. Sporta manēžas direktors Ivars Vītols lūdza pēc iespējas ātrāk atbrīvot telpas, jo pēc pāris dienām bija paredzēti vērienīgi sporta pasākumi. Ārzemju firmas šķendējās par steigu, pakoja un krāva transporta līdzekļos nenopirktos eksponātus, un viena pēc otras atstāja izstādes teritoriju.

Beidzot varēja teikt – izstāde bija notikusi!

«GAUJA» PIRMĀ PĒC KARA

MARIJA IVANOVA

---

*Dz 1939. g. Beigusi Maskavas veterināro akadēmiju,
zootehniķe. Zvērkopībā no 1968. gada.*

Latvijas zvērkopības nozares pirmsākums meklējams padomju saimniecībā «Gauja». 1945. gadā uz triju mazu fermu bāzes, kur bija tikai 83 sudrablapsas, nodibināja šo specializēto zvērsaimniecību. Zemes nebija daudz, mājas un citas ēkas izpostītas, nebija ne ūdensvada, ne kanalizācijas, ne elektrības. Strādniekus meklēja, burtiski apturot garāmgājējus un piedāvājot viņiem darbu. Par spīti visam, zvērkopība attīstījās strauji. Pirmajos piecos gados gadā vidēji saražoja 14,4 tūkstošus ūdeļādu, bet 1974. gadā pārdeva 65 tūkstošus, un toreiz tika panākta visaugstākā rentabilitāte kažokādu ražošanā – 77,5%. Tika ielikti pamati Latvijas zvērkopībai. 30 gadu laikā p/s «Gauja» izveidojās par ienesīgu specializētu saimniecību, ieņemdama vadošo vietu republikas kažokādu ražošanā.

Tā kā atradāties tikai 40 km no Rīgas, rajonā, kur bija attīstīta gaļas, piena un zivju pārstrāde, zvēru barības sagāde un pārvadāšana neiznāca pārāk dārga.

Saimniecība specializējās ūdeļu un sudrablapsu audzēšanā. 1980. gadā bija 20 000 ūdeļu māšu un 1500 sudrablapsu. Toreiz bija četru dažādu sugu un tipu ūdeles: 60,5% tumšbrūnā standarttipa zvēru, 8,2% melno, 13,2% pastelkrāsas un 18,1% safirkrāsas dzīvnieku. Toreizējie dati: tumšbrūnās ūdeļu mātes stabili deva 4,7–5,1 kucēnu metienā, 10–14% bija neauglīgo; normāla izmēra ādiņu bija 67–75%, sevišķi lielo ap 45–50%; bija liels pieprasījums pēc vaislas zvēriem, piemēram, trijos gados saimniecība pārdeva 13 tūkstošus vaislas jaunzvēru.

Melnās ūdeles 1964. gadā pirmoreiz ievēda no Somijas. Tie bija palieli zvēri ar sevišķi vērtīgu akotu. Tos audzēja kā tīršķirni, kā arī krustoja ar brūno ūdeli.

1969. gadā iepirka *džet* tipa ūdeli, kurai ir īsa, vienmērīgi melna sedzošā spalva. *Džet* tipa ūdeles krustojumi ar labākajiem somu melnās ūdeles vaisliniekiem deva labus rezultātus – ap 4,65 kucēniem metienā. 81% šī krustojuma kažokādu tika novērtētas kā melnas, un tas nozīmēja lielāku cenu. 1976. gada rudenī no Kanādas iepirka 300 māšu un 100 tēvu ar vienmērīgu melnu spalvu.

Safirūdeli ievēda 1961.–1967. gadā no Somijas un ASV, un 1970. gadā jau bija ap 1500 māšu. To audzējām kā tīršķirni. Gribējām ātrākā laikā dabūt pēc iespējas vairāk lielāku ūdeļu, tāpēc 1975. gadā iepirkām safirūdeles vēl. Izbrāķējām bēša toņa, dzintarkrāsas un *stjuartsafira* ūdeles. Lieta tāda, ka šie sarežģīto krāsu zvēri prasa īpašu barošanu un īpašu veselības uzraudzību. Šie kopīgie pasākumi izrādījās lietderīgi – no pirmā gada importa ūdelēm ieguvām pa 3,4 kucēniem metienā, tas deva 97,5% lielu rentabilitāti. Pastelkrāsas ūdeles «Gaujā» ievēda 1972. gada rudenī. Tie bija prāvi zvēri ar labi izteiktu zilganu nokrāsu. Tieši šī ūdele izrādījās ekonomiski izdevīgākā.

Šajos gados gandrīz visi zvēraudzēšanas ražošanas objekti tika pārcelti uz jaunu vietu. Tā kā zvēri bija ievērojami savairojušies, izveidojās trīs jaunas brigādes.

Tika uzceltas gaļas un zivju produktu saldētavas ar 800 t kopējo tilpumu. Bet barību tad jau sajauca un iepildīja barotavās ar elektropadeves ierīcēm. Barības cehā bija ierīkota tehnoloģiskā pārstrādes līnija, kur bija uzstādītas Ertīlas mehāniskās rūpnīcas mašīnas. Iekārtas atradās divos līmeņos: graudi glabājās augšējā stāvā, kur tos samala, un no glabāšanas bunkura milti nonāca vārīšanas katlos. Tā bija ļoti pārdomāti konstruēta līnija – visus

agregātus varēja mainīt savā starpā, un remontējot dikstāve nebija iespējama. Gatavo barības maisījumu ar šneku palīdzību sabēra automašīnas kravas kastē.

Sākot ar 15. jūliju, kad kucēni jau paaugušies, barību šēdos sāka dalīt ar mehanizēto barības dalītāju «Gigantik» vai «Minkomatik». Tā jauda – ar vienu mašīnu pabaro 25 tūkstošus zvēru. Tas nozīmē, ka šajā laikā brigādē vajag daudz mazāk zvērkopju, viņi var iet atvaļinājumos. Ja šī sistēma – barības cehs, iekārtas, sadales agregāti – strādā precīzi, darbs kļūst nesalīdzināmi ražīgāks nekā iepriekš.

Zvērkopībā lielāko izmaksu daļu veido barība. Tāpēc gaļas produkti vien iznāk pārāk dārgi. To vietā dod arī zivis, taukus, graudus. Kucēnu audzēšanas laikā, sevišķi vasarā, proteīna saturs barībā jūtami pazeminās, tāpēc zvēriņu attīstība rūpīgi jākontrolē, lai dabūtu augstvērtīgus vaislas dzīvniekus.

Līdz pat 1980. gadam varēja uzskatīt, ka «Gauja» ir daudznozaru saimniecība: bez zvērkopības nodarbojāties arī ar biškopību, lopkopību, augkopību, un šīs nozares padevās gluži labi salīdzinājumā ar vidējiem republikas datiem.

Pirmajos saimniecības gados īpaša nozīme bija tās vadītāju uzņēmībai un mācai organizēt darbu. Te lieli nopelni ir Ivanam Makarovam, kurš bija direktors no 1950.–1960. gadam. Galvenais veterinārārsts toreiz bija Vasilijs Mežciems, pilsoņkara dalībnieks un latviešu sarkanais strēlnieks, kurš lieliski pārzināja savu profesiju. 25 gadus ūdeļu brigādi vadīja republikā pazīstamais selekcionārs Alfrēds Rudziņš. Viņš strādāja ar tumšbrūno ūdeli, bet selekcijas rezultātā izaudzēja ļoti ražīgu un lielu zvēra tipu, kam bija zilgana sedzošā spalva, – to vēlāk nosauca par Rudziņa ūdeli.

No 1960.–1974. gadam direktora amatā bija Konstantīns Ārmanis – inteliģents, ļoti prasmīgs vadītājs. Toreiz modernizēja ne tikai ražošanu. Tika celtas dzīvojamās mājas, labiekārtoja ciematu, stādīja tur kociņus. Kad pabeidza centrālās katlu mājas būvi, tika plānots to pārkārtot uz gāzes apkuri. Iesāka kultūras nama celtniecību ar 500 sēdvietām, iekārtoja vasaras klubu pionieru nometnē «Murjāņi», kuru arī uzturēja «Gauja». K. Ārmanim bija uzskats: saimniecības panākumi ir atkarīgi no tā, vai tās vadība pastāvīgi rūpējas par speciālistu un strādnieku apmācību, vai gādā par viņu darbu, sadzīves un atpūtas vajadzībām. Kad viņš aizgāja pensijā,

Par sociālistiskās sacensības rezultātiem sanāksmē ziņo «Gaujas» zootehniķe Marija Ivanova (vidū). 1981. gads.

par direktoru kļuva Antons Upenieks – līdz 1985. gadam. Viņa vadībā gandrīz 10 gadus strādājām ļoti stabili.

Ļoti iedarbīgs līdzeklis toreiz bija sacensība zvērkopju kolektīvu starpā. Tās norisei bija stingri izstrādāti noteikumi. Rezultātus apsprieda saimniecību kolektīvos. Par 10. piegades panākumiem p/s «Gauja» tika apbalvota ar vimpeli «Labākā zvērkopības saimniecība». Īpaši uzteica zootehniķu, mehānisko un celtniecības dienestus. Atsevišķi piešķīra vimpelus «Zvērkopības brigāde» un «Zvērkopis izcilnieks». Bet 10. piegades Vissavienības sociālistiskajā sacensībā p/s «Gauja» kolektīvs (dir. A. Upenieks, galv. zootehniķis Anatolijs Daļečins) tika apbalvota ar ceļojošo PSKP CK sarkano karogu. To toreiz vērtēja kā sevišķi ievērojamu atzinību.

Tajos gados «Gauja» bija lielākā Latvijas zvērkopības saimniecība. Ik gadus izaudzēja 120 tūkstošus jaunzvēru, vaislai pārdeva kažokādas par 7,3 miljoniem rbļ. un saņēma 2,9 miljonus rbļ. peļņas.

Kopš 1985. gada augusta direktors ir Zigfrīds Girgensons (tagad – valdes priekšsēdētājs – **Red.**). Pārraudzījis saimniecību, viņš paziņoja – laiks pamosties no dziļās snaudas. Toreiz lielāko daļu darbinieku tas pārsteidza un uztrauca. Bet reāli uzreiz tika izstrādāti plāni, kā visos darba iecirkņos panākt progresu. Tā kā tolaik pastāvīgi trūka darbinieku, paredzēja būvēt vairāk dzīvojamo māju un vienlaikus – rekonstruēt un pilnveidot ražošanas iecirkņus. Nolēma ik gadus uzbūvēt pa 4 – 5 Līvānu mājiņām, projektēja divas 18 dzīvokļu mājas, cēla jaunas fermas un atjaunoja kažokādu pirmapstrādes cehu. Tas viss prasīja daudz naudas, bet to varēja dot tikai zvērkopība. Tādēļ no 23 tūkstošiem zvēru māšu to ganāmpulks pieauga līdz 37 tūkstošiem. Tika ieviests toreiz populārais kolektīvais darba līgums, izpeļņa kļuva atkarīga no t. s. darba līdzdalības koeficienta. Šī līguma nolikumu izstrādāja ekonomisti. Viena zvērkopja slodze stipri palielinājās – 350 māšu vietā jau nāca 450 zvēru. Atteicās no melnās ūdeles, jo tā neizrādījās tik ražīga, kā bija cerēts. 1986. gada rudenī no Odesas apgabala ievēdām 2000 savvaļas tipa ūdeļmāšu un 500 tēvu.

Vajadzēja arī priekšlaikus novērst nejaušības barības cehā – tā kā 1986. gadā bija samazinājušies kucēnu metieni sliktas barības dēļ, vārīšanas ceham nopirka divus vakuumkatlus, barības konservēšanai sāka lietot ābolu etiķi.

Tomēr lielus metienus arī turpmākajos gados panākt neizdevās – mainījās barība, lielais mencu īpatsvars zivju barībā izsauca ūdeļu mazasinību, dzelzs preparāti nelīdzēja. Bija stingri jābrāķē jaunzvēri, visam ganāmpulkam taisīja asinsanalīzes uz plazmocitozi (ar RIOF metodi). Šis sarežģītais process bija ilgstošs, pāris gadu garumā.

Tajā pašā laikā pārkārtošanās prasīja ieviest intensīvu tehnoloģiju. Ādu pirmapstrādes ražotnē tika paplašināti pieņemšanas un attaukošanas cehi – iegādājās mūsdienīgas attaukošanas iekārtas, lai novilktās zvēru ādas uzstieptu uz formas dēļiņiem, sāka lietot pneimatisko pistoli, uzlaboja žāvēšanu.

Pamatganāmpulks bija savairojies – līdz ar to arī zvēru kaušanas izmaksas. Lai ietaupītu šos izdevumus, atgriezāmies pie vecās metodes, glabājot jēlādas saldētavās.

Kaut arī ūdeļu un sudrablapsu ādu cenas 1989.–1990. gadā bija samazinājušās un nevarējām šķērdēties, saimniecība prata atrast līdzekļus

«Un tik skaistas un tik jaunas mēs vairs nebūsim nekad...» – «Gaujas» meitenes 50. gados.

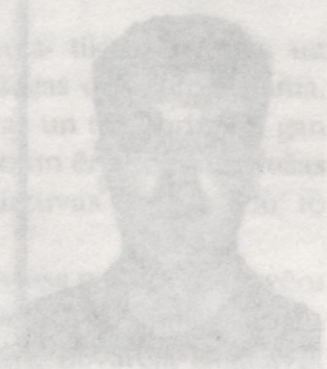
katlumājas un siltumtrases remontam, jaunas artēziskās akas urbūmam, jauniem telefona abonentiem un kārtīgam ielu apgaismojumam. Uzbūvēja arī jaunas saldētavas, nopirka barības ātrsaldēšanas iekārtu.

1991. gadā padomju saimniecība «Gauja» kļuva par valsts saimniecību, kuru paredzēts privatizēt.

Zvērsaimniecības «Gauja» pastāvēšanas gados zvērkopja profesiju te bija ieguvuši vairāku paaudžu cilvēki. Daudzu veterānu devums saimniecības izaugsmē un augstvērtīgu kažokādu ieguvē ir izcili augsts. Tie ir brigadieris Alfrēds Rudziņš, Nadežda Taraseviča, Tatjana Klepikova, Anna Beļajeva, Jeļena Švānfelde, Jefrosiņa Romanova. Pirmrindas zvērkopji Latvijā trīs gadus pēc kārtas bijuši Marija Liniņa, Ņina Petrova, Ausma Zandberga.

Vairāk nekā 50 zvērkopju ir bijuši toreiz tik prestižās Savienības tautsaimniecības sasniegumu izstādes dalībnieki. Par labiem panākumiem daudzi «Gaujas» darbinieki apbalvoti ar ordeņiem un medaļām – bijušais galvenais zootehniķis Anatolijs Daļečins, fermas pārvaldniece Ņina

Makarova, galvenā veterinārārste Ināra Stopiņa, ūdeļu fermas brigadiere Praskovja Arnīte, Nīna Buša, Maiga Gaigale, Skaidrīte Roļa. Zootehniķe Marija Ivanova, šo rindu autore, 1986. gadā tika apbalvota ar PSRS Ministru Padomes medaļu «Par izcilu darbu». Tagad privatizētajā SIA «Gauja AB» turpina strādāt veterāni I. Stopiņa, S. Roļa, kā arī jaunās paaudzes profesionāļi Vera Portnova, Ļubova Kuzņecova, Zoja Antaškina, Ļubova Dorofejeva, Dzintra Pureniņa.

MĀCĀMIES KONKURĒT

ARNIS VECKAKTIŅŠ

---

*SIA «Gauja AB» ražošanas direktors, dz. 1973. g.
Beidzis LLU, zootehniķis.*

Pēdējos piecos gados, no 1995.–2000. gadam, Latvijas zvērkopībā ir notikušas būtiskas pārmaiņas. To noteikusi privatizācija. Tāpat kā visur pasaulē, arī mūsu valstī kažokzvēru audzēšana un nozares attīstība kopumā ir atkarīga no pieprasījuma pēc kažokādu izstrādājumiem un to cenas. Galvenais kritērijs ražotājam ir ādu pašizmaksa. Fermas darbs, zvēru barošana, ādu apstrāde un citi darbi jāveic tā, lai, ieguldot mazāk laika un līdzekļu, iegūtu augstvērtīgas kažokādas.

Pirmās lielākās izmaiņas saistītas ar zvēru barošanu. 1996. gadā, piemēram, «Gaujā» vienu kucēnu izaudzēja ar 63 kg barības, 1998. gadā tam vajadzēja tikai 49 kg. Tas nozīmē, ka barību var ietaupīt uz tās sastāva rēķina.

Līdz 80. gadu beigām zvērus baroja pēc principa – dosim visu labāko. Barības devā bija biezpiens, olas, gaļa, zivis un citi pārtikas produkti. Tagad barība nesatur nevienu produktu, ko varētu lietot cilvēka uzturā.

Izmanto pārtikas ražošanas atlikumus vai speciāli ražotu lopbarību. Tas pasaulē nav nekas jauns. Mums daudz palīdzējuši dāņu un somu kolēģi, no viņiem esam daudz ko mācījušies. Dānijas valdība finansēja pat veselu apmācības kursu. Jāpiebilst, ka Dānija ir lielākā ūdeņu audzētāja pasaulē, tur saražo gandrīz pusi visu kažokādu.

90. gadu vidū Latvijā katastrofāli trūka subproduktu un zivju zvērsaimniecību vajadzībām. Tādēļ līdz 70% barības ievada no ārzemēm, galvenokārt Dānijas. Tagad situācija ir mainījusies, no ārzemēm vairs iepērkam tikai sausus proteīna koncentrātus, ap 10% no kopējā barības daudzuma.

No 1995.–1997. gadam zvērsaimniecībā «Gauja» tika izstrādāta un ieviesta barības devu aprēķināšanas un optimizācijas datorprogramma. Tā ļauj ātri un pārskatāmi apskaitīt barības devas un tās korigēt – gan pēc sastāva, gan cenas. Šo programmu par labāko un ērtāko ir atzinušas daudzas Latvijas zvēru fermas. To lieto arī Lietuvas kolēģi. Par to interesējušies Krievijas speciālisti.

«Gauja» ir pirmā Latvijas zvērsaimniecība, kas ieviesa mehanizēto zvēru barošanu ar «minkomatikiem». Pēc kāda laika tomēr no tiem vajadzēja atteikties, jo radās lieli barības zudumi. Pirmkārt, nevarēja sagatavot atbilstošas konsistences barību, un tā izkrita cauri būru sietiem. Otrkārt, visus zvērus baroja kompleksā brigādē, kam ar pašiem dzīvniekiem nebija nekāda sakara. Toreiz atgriezāmies pie zvēru barošanas ar rokām. Tagad kļūdas ir izlabotas. Atkal veiksmīgi barojam ar «minkomatikiem» – nekas nav jāizgudro no jauna, Rietumos tas jau izdarīts.

Pamazām cenšamies uzlabot un rekonstruēt barības sagatavošanas ceļu. Cenšamies izslēgt liekos mehānismus, uzlabot esošos un pakāpeniski nomainīt veco tehniku ar mūsdienīgu.

Zvērsaimniecība «Gauja» vienmēr bijusi slavēta ar izkoptu ganāmpulku. Daudzas saimniecības, un ne tikai Latvijā, no mums pērk vaislas zvērus. Tumšbrūnās ūdeles izceļas ar savu tumšo krāsu un izmēru. To kažoka krāsa ir kaut kas vidējs starp tumši brūnajām un melnajām ūdelēm. Tas ir gadiem veiktas atlases rezultāts, bet darbs joprojām turpinās.

Pašlaik cenšamies ūdeņu ganāmpulku dažādēt. Palielinām krāsaino ūdeņu un Rietumu tipa īsspalvaino zvēru īpatsvaru. Audzējam sešu krāsu

tipu ūdeles – tumši brūnās, pastelkrāsas, safīrkrāsas, *demi buf* (riekstu krāsas), sudrabzilās un skandināvu melno ūdeļu krustojumus ar mūsu tumšbrūnajām ūdelēm.

Lai piedalītos starptautiskajās kažokādu izsolēs, ūdeļādām jāatbilst noteiktiem standartiem. Tikai tad var cerēt, ka mūsējās tiks pārdotas par tādu pašu cenu, kā maksā par Rietumos audzētajām. Te svarīgs ir gan apmatojuma tips, gan arī apstrādes tehnoloģija pēc kaušanas. Jaunā tehnoloģija krasi atšķiras no agrākās, tādēļ strādāsim ar divām līnijām, izmantojot arī veco.

SELEKCIONĀRI RUDZIŅI

Uz galda vāzē blāv gladiolas. Balti ziedi kā dārgs porcelāns, uguns-sarkani un tik tumši violeti, ka spuldzes gaismā liekas melni. Brīnišķīgi ziedi, vārs, gleznas skaistums, bez kura grūti dzīvot – tāpat kā bez saules, bez mīla vārda.

Ziedus, kluso, dziļo prieku man iedāvāja Austrā un Alfrēds Rudziņi.

Šis krāšņums dzimis no visdziļākām sāpēm, no mātes bēdām. Rudziņiem nomira vecākais dēls. Ir vēl jaunākais un meita, bet vecāku sirdī katram sava vieta, un cits citu bērni aizstāt nevar.

Tā pirms daudziem gadiem Rudziņi sāka audzēt gladiolas. Krustoja dažādas šķirnes, pētīja, selekcionēja. Mazais dārzs pie mājas kļuva par šauru, sovhozs iedeva zemi hibrīdu laukam citur. Gladiolas un dālijas dīvainos krāsu toņos un formās ziedēja pie mājas un laukā. Puķes dabūja vārdus, nokļuva katalogos, lepojās izstādēs.

Vajadzēja rakstīt par zvērkopības sovhoza «Gauja» ūdeļu brigadierī Alfrēdu Rudziņu, bet uzrakstīju par ziediem, sāpēm un prieku. Bet par Rudziņiem nevar citādi rakstīt, jo tā ir daļa no viņu dzīves.

– No sākuma kopām puķes, un mums bija vieglāk, jo to darījām Arnītim. Vienīgais, ko vēl viņam varēja darīt. Runājām ar sēkliņām, ar jaunajiem asniņiem par dēlu... Kad uzziedēja, bija tāds skumjš prieks. Gribējās, lai ziedi būtu vēl kuplāki, savdabīgāki. Tā tapa dzeltenās dālijas 'Saulainais rīts' un 'Pavasaris' un jocīgais spurainais zieds 'Ezītis'. Mums nevienam nav speciālās izglītības, bet lasām daudz, braucam pie citiem selekcionāriem. Raizēs par puķēm aprīma mūsu asās sāpes. Tās bija mūsu aizmiršanās, mierinājums. Pie tām aiziet viss mūsu brīvais laiks. Šī pati lielziedu gladiola, ko nosaucām par 'Baltiju', prasījusi milzums rūpju, – rāmi stāsta Rudziņš.

Ak, viņi reizēm nonākuši gluži jocīgā stāvoklī ar puķu kaislību. Tā

kādudien atbraucis ilgi neredzēts draugs ar vīna pudeli, bet nebijis glāzītes, kur to ieliet, – visās puķu dīgsti. Vai tā reize, kad mazdēliņš aplasījis rožu pumpurus, «uzplaucējis» ar saviem mazajiem pirkstiņiem un izkaisījis pa celiņu.

Garš mūžs nodzīvots kopā, lēnām veras lapa aiz lapas. Gadījumu, ko iesāk stāstīt viens, pabeidz otrs, vīra piemirsto vārdu atceras sieva. Tā ir ne tikai kopā, bet tiešām kopīgi dzīvota dzīve, kur viena rūpes ir arī otra rūpes un prieks tāpat. Apskaužams mūžs, lai gan tas nav bijis viegls.

Tas bijis pirms vairāk nekā trīsdesmit gadiem. Vajadzēja domāt, no kā iztikt.

Alfrēdam patika dzīvnieki. No mazām dienām mājā vienmēr bija kāds atrasts cietis putns vai dzīvnieks. Suņi un kaķi staigāja zēnam pa pēdām. Tad nu izlasījuši avīzē par kādu izbēgušu sudrablapsu, Alfrēds un Austrā nolēma mēģināt ar tām. Uz nomaksu par 500 latiem gabalā no Juglas Kulbaha zvēraudzētavas paņēma trīs lapsiņas. Turpat arī pamācījās, kā tās kopjamas. Skrundā uz saviem 4000 kvadrātmetriem zemes Rudziņi ierīkoja fermu. Trim lapsām radās 12 mazuļi. Nu jau darba bija daudz. Austrā kopa savus trīs bērnus un palīdzēja vīram. Likās, pamazām dzīve nokārtojās un ieiet sliedēs. Bet tad karš! Visbriesmīgākais bija 1944. gada novembris, kad Rudziņus ar bērniem, veco māti un, protams, arī lapsām, jo kažokādas ir vērtība, aizdzina uz Vāciju un nometināja milzīgā zvēraudzētavā netālu no Meklenburgas. Alfrēds kļuva strādnieks audzētavā. Viņš bija acīgs, vēroja, kā kopj vai no puspasaules salaupītos un savestos zvērus. Audzēt dārgās kažokādas te prata. Īsta skola, Rudziņu sevišķi interesēja līdz tam Latvijā nepazīstamās ūdeles...

1945. gada maijā hitlerieši bija sasisti, varēja braukt mājās. Un atkal ar visām lapsām. Tas bija garš un sarežģīts ceļojums, bet laimīgi pārbrauca ir cilvēki, ir zvēri. Viens vecais lapsu tēvs bija vēl no Skrundas fermas, un tas arī kļuva par «Gaujas» audzētavas sākumu.

Par puķēm runājām dārzā. Tagad Rudziņš aicina apskatīt zvēriņus. Aiz ciešas dēļu sētas sākas milzīgu dāliju aleja. No mājām puķes atceļojušas arī šeit. Tirība fermā apbrīnojama, pat raksturīgās nepatīkamās smakas tikpat kā nav. Sprostos ņipri, spridzīgi, brūni zvēriņi – ūdeles. Ūdeļādas kažoks maksā tikpat, cik automašīna «Zaporožec». Šis lepnās ādas galvenokārt sūta uz ārzemēm. Par tām nāk valūta.

Ar tādu pašu kautru sirsnību kā puķēm Rudziņš stāsta par zvēriņiem,

kopējiem, fermu. Tās sākums tūliņ pēc kara bijis necils. Toreizējais direktors izgājis uz ceļa un vienkārši apturējis cilvēkus, kam pauniņa pie rokas.

– Kur ej?

– Nu, kaut kur piemesties, kaut ko strādāt...

– Nāc uz mūsu zvēru fermu!

Daudzi arī nākuši. Daudzi aizgājuši, bet bija arī palicēji. Tagad zvērkopju pietiek. Visi, gan speciālisti, gan kopēji, mācījušies no Rudziņa.

«Gauja» pa šiem gadiem izaugusi par milzīgu zvērsaimniecību. Te pašlaik ir 45 000 ūdeļu un 7500 sudrablapsu. Sākumā ūdeļu bijis pavisam maz. Tas ir smalks un untumains radījums, ne viegli audzējams. Un tieši tādēļ Rudziņš pievērsies tām. Tās esot interesantākas. Vispār, savu zvērkopja darbu skaita par visinteresantāko pasaulē. Tajā nekad neesot vienmuļības. Ūdeļu pārošanās laiks ir ļoti svarīgs posms, kad barībai pievēršama vislielākā uzmanība, ja grib daudz un labus mazuļus. Tad uztraukuma un prieka pilnais atnešanās laiks. Tad atbildīgā mazuļu atšķiršana un, beidzot, audzēšana, kad top skaistā kažokāda. Un visu laiku rūpīgi jāseko barībai. Tai jābūt pilnvērtīgai, tīrai, vitamīniem bagātai. Tāpat fermā ir vairāki pilādži, zem tiem kastes ar sarkanajām ogām. Tās vedis uz saldētavām un ziemā mals klāt barībai, tāpat kā savā laikā mellenes un brūklenes. Ziemā diedzē rudzu asnus. Tas viss nepieciešams dzīvniekam. Rudziņš jau sen izpētījis nošautās meža lapsas kuņģi. Tajā bijušas gan pilādžogas, gan asni.

Ūdele ir sevišķi jūtīga. «Gaujā» pērkona nospertu zirgu ēda lapsas un ūdeles. Kuplastēm nekas, bet ūdeles nobeidzās.

1947. gadā Rudziņš vēl bijis vienīgais speciālists, tagad to ir desmitiem. Bet atbraucēji no citu republiku zvēru audzētavām vienmēr griežas pie viņa. Tad sākas garas sarunas starp zinātniekiem un praktiķi ar lielo pieredzi. Viena tāda bija par zvēru sprostu tīrīšanu. Radās uzskats, ka mēsli, kas uzkrājas zem sprostiem, nav katru dienu jānovāc, tikai jāapkaisa ar kūdru. Rudziņš tam nepiekrita un pierādīja, ka no mēsliem izgarojošais amonjaks ceļas augšup. Smaka nepatīk cilvēkam, tā nepatīk zvēram, tā iespaido labsajūtu un līdz ar to veselību un ādiņas kvalitāti. Bez tam amonjaks ar laiku saēd, sairdina stieplu pinumu un iedarbojas uz spalvu arī tieši. Tāda ir Rudziņa pieredze. Viņam izrādījās taisnība.

Brigadiera ziņā ir 9500 ūdeļu. Metienā – 5,3 mazuļi. Zvēriņus kopj

14 strādnieces. Katrai ir sava grupa, par kuru jāatbild, ievēdot piecu dienu darba nedēļu, iznāk kopt arī citas grupas. Par viņu darbu nav jājautā, to rāda zvēru fermas tiešām priekšzīmīgais izskats.

Par ūdelēm Rudziņš var stāstīt bez gala. Ūdeles ir niknas, i nedomā likt pirkstus klāt. Viena reiz sagrabusi kovārni, kas nācis baroties pie tās galdiņa, un turējusi ciet aiz knābja, līdz tas notrūcis. Trīs reizes dienā trauciņos lej tīru ūdeni. Karstā dienā zvēriņi izmet no mājiņas migu. Kopējas nes no šķūņa tīras ēveļskaidas. Ūdele dienā izmet, kopēja vakarā atnes jaunu midziņu. Zvēriņi slimo, piemēram, bieži ar pūšļa akmeņiem. Ir arī citas kaites, un labākās zāles visam ir pareiza barība un vitamīni. Sevišķi tie. Ūdele ir ūdens dzīvnieks, un daži izbēgušie dzīvnieciņi itin labi jūtas Gaujā...

Un tad top brīnišķīgās, vieglās, siltās kažokādiņas.

Kad atkal sēžam Rudziņu mājas dārzā zem lielā bērza, sieva stāsta par bērniem.

Dēls Aivars ir ārsts Inčukalnā. Pēc Medicīnas institūta beigšanas pats vēlējies tur strādāt, jo gājis Inčukalna skolā un juties tai parādā par visu labo, ko mācījies. Viņa Dainis un Dace ir bieži viesi pie vecmāmiņas. Meita Ārija strādā Rīgā radiatorūpnīcā, un viņas Andris «palīdzēja uzplaukt» rozēm.

Valentīna Bušmane

ZVĒRKOPĪBAS APVIENĪBAS UN «JUGLAS» PĀRVĒRTĪBAS

ANDRIS UPENIEKS

Kad Zvērkopības apvienības ģenerāldirektors Valentīns Sakars 1985. gadā gāja pensijā, man bija jāstājas viņa vietā. Ar cienjamo kolēģi bijām pazīstami gandrīz 14 gadus, kopš tā laika, kad vadīju Lauksaimniecības ministrijas lopkopības pārvaldi. Pateicoties viņam, iepazīšanās ar jauno darbavietu un speciālistiem bija lietišķa un sirsnīga. Mana vietniece zvērkopībā bija Alevtina Aņisimova, zootehniķes – Ņina Zobkova un Lilija Roce, veterinārārste – Velta Felzenberga, galvenais ekonomists – Leonīds Babņiks, galvenais grāmatvedis – Nikolajs Karitovs, galvenais inženieris celtnieks – Jevgeņijs Voicehovskis, inženieris mehāniķis – Mihails Hrapāns, darbnīcu vadītājs inženieris – Vasilijs Prišļuks, no saimniecības dibināšanas līdz šodienai autogarāžas vada Juris Pabērzs.

Izrādījās, ka daudz sliktāk ir ar speciālistiem zvērsaimniecībā «Jugla». Jo sevišķi tāpēc, ka ražošana atradās divās vietās. Vietnieku ražošanā bija spiests aizstāt galvenais ekonomists. Neērtības sagādāja arī tas, ka daudzus speciālistus un strādniekus no Rīgas uz darbu Tumšupē veda ar autobusu. Zvēru barību gatavoja Juglā, un te sākās nepatīkšanas – sanitārais dienests bija neapmierināts, un pamatoti, – mums nebija attīrīšanas iekārtu. Turklāt no virtuves nāca nejauka smaka.

Svarīgākie celtniecības objekti Tumšupē bija somu saldētava (3000 t) un jauna virtuve; vienlaikus cēlām lapsu un ūdeņu mītnes, tapa arī daudzdzīvokļu mājas. Ķērāties arī pie līvānietēm. Kad saldētava un virtuve jau darbojās, bija pienācis laiks kantora būvei. Angāru pielāgojām sporta

zālei, no izstādes palikušo paviljonu pārveidojām par kultūras namu. Virtuvi pārcēlām no Juglas uz Tumšupi. Tagad jau barību pieveda Juglas fermā. Saldētavu montēja somu speciālistu uzraudzībā. Kad to laida darbā, mūsu speciālistiem bija liels brīnums, ka nav vajadzīgi četri meistari, vēl inženieri un mehāniķi, bet visu paveic automātika. Pietika ar vienu dežurantu.

Zootehniķiem un inženieriem lielākos krenčkus sagādāja jaunā virtuve. Pēc pārgudru projektētāju un konsultantu padoma tā bija iznākusi ļoti sarežģīta. Vairākas barības gatavošanas mašīnas, arī importa, izvietojās garās līnijās, kuras bija grūti apkopt un dezinficēt. Viss skaitījās pilnīgi mehanizēts, taču vairākiem mehāniķiem un strādniekiem vēl bija jāseko agregātiem. Pat neiztika bez roku darba.

Sākumā gandrīz ik dienas braucu uz Tumšupi, lai redzētu, kā veicas celtniekiem, mehāniķiem, zvērkopjiem. Par galveno inženieri tur toreiz strādāja Mihails Hrapāns, galvenais zootehniķis bija Pēteris Kozels, celtnieks – Vilnis Melderis. Viņi visi ir daudz izdarījuši, lai Tumšupe būtu sakopta un viss kvalitatīvi uzbūvēts.

Tumšupē bija arī neliela 100 govju un jaunlopu kūts, ko vadīja zootehniķe Sarmīte Bebre. Lai mēs Rīgas rajonā izslaukuma ziņa nebūtu pēdējā vietā, tam bija jābūt vismaz 4000 kg piena no govīm. To arī panācām, dabūjām pat vairāk.

Bija arī citas rūpes, kam ar zvērkopību maz sakara. Piemēram, 30 km no Rīgas līdz Tumšupei nav liels attālums, bet ceļa posmā Garkalne – Tumšupe 12 km bija zemes ceļš. Braucot no Garkalnes, asfalts beidzās 4. km, kur bija pagrieziens uz mūsu atpūtas bāzi. Tiktāl tikām, bet līdz fermām un ciematam – tikai pa putekļiem. Pēc dažādiem lūgumiem un saviesīgām pārrunām Rīgas ceļinieki 1987. gadā šo ceļu un ciemata ielas noasfaltēja.

1982. gadā pieņēmu darbā par vietnieku Ādolfu Sadausku. Viņam bija pieredze kolhoza priekšsēdētāja amatā. Tumšupes ļaudis jauno priekšnieku uzņēma vēsi, pat naidīgi. Viņiem nepatika, ka Sadausks turpat ciematā dzīvo, redz visu, kas notiek darbā un pēc darba. Viņš bija Alūksnes rajonā strādājis par kolhoza priekšsēdētāju, kur strādājošie bija tikai latvieši, bet Tumšupē – septiņas tautības. Latviešus varēja uz pirkstiem saskaitīt. Ne darbā, ne kultūras dzīvē savu tradīciju arī nebija. Attieksme pret darbu un sabiedrību – ļoti dažāda. Ražošanā un sadzīvē viss it kā notika gludi,

taču labs kolektīvs neizveidojās. Pastāvīgas sūdzības un neapmierinātība. Darbiniekiem, piemēram, nepatika, ka Sadausks arvien staigā safrizējies, ar šlīpsi. 1989. gadā mans vietnieks no darba aizgāja.

1990. gadā viņa vietā stājās Roberts Šakins. Viņš bija daudz patstāvīgāks, noteica augstākas prasības.

Var apgalvot, ka no šī gada Tumšupē ražošanas lietas ir savestas kārtībā. Bet 1991. gadā Lauksaimniecības ministrija ar pavēli nr. 110 nolēma, ka tiek apstiprinātas piecas specializētās valsts zvērkopības saimniecības – «Jugla», «Tumšupe», «Gauja», «Grobiņa» un «Madona». Vienlaikus likvidēja Zvērkopības apvienību, un valsts saimniecība «Jugla» kļuva par apvienības juridisko un tiesisko pārmantotāju, un tai bija pienākums nodrošināt valstisko interešu īstenošanu visos uzņēmējdarbības veidos, neatkarīgi no ražošanas līdzekļu īpašuma veida tiem, kuri nodarbojās ar zvērkopību. Tā teikts šajā dokumentā. «Jugla» tika sadalīta divās daļās: vecā «Jugla» un «Tumšupe», kur par direktoru kļuva Roberts Šakins. Visas zvērsaimniecības pārdēvēja par valsts saimniecībām.

Mantas un zvēru dalīšana notika bez lieliem strīdiem. Tumšupē taču viss bija jauns. «Juglā» palika viena veca ferma, bet – ar labām tradīcijām.

1992. gadā Lauksaimniecības ministrija ar pavēli nr. 295 noteica tos valsts lauksaimniecības uzņēmumus, kuros atļauts uzsākt privatizāciju. Šai sarakstā bija arī visas zvērsaimniecības.

Uz «Juglu», kā Zvērkopības apvienības mantinieci, tika uzaicināti visi saimniecību vadītāji un galvenie speciālisti, lai apspriestos, kā turpināt darbu. Rādītāji toreiz bija labi, veicās arī ādu pārdošana, un direktori negribēja steigties, tai skaitā arī «Grobiņa» un «Madona». Ierastais ritms bija zināms un patikams.

Pirmās, kas iedziļinājās privatizācijas lietā, bija valsts saimniecības «Jugla», «Tumšupe» un «Gauja». R. Šakins «Tumšupi» privatizēja vēl ar Lauksaimniecības ministrijas starpniecību, jo viņam pagastā piederēja zemnieksaimniecība «Stirnas». Grūtību bija ne mazums. Bet, pateicoties arī šai rīcībai, visas trīs augšminētās zvērsaimniecības tagad strādā un jau ir iemācījušās izprast tirgus prasības.

«Jugla» izvēlējās sabiedrību ar ierobežotu atbildību – SIA. Bet, kad SIA «Akots-1» Uzņēmumu reģistrā vairs neregistrēja, mūsu privatizācijas lietas pārņēma valsts akciju sabiedrība «Privatizācijas aģentūra». Mēs bijām pirmā

lauksaimnieciska rakstura firma šai aģentūrā, kas Latvijā reģistrēta ar 1. numuru. Tātad: valsts saimniecību «Jugla» privatizēja SIA «Akots-1». Tas nebija viegli. Divreiz tikāmies ar visu kolektīvu – piedāvājām visiem kļūt par biedriem jaunajā SIA un iemaksāt īpašnieka daļu izpirkšanai vajadzīgo summu. Citi bija pensijas vecumā, citi negribēja kļūt par līdzīpašniekiem. «Akotā-1» par biedriem iestājās tikai pieci cilvēki. Tāpēc savākt naudu pirmajām iemaksām bija grūti. Privatizācijas aģentūra visus ražošanas objektus novērtēja par 90 000 latu. Atļāva 50% maksāt naudā, 50% segt ar sertifikātiem. Izpirkšanas laiku noteica uz pieciem gadiem. Tā kā strādājām ienesīgi un izdevīgi pārdevām kažokādas, 1994. gadā parakstījām līgumu ar Privatizācijas aģentūru par šo darījumu. 1998. gadā bijām fermu izpirkuši. Par laimi, paguvām to izdarīt līdz Krievijas krīzei.

Vissmagākais bija 1998. gads. Kažokādu cenas nokritās uz pusi. Daudzās saimniecībās, tai skaitā arī «Akotā-1», cena bija zemāka par pašizmaksu. Galvenokārt pārdevām ādas vietējā tirgū.

«Gauja» bija otrā, kas privatizējās. Pēc tam – «Grobiņa», «Madona». Bet tās saimniecības, kas toreiz ņēma kredītus par 15–20%, iekrita. Šī cenu krituma un kredīta dēļ bankrotēja «Ādaži», kas fermas privatizēja gluži veiksmīgi. Privatizācija bija neveiksmīga «Ainažos», «Liepupē», «Dunavā», «Zelta druvā», «Ozolainē», jo tur pamatdoma bija tāda – zvērus pāros, daži cilvēki fermas privatizēs, un pēc tam visu atjaunos. Taču līdzekļu atjaunošanai nebija, fermas stāvēja tukšas gadu, divus, un tā tas beidzās... Cenu un kredītu dēļ bankrotēja «Ādaži», «Krimulda», «Blāzma», «Lubezere», «Baldone». Tagad 25 fermu vietā ir divpadsmit, normāli darbojas SIA «Gauja AB», z/s «Stirnas», k/s «Lāčplēsis», a/s «Grobiņa», SIA «Mārupe». Pārējās – SIA «Akots», a/s «Madona», SIA «Onikss» (bij. «Skābardis» Nākotnē), SIA «Sengauja» arī strādā. «Turības» Saldus un Gulbenes zvērsaimniecības zvēru skaitu nav samazinājušas, drīzāk otrādi. Z/s «Stirnas» izveidojusi SIA «Redes» (uz Ventspils zvērsaimniecības bāzes), nopērkot to izolē.

SIA «Akots-1» samazināja ūdeļu skaitu un ādu pārdošanu. Taču parādu nav, algas ir izmaksātas, fermā ir 1500 ūdeļu. Strādā neliels, bet saliedēts kolektīvs. Daudzi, kas bijuši kopā ar «Juglas» kolektīvu, tagad strādā SIA «Akots-1». Zootehniķe Ņina Zobkova ir mūsu konsultante, kas spēj sniegt padomu visās zvērkopības lietās, viņa arī sekmīgi vada zvērkopju darbu nelielajā fermā. Dibinot Zvērkopju asociāciju un SIA «Akots-1», daudz palīdzēja tagadējais SIA «Gauja AB» komercdirektors Agris Nagliņš.

Galvenais ekonomists un arī direktora vietnieks ir Leonīds Babņiks. Inženieris Vasilijš Prišļuks veic arī elektriķa un celtnieka darbus. Kasiere ir Helju Ozoliņa.

SIA «Akots-1» izveidošanā un Juglas ciemata apsaimniekošanā ir lieli nopelni bijušajai grāmatvedei Ninai Biezais, galvenajai grāmatvedei Lilitai Ziediņai un kasierei – kadru inspektorei Terēzei Platkēvičai.

Nu jau dzīve ir pierādījusi: lai veiksmīgi strādātu, jābūt lielam zvēru skaitam. Tas attiecas uz «Gauju», «Stirnām», «Grobiņu». Šūšanas darbnīcas ir «Gaujai», «Stirnām», kooperatīvajai sabiedrībai «Lāčplēsis» – viņi vietējā tirgū piedāvā gatavu precī. Mazajām saimniecībām tas nav pa spēkam. Savukārt lielāko saimniecību barības virtuves var apgādāt arī citas fermas, tas nākotnē noteikti jāizmanto.

Pēc visām pārciestajām grūtībām, kad visu nācās darīt pašiem un vairs neko valsts saimniecība «Jugla» nekoordinēja, kolēģiem tomēr radās vajadzība sadarboties, vienoties par ražošanas lietām, par barības sagādi, ādu realizāciju.

Tā 1994. gada decembrī nodibināja Latvijas Zvērkopju asociāciju. Tās biedri ir 23 zvērsaimniecības, kaut to lielākā daļa zvērus vairs neaudzē.

Asociācija cenšas sekot pasaules tirgum. Bet galvenokārt asociācijas nolūks ir strādāt ar augstākstāvošām organizācijām. Piemēram, kārtojam subsīdijas, uzturam sakarus ar Zemkopības ministriju. Reizi ceturksnī notiek asociācijas sēde, kurā piedalās visi biedri, lai izlemtu, kā kuro reizi rīkoties. Reizi gadā rīkojam divu dienu semināru kādā no saimniecībām, uz to ielūdzam īpašniekus, vadītājus, speciālistus.

Lai izdevīgi pārdotu, galvenais ir ādu kvalitāte, ko iegūst, pareizi audzējot zvērus un rūpīgas pirmapstrādes ceļā. Jāmēģina izkopt zvēru tipus, pasaules mode tagad pieprasa īsspalvainos zvērus. Zemkopības ministrija zvērkopību atbalsta. 1999. gadā vaislas zvēru pirkšanai piešķīra 30 000, šogad – 20 000 latu subsīdijas. Pašlaik, piemēram, pieprasa baltas ūdeles, jo tās labi padodas krāsošanai.

Neskatoties uz grūtībām, strādājošo zvēru fermu īpašnieki un speciālisti ir apņēmības pilni gādāt, lai nozare būtu ienesīga.

Padomju saimniecība «Jugla» ir dibināta 1946. gadā smilšu klajumā pie Juglas ezera. Sākumā bija 2 nelielas fermas ar 85 sudrablapsu un 18 zilo polārlapsu mātītēm. Pirmais tās direktors Mihails Žukovs bija PSRS Ārējās tirdzniecības ministrijas pilnvarotais. Viņš palīdzējis dibināt arī padomju saimniecības «Gauja» un «Madona».

Energiskais direktors 12 darba gados saimniecību izveidoja par lielu specializētu uzņēmumu. Viņa laikā uzceltas ūdeļu un lapsu fermas, saldētava, kantoris, klubs, veikals, ēdnīca, bērnudārzs un dzīvojamo māju ciemats. «Jugla» lepojās ar 1954. gadā celto, visā Savienībā pirmo mehanizēto barības virtuvi. Bet kopš 1953. gada pēc M. Žukova iniciatīvas saimniecība zvērus sāka barot ar zivju konservu fabriku un gaļas kombinātu pārstrādes atlikumiem, ko pirms tam neviens nebija darījis. Tas ļāva ievērojami samazināt kažokādu pašizmaksu.

Pateicoties viņa uzņēmībai, Latvijā ieviesa krāsainās ūdeles. 1956. gadā no Norvēģijas ieveda safīra, balto, sudrabzilo un pastelkrāsas ūdeles. Vislabāk veicās ar sudrabzilo ūdeli. Šo zvēru ganāmpulku izkopa bijusī galvenā zootehniķe, ūdeļu fermas pārvaldniece, tagad pensionāre Ludmila Sverčkova. Tās bija brīnišķīgas ūdeles, kuras tika vērtētas kā vienas no labākajām valstī.

Padomju saimniecība «Jugla» bija pirmā no republikas zvēraudzētavām, kas ieviesa lapsu un ūdeļu turēšanu šēdos.

Notika zinātnes jaunievedumu izmēģinājumi ražošanas apstākļos. Centrālās zvērkopības zinātniskās pētniecības laboratorijas zinātnieki kopā ar jugleniešiem izstrādāja ūdeļu agrīnāka apspalvojuma veidošanās metodes, lapsādu ātrāku «nobriešanu», jaunus zvēru kaušanas paņēmienus.

Taču par svarīgāko direktors uzskatīja stingru ekonomijas režīmu, tai pašā laikā saglabājot labus kucēnu metienus un augstu kažokādu kvalitāti. «Juglai» starp Savienības zvērsaimniecībām bija visaugstākā rentabilitāte.

Lai vēl labāk izmantotu nepārtikas zivis un savāktu tās zvejas vietās, M. Žukovs uzcēla polārlapsu fermu Liepājas rajona Pāvilstā, kur vēlāk tapa patstāvīga zvērsaimniecība. Tieši šī vadītāja laikā tika radīta saimniecības ražošanas, administratīvā, sadzīves un kultūras pamatbāze.

Galvenās zvērsaimniecību zootehniķes Marija Atāla (no kreisās), Ludmila Sverčkova un Nina Zobkova.

Uz šejieni brauca mācīties zvērsaimniecību vadītāji un speciālisti no visas lielvalsts. Pēc M. Žukova aiziešanas saimniecība pamazām zaudēja savas izcilās pozīcijas. Direktori bieži mainījās. Rīgas piepilsētā saimniecībai nebija perspektīvas paplašināties, tāpēc saimniecība pārcēlās uz Tumšupi. Tas viss ietekmēja gan kolektīva dzīvi, gan darbu.

Kopš Maskavas kažokādu institūta beigšanas 1950. gadā «Juglā» strādājusi Ludmila Sverčkova. Vispirms viņa bija ūdeļu fermas zootehniķe, pēc tam zootehniķe selekcionāre, visbeidzot – galvenā zootehniķe. Viņa bija arī strādnieku komitejas priekšsēdētāja. 1971. gadā par galveno zootehniķi kļuva Pēteris Kozels. Visas lapsas un daļu ūdeļu ganāmpulka pārcēla uz Tumšupi, saimniecības nākotne turpinājās tur.

No 1958. gada veterinārajā punktā sāka strādāt Lidija Bogocka, bet pēc četriem gadiem, beigusi institūtu, viņa kļuva par ūdeļu fermas zootehniķi.

Lielākā daļa brigadieru bija sākuši darbu kā zvērkopji. Tāda bija Valentīna Akopjana, Olga Žernosenko, Praskovja Karzova. Natālijas Ohotas «karjera» ir šāda: zvērkope – ūdeļu brigadiere – barības ceha brigadiere. Klaudija Keris saimniecībā strādājusi kopš 1948. gada.

Veterināro dienestu ilgi vadīja Jeļena Šemonajeva – no 1954. gada līdz pensijai.

No 1949. gada līdz pat šim laikam veterinārfeldšera amatā ir Gaļina Špuļeva.

Ilgus gadus mūsu kolektīvā par zvērkopēm ir lieliski strādājušas daudzas sievietes, kas patiešām milēja savu darbu. Gribu pateikt paldies Regīnai Žurnai, Ņinai Antonovai, Zinaīdai Lobanovai, Verai Avsjukai, Jevgeņijai Timofejevai, Antoņinai Nedeļinai, Jeļenai Brovkinai, Valentīnai Kozlovai, Ņinai Lukovskai, Veltai Salmanei, Nadeždai Stadubai, Annai Zjatkovai, Dzintrai Buhanovskai, Jekaterīnai Salejai, Antoņinai Puplikovai, Lidijai Buhanovskai, Darjai Matijukai, Annai Čimanei, Irīnai Cvetkovai.

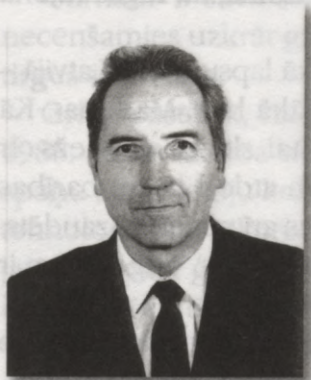
Tagad no visas lielās zvērsaimniecības «Jugla» vecajā vietā ir palikusi neliela ūdeļu brigāde, kas pieder SIA «Akots-1».

Kad «Juglas» pamatražošanu pārcēla uz Tumšupi, tā kļuva par pamatu, lai izveidotu zemnieksaimniecību «Stirnas».

Par SIA «Akots-1» un z/s «Stirnas» lasiet citos grāmatas rakstos.

JUGLA, TUMŠUPE UN «STIRNAS»

ROBERTS ŠAKINS

Dz. 1939. g. Beidzis LLA, inženieris mehāniķis.

Zvērkopībā no 1979. gada.

Kad sāku strādāt Zvērkopības apvienībā par ģenerāldirektora vietnieku, atbildēju par Tumšupi. 1990. gada beigās «Jugla» no Zvērkopības apvienības atdalījās. Mēs kļuvām par padomju saimniecību «Jugla» Tumšupē. Bet 1991. gada maijā tikām pārdēvēti par valsts saimniecību «Tumšupe». Sākoties pārmaiņām, valsts saimniecību gribēja pārveidot par paju sabiedrību. Es biju viens no tiem, kas noprotēja šo lēmumu. Neko labu tur nesaskatīju.

1993. gada beigās sākās valsts saimniecības «Tumšupe» privatizācijas process. Tā kā man piederēja 1992. gadā reģistrēta zemnieku saimniecība «Stirnas», tā arī privatizēja «Tumšupi» 1994. gada 1. jūlijā.

Tāda īsumā ir zemnieku saimniecības «Stirnas» vēsture. Esmu Latvijā vienīgās zemnieku saimniecības – zvēraudzētavas īpašnieks. Tātad – kāpēc izvēlējamies šādu privatizācijas variantu un ko tas mums deva?

Tas, ka palikām valsts saimniecības statusā līdz privatizācijas sākumam,

deva tādu labumu, ka īpašumu nesadalīja pajās kā kolhozos un citur. Proti: īpašumu, kas tika sadalīts sīkās daļiņās, toreiz grāba katrs, kurš varēja, nezinādams, kur to liks un ko ar to iesāks. Zvērus sadalot, tos izmētātu pa visām malām. Bet ar to, ka nesadalījām īpašumu, mēs sevi paglābām.

Astoņdesmitajos gados mums bija ap 350–400 darbinieku, jo būvējām jaunu saimniecību un celtnieku vien sanāca ap 50 cilvēku. 1991. gada beigās pabeidzām divas jaunas dzīvojamās mājas. Viena šodien stāv tukša un ir jau pademolēta, jo toreiz bija tāds valdības lēmums, ka Rīgas rajonā nevar pierakstīt cilvēkus no citiem rajoniem (!).

Tajā laikā «Tumšupē» bija 14 000 ūdeļu un vislielākā lapsu ferma Latvijā – 1800 sudrablapsu un ap 1000 polārlapsu. Otra lielākā bija «Madona». Kā zemnieksaimniecībai mums pieder 84 ha zemes, tai skaitā arī mežs. Ir pārtikas preču veikals. Turam ap 1000 vistu, kurām atdod zvēru barības pārpalikumus. Lielus ienākumus tas nedod, bet nekas arī netiek pazaudēts.

Veikala ieņēmumi pēdējā laikā ir mazliet palielinājušies. Tirgotavām ir tas labums, ka tās dod brīvos apgrozījuma līdzekļus.

Kopš 1994. gada gājis raibi. Dabūjām vēlāk samazināt garspalvaino zvēru skaitu, jo kažokādām nebija pieprasījuma, tās izgāja no modes. Toties 1994.–1996. gadā polārlapsām bija tik liels pieprasījums, ka visas pārdevām eksportam.

Sākumā neveicās ar ūdelēm. Bija visādas slimības, pat mēris. Domāju, ka pēc «brīvlaišanas», kad paši zvērkopji nedaudz zvēru turēja pat mājās – kopā ar suņiem un kaķiem, viņi paši šīs nelaiemes ievazāja fermā.

Zvērkopji mums pārāk bieži nemainās. Pieredzējušu, zinošu zootehniķu gan pietrūka. Arī tagad to izjūtu, jo Jelgavas universitātē nevar iegūt visas vajadzīgās zināšanas. Bet, tā kā speciālistu skaitu esam stipri samazinājuši, iztiekam. Toreiz bija 30 darbinieku, tagad – nedaudzi. Fermas vadītāja, veterinārārste, mehāniķis, divi kantora darbinieki, ieskaitot grāmatvedi. Esam pārgrupējuši darbus, veidojam savādākas darba attiecības. Speciālistiem tas nozīmē lielāku slodzi. Mums vairs nav neatbrīvoto brigadieru – arī brigadieris kopj zērus, taisa atskaites, norāda, kas jāuzlabo, jāmaina. Par šo darbu piemaksā. Tagad pavisam «Stirnās» strādā ap 50 cilvēku.

Gribu uzteikt mūsu pieredzējušos darbiniekus, kas pelna cieņu. No 1961. gada strādā grāmatvede Anisija Gapoņuka. Visu mūžu saimniecībā fermas pārvaldniece bijusi Lidija Bogocka – līdz pat pensijai, kurā viņa

aizgāja 1999. gada jūlijā 63 gadu vecumā. Ilgāk par 24 gadiem strādā Leonida un Nikolajs Kozlovi, ilgāk par 19 gadiem – zvērkopēja Tatjana Piškailo. 20 gadus strādā veterinārārste Maija Akaševa.

«Stirnām» pieder zobārstniecības kabinets, kur strādā mana dzīvesbiedre. Un zobārstu nopelnīto naudu bieži ieliekam zvēraudzētavā.

Savas kažokādas pēdējos gados galvenokārt gērējam Daugmalē, firmā «Akot», kas strādā labi, ar krietnām izredzēm. Nedaudz ādu vedam gērēt uz Igauniju.

«Stirnām» ir sava šūšanas darbnīca Rīgā. Šujam vairāk pēc pasūtījuma, necenšamies uzkrāt gatavu preci. Lielu perspektīvu te neredzu, jo Latvijas tirgus ir niecīgs.

Gribu pastāstīt, cik rūgta pieredze iemantota ar gērētavas kopīpašumu. 1988. gadā valdība nolēma izveidot modernāko ādu gērēšanas cehu ar spāņu tehnoloģiju kolhozā «Lāčplēsis». Viņi būvēja ēkas, «Tumšupe» pirka tehnoloģiju un iekārtas. Samaksājām par to ap 1 miljonu USD. 1989. gadā jaunā kopējā gērētava sāka strādāt. Bet kopus cūka nebarojas – īpašums bija kopīgs līdz privatizācijas sākumam. Bijām gērētavā ieguldījuši vienlīdzīgu finansējuma daļu, un mēs savu daļu privatizācijas procesā izpirkām. Otrā daļa palika «Lāčplēsim», kurš jau tolaik grasījās likvidēties. Mūs tāpēc gribēja izspiest no turienes. Gribēja pierādīt, ka neesam likumīgi īpašnieki. Izrādījās, ka 1991. gadā Uzņēmumu reģistrā nebija pierēģistrēts kopīpašums. Tas kļuva par mūsu klupšanas akmeni. Saprātu, ka juridiski vinnēt neko nevaru. Un cehs atrodas uz viņu zemes... Kamēr vēl bija paju sabiedrība «Lāčplēsis» ar cehu īpašumā, attiecības ar «Tumšupi» bija gluži normālas. Tiklīdz sabiedrība likvidējās, gērētavas jaunās kooperatīvās sabiedrības īpašnieki vairs mūsu tiesības neatzina.

Vēlāk dažus tūkstošus mums kompensēja. Taču ir žēl, ka tik lielu ražotni neizmanto, kā pieklātos: gērētavas jauda ir 200 000 kažokādu gadā, bet netiek lietota spāņu tehnoloģija un ķīmikālijas.

Lieta jau ir vienkārša – gērētavā ieguldītā summa mums būtu noderējusi Tumšupes fermas attīstībai.

Viens no svarīgākajiem akcentiem – bijām starp pirmajiem, kas sāka sadarboties ar ārzemju partneriem. Ar zviedru firmu «Jim Raymond AB» iepazīnāmies 1990. gadā. Kopš 1991. gada sadarbība notiek praktiski. No Zviedrijas ievedām krāsainās lapsas, polārlapsas un *demi buf* (tumša riekstu krāsa) šķirnes krāsu ūdeles. Zvērus vedām no Gotlandes salas ar

nelielu zvejnieku kuģīti. Mums, nepieredzējušiem jūras braucējiem, bija grūti pārvarēt Baltijas jūru, jo brauciena laikā ceļā uz Rīgu sacēlās liela vētra. Bijām priecīgi, kad kuģis iebrauca Kolkas raga aizvējā. Latvijā bija grūtības ar zvēru barību, to mēs pirkām un pērkam vēl šodien no zviedriem.

Nopirkām vēl polārlapsas, kas ir sevišķi lielas. Interesantas ir krāsainās lapsas. Tā sauktajai *goldfox* lapsai ir zeltīta spalva, tā nelīdzinās meža lapsai. Burgundijas lapsa ir skaisti gaišbrūna.

Ūdeles galvenokārt ir tumšbrūnās, sudrabpelēkās, *demi buf*. 1999. gadā nopirkām melnās išspalvainās ūdeles, kuru kažokāda pašlaik nāk modē. Tagad «Stirnās» ir ap 10 000 ūdeļmāšu. Ārzemju modei ir milzīga ietekme. Un Latvija pasaules kažokādu tirgū ir pārāk īsu laiku, lai nekļūdīgi spētu tai piemēroties. Lūk, kā mode izpaužas cenās: 1995. gadā par mūsu polārlapsu maksāja 120 \$, 1996. gadā – 20 \$. Sešreiz mazāk.

Lai šīm izmaiņām pielāgotos, vajag Rietumu tehnoloģiju. Tā, protams, ir dārga. Mums ir valstī vienīgā modernā ādu žāvēšanas iekārta – tajā ādas žāvē ar spalvu uz āru, nevis tā, kā Krievijā, – ar spalvu uz iekšu. Un šādi žāvētas ādas iet uz starptautiskajām izsolēm. Tāpat mums ir moderns ādu attaukošanas automāts, otrs Latvijā. Ar to strādājot, viens cilvēks attauko visas ūdeļādas.

Uz tehnoloģiju rēķina taupīt nedrīkst. Bet citādi gan taupām, kur vien varam. «Stirnās» nav lielu algu. Meklējam, kur lētāka barība. Darbinieku skaits ir samazināts līdz minimumam. Atsakāmies no visa liekā.

KĀ TAPA «GROBIŅA»

ALFRĒDS STRAUTS

Likvidētās apvienības «Padomju Latvijas sudrablapsa» Grobiņas zvēraudzēšanas fermu 1958. gadā pievienoja valsts saimniecībai «Liepāja». Fermā bija 330 ūdeļu un 260 sudrablapsu pamatzvēru.

Pievienošanas filozofija pagērēja strauju ražošanas paplašināšanu un kažokādu kvalitātes uzlabošanu. Tomēr iecerētais neattaisnojās, jo kopā ar kažokzvēriem «Liepāja» bija pieņēmusi arī bīstamu lapsu slimību – mēri, sauktu arī par suņu šnēbi. 1958. gada 30. maija aktā, kas uzrakstīts mēnesi pēc fermas pieņemšanas, minēts, ka jau agrāk bijušas aizdomas par saslimšanu ar mēri, taču pretpasākumu nav bijis.

Saimnieku maiņas laikā barībā bija iekļuvuši nevēlami produkti, saindējās ūdeles – sākās botulisma nelaime. Un, lai gan togad bijusi tādai mazzaimniecībai visai normāla kucēnu dzimstība (sudrablapsām 3,5 un ūdelēm 4,35 no vienas mātes), kažokādu pārdošanas plāns bijis izpildīts tikai par 88%. Vēl katastrofālāki bija summārie dati. 1958. gada beigās bija jākonstatē, ka no 281 tūkstoša rubļu plānoto ienākumu patiesībā iegūti tikai 69 tūkstoši. Tātad slimības un arī vairākas ādiņu pirmapstrādes kļūdas bija cirtušas pamatīgu robu fermas un visas saimniecības ekonomikā.

Vai nu šie fakti vien, vai varbūt arī citi apsvērumi lika izlemt, ka Lauksaimniecības ministrija uz valsts saimniecības «Liepāja» kažokzvēru fermas bāzes «Priedulājos» ar 1960. gada 1. janvāri organizē patstāvīgu zvērkopības valsts saimniecību «Grobiņa». Par jaunveidojamās zvērsaimniecības direktoru apstiprināja šī raksta autoru, atbrīvojot viņu no valsts

saimniecības «Liepāja» direktora pienākumiem. Sākās vadošo darbinieku izvēles, saimniecisko iespēju apzināšanas periods un ražošanas sagatavošanas posms.

Galvenā zootehniķa un direktora vietnieka amatā stājās Biruta Birģele. Līdz tam viņa bija strādājusi rajona galvenās zootehniķes amatā, taču studiju gados ieinteresējusies par zvērkopību. «Grobiņā» viņa lietišķi un neatlaidīgi sāka savu menedžera darbu un palīdzēja šo saimniecību izveidot par vienu no lielākajām un tolaik modernākajām zvērsaimniecībām Latvijā.

Galvenā veterinārārste Ņina Tihonova uz «Grobiņu» pārcēlās no valsts saimniecības «Liepāja», kur pildīja tos pašus pienākumus. «Grobiņā» viņa nostrādāja ilgus gadus līdz pat aiziešanai pensijā.

No Skrundas MTS ieradās galvenais grāmatvedis Maigonis Tenis, no valsts saimniecības «Liepāja» – galvenais inženieris Jorens Valkers.

Jaunveidojamajai zvērsaimniecībai, kas atradās Grobiņas ciema «Priedulājos», izņemot kažokzvērus, nebija gandrīz nekā no tiem daudzveidīgajiem sīkumiem, kas vajadzīgi lielražošanai. Nebija pat baļķu vedamās piekabes, arī nopirkt to nevarēja – trūka limita. Piekabi izgatavoja paši no «norakstītas» automašīnas detaļām, izklapatoja braukšanas numuru. Vairākus gadus tā uzticīgi kalpoja, uz saviem kamiešiem baļķu vezumus no meža stiepdama.

Kantori iekārtoja divās dzīvojamās ēkas istabās bez jebkādām ērtībām. Kopā atradās gan grāmatvedība, gan kase un ražošanas daļa. Arī veterinārārste turpat vien apgrozījās. Taču ļaudis bija apņēmības pilni un nesūrojās. Direktoram un citiem pārnācējiem no valsts saimniecības «Liepāja» alga gan te izrādījās par vairākiem simtiem rubļu mazāka nekā iepriekšējā darbavietā.

Turpmākā stratēģija prasīja vadītāju enerģiju sadalīt divos galvenajos virzienos – tie bija zvēru mītņu būvniecība un teritorijas apzināšana perspektīvas nospraušanai. Trūka zāgmateriālu šēdu (šķūņi bez sienām) būvniecībai. Ministrija kažokādu realizācijas plānu gan bija noteikusi, bet ar materiālo atbalstu nesteidzās. Tāpēc amatnieki vispirms sāka gatavot sprostus, jo cinkoto pinumu varēja sagādāt decentralizēti caur patērētāju biedrībām. Sprosti krājās kaudzēs un gaidīja, kad uzcelš nojumes. Taču togad tā arī tās nesagaidīja, jo zāgmateriālu fondus pietiekamā daudzumā saimniecība saņēma tikai tad, kad šēdiem jau bija jābūt gataviem.

Tāda 1959. gadā bija zvēru ferma «Priedulājos».

Izežu tomēr atrada. Sprostus novietoja uz kārtīm un pārsedza ar maisiem, ko iegādājās Liepājas cukurfabrikā. Jādomā, tas bijis unikāls gadījums ne tikai Latvijas zvērkopības vēsturē vien! Jāpiebilst, ka arī līdzekļus šēdu celtniecībai ministrija iedalīja tikai gada ceturtajā ceturksnī, lai gan nojumēm bija jābūt uzbūvētām jau maijā.

Tajā pat laikā nostiprinājās pārlicība, ka «Priedulājos» izveidot lielu zvērsaimniecību nebūs iespējams. Iemesli bija divi – trūka vietas un pārlietu tuvu atradās Grobiņa. Sākās jaunas apbūves vietas meklējumi apbus Liepājai. Taču rajona vadītāji pieļāva tikai vienu izvēli – kolektīvās saimniecības «Ālande» teritoriju aiz Dubeņu stacijas. Kad komisija šo atvēlēto vietu apskatīja un atzina par zvērkopībai piemērotu, tur, kur tagad ir zvēru fermas, staigātāji iztraucēja gan zaķus, gan lapsu kūmiņus.

Sākās strauja un neatlaidīga atvēlētās teritorijas apbūve un iekārtošana, jo jau 1961. gadā kucēnus bija jāiegūst no 2000 ūdeņu un vairāk nekā 200 sudrablapsu mātēm. Vispirms ar purva arklu un ekskavatoru izveidoja lietus ūdeņu novadgrāvjus. Tie paņēma arī lieko gruntsūdeni, kura aizplūdi

līdz šim traucēja Grobiņas – Bārtas ceļš. Tas bija par iemeslu anekdotiskam gadījumam, ka tur, kur tagad melnojas Centra ielas asfalts, iestīga zirgs, bet rati ar vezumu nogrima tik pamatīgi, ka vīri tikai ar bomjiem un klučiem tos dabūja ārā. Direktors pats zīmēja fermu izvietojuma shēmu variantus, strīdējās ar galvenajiem speciālistiem un zvērkopības veterāniem Imantu Lākuti, Mirjamu Lākuti, Liliju Eizengraudi un citiem, līdz tika pieņemts galīgais variants, ko piedāvāt projektētājiem. Operatīvi savu darbu paveica artēziskās akas urbēji un elektriķi.

Bet arī 1961. gadā kavējās šēdu celtniecība, jo šoreiz nebija iedalīts šiferis. Pienāca kucēnu «atsēdināšanas» (atšķiršana no mātes) laiks, bet arī tiem šēdiem, kas bija saslieti, jumta nebija. Taču togad bija neparasti karsts pavasaris, kucēni cieta no karstuma. Bija tikai viena izeja – bērzu meijas, jo tik daudz maisu iegādāties vairs nespējām.

Katra diena un nedēļa strauji mainīja šī «sūnu ciema» vaibstus. Gada vidū sāka strādāt gateris, turpat blakus celtnieki slēja augšā ādiņu pirmapstrādes ceħa ēku. Būvuzņēmēji steidza «uzraut» kantorīti. Grobiņas daiļdārzniece izprojektēja, un kolektīvs rīkoja kantora apzaļumošanas talkas. Vēlākajos gados šī mājiņa kļuva par direktoru dzīvokli.

Nemitīgi pieauga būvēto objektu skaits; spāru svētkus nosvinēja pagaidu barības virtuve, kas bija iepretī tagadējai katlu mājai. Bet, iekams tā vēl nebija uzbūvēta un iekārtota, zvēru barību veda no «Pāvilostas». Slējās augšā veterinārās ambulances mājiņa ar izolatoru un ūdeļu fermas. Izdevās vienoties ar Grobiņas patērētāju biedrību, ka tā uzbūvēs un iekārtos darbiniekiem ēdnīcu un veikalu. Šo darbu gan pabeidza tikai 1962. gadā.

1962. gada pavasarī abi ar valsts zvērsaimniecības «Pāvilosta» direktoru Ādolfu Staru kādā Rīgas kafejnīcā pārrunājām mūsu problēmas, kas abiem bija gana līdzīgas. Atšķīrās tikai saimniekošanas paņēmieni. Stars, būdams jau vīrs krietni gados, necentās pārāk strauji kāpināt ražošanu. Es turpretī biju par nemitīgu, strauju kažokzvēru skaita palielināšanu. Jau sen biju domājis par to, vai ir izdevīga divu mazu zvērsaimniecību līdzāspastāvēšana tiešā tuvumā, ja abām ir viena un tā pati barības bāze – Liepājas gaļas un zivju kombināti.

Ieminējos, ka laikam būtu lietderīgi abas mūsu saimniecības apvienot zem viena karoga. Un biju izbrīnīts, ka Stara kungs tādai idejai uzreiz piekrita. Laikam jau cilvēks no pretrunīgajiem instrukciju paragrāfiem un

ierēdņu uzpūtības bija vēl vairāk noguris nekā es. Pasūtījām vēlreiz pa piecdesmit un sākām apspriest detaļas.

Bet gluži citādās domās bija ministrija un tās zvērkopības nozares pārzine – ne dzirdēt! Tāpēc abi bijām vēl jo vairāk pārsteigti, kad pēc neilga laika Alevtina Aņisimova paziņoja, ka ministrija tomēr nolēmusi abas mūsu zvērsaimniecības apvienot. Par direktoru tiekot nozīmēts Strauts, bet Stars būšot Pāvilostas nodaļas pārvaldnieks. Tas notika 1962. gada jūnijā.

Šī notikuma dēļ gaidīja izmaiņas vadošo speciālistu vidū. Galvenā grāmatveža amatā Maigoņa Teņa vietā stājās bijušais «Pāvilostas» galvenais grāmatvedis Augusts Mitkovs. Celtniecības darbu vadītājs Zigfrīds Puļķis atnāca no Priekules, bet apmēram pēc pusotra gada viņu pārpirka Priekules valsts saimniecības direktors Augusts Pommers. Puļķa kunga vietā stājās Ansis Zāģeris. Saimniecības galvenā ekonomista vietu ieņēma Emilija Mitkova.

Gāja laiks. Attālums starp abām nodaļām bija vairāk par 60 kilometriem, tas jūtami apgrūtināja darbu. Beigās saimniecības vadība izšķīrās par lielu risku – gada vai divu laikā Pāvilostas nodaļu pārcelt uz Dubeņiem. Tostarp te jau parādījās jaunceļamās saldētavas dzelzsbetona kolonnu mežs, arvien lielāka kļuva ar fermām aizņemtā teritorija. Pabeidza sudrablapsu fermas būvi, no Priedulājiem šos zvēriņus pēdējos pārveda uz Dubeņiem.

Atkal viens gads tuvojās noslēgumam. Tā kontā jau varēja ierakstīt lielas zvērsaimniecības izveidi. Abās nodaļās kopā uz 1963. gada sākumu bija jau 7200 ūdeļu un 490 sudrablapsu vaislinieku. Vēl Dubeņu nodaļa pāvilostniekus bija jau pāraugusi par 1200 ūdelēm. 1962. gada saimnieciskā darbība raksturojama ar 351,8 tūkstošiem peļņas rubļu, kas par 71,9 tūkstošiem pārsniedza plānoto.

Bija pienācis 1963. gads. Tas bija raksturīgs ar šēdu un kažokzvēru pārceļšanas sarežģījumiem no Pāvilostas uz Dubeņiem, ar saldētavas būvdarbu pabeigšanu otrajā ceturksnī, ēdnīcas un liellopu kūts būvi. Gada sākumā pabeidza četrdzīvokļu ēkas celtniecību, un astoņdzīvokļu ēkai bija jābūt gatavai gada trešajā ceturksnī. Turklāt visi ražošanas objekti, izņemot saldētavu un lopu kūti, 1960.–1961. gadā tika būvēti par atskaitījumiem no peļņas.

Taču šī gada beigās notika arī kas neparedzēts un negaidīts – es no

saimniecības vadības atteicos. Neviens tā isti neticēja apgalvojumam par nepieciešamību mācīties. Tagad pašķetināsim vēlreiz atmiņu kamolu.

Liepājas bankas nodaļas kredītspektore, neskatoties uz jau tā nervozu gadu, rīkoja pārbaudi pēc pārbaudes. Atrada dažus sīkus administratīvo reglamentu pārkāpumus un apgrozāmo līdzekļu izlietojumu kapitālajiem remontiem, bet mēģināja to iztulkot kā valsts naudas izsaimniekošanu. Šodien ražošanas menedžeri uzjautrinātos par tādu uzrēķinu, kad darbinieks piekritis viņa atsaukšanai no atvaļinājuma, bet arodbiedrības akceptējošais lēmums nav fiksēts. Nesapratīs, kā var direktoram norādīt, cik naudas jāizlieto kārtējiem un cik – kapitālajiem remontiem. Nesapratīs bankas norādi – kad drīkst un kad nav brīv algot būvdarbu vadītāju. Bet toreiz šo dogmu neievērošana bija smagi finansu pārkāpumi. Tāda bija vadītājiem uzspiestā padomju dzīves īstenība. Un ko te vairs varēja līdzēt rajona vadītāju un ministra vietnieka Jāņa Brūveļa saprotošā attieksme?

Neprātīgais Amoka skrējiens gandrīz deviņu gadu garumā, divās valsts saimniecībās bez atvaļinājuma un atpūtas direktora darbā, kā arī Valsts bankas Liepājas nodaļas, es teiktu, nekaunīgie uzbrukumi bija izsūkuši manus morālos spēkus un iedragājuši veselību. Kāpēc banka tā rīkojās – savas iniciatīvas dēļ vai sakūdita (maniem toreizējiem kolēģiem bija arī tādi uzskati) –, es nezinu. Arī mācības Lauksaimniecības akadēmijas neklātienē bija gandrīz neglābjami iekavējušās. Meklēju izeju. Iestājos LLA klātienē. Un, lai gan ministrijā par manu atbrīvošanu pat dzirdēt negribēja, izpalīdzēja rajona vadība: piekrita manam ieteikumam un nozīmēja par manu pēcteci Saveliju Solovjovu. Noaktējām pārņemšanu, pārcēlos uz Jelgavu un gaidīju pavēli par atbrīvošanu. Gaidīju vairāk nekā trīs mēnešus. Vēlāk ministrijas kadru daļas vadītājs Ķīša kungs man pārmeta: par to, ka šis pieļāvis direktora aizbēgšanu, esot saņēmis aizrādījumu. Es uzskatu, ka rīkojos pareizi, jo pēc četriem mēnešiem, students būdams, sāpes vēdera apvidū vairs nejutu. Ārsts teica – tavs klejotājnervs ir nomierinājies.

NO SOCIĀLISMA – KAPITĀLISMĀ

OSVALDS SPRŪDE

Dz. 1927. g. Beidzis LU, ekonomists. Zvērkopībā no 1982. gada.

2000. gada 1. janvārī zvērkopības saimniecībai «Grobiņa» apritēja 40. gadskārta. Šajos gados pie saimniecības vadības stūres bijuši direktori:

Alfrēds Strauts – no 1960. g. 1. janvāra līdz 1963. gada decembrim;

Savelijs Solovjovs¹ – no 1963. gada decembra līdz 1975. gada 18. janvārim;

Ļevs Veršiņins² – no 1975. gada 18. janvāra līdz 1982. gada 20. aprīlim;

Osvalds Sprūde – no 1982. gada 20. aprīļa līdz 1993. gada 1. oktobrim;

Laimonis Laugalis – no 1993. gada 1. oktobra līdz šai dienai, gan būdams kontrolpaketes turētājs un reizē arī tās valdes priekšsēdētājs.

Pēc oficiālām ziņām, 1960. gadā pamatzvēru skaits bija neliels – 281 sudrablapsa un 2423 ūdeles, t. sk. 1939 mātes. Arī pievienotajā zvērsaimniecībā «Pāvilosta» ūdeles skaita ziņā bija pārsvarā – 1519, no tām 1260 mātes un 687 zilās polārlapsas.

Ūdeļu audzēšana vienmēr ir bijusi pamatnozare. Visvairāk ūdeļu

māšu bijis 1991. gadā, kad to skaits sasniedza 25,4 tūkstošus. Bet lapsu māšu skaits nekad nav pārsniedzis divus tūkstošus, tas vidēji turējies ap 1,5 tūkstošiem zvēru.

Lai uzlabotu zvēru sastāvu, to vaislinieki tika iepirkti gan no Somijas, Dānijas, Beļģijas, gan arī no Igaunijas un Krievijas federācijas. Bija gadi, kad mēs savus zvērus pārdevām citām saimniecībām.

«Grobiņas» dzīvē ir bijuši gan kāpumi, gan kritumi, gan arī mīņāšanās uz vietas.

Par galveno zootehniķi strādāja Ivans Oļeičenko ar augstāko speciālo izglītību. Viņš bija ukraīnis – zinošs, enerģisks, kustīgs, disciplinēts. Vienīgais «mīnuss» bija grūtības atteikties no nelegāliem papildu ienākumiem.

Taču no amata viņu noņēmu 1991. gada septembrī. Mūsu kolēģis bija atbalstījis Maskavā notikušo pretvalstisko puču, apsveicis un atbalstījis to. Par šīm un vēl citām nosodāmām izdarībām atbrīvoju zootehniķi no darba. Mūsu rīcību atbalstīja arī Zvērkopības apvienības vadība.

Par saimniecības galveno zootehniķi pierunāju nākt 7. brigādes cienijamo brigadieru Anatoliju Gorbunovu, kurš šo nozari sekmīgi vada vēl šodien. Par galveno inženieri mehāniķi strādāja Laimonis Laugalis. Galvenā veterinārārste bija Solveiga Šīre.

Kad pārņēmu saimniecību, tā bija specializēta ūdeļu un lapsu audzēšanā. Agrāk nelielos daudzumos gan tikusi audzēta labība, kartupeļi, dārzeņi, žāvēts siens. Bijusi pat neliela zemstikla saimniecība. Zemes apstrādei un ražas novākšanai bija sagādāta tehnika. Turēja ap 40 slaucamo govju un jaunlopu, cūkas un vistas. Tas viss bija pakāpeniski likvidēts.

Zemes platība bija 424 ha, no tās 188 ha meža, 100 ha aramzemes. Darbinieku sakņudārzu apstrādāšanai turēja 2–3 zirgus, jo ne visur varēja izlīdzēties ar traktoru, ar zirgiem iznāca arī lētāk.

1982. gadā zvēru ferma sastāvēja no 9 ūdeļu un vienas lapsu brigādes. Drīz uzcēlām arī otru lapsu brigādi. Uz gada sākumu bija 22,3 tūkstoši ūdeļu māšu. Arī vairāki tūkstoši tēvu. Sudrablapsu māšu skaits sasniedza deviņus simtus. Gadā pavisam izaudzējām 75,9 tūkstošus ūdeļu un 2,8 tūkstošus lapsu kucēnu. Audzējām astoņas dažādas ūdeles: tumši brūnās jeb standarta, pastelkrāsas, safīra, melnās, pelēkzilās, palomīnas, *houp* un lavandas ūdeles. Ar 1983. gadu to skaits saruka, saglabājām tikai vaislīgākās un izturīgākās «zortes» – standarta, pasteļa un nedaudz

houp tipa ūdeļu. *Houp* ūdeles arī tāpēc, ka visā Savienībā bijušas tikai divas saimniecības – mēs un vēl kāda –, kas šo šķirni audzējusi. Man tā stāstīja I. Oļeičenko, kurš no Maskavas izstādes atveda apbalvojumus zvērkopjiem un mikroautobusu «Latvija», kas mums bija uzdāvināts par sasniegumiem zvērkopībā.

Togad «Grobiņā» strādāja 377 cilvēki, tai skaitā 164 – zvērkopībā.

Transportam mums bija 22 kravas mašīnas, četri autobusi, trīs vieglās un divas speciālās mašīnas (autoceltņa un dezinfekcijas mašīnas).

Pārvaldē strādāja 33 darbinieki. Vislielākais speciālistu skaits bija grāmatvedībā – astoņi cilvēki. Viņus vadīja galvenā grāmatvede Astrīda Ukstiņa. Viņas vietniece ekonomiste bija Gunta Bulova, grāmatvedes Milda Zunde, Austrā Cera, Līvija Čamkute, Rita Gedovska un Lidija Cimmermane, kas pildīja arī kasieres pienākumus. Štata algu starpība bija no 280 līdz 85 rubļ. mēnesī.

Lai zvēru barības pārpalikumi neietu zudumā, radās doma tos izmantot cūkgaļas ražošanai. Mēs pārbūvējām agrāk celtu govju kūti. Mūsu pašu celtnieki tur ierīkoja aizgaldus, lai cūkas varētu turēt lielākās grupās. Gadā caurmērā nobarojām ap 150–200 cūku. Sivēnus pirkām no apkārtnes saimniecībām «Medze», «Zelta zvaigzne» un «Bārta». Cūkgaļas kilograms izmaksāja no 1,4 līdz 1,5 rubļiem. Strādājošajiem gaļu pārdevām par diviem rubļ./kg, kas, salīdzinot ar toreizējām veikala cenām, bija lēti. Cilvēki bija apmierināti.

Saimniecības centrā jau bija izveidots ciemats. Dzīvokļi – pilsētas tipa. Ar centrālapkuri, ūdensvadu, kanalizāciju, gāzi un elektrību. Dzīvokļu celtniecību turpinājām, jo pēc tiem vēl bija rindas.

Samērā atzīstamā līmenī notika sabiedriskā, kultūras un sporta dzīve. Divi dramatiskie pulciņi, dziesmu un deju ansambļi, arī savi solisti – E. Šliseris, H. Blūms. Par pašdarbības kolektīvu vadītājiem strādāja A. Niedola, I. Šakale, D. Kandēvica.

Sporta dzīvi organizēja un vadīja metodiķis J. Lauris un A. Lagzdiņš. Lieli nopelni bija futbola treneriem, kuru vadībā komanda ne vienreiz vien ieguva godalgotas vietas rajona meistarsacīkstēs. Viņu vidū bija arī bijušās slavenās Liepājas «Olimpijas» spēlētājs – treneris Hardijs Blūms.

«Grobiņai» visu šo organizāciju atbalstīšana ik gadus izmaksāja ievērojamu naudu. Bez tam saimniecība apmaksāja visiem strādājošajiem pusdienu talonus – šī summa katru gadu pārsniedza 40 000 rubļ., sedza

arī citus izdevumus māju un bērnudārza uzturēšanai, ekskursiju, sanatoriju apmaksai. Varēju uzskatīt, ka darba un sadzīves apstākļi bija labvēlīgi. Tas ietekmēja attiecības kolektīvā un rosināja strādāt vēl labāk.

Uzcēlām bērnudārzu ar 140 vietām. Tas bija pārpildīts, tāpēc tur izveidoja arī pirmsskolas vecuma bērnu sagatavošanas grupu. Bērnudārzā strādāja 30 cilvēki. Sākām būvēt sporta halli. Bija iepļānots arī peldbaseins, bet to nepabeidza, jo, mainoties sociālismam uz kapitalismu, pietrūka naudas.

Tāds pats liktenis piemeklēja labi iesākto tirdzniecības centra būvi Bārtas šosejas malā. Iesāktā būve vēl šodien stāv tur kā pagājušās godības piemineklis.

1983. gadā fermā ļoti nopietni tika veikti visi zooveterinārie pasākumi, izaudzējām 97 tūkstošus zvēru. Arī sudrablapsu audzēšana palielinājās. Valstij pārdevām 95,2 tūkstošus ūdeļu un 3300 lapsu kažokādu, 49 tūkstoši zvērādu tika atlasītas eksportam.

1985. gadā beidzot īstenojām ilgi iznēsāto ieceri – izaudzēt 100 000 ūdeļu kucēnu. Izdevās vairāk – 115,1 tūkstotis ūdelēnu. Vislielākais ieguvums no mātes – 4,9 kucēni. Tajā gadā visi zvērkopībā nodarbinātie 175 cilvēki vidēji mēnesī nopelnīja 275 rbļ. Ar labiem darba panākumiem 16. februārī atzīmējām «Grobiņas» pastāvēšanas 25. gadadienu.

Zvēru skaitam palielinoties, attiecīgi pieauga arī barības daudzums. 1992. gadā zvēriem iztērējām 6,6 tūkstošus tonnu barības. Vidēji dienā zvēri dabūja 18 t barības, bet zvēru intensīvās barošanās periodos – divkārt vairāk. Zivis saņēmām no visas plašās Savienības lielākajām ostām: Ļeņingradas, Murmanskas, Vladivostokas, Simferopoles, kā arī ārzemju ostām.

Regulāri tika slēgti kolektīvie līgumi un izstrādāti sociālistiskās sacensības nolikumi. Šajā sakarā notika saistību izpildes pārbaudes, labāko kolektīvu un individuālo darba darītāju apsveikšana un apbalvošana ar godarakstiem, grāmatām un prēmijām. Sacensības rikoja arī starp visām četrām republikas specializētajām zvērsaimniecībām. 1982. gada sacensībā par uzvarētājiem starp dienestiem tika atzīti mūsu celtnieki. Vadītāji saņēma prēmijas. Labi strādāja grāmatvedības kolektīvs, ne tik labi veicās mehanizatoriem. Kā izcilnieki tika atzīmēti 7. ūdeļu brigāde, ko vadīja pieredzējušais Anatolijs Gorbunovs. Vairākkārt atzīmēja arī 1. brigādes vadītājas Marijas Kuzminas un 10. brigādes vadītājas Māras Krastiņas kolektīvu.

Standarta ūdeļu grupā, kas bija vislielākā, vislabāk veicās zvērkopēm Lidijai Kapustjanovai, Ženijai Šarkovskai un Hertai Kozlovai. Pasteļūdeļu grupā – Irēnai Andrušaitienei, *houpa* grupā – Veltai Šicei. Sudrablapsu kopšanā vislabākā bija Anna Brizga.

1982. gada decembra beigās no rajona saņēmu rīkojumu – svinīgi atzīmēt PSRS dibināšanas 60. gadskārtu. Gatavojot šo sapulci, kadru inspektore Dz. Drēlinga sastādīja izziņu par «Grobiņas» kolektīva nacionālo sastāvu: izrādījās, ka mums ir 13 tautību, lielākoties gan latvieši, pēc tam krievi, bija pat no Kamčatkas, arī daži vācieši un igauņi.

Tā kā daļa zvērādu tika nodotas eksportam, ar laiku par tām saņēmām, kaut arī no valsts puses stipri apcirtu, tomēr atlīdzību valūtā – invalūtas rubļos. Par to bija tiesības ārvalstīs iegādāties jaunāko zvērkopības tehniku, arī sadzīves tehniku un citas derīgas mantas. Eksporta zvērādas pārdeva Ļeņingradas izolē speciāli šim nolūkam celtā namā. Tur sabrauca pircēji no visām pasaules malām, ieskaitot Honkongu. Mēs drikstējām piedalīties tikai kā novērotāji, nekāda noteikšana par savām kažokādām mums tur nebija. Par iegūto valūtu «Grobiņa» galvenokārt centās iepirkt jaunāko ārzemju tehniku. Savienībā vienīgi Ertilas rūpnīca ražoja barības virtuves iekārtas. Mēs pirkām ārzemēs, galvenokārt firmas «Norcar» tehniku. Tie bija jaunākie barības izdalītāji un «minkomatiki», ierīces ādu pirmapstrādei – ādu novilkšanas automāti, attaukošanas mašīnas, ādu uzsišanas automāti, žāvēšanas automātiskās kameras.

Lai pilnveidotu mūsu kokzāgētavu un reizē reklamētu Baltijā tās ražoto produkciju, no kādas slavenas amerikāņu firmas par vairākiem desmitiem tūkstošu dolāru nopirkām visu kokzāgētavas iekārtu. Bet par 30 000 invalūtas rbļ. – slavenās vācu firmas «Siemens» zobārstniecības komplektu. Gribējām to lietderīgi izmantot, jo bijām iekārtojuši savu medicīnas punktu, kurā enerģiski strādāja medicīnas feldšere M. Grenovska un viņas palīdzē T. Meļķe. Viņu aprūpē bija visi ciemata ļaudis.

Vēl par šo eksporta naudu Tallinā varēja nopirkt lietotos padomju marku vieglos automobiļus, kas bija atgādāti no ārzemēm. Tie nebija pārāk nodzīti, tīri labas mašīnas. Iepirkām kādas četrdesmit, lai pārdotu «Grobiņas» darbiniekiem. Un tāpēc pretī mūsu mehāniskajām darbnīcām uzcēla vieglo automašīnu garāžu – kooperatīvu. Arī saimniecībai iegādājāmies jaunu «Audi 100».

Ar valūtu izlīdzējām arī citiem. Vairākus simtus tūkstošus rubļu aizdevām

Madonas zvērsaimniecībai jauna kluba būvei, Lauksaimniecības ministrijai kādas eksperimentālas fermas būvei Vidzemē. Izpalīdzējām arī sportistiem, nopērkot importa motociklus Cīravas profesionāli tehniskajai skolai un Brocēnu kombinātam.

1990. gada janvārī «Grobiņa» svinēja 30 gadu jubileju. Tika izdots speciāls krāsains buklets ar košām bildēm no kolektīva dzīves. Tajā bija uzteikti tie ļaudis, kas visvairāk devuši saimniecības izaugsmē. Viņu vidū bija daudz darba veterānu. No dibināšanas laika strādāja Valija Arāja, Anna Cinkmane, Austra Cera, Osvalds Cinkmanis, Emma Ķibure, Irēna Minkēvica, Jānis Meiers, Brigita Sila, Astra Valdmane, Emīls Valdmanis, Velta Šīre.

Ilggadīgi krietni darba darītāji bija Ilga Blažģe, Anna Brizga, Pēteris Brizga, Gunta Bulava, Brigita Dobeļe, Zina Gorbunova, Matilde Jesere, Viktors Koptjuhs, Līvija Kuvšīnova, Silvija Meļģe, Velta Misēviča, Gunārs Minkēvics, Aina Rimšāne, Erna Rukute, Savelijs Solovjovs, Teodors Strauts, Rolands Sveilis, Ansis Šteinberģs, Imants Timbars, Dzidra Znotiņa.

Padomju saimniecības «Grobiņa» darbinieki, kas strādājuši kopš tās dibināšanas. 1980. gads.

Veterinārārste Ņina Tihonova (no kreisās) un brigadiere Stefanija Vanaga rūpējās par katru zvēriņu. Ņ.Tihonova bija apbalvota ar Ļeņina ordeni, kas padomju laikos bija visaugstākā atzinība.

Daudz spēka darbam bija atdevuši pensionāri Zigfrīds Cinkmanis, Silvija Fūrmane, Anna Garoza, Emīlija Mitkova, Vilmārs Laugalis, Zelma Libaža, Rūdolfs Skrudenieks, ar Ļeņina ordeni apbalvotā LPSR Nopelniem bagātā veterinārārste Ņina Tihonova.

Šajos 30 gados saimnieciskā kārtā uzbūvēts labiekārtots pilsētas tipa dzīvojamais ciemats, kurā dzīvoja ap 750 cilvēku. Bija savs klubs, kinozāle,

pirts, bibliotēka ar 12 000 grāmatu, sadzīves pakalpojumu punkts, frizētava, jauna automātiskā telefona centrāle 300 abonentiem, pasta un krājkases nodaļa. Sākumā «Grobiņā» strādāja sešdesmit, pēc 30 gadiem – 420 cilvēku. Vidējā darbinieku izpeļņa – 328 rubļi mēnesī.

1991. gadā no 11. līdz 12. aprīlim pie mums notika starprepublikānisks pasākums – bija atvērta starptautiski plaši pazīstamās somu firmas «Norcar – BSB» produkcijas izstāde «Zvērkopības fermu tehnika – 92». Izstādi apmeklēja Latvijas, Ļeņingradas, Maskavas un Kaļiņingradas apgabala zvērsaimniecību pārstāvji. Pēc vairākiem gadiem firma esot bankrotējusi, kas kapitālismā ir diezgan parasta parādība...

Latvija ir neatkarīga valsts. Bet iznācis tā, kā dziesmā: «Daudz tu man solīji, maz tomēr devi», jo vēl pēc 10 gadiem esam viena no Eiropas atpalikušākajām valstīm. Ļoti īsā laikā tika izpostīta rūpniecība un lauksaimniecība. Cilvēku dzīves līmenis ir neapskaužams. Lai stāvokli labotu, neko īpašu jau valsts vara nedara. Sevišķi smagā stāvoklī ir nonākusi lauksaimniecība. Valsts tai nepalīdz.

Neraugoties uz visām nevērtībām, kuras notika visapkārt, «Grobiņa» strādāja stabili, apdomīgi un pilnā mērā apmaksāja pieaugošos nodokļus. 1993. gadā biju spiests aiziet pensijā. Nobeidzot savu stāstījumu, gribu visam zvērsaimniecības kolektīvam pateikt lielu paldies par labo darbu manā laikā un novēlēt panākumus turpmāk! Strādājot ar peļņu, sagādāsi prieku arī saviem akcionāriem!

¹ Atbrīvots no darba veselības dēļ. Vēlāk strādāja turpat «Grobiņā» celtniecībā. Ļoti sekmīgi. Saimniecības vadība bija apmierināta (Red.).

² Pirms «Grobiņas» strādāja par galveno zootehniķi p/s «Gauja».

Lauksaimniecības zinātņu kandidāts. Atbrīvots no darba ģimenes apstākļu dēļ (Red.).

MĀRUPES VARIANTS

GUNĀRS OĻUKALNS

---

*Dz. 1939. g. Beidzis LLA, zootehniķis. Strādā
zvērkopībā no 1968. gada.*

Zvēru fermu Mārupes pagasta «Ozolos» uzcēla 1967. gada rudenī. Pirmais fermas vadītājs bija Jānis Grīgs. Tas lielā mērā bija viņa nopelns, ka mums veicās. Viņš visu darīja ar vērienu, mācēja cilvēkus pārlicināt, un arī par darbu labi maksāja. Zvērkopes toreiz bieži pa dienu kopa zvērus, bet brīvajās stundās ravēja sakņu un dārzeņu vagas, lai dzīvniekiem būtu pilnvērtīga barība.

No «Ādažu» zvēru fermas iepirka 720 ūdeļu mātes 1968. gada janvārī. Pirmās zvērkopes bija Zigrīda Vētra, Ņina Smirnova, Gita Ūdrēna, Margarita Zilberte, Alda Laukmane, Vera Taube. Veterinārārsts bija Jānis Renigers, par virtuves brigadieru sāku strādāt es, darbinieces bija Veronika Kligule, Sofija Terentjeva un Makars Terentjevs.

Pirmajā gadā no vienas ūdeļmātes vidēji ieguvām četrus kucēnus, kopā 2880 ūdeļu.

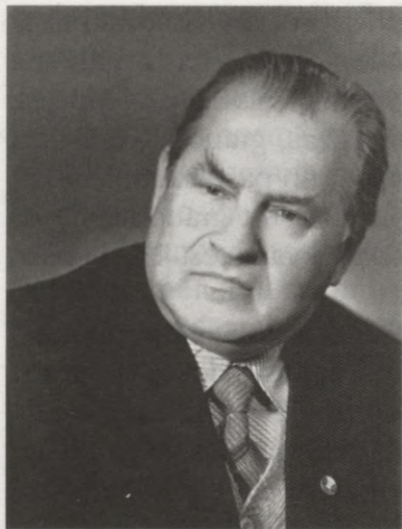
1969. gadā uzcēla otro brigādi ar piecām nodaļām. Kopā fermā tad

jau bija 1620 ūdeļu māšu. Otro brigādi vadīja brigādiere zootehniķe Helēna Masaļska, pirmo brigādi – Jānis Renigers, es atbildēju par zvēru virtuvi. 1970. gadā ferma turpināja paplašināties – bija jau 2400 zvēru māšu. To atbalstīja kolhoza «Mārupe» priekšsēdētājs Konstantīns Hvosťovojs un galvenā zootehniķe Marta Medne. Un viss bija pareizi: mums bija daudz strādīgu zvērkopju. Piemēram, Olimpija Loča nostrādāja 20 gadus. Protams, darbinieki arī mainījās, citi aizgāja pensijā vai atrada jaunu darbu. Bet arvien bija kolēģi, uz kuriem varēja droši paļauties.

Kad apvienoja «Mārupi» ar «Pionieri», mūsu saimē ienāca zvērkopes Marija Lapenko, Lidija Kokina, Aleksandra Kalvāne. Lidija tagad ir pensijā, bet vēl arvien atbrauc ciemos paraudzīties, kā mums klājas. Represētā Ilga Draudziņa ļoti labi strādā vēl šodien. Pēc šīs apvienošanās 1972. gadā arī tika izveidota zvēru fermas trešā brigāde, kur es kļuvu par brigādiere un barības zootehniķi. Mūsu priekšnieks Jānis Grīgs sāka strādāt par kolhoza priekšsēdētāja vietnieku. Zvēru fermas vadītājas amatu uzņēmās viņa dzīvesbiedre Mirdza Grīga.

Kolhoza «Mārupe» zvēru fermas celmlauži.

Pirmais kolhoza «Mārupe» zvēru fermas vadītājs bija Jānis Grīgs.

1972.gadā par fermas vadītāju kļuva Mirdza Grīga.

Ferma pletās plašumā: 1973. gadā bija 4625 ūdeļu mātes, 1974. gadā – 4980, 1975. gadā – 5160, bet 1976. gadā – 5400 māšu, un tā līdz 1984. gadam. Visus šos gadus strādājām ar labiem panākumiem, iegūstot vidēji pa 4,5 līdz 5,2 kucēniem no mātes. Kažokādas bija augstvērtīgas, daļu arvien nodevām eksportam. Tirgus tolaik bija stabils, rentabilitāte svārstījās no 80–100%.

1983. gadā fermā uzliesmoja mēris, tādēļ 10% no visām ūdelēm nobeidzās. Bet speciālistu uzņēmība un ātrā rīcība ļāva šo nelaimi apturēt, ciešot tikai minimālus zaudējumus. Šie notikumi bija pirmā nopietnā darba skola fermas jaunajai veterinārārstei Ilzei Cepurniecei, kuru viņa godam izturēja.

Līdz 1990. gadam ferma arvien paplašinājās un strādāja ar stabiliem rezultātiem. 1991. gada rudenī kolektīvs atvadījās no fermas vadītājas Mirdzas Grīgas. Viņas vietā nācās stāties man. Toreiz mums bija pavisam 12 speciālistu. Helēna Masaļska bija zootehniķe brigadiere, Ilze Cepurniece – veterinārārste brigadiere, Viktors Staņevičs un Oļģerts Pallo – sagādnieki, Georgs Lends – zvēru virtuves brigadieris, Ilona Mežiņa – grāmatvede, Valērija Karņicka – kažokādu realizatore.

Zvēru ferma darbojās kopīgā kolhoza «Mārupe», bet no 1992. gada –

SIA «Mārupe» ražošanas procesā. Mūsu nozari izprot un visādi atbalsta valdes priekšsēdētājs Jānis Zvaigzne, par lopkopību gādā galvenā zootehniķe Regīna Ernestsons. Galvenais agronoms Jānis Skapsts rūpējas, lai zvēriem netrūktu kāpostu, kartupeļu, kukurūzas, graudu. Tā ir liela priekšrocība, ka augkopības produktus saņemam no pašu saimniecības, un tā ir tik lieliskas kvalitātes. Gadā dabūjam ap 300 t graudu. Miežus pārbaudīja pat Dānijā un atzina, ka tie ir izcilas kvalitātes! Tāpat pašu saimniecības piena cehs mūs apgādā ar pienu.

1990. gada sākumā kopā ar Latvijas Republiku arī SIA «Mārupe» sāka pārorientēties uz tirgus ekonomiku – auga ražošanas izdevumi, saruka kažokādu cenas. Latvijas zvērkopji kopā ar pārējiem Eiropas ūdeļu audzētājiem nonāca Austrumu tirgū līdzvērtīgās pozīcijās. Visu tagad izšķirtas, kurš varēs lētāk saražot un dārgāk pārdot ādas. Šis nosacījums lika meklēt iespējas, kā samazināt izdevumus. Kad 1998. gadā Krievijas finansu krīze piespieda ādas pārdot ar zaudējumiem, samazinājām ūdeļu mātes no 10 200 uz 4200 mātēm. 1999. gadā, kad jutām, ka kažokādu cenas ceļas, uz 2000. gadu atstājām 7100 ūdeļu māšu, galvenokārt Eiropas un ASV tumšbrūno tipa.

Apsverot Krievijas ekonomiskās krīzes ietekmi, kad krasi samazinājās ādu tirgus, «Mārupes» valde un mūsu speciālisti nolēma zvēru fermu visnelikvidēt, bet rīkoties tā, lai saglabātu fermas ražotni ar minimālu zvēru skaitu un nekaitētu kopējai SIA pastāvēšanai. Šādas neparedzamas krīzes ražotnes var veiksmīgi pārdzīvot tikai daudznozaru lauku saimniecībās.

Izpētot zvērādu tirgu 2000. gadā, atjaunojām vaislas zvēru genofondu, iepērkot 200 melno ūdeļu tēvu. Lai normāli strādātu, mūsu optimālais zvēru daudzums būtu ap 10 000 ūdeļu. Ekonomiski tas ir visizdevīgāk. Bet tikai ar vienu nosacījumu – ja kažokādām būs pieņemamas cenas. Pēdējo trīs gadu laikā ādu cenas ir nokritušas par 45%, kaut arī to kvalitāte ir tikpat laba. Ceram atkopties, bet redzēs, kāds būs tirgus. Pagaidām ir lētāka barība nekā agrāk, bet kažokādu cena īpaši celties negrib. Par laimi, mums ir pastāvīgi pircēji, kas no mums pērk ādas jau gadu gadiem. Viņi ir ar mieru tās pirkt, ja atdodam par tādu cenu, kas viņiem ļauj arī nopelnīt. Ja 28 \$ vietā par vienu ādiņu maksā tikai 14–15 \$, tad ir jābūt lētai barībai. Tas ne vienmēr ir panākams, jo Latvijā lopu skaits ir sarucis, bet subproduktus zvēriem barībā vajag. Izturēt daudzmaz var tikai tā daudznozaru firma, kura ir ar mieru atbalstīt zvērkopību arī neizdevīgā

gadā. Tā kā mums ir daudznozaru saimniecība, varam viens otru atbalstīt. Piemēram, 1998. gadā bijām 12 000 Ls parādā – ādas bija, bet naudas ne. Taču izdevās pārdot citu produkciju, un tas līdzēja visiem. Mēs izdzīvojām.

Sešu gadu posmā zvērkopībā tomēr zaudējumi un peļņa ir izlīdzinājusies. Šogad esam «plusā». Bet citas nozares to naudu izlietos, gaidot, kamēr pārdosim ādas. It kā aizdodam viens otram. Esam vienota SIA ar iekšējo bilanci. Ja visi strādā ar kaut nelielu peļņu, tad galus var savilkt kopā. Kamēr lauksaimniecība kopumā turēsies, tikmēr pastāvēs arī zvērkopība. Mēs, visi lauksaimnieki, ceram un ticam arī uz valdības saprātu un atbalstu. Tomēr lauksaimniecībai vajadzētu izstrādāt kompleksu attīstības programmu.

Jā, kādreiz mums bija 12 speciālisti, tagad ir tikai četri – zootehniķis, brigadieris, grāmatvede, realizators. Agrāk bija vieglāk, kad strādājām vairāki, bet darbu padarām arī tagad.

Visdārgāk mums izmaksā gāze, elektrība, degviela traktorpakalpojumiem. Agrāk tas bija par velti. Arī darba stils bija citāds – semināri, komandējumi utt. Tagad tā visa vairs nav. Bet, lai nu kādas, – algas darbiniekiem ir stabilas, un 32 cilvēkiem pastāvīgi ir darbs. Visvairāk kaitē kažokādu nestabilās cenas un ekonomiskais stāvoklis valstī.

Konkurence – tas skan solīdi, bet patiesībā tā ir cīņa par tirgu. Tā, kā šogad Helsinkos pārdevām vislabākās 14 600 ādas, patiesībā nav vērts darīt – pārāk lēti.

Gribētos ko jaunu ieviest: uzlabot šķirnes, kas Eiropā ir pieprasītākās, uzlabot barības gatavošanu, jo mums vēl ir vecās krievu mašīnas. Varbūt Zvērkopības asociācija varētu vienu lielu barības virtuvi visām zvēraudzētavām uzbūvēt? Bet tā ir nūja ar diviem galiem – ja ar kažokādām nopelnām, tad varam likt naudu kopā, ja ne...Mūsu darba vērtējums ir tirgus. Jāmēģina noturēties.

LIELVĀRDE – NOZARES DZIMTENE

DZINTRA BRIEDE

Dz. 1951. g. Beigusi LLA, zootehniķe. Kooperatīvās sabiedrības kažokzvēru fermas „Lāčplēsis” valdes priekšsēdētāja.

Lielvārdes pusē 30. gados sudrablapsas sāka audzēt Rīgas farmaceits Putniņš. Ferma *Jaunpūcēs* aizņēma apmēram 0,5 ha zemes. Kažokzvērus kopa Jānis Slasports. Šis bizness deva labus ienākumus, un lapsas sāka audzēt arī pārējie kaimiņi – Vilma Sikā, Zenta Fiņķe, Zenta Zilēna un arī pats Slasports.

Pēc Otrā pasaules kara padomju vara sudrablapsas nacionalizēja un nodeva PSRS organizācijai *Zagotživsirjo*, kas izveidoja sudrablapsu fermu uz *Pūču* un *Ingužu* saimniecību zemēm un nosauca to par *Senčiem*.

Saimniekošana neveicās, un visus dzīvniekus pārveda uz Madonas zvērsaimniecību.

1947. gadā *Senčos* nodibinājās uzņēmums *Latvijas Sudrablapsa*, kas iepirka jaunus zvērus un, tā kā bija ap 60 ha zemes, tad nodarbojās arī ar augkopību.

Pirmais direktors Augusts Mednis šai amatā strādāja nepilnus divus gadus. Pēc viņa četrus gadus (līdz sava mūža beigām) saimniecību vadīja Mārtiņš Markitants, pēc tam Melbārdis un Libeks. Pazīstamākie starp republikas zvērkopjiem bija Jānis Apsītis, Marta Treigute, Teodors Treiguts, Velta Ozoliņa, kā arī veterinārārsti Mirdza un Jānis Grīgi. Dažus gadus

I zvērkopju vasaras seminārs «Grobiņā» 1995.gadā. Piedalās visi Latvijas Zvērkopju asociācijas biedri.

1. rindā (no kreisās) sēž: Guntis Ofkants - z/f «Blāzma», Zigmārs Mežiņš - SIA «Mārupe», Aleksejs Pavjučenko - a/s «Madona AB», Sandra Vilciņa un Jānis Obrickis - Latvijas Zvērkopju asociācija, Finns Holts Jensens - Dānija;

2. rindā (no kreisās) stāv: Gunārs Filoņenko - SIA «Onikss AB», Pulkarnes brigādiere, Ruta Liniņa - SIA «Pulkarne», Tamāra Klimenko - SIA «Gauja AB», Ņina Biezais - SIA «Akots-1», Dzintra Briede - k/s «Lāčplēsis», Helena Boldina - z/s «Štinas», Biruta Birģele - k/s «Lāčplēsis», Ņina Zobkova - SIA «Akots-1», Vladimirs Fajļejevs - a/s «Madona AB», Ilze Eriņa - a/s «Madona AB»;

3. rindā (no kreisās) stāv: Raimons Bērziņš - SIA «Ķekava», Laimonis Laugalis - a/s «Grobiņa», Ilona Mežiņa - SIA «Mārupe», Kaspars Dziriņš - ZPS «Krimulda», Roberts Šakins - z/s «Štinas», Guntis Ivanovs - SIA «Ezers», Līga Ofkante - SIA «Blāzma», Anatolijs Gorbunovs - a/s «Grobiņa», Nils Feodorovs - ZPS «Krimulda», Andris Upenieks - Zvērkopju asociācija, Gunta Isajeva - a/s «Grobiņa», Ilga Blažģe - a/s «Grobiņa», Astrida Ukstiņa - a/s «Grobiņa», Irvans Oļeicenko (kā viesis), Mads Pedersens - Dānija, Agris Nagliņš - SIA «Gauja AB».

Согревая сердце...

Gauja
DIA ABUJAH 422

SIA «Gauja AB» ekspozīcija Maskavas starptautiskajā kažokādu izstādē 1999. gadā.

Kolhoza «Nākotne» zvēru fermas vadītāju Alfrēdu Miķelsonu kolēģi godāja par gudrāko Latvijā.

Dāņu uzņēmējs Džonijs Lindholms (vidū) ar SIA «Gauja AB»
direktoru Zigrīdu Gīrgensonu, galveno zootehniķi
Arni Veckaktiņu un ... Sandru Vilciņu.

Zemnieksaimniecības «Stirnas» zvēraudzētava.

Zelta lapsas (goldfox) kažoks.

Kooperatīvās sabiedrības «Lāčplēsis» dibināšanas sapulcē:
Ruta Pavlovska (no kreisās) fermu vadījusi no 1984.gada,
Velta Ozoliņa - no 1958.gada, Mārīte Bērziņa
bijusi zootehniķe no 1976.gada.

Ziedu izstāde kooperatīvajā sabiedrībā «Lāčplēsis». 1998.gads.

Madonieši atceras, kā cēlusies Madonas sarkanā lapsa. Mednieks plūdu laikā Aiviekstē uz kādas saliņas atradis divus lapsēnus. Viena bijusi mātīte, tā sapārota ar sudrablapsu tēvu. Attēlā redzama Madonas sarkanās lapsas ciltsmāte Riko.

- Saldus zvērsaimniecības kolektīvs 2000.gada maijā.
- Saldenieku zvēru mītnes iekārtotas priekšzīmīgi.

SIA «Ūdele» līdzīpašnieks Arvīds Krastiņš kažokādu noliktavā 1995.gadā.

- ◀ «Ādažu» polārlapsa.
- ◀ Pēdējie SIA «Ūdele» darbinieki pie lapsu ciltsmātes Grietas pieminekļa. Mehāniķis Antons Putniņš (no kreisās), grāmatvede Sandra Zvaigzne, noliktavas pārzine Ārija Gādīga, veterinārārste Dace Kaula un direktore Baiba Zirne (pirmā no labās).

Semināra dalībnieki pie Krāslavas baznīcas, ciemojoties krāslaviešu zvērsaimniecībā.
1998.gads.

- ◀ SIA «Akots-1» speciālisti ciemos pie Zvērkopju asociācijas prezidenta Andra Upenieka.
- ◀ Padomju saimniecības «Jugla» administratīvā ēka. Tagad - asociācijas mitekļis.

Zvērkopju asociācijas sanāksmē 1996.g. «Mežezērā»: ZPS «Krimulda» direktors Kaspars Dzirnīeks, «Lubezeres» zvēru fermas vadītājs Guntis Ivanovs un «Grobiņas» direktors Laimonis Laugalis.

Sanāksmes kopskats «Mežezera» seminārā... ➤

...un uzstājas dāņu kolēģis Finns Holts - Jensens (no labās), tulko Zvērkopju asociācijas menedžere Sandra Vilciņa, klausās Helsinku izsoles pārstāvis Baltijas valstīs Erts Elmets un Latvijas Zvērkopju asociācijas prezidents Andris Upenieks. ➤

Zvērkopji seminārā «Lubezerē».

uzņēmumā *Latvijas Sudrablapsa* strādāja arī Ogres rajonā pazīstamais komunālās saimniecības direktors Romāns Bērziņš.

1958. gadā uzņēmumu *Latvijas Sudrablapsa* likvidēja.

Daudzi lapsu turētāji iestājās kolhozā un kažokzvērus nodeva kopsaimniecībai. Pirmos kolhoza kažokzvērus – deviņas lapsu mātes un trīs tēvus – kopa Jānis Slasports *Lieldruvās*. Nozare nesa peļņu, un to nolēma paplašināt. 1956. gadā uz *Laubju* zemes uzbūvēja jaunu fermu.

Pirmā kopēja jaunajā fermā bija Aina Jirgensone. 1958. gadā zootehniķis Voldemārs Strazdiņš uzaicināja Veltu Ozoliņu par zvērkopēju un fermas vadītāju.

Gaļu un zivis mala ar rokas gaļas maļamo mašīnu, kapāja ar cirvi uz kluča. Ūdeni un barību nesa ar nēšiem. Tomēr ar katru gadu ferma paplašinājās.

1960. gada rudenī kolhozs *Lāčplēsis* iepirka 30 polārlapsu un 30 ūdeļu mātes, kā arī nelielu kombainu barības sagatavošanai. Visas ādas bija valsts monopols, katru lapsu vajadzēja tetovēt, pie likvidācijas par katru atskaitīties. Tās nodeva Patērētāju biedrību savienībai, un par tām maksāja samērā maz. 1965. gadā, lai atvieglotu darba apstākļus, uzcēla saldētavu un barības sagatavošanas virtuvi.

60. gadu sākumā kritušo zvēru un virsplāna ādas jau drīkstēja pārdot paši. Tāpēc kolhozs *Lāčplēsis* sāka gērēt ādas, šūt cepures un apkakles.

Bet 60. gadu beigās republikā zvērkopība daudzviet kļuva nerentabla, nelielās fermas likvidēja. Ar galvenās zootehniķes Maldas Poikānes gādību kolhozs *Lāčplēsis* no *Taurupes* kolhoza nopirka 600 ūdeles ar visiem būriem. Zvērkopība *Lāčplēsi* deva ievērojamu peļņu.

1972. gadā pieauga gērējamo ādu daudzums. 1978. gadā paplašināja kautuvi un virtuvi, izveidoja gērēšanas ceham jaunas telpas. Ģērētavu vadīja P. Liepiņš.

1979. gadā, P. Liepiņam aizejot pensijā, ceha vadību uzņēmās Janīna Roga. Gadā cehs izgērēja 7–8 tūkstošus ādu fermai un 7–8 tūkstošus ādu privātpersonām, galvenokārt nutriju ādas. «Lāčplēša» cehā ir gērētas pat lāča, lamas, kamieļu, žurku, kurmjū u. c. dzīvnieku ādas.

Tajos gados attīstījās cepuru un apkakļu šūšana. Šūto preci tirgoja Latvijā, Baltkrievijā, Ļeņingradā. No pirmajiem šuvējiem var minēt Kleišu ģimeni Ogrē un Mariju Ivanovu, kas apmācīja pārējās darbinieces.

1973. gadā zvēru fermā sāka audzēt trušus. Taču tā laika iepirkuma

cenās, negodīga pieņemšana gaļas kombinātā, kā arī vakcīnu un medikamentu trūkums neveicināja truškopības attīstību. Šo nozari pēc nedaudz gadiem likvidēja.

70. gados zvēru fermā audzēja arī broilerus.

Līdz 1974. gadam visus fermā nepieciešamos zooveterināros pienākumus veica kolhoza zootehniķe Malda Poikāne un veterinārārsts Kārlis Krūmiņš. 1974. gadā viņus atslogoja veterinārārste Milda Skudra, 1976. gadā – zootehniķe Mārīte Bērziņa.

1984. gadā Velta Ozoliņa, kas bija vadījusi zvērkopību 26 gadus, aizgāja pensijā. Par fermas vadītāju pieņēma Rutu Pavlovsku. Darbu sāka veterinārārsts Ainārs Ludboržs.

1986. gadā uzcēla katlu māju, saldētavu un administrācijas ēku, atjaunoja ūdeļu mītnes, noasfaltēja celiņus. Uzlabojās darba apstākļi. Līdz ar to varēja dubultot vienai kopējai aprūpējamo zvēru skaitu.

1988. gadā par zootehniķēm sāka strādāt Biruta Birģele un Dzintra Briede.

Paplašinoties kažokzvēru audzēšanai, radās nepieciešamība pēc jaudīga ģērēšanas ceha. To uzbūvēja 1988. gadā kā kopuzņēmumu ar valsts zvērsaimniecību *Jugla*. Jauda – 200 000 ādu gadā. Pirmā kopuzņēmuma vadītāja – Janīna Roga, no 1991. gada – Mihails Naglis.

1992. gadā Ruta Pavlovska aizgāja pensijā un par fermas vadītāju kļuva Dzintra Briede. Ainārs Ludboržs uzņēmās ādu apstrādes tehnologa pienākumus, bet Smaida Ludborža bija veterinārārste.

1996. gadā, paju sabiedrībai privatizējoties, zvēru ferma pārtapa par kooperatīvo sabiedrību *Kažokzvēru ferma «Lāčplēsis»*. Tā apvieno divus ģērēšanas cehus, ādu šūšanas cehu, kažokzvēru, zirgu un suņu audzētavu un dod darbu 130 strādājošajiem. *Kažokzvēru ferma «Lāčplēsis»* ir izveidojusies par vienu no sešām lielākajām zvēraudzētavām Latvijā.

Zirgus piedāvājam izbraucieniem un izjādēm par maksu. Katru gadu dažus pārdodam uz ārzemēm.

Šodien zirgkopība ir tā nozare, kas nes zaudējumus. Tomēr likvidēt to nedomājam, jo zirgs ir lauku simbols.

Kopš 1992. gada ir izveidota augsta līmeņa vācu aitu suņu audzētava *Švarce Fuks*. Valsts rīkotajās izstādēs, kurās kā tiesneši piedalās arī ārzemju eksperti, mūsu suņi ir atzīti kā vieni no labākajiem. Tos izmantojam

teritorijas apsardzei, bieži tiek veikti uzdevumi kopā ar policiju. Audzētava sniedz pakalpojumus dažādu šķirņu suņu apmācībā, piedāvā suņu viesnīcu tiem īpašniekiem, kam atvaļinājuma vai komandējuma laikā savu dzīvnieku nav kur atstāt.

No grāmatas «Lielvārde», izd. «Lielvārds», 1999

MŪŽS KOPĀ AR KAŽOKZVĒRIEM

BIRUTA BIRĢELE

Dz. 1930. g., beigusi LLA, zootehniķe. Strādājusi par zootehniķi no 1959. gada zvērsaimniecībās «Grobiņa» un «Krimulda», kooperatīvajā sabiedrībā «Lāčplēsis».

Izdzīvot varēja tās zvērsaimniecības, kam bija pilns noslēgts ražošanas cikls – no kucēniem līdz gatavam kažokam vai cepurei. Jo iespējas labākās kažokādas pārdot vai nu uz Krieviju, izsolēs vai pa visādiem aplinkus ceļiem – grūti paredzēt. Taču tās ādas, kuras nevar izmantot rūpnieciski, bet labs meistars māk izšūt, var izmantot. No mūsu brāķa ādām modelētāji prot iztaisīt brīnišķīgas lietas. Un tādējādi arī lētākās ādas tiek izmantotas.

Otrkārt, spēja izdzīvot ļoti enerģisku un optimistisku vadītāju saimniecības, kurām ir labi tirdzniecības sakari.

Skandināvu un Austrumeiropas ūdeles izsolēs vērtē atsevišķi. Un mums ir jāreķinās ar to, ka par Austrumeiropas ūdeli maksā par 35% mazāk, kaut arī tā būtu tikpat augstvērtīga kā Skandināvijā ražotā. Mums ir šis vecais zīmogs, kas krasi samazina ādu vērtību.

Bet kam ir noslēgta aprīte, tās saimniecības gluži normāli strādā. «Gauja» uz 2000. gadu zvēru skaitu ir palielinājusī, «Jugla» arī atjaunojas. «Lāčplēsi»

sapārojām tikai pusi zvēru māšu, jo mēs aprēķinājām, kādas ir barības rezerves, cik ir naudas, cik zvēru var izturēt. Un tā tad 4900 ūdelēm bija metieni.

Pēc visām prognozēm spriežot, zvērādas atkal nākušas modē. Un pats jaunākais ir cirpta un krāsota ūdeļāda. «Lāčplēsi» ir vesela kolekcija, ko piedāvāt pircējiem. Mēs audzējam gan zvērus, gan gērējam ādas, gan šujam visdažādākos kažokādu izstrādājumus. Bet par visām lietām – negribam ielīst parādos. Šogad mums ir atjaunota ražošana – ne tik daudz zvēru skaita ziņā, taču ir ļoti vērtīgi dzīvnieki, un tieši tās šķirnes, kuras ir modē.

Savas kažokādas pārdodam starptautiskajās izsolēs, Krievijā un Latvijas iekšējā tirgū. Arī mūsu valstī visvairāk sāk pieprasīt jau gatavu apģērbu.

Pēdējos gados garspalvainās sudrablapsas nebija modē, to skaits ir samazināts gan «Gaujā», gan pie mums. Un pat Krievijā tās ne īpaši pieprasīja. Lai orientētos, kam būs noiets, mēs lasām speciālo literatūru, žurnālus, ko visvairāk saņemam no Krievijas, reizēm arī no Vācijas. Visaugstākais kažokādu apstrādes etalons ir Itālija. Kā būs tālāk, to noteiks mode, Krievijas tirgus un Latvijas attiecības ar Krieviju.

Šobrīd visvairāk jāseko tam, kas jauns ādu apstrādes tehnikā. Ja vajag, jāmaina tehnoloģija. Jāmaina arī ciltsdarbs, jo jāzina, kādai šodien jābūt ūdeļādai. Viss, pilnīgi viss notiek pēc jaunākajām modes prasībām. 1999. gadā sāka nākt modē baltā ūdele. Bet ādiņas mēs varēsim iegūt tikai pēc trīs gadiem. Acīmredzot tas tāpēc, ka visas gaišās ūdeles ļoti labi padodas krāsošanai, kura arī ir nākusi modē.

Latvijā ir ļoti atbilstošs klimats zvērkopībai. Tāpēc tā tik strauji ir attīstījies agrākajos gados. Gribu teikt, ka zvērkopībā daudz vērtīga atceros arī no padomju laikiem. Mums bija dažādi semināri, mācības, braucieni pieredzes apmaiņā. Apspriedāmies par visiem jaunumiem. Ļoti noderīgas bija kopējās zvērkopju sanāksmes Maskavā, jo tur satikām visas plašās lielvalsts kolēģus. Šim agrākajam laikam, lai vai kā, bija raksturīgs vēriens. Domu apmaiņa bija ļoti vērtīga. Kopīgi kārtojām arī pasūtījumus.

Šobrīd mēs esam kļuvuši profesionāli noslēgti, reizēm pat īsti nekontaktējamies, jo gandrīz viss skaitās firmas noslēpums. Ārzemēs jau arī dažādus «knifus», firmas gudrības ne sevišķi izpauž. Jā, esam stingri noslēgušies katrs savā dārziņā. Nauda kļuvusi par noteicošo – tas attiecas uz vaislas dzīvniekiem, ēdināšanu, reklāmu. 1998. gadā «Lāčplēsis»

piedalījās Maskavas starptautiskajā tirdzniecības izstādē. Tā bija liela reklāma, un tas ir jādara. Jāpiedalās gan izsolēs, gan izstādēs.

Valdība nenovērtē nozares prestižu, kas ārzemēs noteikti vairotu Latvijas labo vārdu. Vai tad zvērkopību nevar skaisti parādīt: kāds ir mazais kucēntiņš, kāds ir lielais zvērs un kāds iznāk kažoks?

Ir pienācis laiks audzināt jaunus darbiniekus, jo zvērkopjiem izglītības iespējas nemaz nav spožas. Agrāk bija Maskavas augstskolas ar zvērkopības specialitātēm, tagad šinī ziņā ir tāds kā robs. Lauksaimniecības akadēmijā kādreiz bija zvērkopības pulciņš, ko 1955. gadā, kad es studēju, vadīja Zooloģiskā dārza direktors Arvīds Viksna. Jau gribēju par zvērkopību rakstīt diplomdarbu, bet bija tāda nostādne, ka zootehniķim jābūt vispārīnātai specialitātei, un sīkajās nozarēs – zivkopībā, biškopībā, zvērkopībā – nekādus diplomdarbus aizstāvēt neļāva. Bet docents Viksna mani jau bija ievirzījis zvērkopībā. Pēc augstskolas gribēju strādāt «Latvijas Sudrablapsā». Tā bija privāto zvēraudzētāju apvienība. Bet atkal neļāva. Pēc sadales nokļuvu Seces MTS, pēc tam Pļaviņu rajonā. Zvērkopībā beidzot sāku strādāt 1959. gadā «Grobiņā». Tā kā esmu liepājniece, saimniecība man bija īsti pa prātam. Fermai iedalīja valsts zemi – tur auga meldri, uz turieni veda šaurs ceļš, nevienā mājā nebija elektrības, un to vietu uzskatīja par zirgu zagļu miestu, jo uz turieni no Lietuvas esot pārdzinuši zirgus.

Man vajadzēja uztaisīt jaunās «Grobiņas» fermas projektu. Un tur man atkal izlīdzēja docents Viksna. «Grobiņā» nostrādāju 11 gadus. Bet uz «Krimuldu» aizgāju tāpēc, ka tuvu bija Rīga, tur bija atbrīvojusies vieta, jo, atlasot Krievijā zvērus, mana kolēģe bija mirusi ar sirdstrieku. «Krimuldā» biju 14 gadus. Uz turieni atnesu jaunas vēsmas no specializētās «Grobiņas» zvērsaimniecības – gan par zvēru audzēšanu, gan ēdināšanu, gan ciltsdarbu. Sākumā zvēru ferma bija tikai palīgozare, bet drīz vien strauji pieauga zvēru skaits. LLA toreiz beidza arī zootehniķe Maija Ulme, kura vēlāk kļuva par ļoti prasmīgu speciālisti. Rīkojām kursus, seminārus, mācības gan vairākām zvērsaimniecībām kopīgas, gan visas republikas mērogā. Un rezultāti rādīja, ka tās bijušas lietderīgas.

«Krimuldā» arvien bijis īpašs gars. To radīja attiecības pret kolēģiem, savstarpējās attiecības, kultūras un mākslas nozīmes izpratne katra cilvēka dzīvē. «Krimuldā» bija augsti inteliģentu cilvēku sabiedrība.

Tagad tas viss ir sadrupis gabalos. Inteliģence šajos pirmatnējā

kapitālisma laikos nespēj noturēties. Un, ja tā arī saglabājas, intelīģencei trūkst ekonomiski drakoniski izstrādātas pieejas. Bet tagad to prasa. Vecākā paaudze nespēj tam piemēroties. Un negrib. Bet uz šo drakonismu ir balstīta visa ražošana. Un vēl uz nežēlīgu konkurenci. Pēc padomju laika ir vajadzīgs pārejas periods – gan domāšanā, gan ražošanā un tehnoloģijā.

«Lāčplēsī» tāpat esmu zootehniķe. Kaut arī 70 gadi jau sagaidīti. Arī «Lāčplēsī» lauksaimniecība izjuka tāpat kā «Krimuldā».

ŪDEĻU SKAITS DUBULTOJIES

AINĀRS ROŽKOVŠ

Zvērsaimniecības direktors, dz. 1960. g. Beidzis LLU, veterinārārsts.

1960. gada aprīlī Latvijas patērētāju biedrību savienības valde nolēma dibināt Saldus zvērsaimniecību. Teritorijas sakārtošana un ēku celtniecība, ūdeļu šēdu ierīkošana notika vienlaikus ar nākamo zvērkopēju apmācību. 1961. gada rudenī iegādājās vaislas zvērus – 1000 tumšbrūno ūdeļu. Barību gatavoja turpat dēļu nojumē. Barību zvēriem nesa spaiņos. Reizē būvēja ūdeļu nojumes, mehānisko un galdnieku darbnīcu, saldētavu 100 t produktu glabāšanai, veterināro punktu. Speciālistiem tika uzceltas divas saliekamās viendzīvokļa mājas.

Pirmās kažokādas zvērsaimniecība ieguva 1962. gadā. Katra ūdeļu māte bija devusi 4,77 kucēnus. Pirmā gada peļņa bija 31,5% no realizācijas summas.

Turpinājās šēdu celtniecība, jo ienesīgi saimniekot var tikai ar lielāku zvēru skaitu. 1967. gadā fermā ierīkoja pastelkrāsas ūdeļu brigādi. Bet 1970. gadā no Zviedrijas ievada pašas ūdeles. Turētas un augušas citos

apstākļos, no sākuma tās neprata dzert no dzirdināšanas traukiem un negribēja ēst svešo ūdeļu barību. Pirmajā gadā no šo ūdeļu mātēm esot iegūti 2,06 kucēni. Tas ir ļoti maz. Mazauglīgās ūdeles likvidēja.

Pastāvīgi paplašinot zvēru fermas, pieauga ūdeļu vaislas zvēru skaits, izaudzēto ūdeļu un pārdoto kažokādu daudzums. Dažādības dēļ vaislai ievēda safīrkrāsas (zilganās) un *houp* (gaišpelēkas) vaislas ūdeles. Safīrkrāsas ūdelēm bija labs pieprasījums, bet tās izrādījās grūti audzējamas, tāpēc saimniecība no tām atteicās. *Houp* ūdeles saglabājām dažādības labad. Pārdoto ūdeļu kažokādu skaits ir pārsniedzis 29 tūkstošus gadā. Vairāk nekā 26 tūkstoši ūdeļu ir pārdotas citām saimniecībām vaislai, bet deviņi tūkstoši nopirkti vaislai no citām saimniecībām.

No kolhoza «Draudzība» pārņēmām bijušo cūku kūti. To pārbūvējot, 1982. gadā ierīkojām nutriju mītņi. Vaislas zvērus pirkām Igaunijā, Rakveres zvērkopības saimniecībā. Nutriju gaļu pārdevām pašu saimniecības darbiniekiem (piekrišana bija tik liela, ka citiem neatlika). Nutriju ādas pēc pirmapstrādes pārdevām Rīgas zvērādu bāzei, tās tika atzītas par ievērojami labākām nekā individuālo nutriju audzētāju piedāvātās.

Tomēr neizdevās izkārtot nutriju mītnes celtniecību pašā saimniecībā, tāpēc 1985. gadā pārtraucām nutrijas audzēt.

Kopš sākām audzēt ūdeles, zvērsaimniecība uzņēmās mērķtiecīgu selekcijas darbu ūdeļu lieluma (ādiņu izmēra) palielināšanai, apmatojuma krāsas un noturīguma uzlabošanai. Ievērojami palielinājās ādiņu izmēri, tika panākta ūdeļu ādiņu, īpaši tumšbrūno ādu krāsu toņu izlidzināšana un lielisks apmatojums. To deva pareizs zootehniskais un veterinārais darbs, izmantojot citu zvērkopības saimniecību pieredzi, semināros gūtās atziņas un zinātnieku ieteikumus.

1966. gadā sāka būvēt barības virtuvi, ko uzdeva Patērētāju biedrību savienības celtniecības organizācijai, bet tā strādāja tik neapmierinoši, ka 1968. gadā celtniecību saimnieciskā kārtā pārņēma pati zvērsaimniecība. Būvdarbi tika pabeigti 1970. gadā.

1977. gadā bija izstrādāts projekts zvērsaimniecības kantora ēkas celtniecībai un saimniecība lūdza finansējumu arī jaunas 800 t ietilpīgas saldētavas celtniecībai. Atbilde bija: tikai vienu objektu – kantora ēku vai saldētavu. Izvēlējās saldētavu, ko būvēja no 1981. līdz 1985. gadam. Vairākas telpas paplašināja vai pat uzbūvēja uz remontu izmaksu vai pat uz produkcijas pašizmaksas rēķina. Tā dabūjām piebūvi mehāniskajām

darbnīcām, iekārtojot noliktavu un zvērkopju atpūtas telpu. Pie galdnieku darbnīcas uzcēla piebūvi ādiņu pirmapstrādes mehānismiem, ādiņu glabāšanai un šķirošanai. Vēl uzcēlām divdzīvokļu dzīvojamo māju.

Saldus zvērsaimniecībai vienmēr ir bijusi laba sadarbība ar Lauksaimniecības ministrijas Zvērkopības pārvaldes speciālistiem un vairākām Latvijas zvērsaimniecībām. Tāpat ar Latvijas patērētāju kooperācijas (no 1990. gada centrālās savienības «Turība») zvērsaimniecībām.

Agrāk daudzas saimnieciskas lietas kārtojām ar bijušās PSRS «Centrosojuza» galvenās zvērkopības pārvaldes zvērsaimniecībām dažādās republikās (Zarja, Molodečno, Grodņa, Vidlica, Udeļņoje, Kretinga, Audru, Rakvere, Mogiļeva un citām).

Par labiem un teicamiem ražošanas rādītājiem zvērsaimniecības kolektīvs ir apbalvots ar Latvijas patērētāju kooperācijas diplomiem un prēmijām un Vissavienības (bijušās PSRS) diplomiem, ceļojošajiem karogiem.

Mūsu zvērsaimniecības noturēšanās brīvā tirgus apstākļos ir darbinieku nopelns. Zvērsaimniecības sākumgados zvērkopību organizēja un strādniekus apmācīja pieredzējis speciālists galvenais zootehniķis Alfrēds Miķelsons (1961.–1968.). Selekcijas darbu prasmīgi vadīja galvenā zootehniķe Maija Kļava (1970.–1994.) un veterinārārste Zenta Kabuce un Rasma Plūksna. Arī tagad strādā ilggadīgi, pieredzējuši darbinieki. Viņu darbs arvien pelnījis atzinību. Tā ir zootehniķe Dagnija Norkusa (saimniecībā no 1962. gada), zvērkopējas Līvija Brēdava (no 1964. gada), Zinta Zauriņa (no 1964. gada), Velta Šlaura (no 1964. gada), galvenā grāmatvede Daina Dombrovska strādā no 1965. gada, brigadiere Austrā Kārkliņa – no 1974. gada.

SALDUS ZVĒRSAIMNIECĪBA JUBILEJĀ

Kopš tās 20. aprīļa dienas, kad Latvijas Patērētāju biedrību savienība nolēma dibināt Saldus zvērsaimniecību, ir pagājis 40 gadu. Tajā laikā vietā, kur tagad atrodas zvērsaimniecība, bija tikai lauku mājas drupas. Viss tapa no jauna – ēkas, zvēru sprostī, tika meklēti un apmācīti darbinieki un nākamajā gadā atvests arī pirmais tūkstotis tumšbrūnu vaislas ūdeļu. Vēl pēc gada pārdeva pirmās ūdeļādas. 1970. gadā ieveda pastelkrāsas ūdeles no Zviedrijas. Tomēr Latvijas apstākļi dzīvniekiem nepatika. Audzētas arī zilganas un gaišpelēkas ūdeles. Vairākus gadus zvērsaimniecība nodarbojās ar nutriju audzēšanu. Tādus faktus atceras kādreizējais Saldus zvērsaimniecības direktors Ritvars Rupucis. Arī patlaban zvērsaimniecība ir patērētāju biedrību centrālās savienības «Turība» pārziņā. Te strādā 32 cilvēki, bet ādu apstrādes sezonā strādājošo skaits par 10–15 cilvēkiem vēl pieaug.

Pērnā gada ūdeļādu «raža» jau pārdota, kaut arī ādiņu cena bijusi zema. Noieta tirgus – galvenokārt bijušās PSRS valstīs, bet eksportu kavē augstā ievadumita. Neliela daļa pārdota Spānijā. Starptautisko ādu izsoļu pieredze bijusi bēdīga – ārzemnieki ļoti labas ādas grib pirkt par ļoti zemu cenu. Tāpēc saldenieki meklē citus variantus, lai iekļūtu ārzemju tirgū. Kā saka direktors Ainārs Rožkovs, vērtīgākais ir cilvēkiem saglabātās darba vietas. Turklāt Saldus zvērsaimniecība citu līdzīgu uzņēmumu vidū izceļas ar labām, izlīdzinātām krāsas un lielām ūdeļādām. Tas ir liels speciālistu un zvērkopju nopelns.

Pilni būs visi sprostī, kad ūdeļu mātēm sadzims mazuļi. Līdz šim zvērsaimniecībā bija ap 4 tūkstošiem vaislas ūdeļu, bet šogad uz šejieni no Krāslavas, kur zvērsaimniecību likvidēja, atvestas vēl 4600 grūsnas ūdeles. Tātad zvēru būs divreiz vairāk, un direktors saka, ka tik liels vaislas ūdeļu skaits Saldus zvērsaimniecības vēsturē neesot bijis. Bet Saldus zvērsaimniecība visā «Turībā» nu ir vienīgā ūdeļu audzētāja.

Ainārs Rožkovs šajā amatā ir kopš pērnā gada novembra. Viņa ikdienas nebeidzamais un svarīgākais jautājums – nauda, nauda, nauda... Visādi cenšas ik santīmu taupīt. Šogad pirmoreiz paši sākuši gatavot gaļas kaulu miltus, kas izmaksā lētāk, nekā pērkot no citiem. Esot pārgājuši arī uz elektropatēriņa nakts tarifu, tas ļaujot ietaupīt. Izdevies atrast lētāku zivju piegādātāju. Nopirkts lētāks autotransports. Sakarā ar saimniecības paplašināšanos jāsamazinās kažokādu pašizmaksai.

Grāmatvede Daina Dombrovska Saldus zvērsaimniecībā strādā kopš 1965. gada. Viņa saka, ka uzņēmums retu gadu izticis bez apgrozāmo līdzekļu kredītiem, jo ražas un naudas laiks zvērkopjiem sākas tikai vēlā rudenī. Pēdējie veiksmīgākie ienākumu ziņā bijuši 1996. un 1997. gads.

Galvenā zootehniķe Dagnija Norkusa rāda, kā no sprostiem izmukušās ūdeles nākas ķert kā tauriņus – ar ķeramo tiklu. Katrai zvērkopei ir dažāds kopjamo zvēru skaits – 470–800 vaislas ūdeļu. Ilggadīgākās zvērkopes, kam šajā uzņēmumā stāžs skaitāms gadu desmitos, ir Velta Šlaura, Līvija Brēdava, Zinta Zauriņa. Audzē trīs krāsu ūdeles – tumšbrūnās, pastelkrāsas un *houp* zvērus. Kā klāsies ar tik lielu zvēru skaitu, zootehniķei ir lielas bažas. Ūdeļmātēm kucēntiņi sāk dzimt aprīļa beigās, bet grūsnības ilgums ir nenoteikts – no 35 līdz pat 80 dienām. Metienā var būt no viena līdz 13 ūdeļu kucēniem, bet bijuši arī lielāki metieni. Zvēriņi aug ļoti strauji, 40 dienu vecumā tos atšķir no mātes, ko zvērkopji sauc par kucēnu atsēdināšanu. Zvērkope Zinta Zauriņa smejas, ka ūdeles kopjot, kopš viņa pati sevi atceroties, – šķiet, no 1964. gada. Šajos gados daudzas kopējas mainījušās, bet ir palikušas tās, kam svarīga ne tikai darba vieta, bet arī pats darbs. Zinta atzīst, ka vēl pēc tik daudziem gadiem esot bail, kad ūdele skrien virsū, jo milīgas tās nav. Plēsoņas. Bet skaistas, negantnieces.

16 t – tāds ir barības daudzums, ko dienā apēd zvēri pēc paplašināšanās. Zvērsaimniecībai ir sava barības virtuve, kur vasaras sezonā strādā veseli trīs pavāri. Kamēr ūdelēm vēl nav mazuļu, ar pavāra pienākumiem virtuvē tiek galā Valdis Šķesters. No barības atkarīga gan zvēru veselība, gan ādu kvalitāte.

Veltu Šlauru, ūdeļu kopēju ar 36 gadu stāžu, sastapām pusdienojam. Gadi esot aizskrējuši tik nemanāmi. Bet ilggadīgam zvērkopim darbs jau esot kā rituāls. Nevar nedarīt. Interesantākais brīdis, kad dzimst ūdeļu mazuļi. Kad sākas ūdeļādu ieguves sezona, tad gan rodoties tukšuma sajūta.

Brigadiere Austra Kārkliņa zvērsaimniecībā strādā 26 gadus. Pavisam saimniecībā ir 16 zvērkopējas un trīs remontstrādnieki. Darbs esot smags, atbildība liela. Katras vaislas ūdeles cena vismaz 20 latu. Ja sareizina ar uzticēto ūdelišu skaitu, katra kopēja atbild par ļoti lielu naudu. Ar ūdelēm gan esot vieglāk tikt galā nekā ar cilvēkiem, jo visām ūdelēm raksturs vienāds, cilvēki – katrs savādāks.

Inženieris Māris Grīnbergs strādā divpadsmito gadu. Viņš vada šoferus, traktoristus, saldētavas strādniekus, kurinātājus. Zvērsaimniecības jubilejas gads esot saistīts ar labām cerībām – var tikai priecāties, ka uzņēmums paplašinās, nevis otrādi.

Elektriķis Jānis Kukuks smejas, ka viņam esot gan amati, bet galvenais – uzmanīt, lai enerģētikas ietaises darbotos bez aizķeršanās. Kad vajag, viņš ir arī šoferis.

Guntars Rūsis pārzina zvēru barības krājumus saldētavā. Tie sarūpēti diezgan prāvi, bet, tā kā ūdeļu skaits arī dubultojies, barības vajag vairāk nekā agrāk. Labi vien ir.

Tamāra Kļaviņa

GULBENIEŠIEM PATĪK LAPSAS

VAIRA VĒRSE

Zvērsaimniecības direktore, dz. 1957. g. Beigusi LLU, veterinārārste. Zvērkopībā no 1997. gada.

1953. gada 3. oktobrī ar Latvijas patērētāju biedrības savienības lēmumu nodibināja Gulbenes zvērkopības saimniecību apdzīvotajā vietā «Letes». Tā atrodas meža vidū, 220 km no Rīgas, 22 km no Gulbenes. 1953. gadā zemes kopplatība bija 540 ha, t. sk. 270 ha meža un 10 ha lielais Letu ezers. Rudenī saimniecība iepirka pirmās 160 sudrablapsas. Pirmās zvērkopes bija Leonīda Kļaviņa un Marta Zaibele.

1954. gada jūnijā ieguva pirmos 105 kucēnus, tātad piecus kucēnus no lapsu mātes. Nopirka pirmo automašīnu «Dodžs» un traktoru HTZ-7. Bez sudrablapsām turēja arī govīs, cūkas, vistas un zirgus.

Savu tagadējo izskatu ferma ieguvusi 1957. gadā, kad to iežogoja, pie vārtiem izveidoja caurlaides telpu, uzcēla novērošanas torņus, zvēru barības virtuvi, šēdus un veterināro punktu.

Elektrisko strāvu ražoja dīzeļmotora darbināts ģenerators. Uzcēla dzīvojamu ēku, sauktu kluba māja, kurā bija pieci dzīvokļi, kluba un bibliotēkas telpas.

Gulbeniešu 1. polārlapsu brigāde 1983. gadā: Vija Čugunova (no kreisās), Antonija Ramane, Andra Boļšakova, Lūcija Stradiņa, Valija Dreimane, Lonija Kurpniece un Lidija Ķikule.

1958. gads: uzcelts bērnodārzs.

1959. gads: iepirka 600 polārlapsu.

1960. gads: uzcelta centrālā noliktava un veikals.

1972. gads: Letu ciematiņā sāk celt viendzīvokļa mājas.

Direktori:

1953. g. 3.10.–1958. g. 1.04. – Naums Gribovs

1958. g. 04.–1961. g. 10. – Jevgeņijs Bazarovs

1962. g. 1.01.–1966. g. 21.06. – Vladimirs Morozovs

1966. g. 1.11.–1971. g. 1.07. – Hugo Akmentiņš

1971. g. 1.07.–1981. g. 1.02. – Zaiga Viksne

1981. g. 1.09.–1997. g. 21.10. – Guntis Elstiņš

1997. g. 20.10. – Vaira Vērse

Galvenie grāmatveži:

1953. g. 3.10.–1960. g. 25.10. – Vasilijš Moņetins

1960. g. 25.10.–1967. g. 17.01. – Helēna Pakere

1967. g. 10.01.–1998. g. 22.03. – Jānis Eglītis

1998. g. 23.03. – Lidija Bokaldere

Par zootehniķiem strādājuši Ansis Jankovskis, Viktors Sverčkovs, Austra Ozoliņa, Rita Auziņa, Lonija Kurpniece, Vasilijš Solovjovs, Ņina Pavlova.

Par saimniecības daļas vadītāju no 1955.–1991. g. strādāja Valdis Gāgans.

Tā kā Letu ciematiņš veidojies ap fermu, parasti strādnieki fermā ir nostrādājuši visu mūžu.

Atzinības rakstus un goda rakstus ir saņēmušas Lidija Ķikule, Konstance Ločmele, Klaudija Lepika, Ausma Šaicāne, Marta Gāgane, Valija Spalviņa, Antonija Ramane, Anna Vanaga, Modris Jurjāns, Ilga Stiprā, Vija Čugunova, Valentīna Pavlova, Lūcija Stradiņa, Ausma Zemīte, Antoņina Deksnē, Ņina Kuzmina, Ilga Būda.

80. gados saimniecībā darbojās deju kolektīvs, sieviešu vokālais ansamblis. Rīkoja dažādus sporta pasākumus, kuros piedalījās visi iedzīvotāji, arī pensionāri.

2000. gadu saimniecība sagaidīja ar 976 sudrablapsu un 819 polārlapsu vaislas zvēriem. Ir 36 darbinieki.

KĀ MĒS STRĀDĀJAM

LONIJAS KURPNIECES atmiņas

Pirmās divas zvērkopes Leonīda Kļaviņa un Marta Zaibele zvērkopju iemaņas braukušas mācīties uz Madonas zvērkopības saimniecību. Viņas apmācījušas pārējās. 1957. gadā jau bija divas brigādes, rudenī organizēja trešo sudrablapsu brigādi.

Kucēnu metieni pirmajos gados nebija nekādi spožie, jo trūka auglīgu vaislinieku. Var teikt pat tā: ja kucēnam bija visas četras kājas un aste, daudz vis nevarēja skatīties uz akota vērtību.

Sliktu ietekmi atstāja arī biežā speciālistu maiņa saimniecības pirmajos pastāvēšanas gados. Viens zootehniķis uzskatīja par labākiem zvērus ar pilnīgu kažoka sudraboju, bet tas noveda pie stipri gaiša akota. Nākošais gribēja, lai zvēriem būtu 75–80% sudraboju. Tā tik drīz nevarējām dabūt vēlamo akota krāsu. Pēc neatlaidīga selekcijas darba beidzot arī mūsu saimniecības zvēri ieguva Vissavienības skatēs godalgotas vietas, nebija vairs sevišķu neveiksmju ar kažokādu nodošanu fabrikās vai bāzēs.

Arī ar ādu pirmapstrādi visādi gāja, jo īstu speciālistu nebija. Mācījāmie gan no savām kļūdām, gan vērojot citu zvērkopju darbu. Slikti bija arī tas, ka pārējās Patērētāju biedrību savienības saimniecībās bija tikai ūdeles.

No sākuma nebija speciālās virtuves, zvēriem barību gatavoja pielāgotā brigādes mājas telpā. Saldētavas arī nebija. Subproduktus no gaļas kombinātiem veda koka mucās nemazgātus, tāpēc strādnieces no zvēru fermas gāja palīgos virtuves strādniekiem tos mazgāt. Vasarās gaļa un subprodukti, sevišķi gan zivis, ātri bojājās.

Darba un zvēru turēšanas apstākļi uzlabojās tad, kad uzcēla speciālo zvēru barības virtuvi un saldētavu. Taču saldētava izrādījās daudz par mazu zvēru skaitam. Taču, pretēji visiem noteikumiem, mūsu 100 tonnām paredzētajā saldētavā tās pārziņi prata uzglabāt 200 un vairāk tonnu barības, turklāt nevainojamas kvalitātes.

Jaunās zvēru virtuves otrajā stāvā ierīkoja ādu pirmapstrādes telpas. No sākuma vienā telpā ādas nodirāja un attaukoja, žāvēšanai bija cita telpa. Vēlāk dirāšanu un attaukošanu ierīkoja citā mājā.

1958. gada rudenī ievada pirmās sudrablapsas.

Vēlākajos gados fermā vairs bija tikai viena sudrablapsu brigāde, bet trijās audzēja polārlapsas.

Zvērkopji strādāja ļoti godīgi. Sevišķi tas sakāms par zvēru pārošanas un atnešanās periodiem, kuri arī ir svarīgākie. Pārbaudījām, vai mātēm pietiek piena jeb arī tā ir par daudz un kucēni nespēj piezīsties. Nācām naktīs dežurēt, pēc vajadzības ķērām zvēriņus pārbaudei, lai palīdzētu.

Mums bija labi veterinārie darbinieki, kuri vajadzīgā brīdī sniedza palīdzību, bet profilaktiski kontrolēja saldētavu, barības virtuves darbu un pašus zvērus.

Gulbenes zvērsaimniecības ilggadējā zvēraudzētāja Lonija Kurpniece.

Gulbenes zvērsaimnieki gods godam arvien piedalījušies Dziesmu un deju svētkos.

Zvērkopji piedalījās arī barības sagādē – audzēja kāpostus, burkānus, kartupeļus.

Bija pašiem sava sabiedriskā dzīve. Sievas ar skanīgām balsīm dziedāja sieviešu ansambli, spēlēja teātri entuziastu Alfrēda un Annas Vanagu vadībā. Ja bija vēlēšanās redzēt un dzirdēt kaut ko tālāk, direktors neliedza autobusu (no sākuma gan tikai smago mašīnu), lai brauktu uz Gulbeni vai Alūksni apmeklēt kultūras pasākumus un pat Rīgas teātrus. Rīkojām ekskursijas gan uz Latvijas zvēraudzētavām, gan arī pie kolēģiem Lietuvā un Igaunijā.

Rīkojām jauno zvērkopju sacensības. Braucām ekskursijās uz Ļeņingradu, Maskavu, Kijevu, Brestu, Novgorodu. Mums apmaksāja ceļazīmes, lai ārstētos sanatorijās un atpūtas namos.

Direktores Z. Viksnes laikā reizi gadā svinīgi apsveica tos, kuri sasnieguši 50 gadus, un vecākos darbiniekus, ejot pensijā.

Jaunieši piedalījās sporta nodarbībās. Kādu laiku tie, kuri gribēja, mācījās tautas universitātes juridiskajā fakultātē.

Nebija jau viss tik gludi, kā gribējās. Lai nebūtu jānēsā vai jāvadā ādas no mājas uz māju, ādu apstrādei vajadzēja uzcelt kopēju cehu visām operācijām. Arī plašāka saldētava būtu derējusi. Fermā nebija automātiskās

dzirdīšanas un mehanizētas barošanas. Grūti bija mītnes tīrīt un uzturēt kārtībā šēdus. Traucēja arī dažādi sīkumi. Piemēram, reizēm trūka naudas, lai laikus nomainītu sprostu sarūsējušos sietus pret jauniem. Tas kaitēja ādu kvalitātei.

Pastāvīgi trūka dzīvokļu vai arī tie bija par maziem. Tāpēc strādniekiem vajadzēja strādāt virsstundas.

Pārvalde dažkārt nepiešķīra pietiekami daudz limitēto produktu zvēru barībai, tad vajadzēja braukt tos meklēt Krievijā un Baltkrievijā. Bet tad tie reizēm gadījās mazvērtīgi un tālo ceļu dēļ – dārgi. Arī pietiekami daudz zivju nesaņēmām, nepietika barības devās paredzēto piena produktu.

NĀKOTNIEŠI IZTUR

MIRDZA BIERANDE

Dz. 1938. g. Beigusi LLA, veterinārārste. Zvērkopībā no 1974. gada – «Nākotnē», SIA «Skābardis» un SIA «Onikss AB».

1967. gada maijā kolhozs «Nākotne» (Dobeles rajonā, bet vēlāk – Jelgavas rajonā) par lieliem sasniegumiem ražošanā tika apbalvots ar Ļeņina ordeni. Priekšsēdētājs Arturs Čikste nekad neapstājās pie sasniegtā. Viņu vadīja moto:

«Lai pirmais kolhozs vienmēr pirmais ir,
Un «Nākotne» lai citiem ceļu šķir.»

Pienāca 1968. gada pavasaris. Priekšsēdētājs Arturs Čikste un galvenais ekonomists Kārlis Žeiže kala tālejošus plānus. Sasniegts gan bija daudz, bet rūpēja izvērst celtniecību, uzlabot cilvēku labklājību un dzīves apstākļus. Abi izlēma par labu zvēru fermas celtniecībai. Ar šo plānu iepazīstināja valdi un pilnvarotos. Pazīdami priekšsēdētāja enerģiju un uzņēmību, visi tam piekrita.

Un tad sākās!

Pavasara sākumā priekšsēdētājs atveda šurp sagādnieku Valdi Zilīti un viņa sievu Malvīni, kura vēlāk strādāja par zvērkopi, bet pēc tam ilgus gadus – par brigadierī. Čikste abus atveda tāpēc, lai parādītu vietu, kur būs zvēru ferma. Atbraucēji gan bija nesaprašanā. Viņu priekšā pletās purvainā vieta, aizaugusi ar krūmiem. Uz šo dumburu veda zems ceļš, kas rudeņos un pavasaros bija neizbraucams. Čikste pateica: maijā sāksies darbi. Un sāka.

Sagādnieks Valdis Zilīte gādāja visu – sākot ar nagliņu un beidzot ar paneļiem. Materiālus pievest bija smagi un grūti. Tos visus tur savilka uz platformām. Celniecība gan gāja pilnā sparā, bet – kas būs vadītājs? Kurš gan sezonas vidū atdos labu speciālistu? Bet Čikste gribēja tikai labu. Vadītāja meklējumos priekšnieks ar K. Žeiži nonāca Saldū, kur strādāja pieredzējis speciālists Alfrēds Miķelsons. Viņš bija strādājis gan «Latvijas sudrablapsā» Lielvārdē, gan «Grobiņā», gan Pāvilostā. Uz Saldu priekšsēdētājs un ekonomists braukāja vairākkārt, lai pierunātu Miķelsonu vismaz atbraukt un apskatīt vietu, kur atradīsies zvēru ferma.

Tā paša gada vasarā A. Miķelsons kopā ar priekšsēdētāju un ekonomistu tiešām ieradās «Nākotnē». Visi trīs aizbrauca uz jaunceļamo zvēru fermu. Čikste pateica – oktobrī te jau būs zvēri. Pieredzējušais zvērkopības speciālists atbildēja: viņš apēdīšot savu cepuri, ja tā notikšot. Nezinu, vai viņš solījumu izpildīja, bet oktobrī nūdien zvēri bija klāt. Braucot uz Saldu Miķelsona «medībās», ekonomists bija paspējis pierunāt nākt uz «Nākotni» arī divas zvērkopes, viena no viņām – stingrā un izveicīgā brigadiere Vija Krūmiņa strādā vēl šodien.

Atlasīt zvērus fermai devās pats Miķelsons un zootehniķe Inese Žeiže. Tos atveda no Saldus, «Gaujas» un «Ādažiem». Pirmās kopējas bija Malvīne Zilīte, Rita Freimane un Sarmīte Jirgensone. Barību veda no Saldus. Pēc tam atnāca strādnieks Arvīds Šēnbergs, – par šo cilvēku man ir kas īpašs sakāms. Tādu kā viņš nav daudz. Strādāja apzinīgi un kārtīgi no pašas pirmās dienas. Pēc aiziešanas pensijā nekad neatteicās palīdzēt. Šie pirmie darbinieki iznesa visu smagumu uz saviem pleciem.

1968. gada sākumā fermā sāka strādāt zvērkope Marija Cirša. Arī Marija jau pensijā, bet, tā kā viņa dzīvo netālu no zvēru fermas, mēs viņu saucam par «ātro palīdzību». Saspringtos brīžos viņa ir klāt. Atpūtā aizgājusi arī ar Darba slavas ordeni apbalvotā Tatjana Lapiņa.

Drīz 30 gadu darba svētkus fermā varēs svinēt čaklā zvērkope Dzintra

SIA «Skābardis» («Nākotne») ilggadīgākie darbinieki: veterinārārste Mirdza Bierande, zvērkopes Marija Cīrša, Līvija Tensberga, Tatjana Lapiņa, Dzintra Lagzdiņa, brigadiere Ārija Feldmane, strādnieks Arvids Šēnbergs.

Lagzdiņa, brigadiere Ārija Feldmane, vairāk nekā 20 gadus nostrādājusi Inese Renskulberga un virtuves strādnieks Māris Kliedus.

Šajos ilgajos gados ir piedzīvoti dažādi brīži. Mēs visi zinām darba specifiku – ir periodi, kad īsti nav laika ģimenei, viss tiek pakārtots vienam mērķim – zvēru ieguvei un audzēšanai. Mēs jau smejamies, ka lielākā daļa mūsu bērnu izauguši fermā kopā ar lapsu un ūdeļu kucēniem. Ir bijuši arī jauki brīži – kopīgi izbraukumi tepat pa republiku, ekskursijas ārpus pašu valsts. Atceroties pagājušo, zvērkopes uzsver patīkamos sociālistisko sacensību noslēguma pasākumus. Mūsējās taču arvien bijušas starp labākajām. No sirds pateikts paldies un ziedi cilvēku priecē. 1986. gadā no ūdeles ieguvām 5,6 kucēnus, bet otrajā brigādē, kur vēl tagad strādā brigadiere Vija Krūmiņa, par izciliem panākumiem iegūts Vissavienības tautsaimniecības izstādes diploms.

Parasti pēc ādu apstrādes rīkojām «ādiņu» balli, pateicāmies cilvēkiem par darbu, apsveicām ar nelielām dāvanām, paši varējām uzstāties un no sirds izprietāties. Vēl saglabājušās dzejas rindās sarakstītās parodijas gan

par atsevišķām dienām ādiņu laikā, gan parodijas par katru darbiņu ādiņu laikā.

Bija arī dažādi kuriozi. Var teikt, vislielākie pārsteigumi nāca pēc Jāņiem: te barības dalītājs «nejauši» iekritis barības vannā, traktorists «nejauši» aizķēries aiz šēda stūra, te, uz māju ejot, laipa par šauru...

1989. gadā saslima ilggadīgais fermas vadītājs Alfrēds Miķelsons, vajadzēja meklēt jaunu priekšnieku. Uz šo amatu pieteicās no zvērkopības pavisam tālu stāvošs cilvēks – inženieris Gunārs Filoņenko. Taču – viņš apbrīnojami ātri apguva zvērkopības gudrības, kļuva par enerģisku un izdarīgu vadītāju.

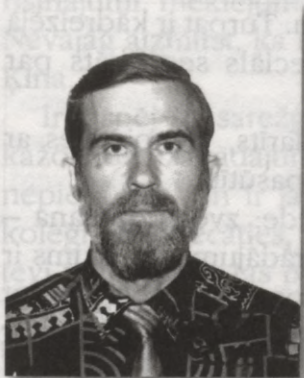
Mēs visi zinām, ko tagad nozīmē pabarot un izaudzēt zvērus. Tikai pateicoties vadītāja enerģijai, neatlaidībai un stratēģijai, mēs izturam un ceram – izturēsim arī turpmāk.

Es novēlu visiem zvērkopjiem:

Tas nekas, ka daudz vēl snigs,
Tas nekas, ka sniegos soļi stigs,
Soļos spēka pietiek tam,
Kas tic saules spožumam!

GRIBU BŪT ILGSPĒLĒTĀJS

GUNĀRS FILOŅENKO

Dz. 1961. g., beidzis LLU, inženieris mehāniķis.

Zvērkopībā kopš 1989. gada.

Pats svarīgākais ir noturēties tirgū, nostāvēt kājās – lai varētu sagaidīt jauno zvērādu ražu, lai pietiktu resursu izaudzēt jaunus zvērus, lai būtu nauda, ar ko samaksāt kredītu.

Reāli vērtējot: ir vajadzīgi labi kontakti, cilvēki, kas mūs pazīst, kas redz, ka noliktavās ir gatavās zvērādas, kažoki un cita prece. Pateicoties savstarpējiem kontaktiem, viņi izprot stāvokli zvērkopībā. Ceram, ka tā būs arī turpmāk. No savas puses esam izdarijuši visu, lai ražotu pēc iespējas lētāk.

Pašlaik ir tāds stāvoklis, ka vieglāk ir ietaupīt nekā nopelnīt. Piemēram, zvēru fermai pieder 170 ha auglīgas zemes, kur sējam labību. To nomājam no īpašniekiem. Reāli tas mums izmaksā zemes nodokli + 25–30 Ls/ha nomas naudas. Bet, ja graudu cenas ir lejā, ar tiem nopelnīt nevar. Tātad jāpatur tik daudz graudu, cik vajag zvēru barībai. Kuriozs ir šāds: rudenī mēs nodevām augstākās kvalitātes kviešus par 63 Ls/t, un pat šo summu

maksāja trijās daļās. Ar to knapi pietiek, lai apsētu laukus. Toties pavasarī par tādiem pašiem pārtikas graudiem dzirnavnieki jau maksā 80 Ls/t. Taču kviešu pašizmaksa ir 3–4 sant./kg. Ar augkopību aizrauties nav vērts.

Taupot līdzekļus, esam palielinājuši visu darbinieku slodzes. Pastāvīgi strādā 12 cilvēki, kad vajag, aicinām talkā savus bijušos kolēģus.

Adu apstrādē, ģērēšanā un šūšanā tagad katram ir sava pieeja un izskaitļoti varianti. Galvenais ir ārējais kažokādu tirgus, vietējais – ļoti nenozīmīgs. Bet noteikti ir vērts piedāvāt gatavus izstrādājumus. Tāpēc strādājam ar labiem meistariem, kas prot savu amatu. Turpat ir kādreizējā «Nākotnes» ģērētava, vienīgā Latvijā, kam ir speciāls sertifikāts par ekoloģiski tīru ādu ģērēšanas tehnoloģiju.

Adas izģērēt pasūtām šai firmai. Kad tas ir izdarīts, vienojamies ar šuvējiem, kādus izstrādājumus un kādus modeļus pasūtīt.

Šajos darbos mums izveidojusies neatkarīga ķēde: zvēraudzēšana – pirmapstrāde un ģērēšana – gatavie kažokādu izstrādājumi. Tā mums ir aktuāla lieta, redzēs, ko parādīs rudens tirgus. Domājam precī pārdot tepat Latvijā. Tālāk varētu gudrot par Austrumu tirgu. Jāskatās, kā būs ar nodokļiem. Ja vien zvērādas tiks labi izģērētas, tai lietai vajadzētu iet.

Izsoles, vismaz pagaidām, nav reāls peļņas variants. Tur mūs ignorē «kā šķiru». Tur esam Austrumeiropas prece, un nevienu neinteresē, kāda ir kažokādu kvalitāte, vai tās ražotas Igaunijā vai Latvijā.

Reāli analizējot savu darbu, nonācām pie secinājuma, ka ģērēšanā esam atraduši zelta vidusceļu. Varbūt mūsu ādas ir mazliet smagākas nekā Rietumu, bet izturīgākas gan. Mūsējās nav pārslīpētas un izstaiptas. Un domāju, ka modeļu ziņā esam līdzvērtīgi rietumnieku modelētājiem. Varbūt vienīgi tās smagākās zvērādas traucē. Taču šodien par ādu vērtību ir dažādi viedokļi: kurš spēlē uz to, kā ādu lētāk nopirkt, vairāk izstiept un ātrāk nopelnīt un – kurš būs ilgspēlētājs ar augstvērtīgu precī, kura garantē solidas firmas vārdu. Tas prasa zināmu laiku. Un Rietumos šīs firmas jau ir noslāņojušās. Var nostrādāt diezgan ilgi, un nekas būtisks nemainās, bet neviļus pienāks brīdis, kad tu sajūtīsi tās dažas iestrādes, kuras intuitīvi esi uzķēris un pie kurām esi turējies. Tad tu manīsi sava darba ietekmi. Piemēram, lapsādas krāso jau labu laiku, ūdeļādas tikai pēdējos gados. Bet nu ir tas brīdis, kad tās lieliski noder vakartērpu apdarē, apģērbu rotāšanai.

Esam palikuši tikai pie ūdeles. Turam 4900 ūdeļmāšu, pārsvarā skandināvu brūnās un standarta, ir arī skandināvu melnā un sudrabpelēkā ūdele.

Lapsādu tirgus ir nedrošāks. No tām bijām spiesti atteikties gluži ekonomisku apsvērumu dēļ. Ja pie lapsām vēl atgriezīsimies, tiem jābūt skandināvu tipa zvēriem, kas ir krietni lielāki augumā, nekā līdz šim Latvijā audzētie.

Strādājot ar bankām, noder neatlaidība, labie kontakti, izdomas risinājumi, meklējumi, līdz šim tie ir izdevušies. Man būtisks ir šis gads. Nevajag aizmirst, ka nekas nestāv uz vietas, Krievijas tirgū spiežas iekšā Ķīna.

Ir jāspēj šo sarežģīto laiku izdzīvot. Pircējam jādod informācija par kažokādu izstrādājumiem – lai viņš to rīvē, košļā, gremo, bet lai tās nepietrūktu. Un ir jābūt uzņēmībai. Un nevajag apskaust kaimiņu vai kolēģi un priecāties, ka blakus tev kāds izput. Tad ir gandrīz droši, ka tevi tad sagaida tas pats...

Katram firmas īpašniekam pašam sev ir jāuzliek nežēlīgas bremzes – to tu drīksti, bet to vairs ne, ir jāparedz, kas var notikt, no kuras puses var gaidīt pārsteigumus un kādus, – un tu nedrīksti kļūdieies. Tu neesi brīvs. Citādi: par vēlu, par sasteigtu, par daudz, par maz – un cauri būs...

«MADONAS» ZIEDU LAIKI

MARIJAS ATĀLAS atmiņas

Bijusī galvenā zootehniķe, dz. 1927. gadā. Beigusi Maskavas Kažokādu zvērkopības institūtu. Latvijas Nopelniem bagātā zootehniķe, saņēmusi daudzus valdības apbalvojumus.

Gleznainā Latvijas novadā Vidzemes augstienē, 4 km no Madonas, 1946. gadā tika nodibināta zvērkopības padomju saimniecība «Madona». Likvidētā zirgu iznomāšanas punkta vietā vispirms ierīkoja zvērsaimniecības būves un dzīvnieku mītnes. Nākamajā gadā no Igaunijas ieveda pirmo sudrablapsu partiju – 210 mātes un 70 tēvus. Toreiz strādāja 27 darbinieki, viens zvērkopis aprūpēja 19 mātes un sešus tēvus. Mums bija tikai viena kravas mašīna un četri zirgi. Mitinājāmie piecos dzīvokļos.

1952. gadā iekārtoja pirmo ūdeļu fermu, bet vēl pēc četriem gadiem iegādājās zilās polārlapsas. Tad katrs zvērkopis jau kopa 40 mātes un septiņus tēvus.

40 gadus vēlāk zvērsaimniecības fermās māšu pamatganāmpulks bija prāvs – pa 1200 sudrablapsām un ūdelēm, 810 polārlapsu.

Vairāk nekā 50 gadus saimniecību vadīja pieredzējuši speciālisti, kas

prata izvēlēties lietpratīgus kolēģus. Pa 15–17 gadiem direktora amatā ir bijuši Pēteris Čutčevs, Pāvels Bitenieks, Vladimirs Faļilejevs. No 1955.–1983. gadam galvenā zootehniķe bija Marija Atāla. Aiziedama pensijā, viņa nezaudēja saikni ar zvērsaimniecību, bet gluži otrādi – saspringta darba periodos centās palīdzēt gan ar padomu, gan praktiski. Ilgi par galvenajiem veterinārārstiem strādājuši Gunārs Štrauss un Guntis Atāls.

Sākumā zvērsaimniecības darbinieku pamatkodolu veidoja veselas krievu ģimenes, kuras vācieši kā darbaspēku kara laikā bija ievēduši Latvijā un citās Eiropas valstīs, kā arī no koncentrācijas nometnēm atbrīvotie cilvēki. Nedaudz vēlāk kolektīvā ienāca arī vietējie ļaudis.

Padomju saimniecības darbā lielu ieguldījumu ir devuši ilggadīgie darbinieki Taisija Jarvis, Jevgēņija Haritonova, Alīna Biteniece, Aleksandra Petrova, Anastasija Kuzņecova, Valentīna Kučminska, Valentīna Starikova, Līna Dzene, Aloizs Pīzelis, inženieris Alberts Sils, grāmatvedis Pāvels Jakovļevs un daudzi citi.

Par izciliem panākumiem daudzi mūsu darbinieki apbalvoti ar ordeņiem, medaļām un vērtīgām dāvanām. Padomju saimniecība «Madona» ir bijusi daudzkārtīga Maskavas tautsaimniecības izstādes diplomande, bet paši darbinieki saņēmuši medaļas.

Līdztekus darba veterāniem, kas ilgus gadus atdevuši sava uzņēmuma attīstībai, nedrīkst aizmirst zinātniekus, kas mums ļoti daudz palīdzēja. Te jāatgādina, ka zvērkopības nozare Latvijā bija parādījusies tikai pēdējos pirmskara gados. Straujāk attīstīties tā sāka tikai pēc kara. Vispirms audzēja sudrablapsas, bet bija ļoti maz literatūras par zvērkopību, trūka jebkādu palīgmateriālu. Tāpēc pirmajos gados bijām tik pateicīgi zinātniekiem. Kopā ar bioloģiem izdarījām zinātniski praktiskus izmēģinājumus par zvēru kopšanu, barošanu, pārošanu, kaušanu un citām lietām. Vajadzēja mācīties iepazīt zvērus, lai uzzinātu, kā tie izturas nebrīvē, jo nozares attīstības sākumā tas viss bija maz pētīts un pamatojās uz vispārzināmo savvaļas zvēru bioloģiju.

Atbilstoši Latvijas dabas un klimatiskajiem apstākļiem un barības krājumiem izstrādājām kopšanas, barošanas, ciltsdarba galvenos priekšnoteikumus. Mums pastāvīgi palīdzēja Krievijas zinātnieki un speciālisti – Vitālijs Afanasjevs, Mihails Abramovs, Jeļena Iljina, Dmitrijs Beļajevs, Nahims Pereldiks, Aleksandrs Russihs, Georgijs Kuzņecovs, Anatolijs Skrjabins. Reizē ar izmēģinājumiem viņi noturēja kursus, lasīja lekcijas,

rīkoja seminārus visiem Latvijas zvērkopjiem. Visa zootehniskā un ciltsdarba mērķis bija iegūt kažokzvērus, kuri būtu vispiemērotākie Latvijas apstākļiem kopšanas un barošanas ziņā. Tāpēc bija vajadzīgs ilgstošs, neatlaidīgs, pacietīgs darbs, kas ļautu izkopt izcilas šķirnes un preču īpašības, lai iegūtu ekonomisko efektivitāti.

«Madonas» sudrablapsu ciltskodolu uzskatīja par vienu no labākajiem Latvijā. Mūsu lapsādām visās izstādēs bija panākumi, tās uzskatīja par skaistuma etalonu.

1982. gadā Savienības ciltsdarba padome un republikas Lauksaimniecības ministrija apstiprināja Madonas sudrablapsas tipu. Par tā izveidošanu visa darbinieku grupa saņēma vērtīgas balvas. Lapsu fermas zvērkopji galvenās zootehniķes M. Atālas un V. Kučminskas vadībā bija nopietni pūlējušies, lai izveidotu šādu lapsu, kas būtu vislabāk piemērota rūpnieciskai ražošanai. Un joprojām ar gandarijumu mēs visi atceramies, ka «madoniete» tika augstu novērtēta starptautiskajā Londonas izstādē. Bet toreiz taču mums nebija nekādas pieredzes, nedz izpratnes par konkurenci tik prestižu un rūdītu pasauleslaveni firmu vidū!

Lapsu fermas kažokādas bija izcilas kvalitātes, to realizācijas rentabilitāte pārsniedza 77–103%. Gandrīz visas mūsu lapsu kažokādas tika sūtītas uz Ļeņingradas kažokādu izsoli. Turienes tirgotāji bija cienījami partneri, kuriem varēja uzticēties.

50. gados radās sarežģījumi ar zvēru barību. Lieta tāda, ka līdz tam bijām lietojuši tikai vietējos gaļas produktus, t. sk. zirga gaļu. Nu secinājām, ka vismaz daļēji gaļas vietā jāievieš zivis. Ideja pāriet uz zivju ēdienkarti pieder Latvijas zvērkopjiem, pirmām kārtām Mihailam Žukovam. Viņš propagandēja, ka zvēri jābaro ar Baltijas jūrā zvejojām zivīm. Vēlāk izrādījās, ka, pateicoties tieši zivju barībai, ir panākts straujš rentabilitātes kāpums ūdeņu audzēšanā.

Protams, arī tagad ir prieks atcerēties, ka tolaik Latvija ieņēma vadošo vietu Savienībā kažokādu kvalitātes un pašizmaksas ziņā...

1968. gadā pēc Dānijas zvērkopju asociācijas ielūguma daļa vadošo speciālistu ar M. Žukovu priekšgalā apciemoja dāņu kolēģus. Brauciena nolūks bija iepazīties ar ārzemju praksi. Viesi tika iepazīstināti ar zvēru fermām, nozares laboratorijām, zinātniskajām iestādēm, kā arī ar valsts ievērojamākajām vietām. 11 speciālistu lielajā grupā četri delegāti bija no Latvijas.

Dānijā pirmoreiz ieraudzījām amerikāņu izcelsmes savvaļas ūdeli. Tā visiem ļoti patika – liela auguma, ar sevišķi biezu spalvu olīvkrāsas tonī! Pēc Alevtinas Aņisimovas priekšlikuma 1969. gadā Madonas zvērsaimniecībai izdevās dabūt no Dānijas 240 savvaļas ūdeļu mātes un 70 tēvus. Izrādījās, ka jaunais kažokzvērs arī visiem strādniekiem ārkārtīgi patika, tā akots patiesi ir brīnišķīgs! Un paši dzīvnieki ir vienkārši lieliski pēc sava rakstura – rāmi un miermilīgi. Kažokādu izstrādātājiem un šuvējiem bijām sagādājuši izcilu izejvielu – tā kā ādas ir ļoti lielas, tās ērti un patīkami piegriezt.

Strādāt ar izciliem zvēriem nevar kurš katrs, tāpēc saimniecība daudz uzmanības veltīja zvērkopju sagatavošanai. Rikojām tehniskās mācības, turklāt kvalifikāciju paaugstināt mudinājām arī materiāli. Tas ļāva izveidot zootehniski izglītotu kolektīvu.

Pāreja uz zvēru turēšanu nojumēs un zivju barību iezīmēja lūzumu ūdeļu audzēšanā. Mūsu nopietnais darbs deva taustāmus augļus – PSRS laikā Latvijas zvērsaimniecības raksturoja viszemākā ūdeļu, sudrablapsu un polārlapsu ādu pašizmaksa.

1971. gadā «Madona» nopirka 111 isspalvainās polārlapsas mātes un 89 tēvus. Tie bija lieli zvēri ar skaistu akotu un īpatnēju, zilganu spalvas toni. Šīs īpašības tika labi pārmantotas, līdz ar to uzlabojās šķirnes kods.

Kaut arī zvēri visiem patika, kažokādu realizācijā sastapāmies ar neparedzētiem sarežģījumiem. Šo polārlapsu ādām nebija noteikts valsts standarts (GOST), un kažokādu fabrikas ilgāku laiku tās atteicās pieņemt kā pirmās šķiras precī, uzskatīdamas, ka ādas esot «negatavas». Tikai pateicoties Rīgas uzņēmuma «Elektra» speciālistiem, kas prata novērtēt šo ādu priekšrocības, mēs panācām labu rentabilitāti un varējām droši saglabāt isspalvainās polārlapsas šķirnes kodolu.

Vēlāk, protams, šis lapsas tips tika legalizēts, un pēc šīm ādām bija patiešām liels pieprasījums! Ādas eksportējām, bet jaunzvērus pārdevām kā augstvērtīgus vaisliniekus.

Vienlaikus ar kažokzvēru kodola izkopšanu un uzlabošanu tika celtas un aprīkotas barības virtuves, saldētavas, zvēru mītnes, dzīvojamās mājas strādniekiem un speciālistiem, notika darbietilpīgo procesu mehanizācija. Pirmajos darba gados mums nebija centralizētas elektroapgādes, barību nācās gatavot un jaukt ar rokām. Tāpēc nolēmām celt savu elektrostaciju.

Vajadzēja izdarīt ļoti daudz, lai barības sagatavošanu mehanizētu, celtu un iekārtotu zvēru mītnes. Alberta Sila vadībā patstāvīgi tika izstrādātas pirmo barības gatavošanas mašīnu un iekārtu konstrukcijas, izplānots zvēru fermu izkārtojums. Vēlāk pieredzi apkopoja, un tā noderēja Zvērkopības zinātniskās pētniecības institūta speciālistiem.

Sākot ar 1971. gadu, barību zvēriem izdalīja īpašas sadales mašīnas, ūdeņu dzirdnēs ūdeni iesūknēja automātiski ar šļūtenēm, paši saviem spēkiem izgatavojām barības ratiņus, ierīces zvēru kaušanai un ādu apstrādei.

Saimniecība uzcēla jaudīgu katlu māju, kas apgādāja ar siltumu dzīvojamās mājas, mehāniskās darbnīcas, bērnu dārzu un siliti, kaušanas punktu un barības ražotni.

1987. gadā uzcēlām jaunu lapsu fermu 2000 mātēm ar kucēniem un ūdeņu fermu.

Nozari vadīja Lauksaimniecības ministrijas zvērkopības pārvalde, vēlāk – Zvērkopības apvienība. Saimniecības saņēma kažokādu pārdošanas plānu, tika noteikts algas fonds un celtniecības limiti. Apvienība mūs apgādāja ar pamatbarību – zivīm un sausajiem produktiem. Tās speciālisti pastāvīgi piedalījās visos pasākumos, kas tika rīkoti, lai veicinātu nozares attīstību. Notika dažādas sanāksmes, finanšu komisijas sēdes, apsprieda darba rezultātus, lēma, kā novērst trūkumus. Jūtams darba stimuls bija savstarpējā fermu, brigāžu un saimniecību sacensība. Uzvarētāji saņēma morālu gandarījumu un arī materiālus labumus. Tika rīkotas pieredzes apmaiņas ekskursijas pa visu Latviju un uz citām Savienības republikām. Sadarbība ar kolēģiem bija ļoti lietderīga. Bet sevišķi daudz mums palīdzēja Alevtina Aņisimova un Ņina Zobkova no Zvērkopības apvienības. Viņas bija tās, kas arvien bija klāt arī kažokādu nodošanā.

Valsts līmeņa plānošana, pastāvīgā nozares attīstība ļāva izvērst ražošanu, deva pārliecību par sava darba jēgu.

Ne jau viss arī toreiz izdevās. 1962. gadā ieviesa brigādes darba metodi, kam sākumā bija labi panākumi. Bet vēlāk izrādījās, ka visi darbinieki ir it kā «nolīdzināti» un pirmrindnieki zaudē savu nozīmi.

Cieši sadarbojāmies ar visām Latvijas zvērsaimniecībām, uzturējām saikni arī ar Krievijas, Karēlijas, Ukrainas un Baltkrievijas zvērkopjiem.

A. Aņisimova Savienības ciltsdarba padomē pārstāvēja Latvijas zvērkopjus. Šī padome koordinēja visas PSRS zvērkopības ciltsdarbu.

Svinīga sanāksme padomju saimniecībā «Madona».

Ik gadus Savienības tautsaimniecības izstādē Maskavā notika kažokzvēru un kažokādu izstādes—skates. Līdzīgus pasākumus rīkoja arī Latvijā. Tā bija gan laba skola, gan pieredzes apmaiņa, gan reizē zināšanu apguve.

80. gadi bija laiks, kad atkal radās sarežģījumi ar zvēru barību. Zveja Baltijas jūrā vairs nedeva tik lielus lomus, lai apgādātu visus republikas zvērkopjus. Zivis nācās ievest no Ziemeļu un Tālo Austrumu jūrām un okeāna. Taču... Vaļu gaļa, kas bija lapsu pamatbarība, vairs nebija pieejama agrākajā daudzumā, jo šo dzīvnieku ķeršanā tika noteikts moratorijs. Tātad atlika tikai 2. un 3. kategorijas subprodukti. Republikas gaļas kombinātu krājumi nebija tik milzīgi, lai subproduktu pietiktu visām saimniecībām. Tos nu vajadzēja meklēt citās republikās. Tā iznāca, ka zvēriem bija jāēd mazvērtīgas zivis vai pat to atliekas un augu valsts barība. Tas ātri vien negatīvi ietekmēja kažokzvēru auglību.

Padomju saimniecība «Madona» bija sava veida speciālistu un lietpratēju skola. Agrāk lepni teiktu – kadru kalve. Mēs bijām ieguvuši labu slavu. Rīkojām nopietnas prakses nodarbības Maskavas veterinārās akadēmijas un zootehnikuma, Baltkrievijas lauksaimniecības akadēmijas, Jakutijas universitātes, Barnaulas lauksaimniecības institūta un citu mācību iestāžu studentiem.

Daudzi zootehniķi un veterinārārsti, apguvuši vērtīgu praksi pie mums, ar labiem panākumiem turpināja strādāt patstāvīgi citās zvērsaimniecībās – tādi bija Valērijs Pomerjancevs, Viktors Briļins, Pēteris Kozels, Skaidrīte Kozela, Ivans Oļeičenko, Valērija Širjajeva, Vasilijs Sičevs, Juris Ločmelis, Vitālijs Haritonovs, Tamāra Haritonova, Valentīna Beitāne, Marina Ustimenko, Gaļina Devejeva, Guntis Lietavietis.

Pie mums bieži notika Vissavienības zvērsaimniecību zootehniķu un veterinārārstu sanāksmes, ciltslietu padomes sēdes.

Kad sāka dibināt zvērsaimniecības Kaļiņingradas apgabalā, uz turienes padomju saimniecībām «Prozorovskij», «Beregovoj», «Gurjevskij» un «Mamontovskij» izbrauca Madonas speciālisti, lai sniegtu praktisku palīdzību.

Līdz ar ražošanas paplašināšanos uzlabojās arī zvērsaimniecības darbinieku kultūras un sadzīves apstākļi. Uzcēla bērnu dārzu un siliņus, būvējot dzīvojamās mājas, tām tika nodrošināta centralizēta siltuma un ūdens apgāde, kā arī kanalizācijas sistēma. Kūsāja rosīga kultūras un sporta dzīve. Katru gadu tika atvēlēti līdzekļi, lai darbinieki varētu uzlabot

Zvērsaimniecības «Madona» futbola komanda. 2. rindā vidū (ar baltu svīteri) treneris Aleksandrs Starkovs.

veselību sanatorijās un atpūtas namos. Ne tikai Rīgas jūrmalā, bet arī izslavētākajās Kaukāza un Krimas dziednīcās. Rīkojām ekskursijas uz varoņpilsētām Staļingradu un Brestu, Poliju, Čehoslovākiju, Bulgāriju, Vāciju.

Clubā darbojās dramatiskais un deju kolektīvs, bija savi kori. Jaunieši visvairāk pievērsās sportam, mums bija arī ugunsdzēsības lietišķo sporta veidu un futbola komandas. No Madonas zvērkopju saimes nākuši Latvijā pazīstami sportisti – Aleksandrs Starkovs (tagad futbola komandas «Skonto» vecākais treneris), brāļi Galkini. Ievērojamas naudas summas tērējām mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu tērpiem un sanatoriju ceļazīmju apmaksai. Tas viss darbiniekiem pienācās par brīvu.

Ciema padomes paspārnē tika iekārtots feldšeru un vecmāšu punkts. Tajā bezmaksas profilaktiskās apskates pie visiem medicīnas speciālistiem varēja apmeklēt jebkurš mūsu darbinieks. Kopš paša saimniecības darbības sākuma bija atvērta ēdnīca, kur sātīgām pusdienām bija lielas atlaides.

Mūsu zvērsaimniecība bija Lazdonas vidusskolas šefības uzņēmums – arvien materiāli atbalstījām gan pašu skolu, piemēram, remontus, gan skolēnus, apmaksājot viņiem vasaras nometņu ceļazīmes. Pastāvīgi paredzējām līdzekļus arī Madonas vidusskolas un pareizticīgo baznīcas vajadzībām.

Liela daļa darbinieku arvien piedalījās tradicionālajos Dziesmu un deju svētkos Rīgā.

1991. gadā ar Zemkopības ministrijas pavēli padomju saimniecība «Madona» tika pārdēvēta par valsts saimniecību. Bet 1996. gadā zvērsaimniecību pārveidoja par akciju sabiedrību «Madona AB».

... UN ĪPAŠNIEKU SLOGS

VLADIMIRS FAĻIĻJEVS

Dz. 1939. g. Beidzis LLA, inženieris mebāniķis.

Zvērkopībā no 1960. gada.

Šovasar mums ir 2000 ūdeļmāšu, standarta tumšbrūnie un tumšās pasteļkrāsas (*demi buf*) zvēri. Strādā 25 darbinieki, vēl 1996. gadā algojām 160 cilvēkus. Ir viens zootehniķis, viens veterinārārsts un četri zvērkopji. Zvēru barības cenas ir gluži pieņemamas, vienīgi pārvadāšanas izdevumi mums iznāk lielāki nekā Rīgai tuvākajām fermām. Arī kucēnu metieni šogad nebija slikti.

Lapsas mums bija tie kažokzvēri, ar kuriem tiešām varējām lepoties. Tagad mums to vairs nav. Kolēģi, kas ārpus Latvijas, it sevišķi Krievijā, mūs labi pazīst, ir nepatikami pārsteigti.

Bet esam saglabājuši gan lapsu mītnes, gan saldētavas un visu pārējo, kas nepieciešams lapsu audzēšanai. Ja atkal nāks modē garspalvainās kažokādas, varēsim lapsas iepirkt un audzēt atkal. Bet pašlaik lapsādas nepieprasa...

Kas ir noticis ar plašo «Madonas» zvērsaimniecības ciematu? Lielāko

daļu komunālās saimniecības, tai skaitā katlu māju, attīrīšanas iekārtas, kā arī dzīvojamās mājas savā valdījumā ir pārņēmis Lazdonas pagasts. Tā bija liela pretimnākšana. Tāpēc daļu savas tehnikas atdevām pagastam, citu lieko – pārdevām.

Tāda ir situācija, kādā atrodamies pēc privatizācijas. Nu esam īpašnieki, bet šis slogs ir ļoti smags. Lieta tāda, ka pēc Privatizācijas aģentūras lēmuma valsts saimniecībai «Madona» bija jāklūst par akciju sabiedrību. Domāju, ka mazliet vieglāk klājās «Juglai» un «Gaujai», kam vajadzēja kļūt par sabiedrību ar ierobežotu atbildību – SIA. Tur darbinieki, kas vēlējās, sametās kopā, savāca naudu un izpirka visu saimniecību. Bet akciju sabiedrībai pēc šī lēmuma bija jāiegūst akciju kontrolpakete 51% vērtībā. «Madonas» izpiršanas summa bija aprēķināta 353 000 latu vērtībā. 60% varēja nomaksāt ar sertifikātiem. Bet vienalga šī summa bija ļoti liela. Kad Privatizācijas aģentūra zvērsaimniecību nodeva izsolē, mēs paši bijām vienīgie pretendenti tās izpiršanai. Lai to izdarītu, nodibinājām savu SIA. Tagad esam izpirkuši zvērsaimniecību, bet pēc tik milzīgiem izdevumiem vēl ņemt aizdevumu nedrīkst atļauties, tad ir važas kaklā. It kā viss bija kārtībā, bet...

Bet pienāca 1998. gads ar Krievijas finansu krīzi. Tas mūs piespieda samazināt zvēru skaitu. Arī pašā Krievijā kopš tā laika daudz kas ir mainījies. Toreiz viens USD maksāja 6 krievu rubļus, tagad – 28 rubļus. Tātad 10 \$ – udeļādas cena – ir ap 280 rubļu. Mums visiem zināmā nelaime – zema pirktspēja. Taču mēs zinām arī to, ka Krievijā zvērsaimniecību skaits ir trīskārt sarucis, un kažokādu pircēji tur ir.

Kā būs turpmāk, redzēsīm rudenī. Ja būs pieņemamas cenas, labs pieprasījums, tad varēsīm ko iesākt. Ja neizdosies kažokādas pārdot... Katrā ziņā esam saglabājuši savu īpašumu labā kārtībā, lai izvērstu kažokzvēru audzēšanu tad, kad tas būs izdevīgi.

ATMIŅAS PAR «ĀDAŽIEM»

BAIBA ZIRNE

*SIA «Ūdele» direktore, dz. 1932. g., beigusi LLA,
zootehniķe. Zvērkopībā strādā kopš 1976. gada.*

Toreizējais kolhoza «Staļins» priekšsēdētājs Josifs Kukelis Podnieku salā, kur auga simtgadīgi ozoli un vidū bija laukums zaļumballēm, izraudzīja vietu lapsu fermai. Tas bija 1956. gadā. Tur tika uzcelta neliela koka mājiņa, iemitināta tikko no Sibīrijas atgriezušies Blāķu ģimene un nopirkta pirmās 50 sudrablapsas. Zvēru barošana bija ļoti primitīva, galvenokārt tiem deva ar rokām malto zirga gaļu. Kolhoznieki ļoti satraucās: lapsas apēdīšot visus zirkus. Tālu no patiesības viņi nebija, kaut gan pēc kolektivizācijas šī lopu suga vēl bija skaitāma simtos. Turpmākajos pāris gados lapsu māšu skaitu palielināja līdz diviem simtiem. Blāķu ģimene vairs netika galā, pieņēma darbā pirmos zvērkopjus.

Taču J. Kukelis, kaut arī mazizglītots, bet ļoti bagātīgi apveltīts ar spējām «taisīt» naudu, nolēma, ka jāiepērk arī ūdeles. Ar savu guvumu viņš ļoti lepojās, kā nekā «Ādaži» jau tajā laikā bija ārzemju delegācijām atvērtā saimniecība. Visus viesus pavadīja viņš pats. Viens ūdeļu tēviņš

esot bijis pieradināts, un ar to priekšnieks mēdzis spēlēties, kamēr vienreiz ūdeļpaps iesprucis viņam biksēs un, saprotams, visi no smiekliem vai vārtījušies, bet Kukelis tirinājies un bezmaz raudājis.

Nākošajos gados sākās fermas «Podnieki» paplašināšana, radās pēc kārtas vairāki vadītāji – Kļebanovs, Ansis Jankovskis. Pēdējā laikā tika rīkotas fermas ciltsmātes Grietas (mirušas dabīgā nāvē) izcilas bēres. Pēc diviem gadiem fermas vadītājs Alfrēds Kaņeps centrā viņai uzstādīja skulptūru no balta granīta. Visa vecā zvērkopju «gvarde» šo vīru labi atceras.

1975. gadā par priekšsēdētāju kļuva Alberts Kauls, kam bija pavisam citas prasības nozaru vadītājiem un cits darba stils. Rīta vizītes pie Kukeļa gultas, kad priekšnieks bija paģirains pēc kārtējo viesu uzņemšanas, izbeidzās. Cienījamā vecumā esošajam Kaņepam to bija grūti saprast, un viņš ātri vien noveda Kaulu līdz baltkvēlei. Lauksaimniecības ministrijas vadošā speciāliste zvērkopībā Ņina Zobkova piedalījās tai valdes sēdē, kurā bija skaidrs jau iepriekš, ka Kaņepa ēra ir beigusies.

«Atceros, cik briesmīgi Baiba Zirne toreiz negribēja no piena lopkopības pāriet uz zvēru fermu. Pēc diploma būdama zootehniķe, viņa jauno piedāvājumu atvairīja kā mācēdama. Runājām ilgi, un es viņu sapratu, jo zvērkopība bija visai smagā stāvoklī. Beidzot Baiba padevās, bet – tikai uz laiku! Šis laiks nu izstiepies ilgu gadu garumā...Bet mums bija tik brīnišķīgi cilvēki! Valda Konstante, Daina Lince, Aina Šterna. Un viena no lielākajām un labākajām zvēru fermām Latvijā. Sekmīgi piedalījāmies starptautiskajās izsolēs.» (No I. Bites grāmatas par Albertu Kaulu.)

Pēc trakās sapulces nākošajā dienā man ar steigu bija jāpārņem zvēru ferma. Tas notika 1976. gada 12. janvārī. Toreiz turēja 9100 ūdeļu un 1440 polārlapsu. Līdztekus notika kolhozu apvienošana, un mēs mantojām arī tikko celto zvēru fermu Garkalnes kolhoza Vangažos.

Zvērkopībā strādāja tādi plaši pazīstami speciālisti kā Ārija Šmite, polārlapsu brigadieris Arvīds Krastiņš, ūdeļu fermas brigadiere Spodra Apsīte. Pamazām zvērkopības uzņēmums apauga ar 23 dažādiem administratīvajiem darbiniekiem. Bet toreiz to varēja atļauties! Uzņēmums bija rentabls un «Ādažiem», jau pārtapušiem par agrofirma, ļoti izdevīgs. Zvēru ferma pletās plašumā. Tomēr mēs ar veterinārārsti Āriju Šmiti (kurai ir pieticis uzņēmības savu bagāto pieredzi apkopot rakstveida piezīmēs), ikdienā viena otru saderīgi papildinot, pratām kolektīvu arī šim sliekšnim

dabūt pāri. Jā, tādi cilvēki ir kā neuzrakstītas grāmatas – nezinātāji par tiem neko nenojauš, bet kolēģi tukšumu samana tikai pēc viņu aiziešanas atpūtā.

1992. gadā sākās intensīva privatizācija. Pēc nostrādātajiem gadiem un izpeļņas akciju man un Arvīdam Krastiņam bija pietiekami, lai uzņēmumu bez sarežģījumiem privatizētu. Nelaieme tikai tā, ka 1993. gada 3. martā nodibināja SIA «Ūdele» – un tieši tad, kad visas ādas bija pārdotas, bet zvēru un darbinieku pilna ferma. Es tad vēl nesapratu, ka bankas kredīts ar augstiem procentiem būs mans klupšanas akmens un tā bedre, no kuras tā arī neizdevās izrāpties. Ķepurojos joprojām. Īpašumu nu apķīlājusi banka. Bijušie darbinieki gaida, ar ko bankrota procedūra beigsies...

Esmu dabūjusi sūru mācību. Bet diez vai es pati to vairs izmantošu. Iespējams, manas kļūdas noderēs, lai no līdzīgas bedres izdotos izvairīties citiem.

Tātad – priekšā privatizācija. Nezināma un vilinoša. SIA «Ūdele» bijām divi līdzīpašnieki – Baiba Zirne un Arvīds Krastiņš. Zirne bija kontrolpaketes turētāja. Īpašumu biju ieguvusi, bet saimniekoju tāpat kā agrāk. Īsti vēl nejutos kā īpašniece, Krastiņam privātīpašniecisko īpašību bija vairāk. Bija lietas, par kurām nevarējām vienoties, isāk sakot – Krastiņš ar Zirni nesapratās. Bet, ja būtu varējuši vienoties, samazinātu zvēru skaitu, mainītu tehnoloģiju un taupītu.

Bet vēl strādājām kopā. Sākām steidzīgi pārorientēties uz ārzemju tehnoloģiju. Tikko tas bija atļauts, – rīkojāmies. Viss sākās braucienā uz Dāniju. Iepirkām vaislas zvērus. Tādi skaistuļi solīja milzu naudu. Citi nogaidīja, bet mēs – uzreiz pie darba! Atrotītām piedurknēm! Iepazinos ar dāņu firmas «Fermu centrs» īpašnieku Sorenu Palsgārdu. Mēs sadraudzējāmies. Sorens ar ģimeni daudzreiz ciemojās Latvijā. Bija pat uz mūsu Dziesmu svētkiem, latviešu dziesmas viņiem gluži labi patika, bet mūsu nauda arī, es toreiz tikai to nezināju. Mums bija labas attiecības, domāju, esam sirsnīgi draugi. No Sorena nopirkām tehnoloģiju vairāk nekā par 1 miljonu dāņu kronu. Ar dāņu līniju «Ūdele» strādāja piecus gadus, ārzemju speciālisti to arī uzstādīja. Kas to būtu domājis, ka tik izdevīgi un viegli sadarboties ar ārzemniekiem?

Mums bija arī savas dāņu lapsas. Sorens piedāvāja, ka ņems manas ādas izsolei un pārdos kā savas, bet norēķināsies pēc tam. Kāda runa, es

uzreiz biju ar mieru. Roka roku mazgā, vai ne! Bet firmai «Fermu centrs» radās grūtības, man solīja naudu izmaksāt pa daļām. Draugs uz manu ādu rēķina Dānijā bija paņēmis kredītu. Ko nu?! Nē, nē, nevar taču būt, ka ārzemju uzņēmējs nesamaksā savu parādu! Nekāds mazais jau gan tas nebija – 76 000 \$. Kamēr gaidīju solīto, Sorena firma bankrotēja.

1998. gadā, kad sapratu, ka mana naudiņa un milzu uzticība vējā, ligumu pārslēdzām vēlreiz, bet nekā... Sorens gan solīja naudas vietā atsūtīt savas vaislas ūdeles. Atsūti gan, es teicu. Bet solīts jau makā nekrīt. No zvēriem – ne miņas. Es gan nelikos mierā, apvaicājos, kas par lietu. Sorens atbildēja, ka iejaukusies policijā, un šis un tas...

Bet dāņu firmas un latviešu uzņēmēja bankrots ir divas dažādas lietas. Lieta tāda, ka Dānijā ir ap 3400 fermeru ar nelielām zvēru fermām. Gandrīz vienmēr viņiem ir arī 25–30 ha zemes, liellopi, cūkas, aitas un vēl šis tas. Viņu zvēru fermās audzē no 200–1000 ūdeļu. Valstī darbojas vairākas lielas centralizētas barības virtuves, kas pēc pasūtījuma apmēram 200 km rādiusā saimniekiem izvadā zvēru barību. Ja fermeris redz, ka ādu cenas krītas, viņš zvērus nokauj un ādas ieliek saldētavā pie –18 °C, un tās var uzglabāt kaut četrus gadus. Kad nāks labāki laiki, viņš laidīs precī tirgū.

Mēs to nevaram atļauties, jo mums nav ne zemes, ne citu ražotņu, – tikai zvēri un liels kredīts. Procentus jau esam samaksājuši, bet pamatsummu – vēl parādā. Kredīts tika ņemts līdz 2001. gadam, it kā nevajadzētu ķerties pie bankrota procedūras. Bet kredīts ceļoja tā: Zemes banka kļuva par Hoeju banku (igauņu), un to savukārt pārpirka Hansabanka (zviedru īpašumā), un tur strādā elastīgi, moderni speciālisti, kuri saka: «Kažokādas tagad nekotējas, jāsāk bankrota procedūra.» Dzelžainais kapitālisms? Bet varbūt baņķieru māka lēti dabūt īpašumu? Ārzemnieki taču labi zina, ka finansu lietās neesam tik pieredzējuši un apsviedīgi kā viņi, kāpēc gan neapvest ap stūri...

Mēs ļoti ilgi nostrādājām kopā ar Arvīdu. Un bija viegli strādāt, jo kolēģim bija idejas, un viņš gribēja, lai es tās realizēju. Viņš ir ļoti zinošs un gudrs speciālists. Vienubrīd mums vienīgajiem Latvijā bija pat sabuļi, veseli 350 zvēriņi. Pavairojām tos līdz 800 mātēm un pārdevām somiem un dāņiem vaislas zvērus.

Nu mūsu kažokādas ir apķīlātas un aizvestas, kā tās pārdos – nezinu...

PROFESIONĀLA STĀSTS

ARVĪDS KRASTIŅŠ

---

*Dz. 1937. g., beidzis Maskavas neklātienes sagādes
tehnikumumu, kažokādu prečzinis. Zvērkopībā kopš
1960. gada.*

SIA «Sengauja» strādā trešo gadu. Tās īpašnieks ir Latvijā plaši pazīstamais zvērkopības lietpratējs Arvīds Krastiņš. Ilgus gadus viņa vārds bija saistīts ar «Ādažiem» – kopš 1966. gada. Zvēraudzētāji un interesenti zināja: ja ar kažokzvēriem atgādijusies kāda ķibe, ja vajag padomu, nebūs drošāka palīga par viņu.

Mūsu grāmatā A. Krastiņš stāsta par trīs dzīves un darba posmiem. Kolhozā, vēlāk agrofirmā «Ādaži». Privatizētajā SIA «Īdele». Un «Sengaujā», ko saimnieks ierīkoja pilnīgi tukšā vietā. Cik lietpratējiem zināms, tas ir vienīgais gadījums valstī, kad pilnīgi no jauna šajos zvērkopjiem kritiskajos gados sāk darboties zvēraudzētava.

Arvīds Krastiņš: – SIA «Īdele» no Ādažu pagasta nopirka 7 ha zemes ar kokzāģētavu, tā bija atstāta padomju armijas daļa. Aizejot no «Ādažu» lielās zvēru fermas, man netika neviens zvērs. Tikai šī vieta. Un tad radās piedāvājums no Zviedrijas nopirkt skandināvu melnās un mahagoni

(sarkanbrūnas krāsas) ūdeles. 1998. gadā man bija 300 ūdeļmāšu, bet no Pulkarnes dabūju 20 zilās polārlapsas. Tūlīt bija jāierīko šēdi, jāpērk saldētava, jābūvē barības virtuve. Tas prasīja naudu, ņēmu kredītu. 1999. gadā man bija 600 ūdeļmāšu, bet biju spiests atstāt tikai 200 zvēru, jo vajadzēja segt aizdevumu.

SIA «Sengauja» tomēr strādā. Ja būtu pircēji, es labāk audzētu vaislas zvērus, jo katrai audzētavai ir izdevīgāk pārdot vaislas dzīvniekus, nevis kažokādas pašas, jo tām nāk klāt apstrādes un ģērēšanas izdevumi. Īpaši savairot ūdeļu skaitu nevaru, jo katrs zvērs ir jābaro, jākopj, un tam atkal vajag naudu.

Ja zvērādu ir maz, no vienas puses, tās ir vieglāk pārdot, no otras – grūtāk, jo lielajiem uzpircējiem neinteresē mazi daudzumi. Mātišu kažokādas ir viegli pārdot tepat Rīgā firmām un meistariem, kas šuj kažokus. To āda ir maigāka un plānāka, tāpēc kažoks iznāk vieglāks. Rietumos jau izstrādā jebko, bet pie mums galvenokārt vēl ir padomju tehnoloģija.

Kažokādas pārdevu kažokādu šuvējiem. Daudz zvēru – vaislai, piemēram, Tumsupes Šakinam, SIA «Mārupe». Perspektīva ir Rietumu šķirņu zvēriem, un tie man ir.

Par zvērkopības nozari «Ādažos» ir daudz ko stāstīt. Es pirms tam strādāju starprepublikāniskajā kažokādu bāzē. Tā gatavoja ādas eksportam, kā toreiz tas notika – caur Ļeņingradas izsoli. Esmu viens no pirmajiem Latvijā, kam gadījies gatavot ādas Londonas izsolei, kad ap 1965. gadu tas republikai tika atļauts. Kad Londonas izsole bankrotēja, to nopirka Helsinki.

No bāzes 1966. gadā aizgāju uz «Ādažiem». Tolaik tā sāka zaudēt savu nozīmi, jo Baltkrievija uzcēla pati savu bāzi. Un Kukelis aicināja.

Sākumā mums bija 30 polārlapsu, 130 sudrablapsu un 1400 ūdeļmāšu. 1997. gadā, kas «Ādažiem» bija pēdējais, zvēraudzētavā atradās 5500 polārlapsu, 17 000 ūdeļmāšu un 350 sabulieņu.

Jā, ar sabuļiem bija vesela dēka, kā tos dabūjām. Savienība jau uz republikām nevienu sabuli nelaida. Tas bija nerakstīts noteikums, un pat Kauls tur neko nevarēja darīt. Mēs izmantojām to nestabilo laiku, kad padomju vara jau sāka šūpoties, bet Latvijas valsts vēl nebija, un likumus lietoja kā nu kuro reizi. Sarunājām ar Puškina zvērsaimniecību, it kā zvēriņus vedis uz Kaļiņingradu. Tās direktors kādreiz strādāja par Pērnavas

galveno zootehniķi, un mēs bijām labi pazīstami. Apsviedīgs un gudrs vīrs, ar darijumu ķērienu. Zvērus ielādēja Ukrainas lidmašīnā, un tā nosēdās Rīgas lidostā. Rīgā nevienam neienāca prāta, kāpēc Kaļiņingradai domāto izlādē te. Un mēs sabuļus mierīgi aizvedām uz Ādažiem.

Kad stājos darbā, fermas vadītājs bija Ansis Jankovskis. Pirms viņa strādāja Kļebanovs, tas bija interesants vīrs. Kad likvidēja «Latvijas sudrablapsu», Rīgas rajona patērētāju biedrību savienība nodibināja īpašu dienestu, kam oficiāli bija pienākums apgādāt zvērsaimniecības. Kļebanovs bija tā kantora priekšnieks, kas sadalīja individuālajiem zvēraudzētājiem subproduktus, zivis. Kad Kukelis ņēma viņu par fermas vadītāju, droši vien arī zināja, ka Kļebanovs ir naudīgs vīrs. Ar viņa gādību kolhozam uzcēla somu mājiņas, saldētavu. Beigu beigās abi priekšnieki sastrīdējās, un fermas vadītājs aizgāja.

Anša Jankovska laikā galvenais zootehniķis bija Boriss Zitmanis. Viņu atlaida drīz vien steigā un stipri mistiskā veidā. Es toreiz biju zvēru fermas vadītāja vietnieks.

Nākamais fermas vadītājs bija Alfrēds Kaņeps, kurš jau Latvijas laikā tika turējis sudrablapsas. Bet viņš bija iebaidīts no represijām un nekad nevienam priekšniekam pretī nerunāja.

Kad par kolhoza priekšsēdētāju kļuva Alberts Kauls – citas paaudzes un kaluma cilvēks –, Kaņepam uzvēla visas vainas un atlaida no darba. Par zvēru fermas vadītāju iecēla zootehniķi Baibu Zirni. Veterinārārste Ārija Šmite strādāja par galveno speciālisti, es rūpējos par lapsu ciltsdarbu.

Kauls bija progresīvs cilvēks. Viņš saprata, ka zvērkopībā ir iekšā nauda. Nozare deva arī valūtu. Kad Savienībā pieņēma valdības lēmumu, ka virsplāna produkciju drīkst pārdot pēc saviem ieskatiem, mēs bez kavēšanās to izmantojām. Ar sagādnieku braukājām apkārt, savākdami ādas. Mēs tās arī gērējām. Reizēm sanāca 30 000–40 000 ūdeļādu. Un par kažokādu naudu uzcēla picēriju, gaļas pārstrādes ražotni. Kaula valdīšanas sākumā «Ādažos» bija ap 8000 ūdeļmāšu un ap 1000 polārlapsu māšu. Pēc tam agrofirma strauji palielināja zvēru skaitu. Bija 5000 zilo polārlapsu, tām visas būves uzcēla vienā vasarā. Un Kaula valdīšanas beigās «Ādaži» pārdeva eksportam ap 8000 ādu, caurmērā gadā iegūstot ap 20 000 ūdeļādu un ievērojamu daudzumu polārlapsu ādu.

Toreiz mēs turējām tā saukto krievu polārlapsu – tā bija diezgan maza, bet metienā deva ap 10 lapsēniem. Galvenā autoritāte lapsu audzēšanā

bija norvēģi (vēlāk – somi). Viņiem bija tik skaistas lapsas! Mēs ar Āriju Šmiti tās pirmoreiz redzējām izstādē Rīgā. Bet kas nu kolhoza fermai dos norvēģu vaislas zvērus? Taču zvērsaimniecība «Madona» bija PSRS vaislas ferma, un mēs ar Milovanovu (sk. M. Atālas rakstā) sarunājām, ka tās lapsas dabūsim. Viņš vārdu turēja, taču atsūtīja maz mātīšu, toties daudz tēviņu. Sāku krustot norvēģu lapsu tēviņu ar krievu polārlapsu. Bet kas izrādījās? Zvēri pārojās pārāk vēlu, bet Savienības ādu eksporta grafiki bija dzelžaini. Ko lai iesāk? Beigu beigās izdomāju, ka varētu mēģināt dienu pagarināt. Lapsu mitnēs ierīkoju mākslīgo apgaismojumu. Kad sāka krēslot, spuldzes ieslēdza, bet piecos no rīta – izslēdza. Un tā izdevās panākt, ka lapsas pārojās trīs nedēļas ātrāk. Gaismas iespaidā. Un pats galvenais: izdevās iegūt lielas, skaistas lapsas ar lieliem metieniem. Par šo lapsu dabūju TSSI zelta medaļu.

Vēlāk pārlicinājos, ka Rietumu zvēraudzētāji gan zina dažādus «knifus», bet mums daudz ko noklusē. Dānijas lieltirgotājs Džonijs mums piedāvāja visu ko. Mums daudz kas bija jaunums. Izrādījās, ka ar 180 g barības dienā ūdelei pietiek. Kā tas iespējams? Daudzi par to brīnījās, bet šī barība bija sabalansēta. Arī ādažnieki pārgāja uz dāņu ieteikto devu.

Arvids Krastiņš pie «Ādažu» lapsu šēdiem.

Rudenī Ņina Zobkova sanāksmē mūs uzslavēja: redziet, cik skaistas ūdeles ar tik mazu barības devu! Taču tik jauki nemaz nenotika, kā sākumā rādījās. Strādājot pēc dāņu ieteikumiem lapsu barošanā, atnešanās laikā dabūjām atsitienu – sāka dzimt lapsēni ar beigtām aknām. Dānis mierināja: tā tam vajag būt, tikai vitamīni jādod. Vai tad, barību ieteikdams, viņš to nezināja? Tā iemācījos būt piesardzīgs pret ārzemju labumiem. Lai labotu, kas vēl labojams, sāku lapsām dot pie barības ārstnieciskos augus – nātres, gārsas, pienenes, vārpatu. Vaislas zvēri arvien ļoti jāuzmana, un tagad zinu, ka ar šo dāņu barību jābūt divām devām – kažokādas dzīvniekiem un vaislas zvēriem. Vai tad ārzemnieki to nezināja? Zināja gan, bet noklusēja.

«Ādaži» bija pirmā zvēraudzētava Latvijā, kas no dāņiem iemācījās zvērus mākslīgi apsēklot. Pasaulē to praktizē visur. Latvijas zvērkopji vēl īsti neapzinās, cik tas ir perspektīvi.

Pieredze ar ārzemju zvērkopjiem bijusi dažāda. Bija tāds somis Vilponens. Viņš apgalvoja: «Arvīd, viss atkarīgs tikai no barības!» Un rādīja mums, kādas lielas, krāšņas lapsas izkopiis pa vienu gadu. Īsts lēciens! Es pretī – tas nevar būt, to nevar tik ātri izdarīt! Ja viņiem ir 3 nulles, 4 nulles – to nevar panākt ar barību vien. Nu jā, beidzot Vilponens atzinās – Somijā esot strādājuši jau iepriekš, ir ekonomiska valsts programma, radīts ģenētiski jauns lapsas tips. Nu, salasi man pa Ziemeļnorvēģiju kādus liekus zvērus, es lūdzu. Un viņš to izdarīja. Dabūju ap 100 lapsu tēviņu, un jau izmantojām mākslīgo apaugļošanu...

Tad jau sākās privatizācija – SIA «Ūdele» laiki.

Kad sabiedrība sāka dalīties, visus skaistos lapsu tēvus nosita. Viņus visus no-si-ta. Tādu ģenētisko fondu iznīcināt – un kādas lapsas bija! Tas ir grēks. Latvijā nevienam nebija tādu zvēru... Un tās taču bija dzīvas radības.

Zvērkopībā ir tā: ja cilvēks noturas vienu gadu, viņš tur paliek uz visu mūžu. Darbs ir grūts, bet saistošs, viss mainās un darba rezultāts ir tik labi redzams.

Kas notika ar SIA «Ūdele»? Padomju laikā nezinājām, kas ir kažokādu tirgus. Lepni dzīvojām, un Krievija ņēma pretī visu. Kad sākās privatizācija, nokļuvām kapitālisma tirgū, kas arvien bijis pārpildīts. Izrādījās, mums ir novecojis zvēru tips, jāiztur konkurence un vēl daudz citu neierastu un nepatīkamu lietu. Viss, kas Rietumos saistās ar PSRS, kažokādu tirgū

nozīmē negatīvu attieksmi. Bet Savienībā zvēru skaita ziņā bijām 3. vietā aiz Krievijas un Ukrainas.

90. gadu sākumā Latvijā vēl bija daudz kažokzvēru, bet jau trūka barības. Padomju laikos taču galvenie barības piegādātāji bija Tālie Austrumi, Ziemeļjūru bāzes. Tāpat ievada subproduktus. Un pēkšņi – Savienība mums ir slēgta...

Iestājoties īpašumattiecībām un kapitālisma tirgus apstākļiem, izrādījās, ka apsaimniekot kopīpašumu ir ļoti sarežģīti. Baiba ir profesionāla administratore, nevis zvērkopības speciāliste. Es vienmēr esmu bijis praktiskais darītājs, lielajā ūdeļu ganāmpulkā tāda pati bija Ārija Šmite. Kamēr bija vecais darbu dalījums, kaut kā satikām. Kļūdami par īpašniekiem, dabūjām šķirties. Jo darbs jādara profesionāli.

KRIMULDAS GARS

MAIJA ULME

---

*Dz. 1941. g. Zootehniķe selekcionāre no 1970. g.,
no 1988. g. vēl arī dietoloģe līdz 1999. g. augusta
mēnesim, kad mums paņēma atslēgas tiesu
izpildītāja.*

Pēc kara nodibināja «Padomju Latvijas sudrablapsu». Ferma atradās Kaibalā – Lielvārdes pagasta «Senčos». Pēc «Sudrablapsas» likvidēšanas Lielvārdē 1959. gadā pusi dzīvnieku nopirka zinātniskās pētniecības saimniecība «Krimulda», pusi – padomju saimniecība «Budeskalni» Salaspilī. Krimuldas zvēri vēl gadu mitinājās Kaibalā, kamēr visu uzbūvēja zvēru saņemšanai. 1960. gada ziemā nopirktās lapsas atveda uz Krimuldu, kur bija jau uzcelta neliela sudrablapsu brigāde, zvēru barības virtuve zem viena jumta ar strādnieku telpām.

Kopā ar zvēriem no Kaibalas uz Krimuldu pārcēlās trīs ģimenes – Apsīši, Kancāni un Treiguti.

No Kaibalas atvestās lapsas izvietoja trīs nodaļās, tās kopa Antoņina un Elmārs Kancāni un Jānis Apsītis. Dzidra Apsīte sākumā bija brīvdienu devēja (jeb atvietotāja), līdz 1960. gada rudenī atveda lapsas no Taurkalnes pagasta «Baltvartūniem», kuras tad arī nodeva viņas kopšanā. Teodors Treiguts sākumā bija zvēru virtuves vienīgais «pavārs».

1961. gadā nopirka pirmās ūdeles, kuras aprūpēja Marta Treigute, Monika Vītola un Janīna Zepa.

Reizē ar zvērkopjiem no Kaibalas uz Krimuldu atnāca arī fermas vadītājs zootehniķis Pēteris Mūzis, kurš strādāja fermā līdz 1964. gadam.

No 1964. gada līdz 1969. gada rudenim fermu vadīja Austra Ozoliņa, kura agrāk bija strādājusi Gulbenes zvērsaimniecībā «Turība». Ļoti stingra, prasīga un strādīga. Strādnieki vēlāk viņu bieži atcerējās tieši stingrības un kārtības dēļ.

Fermā katru gadu būvējās. Uzcēla pirmo saldētavu – gan tikai 60 t produkcijas uzglabāšanai. Tai brīdī likās – pārāk liela. Pieredze rādīja, ka zvērkopība ir daudz ienesīgāka lopkopības nozare nekā cūkkopība un govkopība. Tātad zvērkopībai ir izredzes. Jāceļ! Jāceļ arvien jaunas dzīvnieku mītnes.

1970. gadā jau bija 2500 ūdeļu un 630 sudrablapsu mātes ar visiem mazuļiem.

1970. gada aprīlī par fermas vadītāju sāka strādāt Biruta Birģele. Birutai bija uzkrāta liela pieredze, strādājot «Grobiņas» fermā par zootehniķi. Radās nepieciešamība pēc sava veterinārārsta un zootehniķa. Par pirmo 1969. gadā sāka strādāt Lija Heldorfa (veterinārfeldšere), bet par zootehniķi LLA neklātienas studente Maija Ulme. Līdz 1970. gadam zvērkopības rādītāji pārsvarā bijuši republikas vidējo līmenī. Vēlāk pamazām rādītāji sāka uzlaboties. Kucēnu ieguve no vienas mātes jau 70. gados bija laba, taču kažokādu izmēri – mazi. Un lai cik godprātīgi centāties visu izdarīt, kā nākas, vienalga – ādas skaistas, bet mazas. Naudiņu tak maksā par katru centimetru!

70. gadu vidū zvēru virtuvē uzstādīja vārāmo katlu ar spiedienu, nu atlika tikai mērīt ādas. It kā viss atrisinājās pats no sevis.

Biruta ļoti nopietni analizēja labāko Latvijas («Gaujas», «Madonas»), kā arī Krievijas saimniecību ēdināšanas praksi. Un ļoti centās tai tuvojies. Strādājām pie ganāmpulka atveseļošanas un ģenētiskā fonda izveidošanas.

Ik pa laikam uz «pārbaudēm» atbrauca Zvērkopības apvienības galvenā veterinārārste Ruta Pavlovska. Viņa bija cilvēks ar lielu teorētisko «bagāžu», pie tam strādājusi praktiskajā zvērkopībā Saldus fermā. Šādam speciālistam arvien ir liela priekšrocība. Viņa allaž norādīja uz mūsu kļūdām un pamācīja, kā darīt dažas it kā sīkas lietiņas (bet darbietilpīgas). Mēs arī centāties. Redzam – iet uz labo pusi. Tātad var ticēt, atliek tikai darīt, kā

ZPS «Krimulda», kolhozu «Mārupe» un «Lāčplēsis» zvērkopji bieži rīkoja lietišķas un draudzīgas tikšanās. Tā izskatījās kopīgo saietu «firmas zīme».

pamāca. Kaut daudz par vēlu, tomēr liels, liels paldies krimuldiešu vārdā Rutai!

Tā pamazām mēs izveidojāmies par fermu ar stabiliem, augstiem rādītājiem. Gan sudrablapsu, gan ūdeļu ganāmpulks bija augstražīgs un veselīgs. Nu varējām pārdot dzīvniekus citām fermām vaislai. Tā, piemēram, ļoti daudz ūdeļu vairākus gadus no mums pirka «Grobiņa», «Blāzma», «Ozolaine». Mūsu zvēri bija «Baldonē», «Gaujā», «Liepupē», «Ainažos», «Mārupē». Brauca arī no Baltkrievijas, Ukrainas, Lietuvas, Igaunijas pirkt zvērus. Pat uz Hanti–Mansijsku savas lapsas aizsūtījām. Par pārdotajiem vaislas zvēriem pienācās piemaksa, tas bija izdevīgi. Protams, arī paši iepirkām zvērus.

Vairākkārt esam uzvarējuši republikas rīkotajā konkursā starp zvērkopībā nespecializētajām padomju saimniecībām.

Ņinas Zobkovas atbalstīti un iedrošināti, vairākkārt drosmīgi piedalījāmies arī Vissavienības mēroga konkursos Maskavā (par ciltsdarbu). Un veiksmīgi! Esam saņēmuši apbalvojumus par iegūtām vietām – divas vieglās automašīnas «Moskvič» un pēdējo reizi – krāsu televizoru. Tas bija samērā kuriozi, jo Krimuldas ferma pret Krievijas lielfermām ar daudz agrāku izcelsmi un lielāku pieredzi izskatījās kā mazs krāsu punktiņš uz lielās Vissavienības kartes.

1986. gada vasarā par fermas vadītāju sāka strādāt Nils Feodorovs. Ne jau pēc aicinājuma. Visi Krimuldas speciālisti gan atklātāk, gan slēptāk izteica bažas par turpmāko fermas devumu Krimuldas labklājībai, jo nebija vairs fermā Birutas. Mēs to ļoti labi sapratām. Un – iespītējāmies un noturējāmies, pat 1988. gadā iegūstot fermas pastāvēšanas laikā visaugstākos rādītājus.

Un tad kā sniegs vasaras vidū zvērkopībai «uzkrita» kapitālisms.

Krimuldas zvērkopji un speciālisti

No Lielvārdes (Kaibalas) uz Krimuldu atnākušie zvērkopēji – Kancāni, Treiguti un Apsīši – brīnišķīgi cilvēki. Viņi bija ļoti strādīgi un godprātīgi pret savu darbu un visu, kas ap viņiem. Mācīja darba prasmi nākošajiem zvērkopjiem un bija ļoti stingri pret saviem skolēniem. Daudzi to vēl šodien atceras, daudzi audzēkņi kļuva par ļoti labiem kolēģiem. Bet šie lielvārdieši bija ne tikai izcili strādnieki. Kaut arī dzīvē viņiem bija gājis visvisādi, tomēr labsirdība un humora pārpilnība no viņiem dzirkstīt dzirkstīja. Daudz nopietnāks, kā jau priekšnieks, bija arī no Lielvārdes atnākušais Pēteris Mūzis. Prasīgs pret padotajiem, arī pats daudz strādāja. Gudrs dažādās dzīves jomās un ļoti intelektuāls cilvēks.

Fermai palielinoties, vajadzēja jaunus strādniekus. Tikai strādāt par zvērkopi nevarēja kurš katrs. To ļoti smalki izvērtēja toreizējais «Krimuldas» galvenais zootehniķis Māris Eihe un galvenais grāmatvedis Artūrs Āboltiņš. Vērtēšana notika gandrīz kā skaistumkonkursā, tikai pēc citiem kritērijiem.

1963. gadā no 9.–22. septembrim Krimuldā bija rīkoti republikas zvērkopības brigadieru kvalifikācijas celšanas kursi. Sabrauca brigadieri no visām Latvijas zvēru fermām. Kursu vadītāja bija Ruta Eihe (Krimuldas galvenā zootehniķa dzīvesbiedre, kura tobrīd fermā veica izmēģinājumus sudrablapsu ēdināšanā aspirantes disertācijai). Lekcijas par kažokzvēru bioloģiskajām īpatnībām lasīja Arvids Viksne (vēlāk lauksaimniecības zinātņu kandidāts). Kažokzvēru ēdināšanu un ciltsdarbu kursus mācīja Marija Atāla. Pēc tam bija ļoti nopietni eksāmeni, katram izsniedza LPSR Lauksaimniecības produktu ražošanas un sagādes ministrijas apliecību. Kaut arī kursi bija domāti brigadieriem, vairākiem mūsu zvērkopjiem arī bija šie kursi jāapmeklē un eksāmeni jāliek. Tā uzskatīja «Krimuldas» vadība. Pēc tam teorētiskās mācības vietējiem zvērkopjiem pie mums

notika katru gadu, ar visiem eksāmeniem. Pamazām veidojās interesants zvērkopju kontingents – bijušās pārdevējas, medmāsas, pavāres, uzskaitvedes, grāmatvedes, bioloģe ar augstāko izglītību, ķīmiķe, veterinārfeldšeres, zootehniķe utt. Cilvēki ar dažādu izglītību, domājoši, saprotoši. Un, manuprāt, tas ir arī viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc «Krimuldas» zvērkopjiem bija tik augsti rādītāji. Ir pieņemts šādās reizēs pateikt paldies labākajiem darba darītājiem. Bet mums viņu bija tik daudz, ka ērtāk būtu nosaukt neveiksmīniekus. Fermas speciālistu vārdā no sirds pateicos visiem, visiem labajiem, čaklajiem, apzinīgajiem!

Pēc Birutas Birģeles atnākšanas «Krimuldā» pamazām veidojās fermas speciālistu kolektīvs. Viņa uzņēmās iemācīt zvērkopības zootehniķa darbu man, tobrīd LLA neklātienas studentei. Arī veterinārfeldšere Lija Heldorfa ir Birutas skolniece. Bieži gan piezvanījām uz «Gauju» Inārai Stopiņai. Sarežģītākos brīžos viņa pati atbrauca pie mums. 80. gadu vidū dažus gadus pie mums par ēdināšanas zootehniķi strādāja Antra Mazkalne (pēc Maskavas institūta beigšanas). Fermā bija arī brigadierī, kas ar gadiem mainījās. Iesāka par brigadierī Jānis Apsītis un Ēvalds Jansons. Pievienojās pavisam jaunā Ilze Ginta, kuru vēlāk nomainīja Jānis Ulmis. Jāņa Apsīša vietā stājās Ausma Vilnere. Mainījās brigadierī – Emīlija Ūdre, Mudīte Purviņa, Irina Biezā, Ilze Zepa, Dace Daldere, Jānis Kalniņš (arī veterinārfeldšeris). Katrs no viņiem – ar savu devumu zvērkopībā un sadzīvē, kura bija jauka, daudzkrāsaina un bieži sirdi priecinoša.

Vidēji 13 gadu laikā no ūdeļu mātes iegūti 4,9 kucēni un no lapsu mātes – 4,3 lapsēni.

MŪS IZPUTINĀJA DEVĪBA

NILS FEODOROVŠ

Dz. 1957. g. Beidzis LLA, zootehniķis.

Zvērkopībā no 1986. gada.

1996. gadā, tāpat kā vairumā lauksaimniecības uzņēmumu, arī «Krimuldai» bija finansiālas grūtības. Visiem jau bija skaidrs, ka vecā modeļa saimniecība nevar pastāvēt, jo bija liels darbinieku skaits, bet nebija pieprasījuma pēc saražotās produkcijas.

Vienīgā nozare, kuras precei bija noiets, izrādījās zvērkopība. Peļņa tika sadalīta kopsaimniecības vajadzībām – pirka sēklu, minerālmēslus, dīzeļdegvielu, izmaksāja algas. Bija saprotams, ka kažokzvēru ferma nespēs ilgi uzturēt visu saimniecību. Arī bankas kredītus, kurus izlietoja VZPA «Krimulda» vajadzībām, bija jāatdod no peļņas, ko ieguva par kažokādām. Tā īsti situācijas nopietnību negribēja saprast neviens «Krimuldas» speciālists, izņemot toreizējo direktoru Kasparu Dzirnieku. Un tā 1996. gada pavasarī tika parakstīts nomas līgums starp VZPA «Krimulda» un SIA «Krimulda». Gadā nomas maksa bija 10 000 Ls. 1997. gadā SIA «Krimulda» privatizēja kažokzvēru fermu. Tā kā mums bija nomas

ligums, privatizējot ieguvām priekšroku. Citu pretendentu arī nebija. Visus norēķinus ar Privatizācijas aģentūru izdarījām ļoti īsā laikā. Pēc objekta privatizēšanas visas kažokādas bija izpārdotas, mēs savu patstāvīgo darbību uzsākām bez barības rezervēm un bez naudas. Bija tikai parādi un laba griba strādāt. Nēmām bankā kredītu, lai varētu strādāt. Gads bija veiksmīgs, kredītu atdevām, 1998. gadā nolēmām palielināt ražošanu. Mūsu pamatganāmpulkā bija 10 000 ūdeļu māšu. Bija vajadzīga nauda ganāmpulka palielināšanai, barības iegādei, algām, vēl citām izmaksām.

To varēja izdarīt tikai ar kredīta palīdzību. Arī 1998. gads bija ražīgs. Kucēnu ieguve bija laba, par ādu kvalitāti varējām tikai priecāties. Diemžēl ekonomiskā krīze Krievijā mums nepagāja secen. Pieprasījums pēc ādām strauji kritās, cenas bija ļoti zemas. Novērtējot situāciju, banka pārtrauca kredītēšanu. Mēs neriskējām uzsākt jaunu gadu bez barības un naudas, jo baidījāmies no vēl lielākiem parādiem un bija žēl dzīvniekus turēt badā. Un tā – SIA «Krimūlda» pārtrauca darbu 1999. gada februārī...

NO TURĪGĀS «LUBEZERES» UZ «EZERU»

GUNTIS IVANOVS

*Dz. 1958. g., beidzis LLU, ekonomists.
Zvērkopībā kopš 1983. gada.*

Valsts saimniecība «Lubezere» bija dibināta 1941. gadā. Nodarbojās ar tradicionālo lauksaimniecību – graudkopību, gaļas un piena lopkopību, kartupeļu audzēšanu. 1958. gada rudenī saimniecība nopirka pirmos vaislas zvērus – ūdeles, sudrablapsas un polārlapsas. Bet 1961. gada augustā par direktoru iecēla Kārli Uzuliņu, kurš zvērkopībai veltīja īpašu uzmanību. Viņa laikā līdz 1972. gadam notika zvēru fermas paplašināšana. Jūtamu artavu ieguldījis arī nākamais direktors Pāvels Ovdaks (1972–1980). Toreiz uzcēla plašu ādu apstrādes cehu un pārbūvēja saldētavu. Uzbūvēja barības virtuvi ar novērošanas torni lapsu kopējiem. Pirmajā darba gadā esot pārdota 71 ūdeļāda, 181 sudrablapsu un 229 polārlapsu ādas, kas devušas pirmo peļņu – 9000 rubļu.

1961. un 1962. gadā ierīkoja pa vienai ūdeļu audzēšanas brigādei 800 vaislas mātēm. Pēc diviem gadiem tapa vēl viena brigāde – 1500 vaisliniecēm. 1965. gadā – nākošā. Pieaugot zvēru skaitam, nevarēja vairs iztikt bez

«Lubezeres» zvēru fermas speciālisti 1964.gadā: T. Jansone (no kreisās), I. Ojeičenko, M. Sverčkova, A. Āle, I. Ovdaka.

saldētavas un jaunas, ērtākas un modernākas barības virtuves. 1967. gadā bija gatava saldētava 400 t barības ar vienu iesaldēšanas kameru, 1969. gadā – liela, plaša virtuve ar graudu noliktavu un sakņu pagrabu. Vārdu sakot, notika vētrains augšupeja.

Līdz ar to tagad barību uz zvēru mītnēm varēja pārvadāt ar mazāk darbietilpīgiem paņēmieniem. Tā kā bija uzcelts viss nepieciešamais, nācās paplašināt zvēru ganāmpulku. Un jaunas mītnes celtnieki uzbūvēja vairākos gados, sākot no 1969. gada. Tad tika pasūtīts jaunas saldētavas projekts, nu jau veselām 1000 tonnām barības.

Sākās Savienības sabrukums, šis projekts palika uz papīra. Tāpat kā jaunas 5000 zvēru māšu brigādes celtniecība. 1993. gada rudenī «Lubezeres» zvēru ferma tika privatizēta, izveidojot sabiedrību ar ierobežotu atbildību «Ezers». Zvērus samazinājām uz pusi. Taču konkurences un Krievijas krīzes ietekmē 1998. gada rudenī sabiedrība kažokādu ražošanu pārtrauca. Pilnībā SIA likvidēja 2000. gada martā.

Ar mums notika tas pats, kas ar daudziem citiem kolēģiem. Kad 1993. gadā bija atļauts privatizēt zvēraudzētavu, uzpirku pajas, lai varētu to izdarīt. Privatizācijai noteiktā cena bija 18 500 latu. Šo summu samaksāju

un kļuva par īpašnieku. No agrāk strādājošajiem 120 darbiniekiem atstāju 22 zvērkopjus un speciālistus. Taupījām, kur vien varējām. Gāja gluži labi: prāvi metieni (5,25 ūdelēni no mātes), skaists akots. Bija peļņa. Bet kad zvērādu 60 \$ vietā pirka tikai par 20 \$, un izsolēs pat par 10–12 \$, vairs nekas cits neatlika kā 1998. gadā zvērus likvidēt. Turklāt krievi un ukraiņi, kas mūsu ādas labprāt pirka, nebija ar mieru maksāt lielo ievadmuitu. Un vēl – esam pārāk tālu no citām zvēraudzētavām, tāpēc nekādas sadarbības iespējas nav reālas.

Tagad mans īpašums pieder Unibankai, notiek bankrota process. Fermas un citas ēkas ir kartībā, tiek apsargātas.

Padomju saimniecības «Lubezere» 2. brigāde: A. Sijanīta (no kreisās), L. Goldberga, R. Ivanova, A. Laukmanis, R. Voroncova, E. Roze, V. Sverčkovs, A. Subača, M. Freiberga, J. Brence.

Lai nu kā nebūtu, tomēr mūsu speciālisti un strādnieki šajā grāmatā ir pelnījuši atzinības vārdus.

Pirmais fermas vadītājs bija Jānis Dreijers. 1961. gadā viņa vietā stājās Viktors Sverčkovs, kurš arvien grožus turēja savās rokās un ļoti prasmīgi fermu vadīja līdz 1990. gadam. Kopš tā laika līdz likvidācijai to darīju es.

Lai nozare varētu attīstīties, liela loma bija zooveterinārajam dienestam. Visas sākumgadū grūtības pārdzīvoja zootehniķe Ināra Ovdaka. Bet 1972. gadā sāka strādāt Veneranda Policāne. Viņas nopelns ir sevišķi vērtīgā ūdeļganāmpulka un vaislas zvēru izkopšana. Saimniecībā nostrādāti 20 gadi. No veterinārajiem darbiniekiem jāatceras daktare Anna Āle ar 20 gadu stāžu, Ērika Priede ar desmit un Eliko Bērziņa ar 17 zvērkopībā nostrādātiem gadiem. Pārošanai zvērus atlasīja un šo darbu plānoja ūdeļu brigadierī Kārlis Meijers, Arvīds Laukmanis, Terēzija Jansone, Milda Bondareva, Rudīte Meijere un lapsu brigadiere Milda Kakarāne. Viņi visi ar zvēriem strādājuši ilgāk par 20 gadiem. Sasnieguši labus rādītājus ne tikai republikā, bet arī plašajā Savienībā. Neskaitāmas reizes lubezernieki apbalvoti ar Vissavienības tautsaimniecības izstādes zelta, sudraba un bronzas medaļām.

Zvērkopībā strādāja vairāku ģimeņu dinastijas. Anna un Pēteris Kasjaņenko, viņu bērni Ina Labareviča un Arnolds Priediņš; Anna Subočā un viņas meitas Lienīte Kasjaņenko un Regīna Voroncova, vedekla Silvija; māšas Velta Tiltiņa un Aldona Zviedriņa; māte un meita Hilda un Nigra Japses; Arvīds un Ilga Lasmaņi; Vilma un Kārlis Freijas; Antoņina Cvetkova, Skaidrīte un Jānis Zūzeni; brigadiere Astra un Valdis Mihailovi; Valdis Šternbergs, Mirdza un Arvīds Laukmaņi; Ēriks un Aina Kalpiņi; Vladimirs un Gaļina Kļukini; Velta Bēķe, Dzidra Mitenberga, Elizabete Nāckalne, Anna Paegle, Otto Daugavietis, Antons un Sofija Skrabovski; Arvīds Veinbergs-Poģe, Vera Šmāliņa, Rita un Guntis Ivanovi un vēl daudzi citi.

Kā jau sākumā rakstīju, «Lubezerei» bija triju kažokzvēru sugas. Polārlapsas pārtrauca audzēt 1962. gadā. Sudrablapsas turēja no 1958.–1974. gadam, iegūstot 22 000 kažokādu. Par galveno jau trešajā gadā kļuva ūdeļu audzēšana. «Lubezeres» laikā saražots vairāk nekā 112 000 ūdeļādu. Galvenokārt audzējām tumšbrūnās un pastelkrāsas ūdeles.

«BLĀZMAS» PĒDĒJAIS MOHIKĀNIS

INTA VANAGA

Dz. 1935. g. Beigusi Kazdangas lauksaimniecības tehnikumu, zootehniķe. Zvērkopībā no 1977. gada.

***Juris Freibergs**, Ventspils rajona paju sabiedrības «Blāzma» direktors.*

Ideja par zvēraudzētavas izveidošanu Puzes pagasta «Blāzmā» pieder toreizējam kolhoza priekšsēdētājam Gunāram Porniekam.

Jelgavā saimniecību vadītāju kursos viņš satīcis Bauskas rajona «Ozolaines» kolēģi Egonu Rīnu. Tas pastāstījis, cik ienesīga esot zvērkopība. Šī doma iepatikusies arī kolhoza «Mārupe» priekšsēdim Konstantīnam Hvastovojam. Vēlāk abi kolhozi vienā un tajā pašā gadā sāka saimniekot ar zvēriem. Tā vis nav, ka toreiz priekšnieki tikai šņabi vien dzēruši kopīgos saietos – reizē tapušas gluži labas lietas, izgudrojuši, kas rentējas un nāk par labu pašu saimniecībām.

1968. gada 26. decembrī no Ventspils zvērsaimniecības («Turība») iepirka pirmās standartkrāsas ūdeles un izveidoja septiņas nodaļas. Sākums bija grūts. Trūka pieredzes un iemaņu. Mācījāties viena no otras. Tika meklēti strādnieki, zvērkopji, speciālisti. Mums laimējās ar pieredzējušu veterinārārstu zootehniķi Laimoni Straupmani, kuram bija prakse zvērkopībā.

Ilggadējais Ventspils rajona kolhoza «Blāzma» priekšsēdētājs Gunārs Poniēks pirmais saprata, ka zvēru ferma būs laba naudas ādere.

Bet fermas vadītājs Gunārs Vanags pieredzi apguva Ventspils zvēraudzētavā.

Kamēr barības virtuve vēl bija tapšanas stadijā, arī gatavu barību zvēriem vedām no ventspilniekiem. Cēla saldētavu. Devāmies pēc padoma uz tuvākajām zvērsaimniecībām Ventspilī un Lubezerē, ar kurām bija labas kaimiņu attiecības.

Fermai paplašinoties, izveidojās brigāde ar 11 nodaļām. Katrā nodaļā bija pa 150–160 ūdeļmātēm. 1972. gada rudenī sāka ierīkot otru brigādi. Tad iepirkām pastelkrāsas, safīra un sudrabpelēkās ūdeles. Turējām nedaudz jenotsuņu. 1978. gadā mītnēs atradās 220 vaislas mātes. Iemācījāmies apstrādāt zvērādas. Bija jau pašiem sava ģērētava.

Tajā laikā jau bija izveidojies arī fermas kolektīvs, uzlabojās darba apstākļi. Selekcijas darba rezultātā ūdelēm izdevās izkopt skaistu akotu un augumu. Mūsu zvērkopes strādāja ļoti labi. Protams, arī darba samaksa pieauga. Par labiem panākumiem jāuzteic zvērkopes Lillija Meiere, Ārija

Ābele, Ina Indriksone, Ārija Damberga, Laima Vēzīte, noliktavas pārzine Vera Kristapsonsone. Par brigadieru 23 gadus nostrādāju es un 24 gadus – Velga Krūmiņa.

Bija arī skumji brīži, kad nācās atvadīties no kolēģa Laimoņa Straupmaņa. Viņa vietā nāca jauna speciāliste Rūta Štromberga. Zootehniķa pienākumus pildīja Gunārs Vanags. Par fermas vadītāju kļuva jaunais speciālists Guntis Ofkants.

«Blāzmas» zvērkopji Velta Rundāle (no kreisās), Inta Vanaga, Valentīna Popjuka, Ārija Ābele, Milda Korķuša un Vera Fedotova.

Rikojām savstarpējas zvēru izstādes un paši piedalījāties republikas skatēs. Vairākus gadus izcīnījām pirmās vietas republikas zvērsaimniecību sacensībā. Braucām ekskursijās uz Latvijas zvērsaimniecībām, kā arī uz Lietuvu un Igauniju. Sveicām gaviļniekus. Notika neaizmirstamās «ādiņu» balles. Mums toreiz apmaksāja sanatoriju ceļazīmes.

Kolēģi papildināja p/s «Blāzma» direktors **Juris Freibergs**: – Lielākais zvēru skaits mums ir bijis 4000 ūdeļmāšu. Kolhoza ziedu laikos 1/3 peļņas deva zvērkopība, pa trešdaļai broileri un olas. Tā kā nebijām specializētā zvērsaimniecība, naudu, ko deva zvēru ferma, ieguldīja citur. No palīg-ražošanas peļņas kolhozs toreiz uzcēla gan skolu, gan visu plašo, labiekārtoto ciematu.

Gunārs Pornieks atceras, cik «plānveidīgi» zvērkopību apgādāja padomju laikos. Pašiem zivju esot pieticis līdz 80. gadiem. Pēc tam zvēriem vesti tunči no Tālajiem Austrumiem – veseliem vagoniem. Jādomā, kažokādām tad vajadzētu būt briljantu vērtībā. Bet nē. Visādas ražošanas nepatīkšanas gadījušās arī pašiem. 1968. gadā uzbūvējuši barības virtuvi, bet 1969. gada lielajā rudens vētrā tai norāva jumtu...

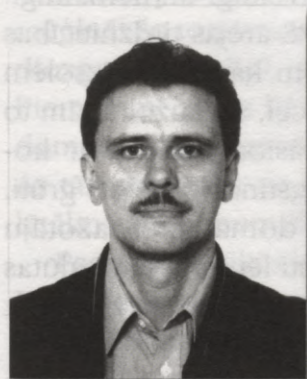
Kad sākās privatizācija un paju sabiedrība grasījās likvidēties, no tās atdalījās visi pārējie dienesti, izņemot zvērkopību. Mums tāds pats liktenis kā «Krimuldai»: kamēr varēja, pumpēja no zvēriem naudu, kas būs tālāk, par to galvu nelauzīja.

Pēdējie zvēri vēl bija 1997. gadā, uz pusi mazākā skaitā. 30 cilvēki palika bez darba. Atdevām parādus. Samaksājām algas. Nupat esam beiguši pārdot pēdējās labās ādas. Vēl zvēru fermā ir sargi. Bet pašā paju sabiedrībā, kuru formalitāšu dēļ vēl nespējam nolikvidēt, – tikai direktors un grāmatvedis.

Varbūt vajadzēja zvēru skaitu samazināt vēl vairāk. Bet, tā kā «Blāzmā» bija ap 20 000 ūdeļu kucēnu, mazāk par 2000 zvēriem turēt galīgi neatmaksājas. Cita lieta, piemēram, «Grobiņai» – ja ir 120 000 zvēru un atstāj 30 tūkstošus, tad strādāt var.

ZVĒRKOPĪBA PASAULĒ UN MĒS

AGRIS NAGLIŅŠ

---

*SIA «Gauja AB» komercdirektors, dz. 1959. g.,
beidzis LU, jurists. Zvērkopība
kopš 1988. gada.*

Zvērkopības nozares pirmsākumi meklējami ziemeļvalstīs. Savvaļā medīto zvēru kažokādas nespēja nodrošināt pieprasījumu ne daudzuma, ne vērtības ziņā. Protams, ziemeļvalstīs ādas arī tiek pieprasītas un lietotas visvairāk. Tajā pašā laikā galvenie modes noteicēji ir valstis, kur valkāt kažokus vai greznoties ar kažokādu izstrādājumiem klimatiskie apstākļi nebūt nespiež. Tās ir Itālija, Grieķija, ASV. Dažādos laika periodos pieprasījums, pēc zvērādām ir vai nu strauji pieaudzis vai noplacis, galvenokārt dažādu modes untumu dēļ. Tiklīdz dabīgās kažokādas skaitījās modernas, strauji pieauga pieprasījums pēc tām, cēlās kažokādu cenas un ražošana kļuva vērienīga. Tiklīdz mode mainījās – notika pretējais. Un tā ražošana viļņveidīgi pieaugusi un kritusies visu 20. gadsimtu. Tajā pašā laikā zvērādu ražošanu ietekmējuši arī citi procesi. Piemēram, pēc PSRS sabrukuma izveidojās brīvais tirgus Krievijā un NVS, tādēļ dažu gadu laikā kažokādu patēriņa ziņā Krievija krasi izvirzījās pirmajā vietā

pasaulē. Tomēr vēsturiski apstākļi veidojušies tā, ka pusi no pasaules ūdeņādām tagad iegūst Dānijā, savukārt vairāk nekā pusi lapsādu – Somijā (sk. tabulas).

Padomju laikos zvērkopībai PSRS pievērsa nopietnu vērību ne tikai kā ražošanas nozarei, kas deva labu eksportpreci, bet, it īpaši pirmsākumā, kā militāri stratēģiskam produkcijas veidam. Latvija bija trešā lielākā (pēc Krievijas Federācijas un Ukrainas) kažokzvēru audzētāja Savienībā. Rēķinot uz vienu iedzīvotāju, Latvija saražoto kažokādu ziņā stabili ieņēma pirmo vietu PSRS. Toreiz viss bija noregulēts precīzi, plānveidīgi un nemainīgi. Visu saražoto produkciju centralizēti nodevām PSRS ārējās tirdzniecības uzņēmumiem, kas to tieši vai caur starptautiskajām kažokādu izsolēm pārdeva pasaules tirgū. Kā jau jebkurai eksportprecei, arī kažokādām to pieņēmēji izvirzīja ārkārtīgi augstas kvalitātes prasības, tomēr ar komandēšanas metodi kvalitāti noturēt vai to paaugstināt bija ļoti grūti. Ekonomikas vadītāji arvien vairāk bija spiesti domāt par ražotāju ieinteresētības paaugstināšanu. Tad arī tika pieņemti lēmumi par valūtas atskaitījumiem no realizētās produkcijas, ko pats ražotājs varētu izmantot ražošanas kvalitātes uzlabošanai.

Tas jau acīmredzot bija «perestroikas» nopelns. Bez pašu ražotāju ieinteresēšanas ekonomika «buksēja». Arī nomenklatūras un ražošanas darboņi un darbinieki vēlējās tikt pie saldā valūtas un ar to saistīto labumu pīrāga. Radās lēmumi par to, ka daļu no nopelnītās valūtas ražotājs var izmantot pašu sociālajām un kultūras vajadzībām. Ražotāji kopā ar attiecīgās ārējās tirdzniecības organizācijas pārstāvjiem varēja doties pat ārzemju komandējumos.

80. gadi sakrita ar strauju attīstības un ražošanas paplašināšanās periodu zvērkopībā. Jā, 20. gadsimtā visvairāk par ūdeņādu vai lapsādu tika maksāts tieši šajā periodā. Tad arī saražoja visvairāk kažokādu un tad šis ražošanas veids virsotni sasniedza arī Latvijā.

Tajā pašā laikā, 80. gadu vispārējā zvērkopības pacēluma rezultātā, ļoti strauji auga tehniskais progress, ražošanas efektivitāte un optimizācija Rietumos. Viņi samērā ātri panāca lielu vienas ūdeņādas (vai lapsādas) pašizmaksas samazināšanos, tātad palielināja konkurētspēju. Salīdzinot ar PSRS, ražošanas pamatprincipos bija milzīga atšķirība. Tur vienam zvēram izbaroja par 1/3 mazāk barības nekā Savienībā, un zvēru barībai galvenokārt izmantoja gan zivju, gan liellopu subproduktus, kas cilvēka

uzturā neder. Mēs bieži vien zvēriem devām ne tikai veselas, augstvērtīgas zivis, bet arī zirga gaļu, biežpienu un pat medu, kas, bez šaubām, ir labi, bet ārkārtīgi sadārdzina zvērādas pašizmaksu. Rietumos saprata, ka zvēram jādod tik daudz un tieši tas, ko prasa viņa organisms. Pārbarots zvērs nav derīgs. Daudzreiz viņi uzsvēra to, ka nav nekāda māksla izaudzēt labu kažokzvēru, ja nav jāreķinās ar izdevumiem. Mēs smējāmies, ka mēslu savākšana zem zvēru būriem arī maksā naudu, tādēļ jā rūpējas, lai to būtu mazāk.

Dzelzs priekšgars jau bija kritis, un mēs sākām pētīt Rietumu ražošanu, mēģināt šo to pieņemt vai izmantot viņu pieredzi. No sākuma to darījām diezgan juceklīgi, bet vēlāk šur tur pat «sitām pušu» konkurentus. Piemēram, zvēru barošanas datorprogrammu mūsu Arnis Veckaktiņš ar domubiedriem izveidoja labāku un vienkāršāku, nekā bija pratuši dāņi. Ar tās palīdzību ne tikai sastāda zvēru barības devas, bet arī aprēķina lētāko un ekonomiskāko barošanas veidu.

Pasaules lielākās kažokādu starptautiskās izsoles ir trīs – Kopenhāgenā, Helsinkos un Sanktpēterburgā. Pēc PSRS sabrukuma palika pirmās divas. Šīs un arī mazākās izsoles – Leipcigas, Sietlas un Ņujorkas – arvien centās piesaistīt sev vairāk ražotāju, preču, jo katra caur viņiem pārdota kažokāda nes peļņu. Pēterburgas izsole faktiski pārstāja darboties, un šīs izsoles klientus sākumā centās pārvilināt gan vieni, gan otri, gan trešie. Mēs to centāmies izmantot un kā no dāņiem, tā somiem mācījāmies sarežģīto ādu šķirošanas prasmi – kā pamanīt apstrādes kļūdas un viltības, kā par vienu ādu iegūt vairāk naudas, tās nedaudz pastiepjot, utt.

Attīstoties brīvvalstij, arvien mazāk palika cilvēku uzturam nepārstrādātu zivju un subproduktu, ko izbarot zvēriem. Zvejnieki un zemnieki strādāja Krievijas tirgum, un tur visam atradās noiets. Sāka trūkt barības. Varbūt šajā grāmatā tas vēl nav pateikts, bet intensīvajā barošanas laikā «Gaujā» vien šie mazie zvēriņi vienā dienā apēda līdz 60 tonnām mazvērtīgo zivju un subproduktu ar vitamīniem un dažādām citām barības piedevām bagātinātas barības. Atradām kontaktus ar zvēru barības piegādātājiem Dānijā un Somijā – sākām no viņiem pirkt un ievest zvēru barību, arī dažādas piedevas, vitamīnus, medikamentus. Izveidojās laba sadarbība, aizguvām ne vienu vien labu lietu.

Vērtīgākais no tehniskajām lietām laikam bija tas, ka pietika prāta par agrāk saņemto valūtu vismaz dažās saimniecībās uzcelt ietilpīgas

saldētavas, kur varēja uzkrāt un uzglabāt zvēru barības produktus. It sevišķi noderīgi tas bija periodos, kad ļoti strauju cenu svārstību dēļ dažādas zvēru barības sastāvdaļas kļuva pārmērīgi dārgas. Ārzemju zvejniekiem vai zemniekiem, kad laimējās laba nozveja vai nebija īpašs gaļas pieprasījums, gadījās lielāki zivju un subproduktu uzkrājumi, bet to glabāšana tur ir ļoti dārga. Mums tas izmaksāja daudz mazāk lētās elektroenerģijas dēļ. Tā mēs tikām pie samērā lētas un labas barības stabiliem piegādātājiem. Dažas saimniecības, «Gauja» un «Grobiņa», kas arī grūtos un sarežģītos periodos bija pierādījušas godīgu attieksmi pret piegādātājiem, saņēma no tiem kredītus barības veidā. «Gauja» un «Grobiņa» diezgan bieži grūtā brīdī izpalīdzēja arī mazākajām saimniecībām, aizdodot tām barību vai medikamentus.

Ar tagadējo pieredzi redzam daudz savu kļūdu. Kāds iecienīts Girgensonas teiciens skan tā: «Lai izdzīvotu, nevajag nekādu brīnumainu recepti, vajag mācēt nedarīt muļķības!»

80. gadu beigās, tikuši pie pirmās valūtas, mēs bieži vien saimniecību starpā bezjēdzīgi sacentāmies, kurš kuru pārspēs. Madonieši mēģināja audzēt ziemēlbriežus, lai iegūtu un pārdotu pantekrīnu, taisīja autoservisus. Gandrīz gadu Zvērkopības apvienības ārējo sakaru daļa meklēja izdevīgākās iespējas iepirkt zobārstniecības kabinetu iekārtas saimniecībām. Izslāpušajai tautai tika pirkti simtiem vieglo automašīnu. Darbiniekiem tika «Žiguli», vadībai – «Audi». Lai atceramies, kā saimniecības sacentās kultūras namu celtniecībā! Par dārgu naudu pirkām zvēru automātiskās dzirdināšanas sistēmas, barības virtuves iekārtas un zvēru mehāniskās barošanas mašīnītes «minkomatik» (mink – ūdele, angļu val.). Šai mašīnītei ir barības tvertne ar šļūteni. Barotājs brauc gar būriem un, ar kāju nospiežot pedāli, pa speciālu cauruli zvēram dozē barības porciju. Ar šo «minkomatiku» viens cilvēks varēja pabarot desmitreiz vairāk ūdeļu (vai lapsu) nekā *fufaikās* gērībušās barotājas ar alumīnija ratiņiem. Ar «minkomatikiem» padodas labāk un ātrāk. Bet tie ir dārgi. Pat ļoti dārgi. 15 000–20 000 ASV dolāru. Aprēķins iznāca interesants. Toreiz tirgus cena vienam ASV dolāram bija 6 rubļi, cik lielas algas, to mēs atceramies, un viss pārējais viegli saskaitāms. Desmit zvērkopes par viena «minkomatika» cenu varēja gandrīz sešus gadus saņemt 120 rubļu algu – un tikai par zvēru barošanu. Drīz vien arī visi sapirktie «minkomatiki» atradās garāžās, un tikai šogad, gandrīz pēc desmit gadiem, «Gauja» pirmā atsāka zvēru automātisko

barošanu. Jo tagad jūtam, ka darbaspēks mums izmaksā daudz, daudz dārgāk nekā agrāk.

Attieksme bieži vien bija dīvaina – ka tikai varētu no tās mašīnas kaut ko noskrūvēt. Atceros, «Grobiņā» pārstāja darboties par dārgu naudu iepirktās barības pārvadāšanas autocisternas automātika. Atbrauca somu speciālisti. Viņi ātri konstatēja, ka kādam labpaticis noraut spilgtos, krāsainos vadiņus pie automašīnas vadības sistēmas bloka. Citur gadījās, ka dārgajā Rietumos pirktajā barības drupināšanas un smalcināšanas iekārtā iekritis... lauznis.

Bija jāsaprot, ka vērtīga tehnika prasa, lai to apkalpotu apzinīgi darbinieki. Un cilvēki nevarēja «pāraugt» paši no sevis. Aizsteidzoties notikumiem priekšā, jāpiebilst, ka šogad «Gaujā», piemēram, ir iepirkta un uzstādīta dārga dāņu zvēru barības smalcināmā iekārta. Bet tagad vairs neviens lauzni tai aparātā iekšā nemetīs.

Ekonomiskās patstāvības sākums tomēr veidojās uz dažādu kuriozu pamata, – ja vien uz to skatāmies ar šodienas prātu, zināšanām un pieredzi. Saņēmām desmitiem, pat simtiem tūkstošu dolāru limitus, tomēr dažu PSRS Ārējās ekonomisko sakaru bankas klerku varā bija noteikt, vai mēs tos varēsīm izmantot. Atceros, Atmodas sākumā kā savdabīgu suvenīru vedu turp laikraksta «Atmoda» eksemplārus krievu valodā. Armēņu izcelsmes bankas darbiniece mūsu labā izdarīja ļoti daudz, īpaši tad, kad kļuva reālas atdalīšanās «briesmas» no Maskavas. Bet Maskavas «Vņešekonombankā» iesaldēti palika daudzi desmiti tūkstošu ASV dolāru kolhozam «Mārupe», padomju saimniecībai «Lubezere» un vēl citiem. «Gaujas» un «Grobiņas» naudu izdevās izglābt burtiski dažu nejaušību dēļ. Minētā bankas darbiniece telefona sarunā it kā starp citu ieteica, cik vien ātri var, braukt uz Maskavu, ko es arī izdarīju. Mums bija rēķins «Vņešekonombankā», mums līdzī bija maksājuma uzdevums no Latvijas Zvērkopības apvienības par dažiem tūkstošiem dolāru, kurus vajadzēja pārskaitīt kādam mopēdu tirgotājam Zviedrijā, jo zvērsaimniecība «Madona» sponsorēja motosportistus, kuriem bija apsoltas rezerves daļas viņu braucamajiem. Kad ierados bankā, manas draudzenes deva nepārprotamus mājienus mūsu naudu steigšus kaut kur pārskaitīt. Zīmogs man bija līdzī. Melnā balzama pudele kabatā, – un tā es tiku pie rakstāmmašīnas celtniecības kantorī, kas atradās blakus bankai. Tur arī uz savu galvu uzrakstīju avansa pārskaitījumu par precēm Zviedrijas mopēdu tirgotājam.

Citur jau vienkārši nebija kur pārskaitīt. Bankas meitenes pārskaitījumus tūlīt akceptēja. Cik izbrīnīts gan būs bijis mopēdu tirgotājs, kad viņa rēķinā negaidīti uzradās vairāk nekā pusmiljons ASV dolāru! Bet galvenais bija izdarīts – nauda bija glābta, un tā lieti noderēja abām zvērsaimniecībām jau neatkarīgās Latvijas laikā.

Diemžēl daudzi saimniecību vadītāji baidījās riskēt vai arī nepaspēja neko izdarīt, lai glābtu valūtu no iesaldēšanas varenajā «Vņešekonom-bankā».

Šādus un līdzīgus darbus, kas saistās ar ārējiem ekonomiskajiem sakariem, šajos gados Zvērkopības apvienībā veica ārējo ekonomisko sakaru daļa, kas vēlāk pārtapa par SIA «Kalme». Man bija gods vadīt šo nodaļu. Bet neapšaubāmi ietekmīgākais, gudrākais, saprotošākais mūsu nodaļā bija Valentīns Sakars, bijušais Zvērkopības apvienības ģenerāldirektors. Ar aso prātu un spilgto humora izjūtu, smalkjūtību, nesavtību un cienījamo stāju viņš prata ne tikai labvēlīgi noskaņot pret Latvijas zvērkopjiem Savienības zvērkopības vadītājus, bet ļoti bieži ātri, ērti un visiem pieņemamā veidā prata panākt kompromisa variantus dažādos strīdīgos, it īpaši sadales jautājumos starp «šīs pasaules varenajiem zvērkopībā» – lielo saimniecību direktoriem Andri Upenieku, Zigfrīdu Girgenonu, Osvaldu Sprūdi un Vladimīru Faļilejevu.

Pateicoties ātrai mūsu reakcijai un labiem kontaktiem, vēl pirms Latvijas neatkarības pasludināšanas panācām, ka pašas saimniecības pēc saviem ieskatiem varēja izmantot daļu nopelnītās valūtas. Tas, protams, stiprināja saimniecību direktoru varu, ietekmi un pašapziņu. Bija jāpaiet ilgam laikam, lai saprastu, ka sagrābt un iekarot naudu vai naudas līdzekļus vēl nav māksla, – māksla ir tos pareizi un efektīvi izmantot.

Īpatnējs, grūts, bet arī interesants bija privatizācijas posms. Vadību vajadzēja uzņemt saimniecību vadītājiem. Lielākā daļa no viņiem, starp citu, centās privatizāciju novilcināt un atlikt uz maksimāli vēlāku laiku. Iemesli tam bija dažādi, bet visbiežāk jau inertums. Labāk ir tā, kā ir, kas to zina, kā būs vēlāk? Ilgi tas tā nevarēja turpināties, drosmīgākie sāka. «Jugla» gribēja privatizēties pirmā. Sasaucām vairākas sapulces. Būdams jurists, centos izskaidrot privatizācijas jēgu, būtību un principus. Sapulce beidzās ar to, ka katram darbiniekam ar saviem priekšlikumiem un vēlmēm lūdzām vērsties pie vadības. Aptuveni trīs mēnešu laikā, arī pēc atkārtotām sapulcēm, neviens strādājošais neizteica vēlmi iesaistīties privatizācijā.

Bija daži, kas jautāja, vai nevarētu piedalīties privatizācijā, neieguldot savus līdzekļus. Tiklīdz saprata, ka privatizācijā jāizlieto sava nauda, – gribētāji pazuda. Atcerēsimies, ka tas notika uz Baltijas Bankas un toreizējo «piramīdfirmu» bankrota fona. Nedaudz vēlāk nāca «Auseklītis».

Visas zvērsaimniecības galvenokārt privatizēja toreizējie vadītāji un vadošie speciālisti, kas ticēja un riskēja, ieguldot savus un aizņemtus līdzekļus, cerot, ka tas atmaksāsies. Tam ir izskaidrojums. Vadītājiem un speciālistiem riskēt bija vieglāk, jo viņi ražošanu arī vadīja, varēja ietekmēt privatizācijas procesu, turpretī strādniekam bija daudz sarežģītāk. Viņš vairāk riskētu, ieguldot naudu lietā, kuru pats nevar ne kontrolēt, ne ietekmēt. Daudziem bija grūti saprast arī to, ka privatizācija ir stipri netaisnīgs process pēc sava galvenā uzdevuma: to, kas līdz šim it kā piederēja visiem, nu sadala daži. Un tagad, pēc ilgāka laika, daudzviet redzam, ka «bagātie arī raud». Vajadzēja māku ne tikai kuģi sagrābt, bet gan savās, gan komandas interesēs to izvadīt cauri dažādām vētrām un bangām – saglabāt ražošanu, noturēt darbavietas, spītīgi un neatlaidīgi gan attīstīties, gan modernizēties.

Vajadzēja daudz nepopulāru lēmumu, ne visiem pietika drosmes tādus pieņemt. Bija jāatsakās no visa liekā uzturēšanas, kas nesaistījās ar ražošanu. Tagad jau to grūti izprast, bet «Gaujā» ilgi sprieda – kā tad var atteikties no bērnu dārza? Kur tad zvērkopji liks bērnus darba laikā? Vai būtu labāk, ja bankrotētu pati saimniecība? Tad vecākiem nebūtu kur strādāt! Bija jāatsakās no padomju laikos plaši izvērstās ciematu celtniecības un to uzturēšanas. Laimīgi bija to saimniecību vadītāji, kam dzīvojamus ciematus laimējās nodot pagastu pārziņā agrāk. Bija arī jāatlaiž daudz cilvēku. To skaits daudzās saimniecībās saruka pat divas un trīs reizes.

* * * * *

Tagad, ar laika distanci, viss jau labāk redzams. Saimniecību vadītāji, sociālisma laikā pieraduši pie sadales, pārdales un «izsišanas» mākslas ražošanas stila, pēkšņi jūtas pārsteigti – tirgus ekonomikā tas kļuvis lieks. Psiholoģiski bija jāpārlēdzas no samērā izšķērdīgās dzīvošanas uz taupīgu un ekonomisku dzīvesveidu. Pēkšņi bija jāsaprot, ka neviens tevi nestutēs un nepalīdzēs. Bet – kā tad tā?!

Viens no pirmajiem triecieniem bija 1992.–1993. gada straujā kažokādu cenu krišanās. Un tas nāca tieši pēc īstiem ziedu laikiem! Kopš tā laika veiksmīgāk darbojās tās saimniecības, kas prata mazāk tērēt. Acīmredzot tas nebija īstais laiks ražošanas modernizācijai un tehnoloģijas uzlabošanai, bet tad tas likās pareizākais ceļš. Darbaspēks gan bija lēts, bet dārgās zvēru dzirdināšanas sistēmas, mehanizētā barošana un pārējie jaunievedumi nedeļa ekonomisku efektu.

Toreiz produkcijas pašizmaksa galvenokārt sastāvēja no barības izmaksām (ap 70%), darba algām, nodokļiem un citiem izdevumiem (ap 30%). Pašlaik attiecības ir otrādas, jo arvien «dārgāks» kļūst darbaspēks.

Viens no vadītājiem, kuru intuīcija nepievīla, bija valsts saimniecības «Gauja» direktors Zigrīds Girgensons. Viņš neaizrāvās ar jaunas tehnikas un tehnoloģiju iegādi. Daudzi «Gauju» kritizēja par konservatīvismu, bet «Gauja» noteica mērķi atnest visu lieko, kas traucēja ražošanai. Nolēma intensificēt ražošanu, izmantojot rezerves, lai padarītu ražošanu maksimāli neatkarīgu no ārējiem apstākļiem – banku kredītiem, barības piegādātāju diktāta utt. Vienīgais, kam pievērsām īpašu uzmanību, – pabeidzām ietilpīgās saldētavas celtniecību, lai saglabātu neatkarību un manevrēšanas iespējas atkarībā no barības piegādātāju diktāta. Ar Z. Girgensona devīzi – «biznesā nav izdevīgi būt negodīgiem» – centāmies nostiprināt attiecības ar dāņiem un somiem, iemantojām viņu uzticību. Tajos pārmaiņu laikos bieži bija tā – varēja arī nesamaksāt par piegādāto preci, pastrīdēties, novilcināt maksāšanas termiņus. Girgensons to nekad nepieļāva, uzskatot, ka biznesā būt negodīgam ir ne tikai labi vai slikti, bet tieši neizdevīgi. Tas «Gaujai» vēlāk atmaksājās ar augļiem. Bija iekarota uzticība. Vēlāk, kad radās kritiskas situācijas, dāņu barības piegādātāji kreditēja «Gauju», tādējādi palīdzot pārdzīvot grūtākos posmus.

1995. gadā Latvijas zvērkopības apvienība pārstāja pastāvēt. Tad izveidojām bezpeļņas organizāciju SIA «Latvijas zvērkopju asociācija», par kuras biedriem faktiski kļuva visas Latvijas zvērsaimniecības. Arī bijusī Latvijas zvērkopības apvienības ārējo ekonomisko sakaru daļa pārtapa par SIA «Kalme» un uz komerciāliem pamatiem palīdzēja zvērsaimniecībām gan zvēru barības, vakcīnu un vitamīnu iegādē, gan kažokādu realizācijā starptautiskajās izsolēs, gan palīdzot nodibināt sakarus ar ārvalstu zvērkopjiem.

Agrāk galvenais uzdevums bija precī saražot, tagad – kā to pārdot. Kažokādu starptautiskajās izsolēs mūsu – bijušo sociālistisko valstu precī apzināti sāka tirgot lētāk. Krievijā, kaut arī tur pieprasījums liels un noieta tirgus labs, augstās ievadmaksas dēļ kažokādas pārdot ir ļoti sarežģīti. Vietējais tirgus cilvēku zemās pirktspējas dēļ ir ļoti nenozīmīgs. Latvijā nevarējām pārdot vairāk par 5% savu ražojumu.

1997. gadā visas zvērsaimniecības jau strādāja kā privāti uzņēmumi. Stāvokli atvieglināja un daudzus «iemidzināja» lielais kažokādu cenu kāpums 1996. gadā. Un daudzi nespēja pretoties kārdinājumam pārkārtot un uzlabot ražošanu, pat arī ieguldīt naudu kur citur. Girgensonam purpināšanu par taupību un padomu, ka jāuzkrāj rezerves, ka nedz banku augstie procenti ir mūžīgi, nedz kažokādu cenas, toreiz negribējās saprast un ņemt nopietni, vienkārši likās, ka viņš ir vecmodīgs. Dzīve nežēlīgi pierādīja, ka Girgensonam bija taisnība. Liktenīgais trieciens Latvijas zvērkopībai, tāpat kā citiem ražošanas veidiem, bija 1998. gada augusts, tā vai citādi pastāvēt pārtrauca daudzas zvērsaimniecības. Tā saucamās Krievijas krīzes rezultātā Latvijā palika tikai 12 kažokzvēru fermas, un tikai piecas no tām turas daudz maz stabili.

Jūtam, ka aizvien grūtāk ir noturēties tirgū. Vienkārši ražot kaut kādu precī arī nav jēgas. Sapratām, ka jāsāk paredzēt uz priekšu – kādam patērētājam ražosim un ko šis patērētājs gribēs nākamajā sezonā. Kopš 1997. gada sākām («Gauja AB») piedalīties vienā no lielākajām kažokādu izstrādājumu izstādēm pasaulē «MEXA» («Kažokādas»), kas no 1996. gada sāka regulāri darboties Maskavā. Kopš tā laika Maskava arī kļuva par kažokādu pasaules galvaspilsētu, vienu no trim lielākajiem centriem un modes noteicējiem pasaulē. Maskavu izvēlējamies par eksponēšanās vietu arī tādēļ, ka mūsu preces galvenais pircējs ir un paliek Krievija.

Jāpiebilst, ka bijušajā PSRS audzēja ūdeles ar garāku spalvu nekā Rietumos. Dāņu īsspalvainās ūdeles sākumā Krievijā nebija lielā cieņā, tomēr Maskavā dāņu ūdele itāļu vai grieķu meistarīgi šūto kažoku izskatā ātri atrada noieta. Mūsu ūdeles daudz labprātāk izmantoja cepuru šuvēji. Dāņu ūdeles kažokāda ir vieglāka, mūsējā – siltāka. Tomēr drīz vien arī krievu pircēji tika pieradināti pie dāņu ūdelēm, un mums savu precī kļuva arvien grūtāk pārdot.

Ir kļuvis pilnīgi skaidrs – konkurēt var tikai ar izcilas kvalitātes ādām. «Gaujā» nopietni sākām analizēt modes tendences, izveidojām nelielu

šūšanas darbnīcu. 90. gadu beigās – mums par lielu prieku – vadošie modes dizaineri atkal sāka plaši pielietot dabīgās kažokādas – un ne tikai šujot kažokus. Kažokādas rotāja vakartērpus, parādījās dažādi aksesuāri. Izrādījās, ka modē vairs nav dabīgās krāsas. Gandrīz tāpat kā tagad katra otrā sieviete, – ja ne krāso matus, tad tos vismaz ietonē. Tā arī ar kažokādām. Liels pieprasījums un līdz ar to laba cena bija gaišo toņu kažokādām, jo tās varēja gan krāsot, gan tonēt, gan balināt. «Gauja» ātri centās paplašināt audzējamo ūdeļu krāsu izvēli, kas arī deva savus augļus. Mēģinājām «sapurināt» mūsu ādu ģērētājus, pierunāt un palīdzēt mainīt tehnoloģiju, ieviest kažokādu tonēšanu un krāsošanu. Tai laikā arī sākām paplašināt savu šūšanas darbnīcu. Atvērām veikalu. Atradām vienu no vadošajām pasaules līmeņa ādu ģērētavām, nodibinājām kontaktus un sūtījām savas ādas ģērēt un krāsot uz Milānu. Labas iespējas ādas apstrādāt, krāsot un tonēt atradām tepat kaimiņos – Igaunijā. Arī tur itāļu meistarū vadībā panākta augsta ādu apstrādes kvalitāte. Pašlaik jau augstvērtīgus pakalpojumus sāk piedāvāt arī dažas Latvijas ģērētavas – «Nākotnes ādminis» Laimoņa Juhņeviča vadībā un rūpnīcas «Elektra» ģērētava uzņēmīgās Natālijas Šmeļas vadībā.

Piedāvājot izcilu kvalitāti un sadarbojoties ar pašmāju modes saloniem un ražotājiem, «Gauja AB» lēnām, bet neatlaidīgi paplašināja un attīstīja kažokādu izstrādājumu ražošanu. Lai arī mūsu sabiedrībā elitāru preču pirktspēja ir zema, «Gaujai» izdevās atrast savu nišu kažokādu izstrādājumu šūšanā. Diez vai kāds cits kažokādu izstrādājumu ražotājs Latvijā ir spējīgs ar mums sacensties. Arī pašlaik «Gauja» domā par nākotnes izredzēm, cenšas paredzēt ražošanas situāciju un pielāgoties tirgum. Jābūt gataviem pielāgoties modes jaunumiem. Piemēram, gandrīz puse kažokādu izstrādājumu Frankfurtes un Milānas gadatirgos bija no cirptas ūdeļādas. «Gaujai» jau ir iestrādes un veikti izmēģinājumi šādu ūdeļādu izstrādājumu izgatavošanai. Nopietni tiek izstrādāta programma ilgākam darbības laikam un kvalitatīvu zvēru ieviešanai, piemēram, dāņu ūdeles iepirkšanai. Tas prasa kvalitatīvu un datorizētu ciltsdarbu. Tas prasa ūdeļādu pirmapstrādes cikla pilnīgu un principiālu maiņu pēc Rietumvalstu standartiem. Ar visu to šodien arī strādājam zvērsaimniecībā «Gauja AB» un sākam veidot nelielu arhīvu – muzeju. Vācot muzejam materiālus, radās ideja par šīs grāmatas tapšanu. Un tā ir realizēta.

DŽĪVOJAM!

ZIGFRĪDS GĪRGENSONS

---

*SIA «Gauja AB» valdes priekšsēdētājs, dz. 1929. g.
Augstākā izglītība. Nopelniem bagātais
lauksaimniecības darbinieks.*

Es vairāk domāju par to, kas būs, nevis – kas bija. Esmu padomju laikos bijis dažādos amatos, arī partijas komitejas pirmā sekretāra krēslā, bet visur katru cilvēku vērtēju pēc tā – iznāks no viņa lietaskoks vai neiznāks. Kas nemācēja strādāt toreiz, tas nemāk arī tagad. Nu, gudri cilvēki jau vienmēr bijuši deficīts. Tagad, pēc privatizācijas, saradies daudz jaunu cilvēku, kam ir uzņēmība, bet nav pieredzes, un kam Dieviņš nav devis būt par vadītāju.

Cilvēki nespēja pareizi izmantot jauno, tirgus situāciju savā labā. Radās iespēja saņemt naudu, dabūt kredītu. Ko tālāk? Kredītus izmantoja nelietderīgi, par rezervēm nedomāja nemaz. Saka, ka Krievijas krīze nogremdēja Latvijas zvērkopjus. Nu muļķības! Pirms krīzes mēs par ādām dabūjām tādu cenu, kāda patiesībā ir nereāla, neiespējami liela. Ja to mācēja pareizi izmantot, radās uzkrājumi zvērkopības attīstībai. Nevajag vainot kapitālismu, padomju laikos gāja tāpat – viens kolhozs uzplauka, otrs gāja dibenā. Un toreiz apstākļi bija vienādi.

Vai Latvijas zvērkopība izdzīvos? Simt procenti! Ja radīsies jauni, talantīgi uzņēmēji, zvērkopībai ir objektīvi attīstības priekšnoteikumi.

Jā, izolēs mūsu ādas joprojām uzskata par Krievijas ražojumu. Bet dānis vai kāds cits ārzemnieks jau arī nav nekāds Dieva eņģelis – viņš grib pārdot vispirms savu preci. Viņi tur nosit mūsu cenas. Bet vajag mācīties izmantot konjunktūru. Lielo izsoļu rīkotājfirmas Kopenhāgenā, Helsinkos ir ieinteresētas, lai viņām būtu vairāk ādu. Ja tu atved labu preci, viņš to pieņems. Nu, ne jau vienmēr visu. Bet mums ir jāgatavojas, lai viņu interese par Latvijas zvērādām vairotos. Pirmkārt, mums tam jāgatavojas, ieviešot Rietumu šķirņu zvērus. Otrkārt, ar ādu pirmapstrādi. Un tajā pašā laikā nedrīkstam aizmirst, cik plaša ir Krievija. Tur ādas vajadzēs vienmēr, jo cepure tur nav domāta lepņībai, tā ir dzīves nepieciešamība – kā tu Sibīrijas salā iztiksi bez cepures?! Un vēl ir noturīgas tradīcijas – kažokādas tur nēsā arī dienviņu novados.

Kāds ir pamatprincips, lai zvērsaimniecība izturētu? Izturēs tie, kas praktiski ievērojami samazinās pašizmaksu. Bet kā tad joprojām strādājam? Viena zvērkopja pārziņā ir 300–400 vaislas māšu, tātad cilvēki nestrādā ar pilnu slodzi. Ārzemēs apkopj visus 1200 zvērus. Un vēl – Latvijā zvērkopes parasti ir sievietes, kam tik milzīga slodze visbiežāk nav pa spēkam. Ir jānāk vīriešiem, un mēs «Gaujā» tam gatavojamies. Un šim cilvēkam jāspēj visu un ātri padarīt, viņam jābūt labi atalgotam profesionālim.

Nedrīkst tērēt neko lieku – liekām ēkām, liekiem darbiniekiem utt.

Pēcgalā vissvarīgākais – realizācija. Galvenokārt tas ir Krievijas tirgus. Ja arī cena ir pašizmaksas līmenī, īpašnieks iegūst uz apgrozījuma rēķina. Bet mazā fermā tas nav iespējams.

Par Latvijas zvērkopību. Tā nebūs tāda, kāda bija padomju laikos. «Ādaži», «Gauja», «Madona», «Tumšupe», «Krimulda» – visiem bija savas saldētavas, virtuves, ciemati un milzīgi izdevumi. Somijā, Dānijā neredz neko tamlīdzīgu. Tur ir liela barības virtuve ar dažiem speciālistiem. Fermas nav lielas, un tās parasti pieder ģimenei.

Domāju, ka tie, kas tagad ir nogrimuši, bez lielām investīcijām nespēs atjaunot ražošanu. Kredīti taču ir dārgi. «Gauja» ir izdzīvojuši arī tāpēc, ka nekad nav ņēmusi kredītu.

Mūsu mērķis – iekarot ar kažokādu izstrādājumiem Latvijas iekšējo tirgu. Sekojam līdž modes pārmaiņām, pieprasījumam – kādi ir modeļi,

kādas krāsas. Cilvēks var izvēlēties ādiņas, pasūtīt modeli, pašūt – mums ir pilns serviss.

Latvija ir viena no desmit valstīm, kas Eiropā audzē kažokzvērus. Nemaz neesam tik nabagi. Bet, kad zvērkopju sanāksme notiek Krievijā, tajā pat prezidents piedalās. Nu, kā cilvēki vērtē – tā ir nozare, kurai pieder nākotne. Ja Latvijas valdība izturētos tāpat? Mēs neprasām naudu, neprasām kredītu, gribam saprātīgus nosacījumus, pēc kuriem varētu normāli strādāt. Nevis aizņemt savu laiku, gudrojot, kā likumu apiet un izgrozīties. Domāju, tas būtu izdevīgi gan valstij, gan uzņēmējam.

Bet! Es nekad vairs negribētu atgriezties atpakaļ tur, kur mēs bijām. Negribu, lai man, direktoram, pa labi sēd partorgs, pa kreisi arodbiedrība, kaut kur kaktā – komsorgs. Kādas muļķības tik tur neesam taisījuši – sapulces, kontroles, biroji! Bet saimniecība tagad stāv uz daudz stabilākiem, stiprākiem pamatiem nekā padomju laikā. Visādā ziņā: finansiālā, speciālistu un darbinieku ziņā. Kādreiz kantorī bija 25 cilvēki, tagad ir pieci. Pietiek.

Kur ir nelaime? Cilvēki vēl nav pieraduši strādāt. Pētījām, kā strādā Somijā. Jā, viņi labi nopelna. Bet, kad pie mums izdomājam paaugstināt slodzi, iespējas nopelnīt, – bieži vien nepiekrīt. Bet jaunie jau sāk saprast, ka vajag labu izglītību, lai varētu nopietni strādāt un pelnīt. Mums arī bija 120 darbinieku, tagad pietiek ar četrdesmit. Pašlaik ir visi apstākļi, lai zvērkopība attīstītos.

ESMU JŪSU KOLĒĢIS

DŽONIJS LINDHOLMS Dānijā

1992. gadā firma «Farmfood» saņēma pirmo kažokzvēru barības pasūtījumu no Austrumeiropas, tie bija igauņu zvēraudzētāji. Tā sākās sadarbība ar trim Baltijas valstīm, vēlāk īpaši Latvija un Lietuva kļuva par ļoti labiem darījumu partneriem.

Pirmās pārdotās izejvielas bija zivju atkritumi lapsu un ūdeļu barošanai. Vēlāk piegādāto produktu sortiments paplašinājās, nāca klāt subprodukti, sausais proteīns un vitamīni.

1992.–93. gadā gandrīz visas zvērsaimniecības Latvijā bija valsts īpašums, izņemot SIA «Ūdele». Pēc 1995. gada privatizējās pārējās saimniecības, to vidū arī lielākās zvēraudzētavas «Gauja» un «Grobiņa». Latvijā vadīt privātu fermu ir izdevīgāk nekā valsts saimniecību. Vieglāk pieņemt un atlaist darbiniekus, kas ietekmē strādājošo attieksmi pret darbu. Iegūto peļņu var dalīt starp akcionāriem. Protams, ir arī negatīvā puse, piemēram, ja kažokādu cenas krītas vai trūkst līdzekļu kādu citu iemeslu dēļ, akcionāriem vai īpašniekiem ir jāatrod finanses kaut vai no savas kabatas.

«Farmfood» vienmēr ir bijušas labas attiecības ar Latvijas fermām, neatkarīgi no tā, vai tās ir privātas vai valsts īpašumā. Sevišķi tad, ja cilvēki, kas tajās strādā un tās vada, ir vieni un tie paši.

Latvijā ir labvēlīga situācija kažokādu zvērkopībai. Jūsu valstī ir zemas darba algas – ap 10–15 DKK (dāņu kronas) stundā. (Salīdzinājumam: Dānijā 120–140 DKK/st.) Bet barības cenas ir tādas pašas kā Dānijā. Kažokādu cenas pašlaik ir pieņemamas, varētu būt iespējama neliela peļņa.

Lielākā atšķirība starp Latvijas un Krievijas kažokzvēru fermām ir darba efektivitāte, mazāks zvērkopju un kantora darbinieku skaits. Bez tam Latvijas zvērkopji var savu produkciju pārdot gan Krievijā, gan Rietumu valstīs. Dānijā ir ļoti augsts efektivitātes līmenis, viens zvērkopis apkalpo 1000–1500 ūdeļu māšu.

Stāvoklis Baltijas valstu zvēraudzētavās, tāpat kā Dānijā, ir dažāds. Mēs esam pieredzējuši, ka daudzas dāņu fermas bijušas spiestas bankrotēt neveiksmīgu investīciju dēļ. Tāpat ir pie jums un Krievijā, kur 90. gadu sākumā daudzas saimniecības strauji mēģināja pārorientēties uz Rietumu tehnoloģiju. Tajā laikā tas bija par agru un pārāk dārgi maksāja. Tagad daudzas no šīm fermām ir slēgtas vai arī atrodas lielās finansu grūtībās.

Tagad stāvoklis ir mainījies, tāpēc īstais laiks mainīt arī tehnoloģijas. Nākotnē vismaz daļa produkcijas būs jāpārdod Dānijas vai Somijas izsolēs, un, lai panāktu to, ka Latvijas zvērkopis par zvērādu saņemtu tikpat, cik dāņu fermeris, ādas jānodod kopīgajai šķirošanai izsolē. To var izdarīt tikai tad, ja ir Rietumu tipa zvēri un Rietumu ādu pirmapstrādes tehnoloģija. Cenu atšķirības starp Austrumu un Rietumu kažokādām pašlaik ir lielas, bet Baltijas valstu zvēraudzētājiem ir visas iespējas ražot tādas pašas kažokādas kā Skandināvijā.

1997. gadā «Farmfood» bija īpaša sadarbība ar «Gauja AB» zvēru fermu. Tā bija Dānijas biznesa un rūpniecības ministrijas atbalstīta programma, kuras laikā Latvijas zvēraudzētājiem tika lasītas lekcijas, rīkotas praktiskas nodarbības par kažokzvēru barošanas programmām, tehnoloģijām, barības virtuvēm utt.

Visā šajā laikā, kopš firma «Farmfood» nodibinājusi kontaktus ar Latviju, mums ir laba sadarbība ar Z. Girgensonu no «Gaujas», L. Laugali no «Grobiņas», kā arī A. Nagliņu, S. Vilciņu un citiem nozares darbiniekiem. Kopumā vienmēr esmu bijis ļoti apmierināts ar sadarbības partneriem Baltijā un ceru, ka arī turpmāk būšu jūsu kolēģis.

FUR FARMING IN LATVIA

One half of the mink in Europe is produced in Denmark (11,9 million), and 70% of polar fox fur are produced in Finland (2,7 million). But Latvia is one of the 10 states in Europe where mink is reared, and one of the 7 states which have foxes.

We can trace the beginning of the fur farming in Latvia since the end of the thirties of the 20th century. Near the border of the city Rīga – in Dreiliņi village there was a polar fox farm owned by Latvia and Norway, and in total there have been 5–6 fur farms in Latvia. After the war, beginning with 1945, a special attention was paid to the fur farms, because they became profitable in relatively short period of time. The first to be developed were Soviet Collective farms «Gauja», «Jugla» and «Madona». Herds of polar fox and mink were purchased and cultivated.

Fur farming was profitable, and in 1962 there were more than 70 fur farms in the republic. But in Soviet period the production was very strictly planned with a guaranteed supply of food, construction works and purchases of furs, and the state was interested in the development of specialised fur farms.

During the Soviet period the fur farming was a good branch for export production. Everything was regulated to be precise, planned and invariable. The produced goods were delivered to the foreign trade businesses of USSR in a centralised way, and they either directly or via the international fur fairs sold the production on the international market. The examiners of export goods established very high quality requirements for the furs. After sales the decisions were taken about the currency allocation from the sold production, which could be used by the producer to improve the quality of their work.

It was impossible to facilitate the economy without the interest of producers. Different managers, officials and just dextrous people made efforts to get to the tasty pie of foreign currency and the benefits related with it. Different decisions were elaborated on the possibility to use part of the earned foreign currency for social and culture purposes.

The eighties were the period of a very rapid development and expansion of production in fur farming. This was the particular period when the payments for the mink and polar fox fur were the highest.

At the end of the eighties there were 26 fur farms in Latvia. The year 1989 set up a

record in fur production, when the farms of Fur farming Association produced approximately 1 100 000 furs, including nearly 800 000 mink furs.

After the establishment of an independent state of Latvia the privatisation of the fur farms took place, and it was a very hard and complicated process. There was a necessity for the representation of this branch's specialists to protect the economical interests of the fur farm specialists and ensure the possibility for the fur farms to use subsidies, as it is done in other countries. In 1994 the Latvian Fur breeders Association was established for this purpose. The members of the Association are 23 fur farms.

In 2000 12 fur farms are still remaining. The majority of the furs are produced by «Gauja AB» Ltd., Shareholding company «Grobiņa», Farmers household «Stirnas», «Mārupe» Ltd. and collective farm «Lāčplēsis».

During the Soviet period Latvia was on the 3rd place in the Soviet Union as to the amount of the fur production, and by the number of furs per one citizen – on the 1st place. But at that time the only possible form was a state owned enterprise. Now these enterprises have been changed into private companies. The internal relations of the owners during the privatisation of the fur farms have often caused problems to the production interests when changing the ownership of the fur farms. If the owners were able and were skilled enough to co-ordinate their activities, to study and implement the more effective foreign innovations in the fur farm business, if they could find business partners, then they managed to stabilise their company. One of the managers whose intuition proved to be correct was the director of the Fur farm «Gauja» Zigfrīds Girģensons. He was not keen on new techniques and purchases of new technologies. There were many who criticised «Gauja» for their being too conservative, but the business had the aim to get rid of all excessive impediments to the production. And even more – a decision was taken to intensify the production by use of reserves, so as to ensure the maximum independence of the business from the external influences, like bank loans, dictatorship of the food suppliers etc. The motto of Z. Girģensons – «It is not profitable to cheat in business» was the basis for the strengthening of the relationship with Denmark's and Finland's colleagues, for ensuring their approval. In times of changes sometimes the situations happened when the payment for the delivered goods was not received, when the payment time limits were exceeded. The management of «Gauja» never allowed such situations to happen, because they believed that fraud in business is not a «good» or «bad» category, but that it is really unprofitable. And this attitude brought fruitful results for the farm. They had won the credibility. And this was the basis for the development of a completely new relationship. When there was a critical situation, then the colleagues from Denmark credited «Gauja» to help them to survive the crisis.

During the recent years a good success has been seen in the fur farm «Stirnas», with just one owner. The «Stirnas» has the most interesting variety of Western type animals, new updated technologies, they successfully export part of the furs. For several years the owner of «Stirnas» Roberts Šakins has a contract with a Swedish company selling him the animal food.

The Latvia's fur farmers always have considered the co-operation with foreign states to be very important. But it was very difficult, in fact nearly impossible to begin such co-operation. In Soviet times the republic was completely dependent from the kindness of Moscow. Still every possibility to purchase live stock from Denmark, Norway or Finland, to study the latest achievements in the specific technology was made use of. It is an interesting fact that the professionals' willingness to acquire exceptionally high quality animals was so great that they managed in the Soviet times with the support of friends to import illegal sable for the fur farm «Ādaži», and the live stock later on were purchased from there for a high price by farmers from Denmark and Finland.

The fur farmers of Latvia understand that they have to propose excellent furs of Western breeds for the competitive market. At the same time they are thinking about the necessity to train the fur farmers to take care of 1000–1200 breeding femals, as it is done in the Western countries. That would mean that we have to calculate the positive economic effect of masculine labour force in this branch of economy.

Today we can say that the fur farming is well on the way to stabilisation. It can be seen from the fact that those fur farms which have gone bankrupt are purchased by their colleagues. Such is the situation with the Krāslava fur farm, the animals from which were purchased by the Saldus fur farm, The Ventspils fur farm is reorganised in «Redes» Ltd. under the ownership of the owner of «Stirnas».

New specialists are gaining professionalism next to such famous universally recognised professionals as Biruta Birģele, Arvids Krastiņš, Alfrēds Miķelsons, bringing into the branch more progressive technologies, more productive contacts with foreign colleagues. The chief specialist in zootechnics of the «Gauja AB» Ltd. Arnis Veckaktiņš has developed a computer software for the feeding of the animals, which is more convenient and easy to use than the software suggested by specialists from Denmark.

It is profitable for all the private fur farms of Latvia to make investments to develop excellent quality furs. For example, «Gauja AB» Ltd. is co-operating with the fashion-shops in our country as well as with eminent foreign professionals. Nearly half of the fur articles at the fairs in Frankfurt and Milan were innovations – they were made from sheared mink. «Gauja» and «Lāčplēsis» also are beginning to adopt similar processes. Serious attention is paid to the elaboration of a long-term sustainable development program and to the development of an excellent breeding animals. Those activities require a computerised high quality breeding work. As serious a work as the replacement of the pelting technology with a Western one.

Recently «Gauja AB» Ltd. has undertaken the development of a small archive – museum. The idea about the development of such a book was inspired by the collection of the materials for the museum.

ЗВЕРОВОДСТВО В ЛАТВИИ

ИСТОРИЯ И СЕГОДНЯ ЗВЕРОВОДСТВА ЛАТВИИ

2000 год. Прошло 55 лет возрождению отрасли звероводства после войны.

1945 год – создаются зеросовхозы «Югла» и «Гауя», а в 1946 году – совхоз «Мадона». На первом этапе наряду с основным производством пушнины – совхозы производят продукцию растениеводства и животноводства.

В 50-х годах создаются 4 зверохозяйства «Латпотребсоюза». В это же время начинают заниматься звероводством и другие совхозы и колхозы: «Айнажи», «Лубезере», «Кримулда», «Адажи», «Марупе», «Озолайне», «Лачплесис», «Накотне» и другие.

В начале 60-х годов в республике насчитывалось более 70 хозяйств, имеющих зверофермы.

Не все смогли рационально заниматься производством пушнины, мелкие и убыточные зверофермы постепенно ликвидировались и к 1985 году осталось 25 хозяйств, имеющих зверофермы, в т. ч. 9 совхозов, 12 колхозов и 4 хозяйства «Латпотребсоюза».

В 1989 году в республике было произведено наибольшее за всю историю Латвии – более 1 млн. шкурок пушных зверей.

Руководство зооветеринарной частью в республике на первом этапе осуществляли специалисты звероводства Алевтина Анисимова и Нина Зобкова, а в 1968 году было создано Главное управление звероводства во главе с Антоном Упеником, в последствии, после его назначения директором совхоза «Гауя» – возглавил Алфредс Страутс.

В последствии управление было реорганизовано в Звероводческое производственное объединение и первым генеральным директором стал Владислав Андреев, его сменил Валентин Сакарс. С 1985 года Объединение возглавил Андрис Упеникс.

Сейчас, после ликвидации и реорганизации совхозов и колхозов, количество звероферм уменьшилось и к началу 2000 года их осталось 13, которые в 1999 году произвели пушнины – 288,5 тыс. норки, 8,8 тыс. лисицы и 11,5 тыс. песца.

Звероводческое объединение ликвидировано, однако, руководители и владельцы зверохозяйств и ферм сочли нужным создать Ассоциацию звероводов Латвии. Председателем Ассоциации избран Андрис Упениекс, его заместителем Зигфридс Гиргенсонс.

А. Упениекс

ВЕТЕРИНАРНАЯ РАБОТА

После окончания института в 1949 году направлена на работу в совхоз «Гауя» на должность старшего ветврача, где проработала 7 лет.

Условия тех лет никак нельзя сравнить с теперешними. В связи с отсутствием холодильника, мясо – рыбные корма для текущего расхода хранили в приспособленном помещении – под деревянным навесом, с боков обтянутым мелкой металлической сеткой.

Хозяйство кроме пушных зверей (норок, лисиц и песца) имело коров, лошадей, свиней и кур.

В январе 1961 года назначена главным инспектором – зоотехником по звероводству Министерства сельского хозяйства Латвии, а с 1969 года – заместителем начальника главного управления звероводства, впоследствии реорганизованного в Звероводческое производственное объединение.

Производство пушнины ежегодно увеличивалось.

Увеличение производства пушнины потребовало улучшение работы по подготовке и воспитанию кадров специалистов – зоотехников и ветеринарных врачей, звероводов.

Из Латвийской сельхозакадемии с 3-го курса зоофака были направлены студенты Лев Вершинин, Иван Олейченко и Юрий Лочмелис для прохождения учебы в Московскую ветеринарную академию со специализацией по звероводству. В дальнейшем хозяйства сами направляли на учебу в Москву в Ветакадемию стипендиатов и, таким образом, обеспечивали отрасль кадрами зоотехников и врачей.

В хозяйствах сложились коллективы специалистов – зоотехников, ветврачей с большим опытом производственной работы, глубокими знаниями отрасли, проработавшие в хозяйствах по 25–30 лет. Необходимо отметить большой вклад в развитие и совершенствование звероводства в совхозе «Мадона» зоотехников М. Ф. Аталс, В. Р. Кучминской, ветврачей Г. Я. Аталс и Д. И. Озола, в совхозе «Гауя» ветврачей – И. Я. Стопини, зоотехников А. И. Далечина, М. И. Ивановой, Н. С. Макаровой, в совхозе «Югла» – ветврача Е. Я. Шемонаевой, зоотехников Л. И. Сверчковой, П. Ф. Козел, в совхозе «Гробиня» – ветврачей Н. П. Тихоновой, С. Шире, зоотехников И. С. Олейченко,

А. Горбунова, в совхозе «Лубезере» – зоотехников В. А. Сверчкова, В. Полицане, в н. о. х. «Кримулда» – зоотехника Б. Биргеле, в колхозе «Адажи» – ветврача А. Я. Шмидте, зоотехника А. Я. Крастиньш, Б. Зирне, в колхозе «Накотне» – А. Я. Микельсонс.

Высокие экономические показатели в звероводстве Латвии достигнуты благодаря большому самоотверженному и созидательному труду звероводов, зоотехников, ветврачей, других специалистов и руководителей хозяйств.

А. Анисимова

ЗООТЕХНИЧЕСКАЯ РАБОТА

Клеточное звероводство – молодая отрасль и, к моменту создания первых специализированных звероводческих хозяйств в Латвии (послевоенные 1945–46 годы) не было ни достаточно разработанных научных методов, ни большого практического опыта по разведению пушных зверей.

Первым объектом звероводства была серебристо – черная лисица и песец.

В 1947–48 годах в зверохозяйства была завезена темно – коричневая американская норка, разводимая к тому времени в клетках.

Переломными в звероводстве стали 50–е годы. В это время лисица и песец переводятся в клетки. Поголовье норки – в одноярусные 2–х рядные шеды. Эта система позволила улучшить условия работы и повысить производительность труда по лисице в 1,5 раза, а по норке 2–3 раза.

Вторым значительным этапом в развитии звероводства стали 60–70 годы. В эти годы резко возрос спрос на клеточную пушнину, особенно на норку, производство которой должно было увеличиться в 2–2,5 раза за пятилетку.

Лисица. Серебристо – черная лисица – это трудноселекционируемый вид зверя. Зоотехники хозяйств, применяя жесткую выбраковку, отбор лучших зверей, подбор по принципу «лучшего с лучшим», создавали стада лисиц, как называют в звероводстве «желательного типа». К 80–м годам хорошие стада были созданы в совхозах «Югла», «Гауя», научно – опытном хозяйстве «Кримулда». Лучшим стадом было стадо совхоза «Мадона». Бывший главный зоотехник этого хозяйства М. Ф. Аталс, зоотехник – селекционер В. Р. Кучминская вместе с коллективом звероводов лисьей фермы вывели свой тип серебристо – черной лисицы. Шкурки мадонской лисицы имели большой размер, чистый окрас, прекрасное густоволосое опушение.

Отдавая долг моде и спросу – в отдельные годы в зверосовхозах разводилась и цветная лисица: платиновая, красная, бежевая, белая с черным рисунком – «арктический мрамор».

Норка. В начале разводилась стандартная темно – коричневая норка, а в 1956 году в совхоз «Югла» из Норвегии завозится белая, серебристо – голубая, пастелевая. В 60–е годы цветное норководство начинает бурно развиваться. В зверосовхозы Латвии завозится пастелевая норка, серебристо – голубая, сапфировая, черная норка. Завоз по импорту племенной норки способствовал улучшению товарных стад.

Совхозы «Гауя», «Гробиня», «Мадона», «Лубезере», «Кримулда», зверофермы колхозов «Марупе», «Адажи», «Лачплесис» – почти ежегодно выращивали от 4,7 до 5,5 щенков на одну самку. Шкурки этих хозяйств реализовались по высоким ценам на Международном Ленинградском пушном аукционе.

Второе место по производимой пушнине занимала норка пастель. Совхозы «Мадона», «Гробиня», «Айнажи», «Лубезере» и «Кримулда» разводили пастель среднего тона, совхоз «Гауя» – темного.

Дикая норка завезена в 1969 году в совхоз «Мадона» из Дании. В последствии так же завозили из Франции и Англии в другие хозяйства.

К 90–м годам хозяйства Латвии производили более 40 тыс. шкурок дикой норки.

Серебристо–голубая норка не получила большого распространения. Она разводилась в совхозе «Югла», небольшое количество в «Кримулде», на зверофермах колхозов «Лачплесис» и «Накотне». Лучшее стадо этой породы было в совхозе «Югла» – заслуга в этом Людмилы Ивановны Сверчковой – главного зоотехника совхоза. Стадо этой норки было утверждено племенным.

Песец. В первые годы развития звероводства в Латвии песца разводили мало. В середине 50–х годов, благодаря его плодовитости, поголовье резко возросло, что привело к перепроизводству шкурок песца. Хозяйства на это отреагировали резким сокращением поголовья. В республике были ликвидированы крупные песцовые фермы в совхозах «Гауя» и «Павилоста».

В 1971 году из Норвегии в совхоз «Мадона» завозится «норвежский» песец – впоследствии получивший название «вуалевый». Это были крупные звери с коротковолосым опушением, чистого голубого окраса. Впоследствии «вуалевый» песец стал преобладающим. Производство песцовых шкурок в 1990 году достигает 75 тыс. штук.

Н. Зобкова

СОВХОЗ «ГАУЯ» – 000 «ГАУЯ АВ»

В период становления совхоза большая роль принадлежала руководителям и специалистам – директор Иван Макаров (1950–60 г. г.), главный ветврач Василий Междиемс (участник гражданской войны, красный латышский стрелок), 25 лет руководил бригадой Алфред Рудзиньш.

Дальнейшему росту производства, повышению культуры труда и быта много энергии вложил Константин Арманс (1960–74 г. г.). Он был интеллигентный и весьма требовательный руководитель. За время его директорства предпочтительно строилось жилье, культурно – бытовые объекты, пионерские лагеря и др. К. Арманс постоянно требовал повышения уровня знаний от специалистов и мастерства от звероводов.

После ухода на пенсию К. Арманса, директором до 1985 года работал Антон Упениекс. За 10 лет его работы совхоз отличался стабильно высокими показателями, систематически выполнялись все плановые задания – по росту производства, продаже пушнины государству, получению прибыли. Это достигалось за счет соревнования между бригадами, звероводами, в целом между специализированными звероводческими совхозами. За достигнутые успехи коллектив совхоза был награжден переходящим красным знаменем ЦК КПСС, Совета Министров СССР и ВЦСПС – это была очень большая награда!

В 1985 году директором был назначен Зигфрид Гиргенсонс. В совхозе был разработан реальный перспективный производственный план и намечены культурно – бытовые мероприятия. Для обеспечения их выполнения необходимы были значительные средства, которые должно было дать звероводство. Было предусмотрено увеличить маточное стадо с 23 до 37 тысяч зверей, произошли изменения в организации труда звероводов, что позволило увеличить нагрузку на одного зверовода с 350 до 450 маток.

В 1991 году «совхоз» был переименован в государственное хозяйство.

За время существования хозяйства здесь освоили профессию зверовода ряд поколений работников. Большая заслуга в этом наших ветеранов. Это бригадир Алфред Рудзиньш, Надежда Тарасевич, Татьяна Клепикова, Анна Беляева, Елена Шванфельд, Ефросиния Романова.

Передовиками звероводства Латвии были Мария Лининя, Нина Петрова, Аусма Зандберга. Более 50 звероводов были участниками ВДНХ и награждены медалями. За отличные показатели в работе ряд специалистов и рядовых работников награждены орденами и медалями. Среди них бывший главный зоотехник Анатолий Далечин,

управляющая зверофермой Нина Макарова, главный ветврач Инара Стопиня, зоотехник Мария Иванова, бригадиры Просковья Арнитис, Нина Буша, Майга Гайгале, Скайдрите Роля и другие.

Сейчас госхоз приватизирован – 000 «Гауя АВ». Ряд ветеранов продолжают добросовестно работать, подавая пример молодым кадрам – это Инара Стопиня, Скайдрите Роля и другие. Хорошо работает молодое поколение – Вера Портнова, Любовь Кузнецова, Зоя Анташкина, Любовь Дорофеева, Дзинтра Пурениня.

В последнее пятилетие (1995–2000 годы) в звероводстве Латвии произошли существенные изменения. Как во всем мире, так и у нас все зависит от спроса на пушнину и от ее цены. Главным критерием при этом является себестоимость продукции, которая зависит от многих составляющих: трудовые затраты, корма, обработка шкур, а так же качество реализуемой пушнины. Наивысший удельный вес в себестоимости – корма. В 1996 году на одну голову выращенной норки в госхозе «Гауя» было затрачено 63 кг корма, а в 1998 г. – только 49 кг.

Сейчас у нас в «Гауе» корма для зверей не содержат ни одного продовольственного продукта, что идет на питание человеку. Мы используем для корма только отходы продовольствия. Так принято во всем мире. Мы многому научились у своих коллег датчан и финнов. Следует отметить, что в Дании производят почти половину всей мировой пушнины норок.

Во вторых, долгое время «Гауя» славилась племенными качествами выращиваемых зверей, например, темно – коричневыми норками своим темным цветом и размером. Сейчас мы стараемся свое стадо разнообразить. Стараемся увеличить удельный вес коротковолосой норки, выращиваем шесть окрасов – темнокоричневую, пастель, сапфир, «деми баф», серебристо – голубую, «сканблак» (скандинавскую), применяем скрещивание с нашей темно – коричневой норкой.

*М. Иванова,
А. Вецкактыньш*

СОВХОЗ «ЮГЛА»

Совхоз «Югла» был создан в январе 1946 года на базе двух небольших ферм с поголовьем 85 самок серебристо – черных лисиц и 18 голов голубого песка. Располагался совхоз на песчаном пустыре около г. Риги.

Первым его директором был бывший уполномоченный Министерства внешней торговли СССР Михаил Жуков, при содействии которого были созданы также зверосовхозы «Гауя» и «Мадона».

Энергичный и инициативный Михаил Жуков за 12 лет работы превратил совхоз в крупное специализированное хозяйство. Были построены норковая и лисья фермы, холодильник, административное здание, клуб, магазин, столовая, детский сад. Гордостью совхоза была механизированная кормокухня.

Главным же принципом работы директора было – строгий режим экономии по статьям расходов, не снижая выхода щенков и качества пушнины. Зверосовхоз «Югла» в то время был самым высокорентабельным хозяйством в отрасли страны.

После ухода М. Жукова совхоз «Югла» стал терять свои позиции лучшего хозяйства. Частая сменяемость директоров, бесперспективность совхоза в пригороде, передислокация его в Тумшупе, в связи со строительством жилого массива Югла в непосредственной близости от совхоза, все это влияло не только на коллектив хозяйства, но и на производственные показатели совхоза.

С 1950 года в совхозе «Югла» работает Людмила Сверчкова. Она начала работать зоотехником норковой фермы, затем зоотехником – селекционером и, наконец, главным зоотехником совхоза. Под ее руководством норковая ферма совхоза стала лучшей в республике по выращиванию серебристо – голубой норки.

В 1971 году главным зоотехником совхоза «Югла» становится Петр Козел.

Все стадо лисицы и часть норки переводится в Тумшупе, там – будущее совхоза.

Большинство бригадиров, работающих в совхозе, начинали свою деятельность звероводами. Как лучшие по показателям работы, имеющие организаторские способности в дальнейшем работали бригадирами. Такими были: Валентина Акопян, работала в совхозе с 1964 года, а бригадиром с 1968 г., Ольга Жерносенко, Прасковья Карзова, Наталья Охота, Клавдия Керис в совхозе работала в 1948 года.

Ветеринарную службу длительное время возглавляла Елена Шемонаева, работала в совхозе с 1954 года до ухода на пенсию.

С 1949 года по настоящее время веттехником работает Галина Шпулева. За добросовестный труд награждена орденом.

За многолетнюю историю совхоза рядовыми звероводами работали десятки добросовестных, исполнительных и любящих свое дело женщин. Им обязаны совхоз и руководство за выполнение планов производства пушнины и других показателей. Среди многих хочется отметить лучших: Регина Журня, Нина Антонова, Зинаида Лобанова, Вера Авсюк, Евгения Тимофеева, Антонина Неделина, Елена Бровкина, Валентина Козлова, Нина Луковская, Велта Салмане, Надежда Стадуб, Анна Зятькова, Дзинтра Бухановская, Екатерина Салей,

Антонина Пупликова, Лидия Бухановская, Дарья Матиюк, Анна Цимане, Ирина Цветкова и многие, многие другие.

Сейчас от крупного совхоза «Югла» на старой территории осталась одна небольшая бригада норок ООО «Акотс-1». Основное хозяйство совхоза перебазировано в поселок Тумшупе, а там, на базе совхоза создано крестьянское хозяйство «Стирнас».

*Н. Зобкова,
А. Упениекс*

КРЕСТЬЯНСКОЕ ХОЗЯЙСТВО «СТИРНАС» В ТУМШУПЕ

В мае 1991 года бывшее отделение совхоза «Югла» стало госхозом «Тумшупе».

В 1994 году, после приватизации, появилось единственное в Латвии крестьянское хозяйство занимающееся звероводством – «Стирнас».

К этому времени маточное стадо на звероферме было 14 тыс. норок, 1800 лисиц и 1000 песцов.

Против совхозных штатов значительно сократили специалистов. Теперь вместо 30 «управленцев» имеем: управляющего фермой, ветеринара, механика, бухгалтера и двух конторских работников. Всего в хозяйстве работают 50 человек.

Хочу особо отметить наших лучших работников: Анна Гапонюк, Лидия Богоцкая, Леонида и Николай Козловы, Татьяна Пышкайло, Майя Акашева.

Нам так же принадлежат зубоветеринарный кабинет, где работает моя жена, и цех пошива меховых изделий.

У нас нормальные отношения со шведской фирмой «Джим Раймонд АБ», сотрудничество с ней началось еще в 1991 году, когда резко снизились поставки кормов из России. Шведы были первыми, которые помогали нам.

Р. Шакинс

«ГРОБИНЯ» – ОТ СОЦИАЛИЗМА К КАПИТАЛИЗМУ

1 января 2000 года зверохозяйству «Гробиня» исполнилось 40 лет. За эти годы директорами работали:

- Алфред Страутс с 01.01.1960 г. по декабрь 1963 г. – первый директор и создатель совхоза;
- Савелий Соловьев – декабрь 1963 г. 18.01.1975 г.;
- Лев Вершинин – с 18.01.1975 г. по 20.04.1982 г.;

– Освальд Спруде – с 20.04.1982 г. по 01.10.1993 г.;

– Лаймонис Лаугалис – с октября 1993 года.

В 1960 году в совхозе было 281 лисица и 2423 норки, в т. ч. 1939 самок, и в присоединенном хозяйстве «Павилоста» было 1519 норок, в т. ч. 1260 самок и 687 песцов. Наибольшее (рекордное) поголовье зверей было в 1991 году – 25,4 тыс. самок норки.

Для улучшения породного состава совхоз систематически завозил зверей из Финляндии, Дании, Бельгии, Эстонии и России. В свою очередь и мы продавали свой племенной молодняк.

В период моей работы главным зоотехником работал Иван Олейченко. Он был знающий, энергичный, подвижный и дисциплинированный специалист. Его освободили от работы в сентябре 1991 года. Он приветствовал и поддерживал антигосударственный путч происшедший в Москве. Главным зоотехником стал уважаемый бригадир 7-ой бригады Анатолий Горбунов. Главным бухгалтером работала Астрида Укстиня, главным инженером – механиком – Лаймонис Лаугалис, главным ветеринарным врачом – Солвейга Шире.

Хозяйство крупное, работающих было 377 человек, в т. ч. звероводы – 164. Следует отметить, что у нас в то время были поля, всего 424 га, 40 дойных коров. Автотранспорт – 22 грузовые машины, 4 автобуса, 3 легковых и 2 спецмашины.

В 1983 году вырастили 95,2 тыс. норки и 3300 шкурок лисицы, в т. ч. отправлено на экспорт 49 тыс. шкурок.

В 1990 году «Гробиня» отмечала свое 30-летие. Были отмечены передовики производства, ветераны труда, которые работали со дня организации совхоза. Среди них заслуженный ветеринарный врач республики – Нина Павловна Тихонова, награжденная орденом Ленина.

Латвия независимая страна, но получилось так, как в этой песне «Даудз ту ман солии, маз томер деви», ибо после 10 лет независимости Латвия в Европе самая отстающая страна. За очень короткий срок была разорена промышленность и сельское хозяйство.

О. Спруде

МАРУПСКИЙ ВАРИАНТ

Звероферма в «Марупе» создана в 1967 году. Заслуга в создании фермы – ее первого руководителя Яниса Грига.

Из «Адажи» завезли 720 норок, а через год моточное поголовье увеличили до 1620 норок.

Ветеринарный врач Янис Ренигер и зоотехник Хелена Масальска,

выполняя зооветеринарные работы по всей ферме, каждый в отдельности руководил своей бригадой. Я ведал кормоцехом и тоже имел свою звероводческую бригаду.

С приходом в качестве председателя колхоза Константина Хвостового и главного зоотехника Марты Медне – звероферма значительно увеличилась.

К этому времени Янис Григс стал заместителем председателя, а фермой стала руководить Мирдза Грига.

Наше хозяйство многоотраслевое, каждая отрасль дополняет и взаимно помогает одна другой.

Г. Олюкалнс

КООПЕРАТИВНОЕ ХОЗЯЙСТВО «ЛАЧПЛЕСИС»

По имеющимся данным в конце 30-х годов, в районе Лиелварде, некий рижский фармацевт Путныньш выращивал серебристо – черных лисиц. Ферма называлась «Яунпуцес». Звероводом здесь работал Сласпортс. Ферма давала большой доход. Соседи, видя это, тоже занялись выращиванием лисиц.

После войны (1945 г.) поголовье лисиц было национализировано и передано в «Заготживсырье», которое создало на этой базе ферму «Сенчи» – «Латвияс судраблапса».

В 1958 году происходит ликвидация «Л. С.» и на базе ее, с соглашения владельцев, создается колхозная звероферма.

В 1960 г. колхоз «Лачплесис» закупает 30 самок песца и 30 норок. Некоторое время спустя закупает в колхозе «Таурупе» 600 норок.

Так начало развиваться и процветать звероводство в к/х «Лачплесис».

В 1984 году руководителем становится Рута Павловска, в 1988 году начала работать Бирута Биргеле и Дзинтра Бриеде, теперь она стала руководителем зверофермы.

Дз. Бриеде

КАКОЙ БЫТЬ ФЕРМЕ СЕЙЧАС?

Звероводческое хозяйство, которое имеет законченное производство – выращивание зверей, выделка шкур, пошив меховых изделий – более жизнеспособно. При этом руководитель такого хозяйства должен быть энергичным, оптимистичным и иметь торговые связи.

Судя по прогнозам меха вновь становятся модными, это касается коротковолосой пушнины.

Звероведам нужно больше общаться и делиться своими соображениями по части спроса на виды пушины, стоимости шкурок, рынков сбыта.

Задача нас, старшего поколения, побеспокоиться о воспитании кадров молодых специалистов.

Проработав 11 лет в «Гробине» я перешла работать в «Кримулду». Здесь царил особый дух, чему способствовало взаимное интеллигентное отношение в коллективе.

Теперь я пенсионерка, однако не отказываюсь помочь консультацией, если кто приглашает.

Б. Биргеле

ИСТОРИЯ ЗВЕРОФЕРМЫ «НАКОТНЕ» (ныне – ООО «Оникс АБ», – ранее «Скабардис»)

В 1967 году колхоз «Накотне» за большие достижения в производстве был награжден орденом Ленина. Председатель колхоза – Артурс Чиксте никогда не останавливался на достигнутом. Намечались большие планы по улучшению благополучия колхозников, строительству, в. т. ч. звероферм.

В 1968 году началось строительство фермы, а осенью завезли зверей. К этому времени на работу был приглашен опытный зверовод Алфредс Микельсонс, проработавший на ферме более 20 лет. Зверей завозили из хозяйств «Гауя», «Адажи», «Салдус». Кормами временно обеспечивались за счет Салдусского зверохозяйства. Со временем звероферма превратилась в солидное предприятие с «законченным» циклом – выращивание и забой зверей, выделывание шкурок, пошив меховых изделий.

В 1989 году руководителем фермы стал Гунарс Филоненко, по специальности инженер. Он быстро освоил премудрости звероводства, стал заботливым хозяином.

М. Биеранде

САЛДУССКОЕ ЗВЕРОХОЗЯЙСТВО («ТУРИБА»)

Зверохозяйство создано в 1960 году, а в следующем были завезены 1000 норок. Одновременно строились шеды и холодильник.

В 1982–85 годах выращивали нутрии (завезли из Эстонии), а прекратили из-за отсутствия соответствующих помещений.

Салдусские звероводы всегда контактировали с звероведами Минсельхоза – была дружба и взаимопонимание.

Первым зоотехником был Алфредс Микельсонс (1961–68 г. г.). 24 года проработала зоотехником Майя Клява (1970–94 г. г.). Ветериарными врачами были Зента Кабуце и Расма Плуksна. С 1962 года работает Дагния Норкуса, с 1964 года – Ливия Бредава, Зинга Зауриня и Велта Шлаура. С 1965 года – главным бухгалтером Дайна Домбровска, 26 лет работает бригадир Аустра Карклия. Длительное время директором работал Ритварс Рупуцис, с ноября 1999 года – директор Айнарс Рожковс.

А. Рожков

ГУЛБЕНСКОЕ ЗВЕРОХОЗЯЙСТВО («ТУРИБА»)

Хозяйство организовано 3 октября 1953 года в «Летес». Осенью были закуплены первые звери, а летом 1954 года появились щенки. Основное строительство фермы завершено в 1957 году.

Первым директором был Наум Грибов, проработавший в хозяйстве 4,5 года. Дольше всех директорствовал Гунтис Элстиньш – 16 лет, Зайга Вискне – 9,5 лет. С октября 1997 года – Вайра Версе. Более 30 лет проработал главным бухгалтером Янис Эглитис. Зоотехниками хозяйства в разное время работали Ансис Янковский, Виктор Сверчков, Аустра Озолиня, Рита Аузиня, Лония Курпниеце, Василий Соловьев, Нина Павлова.

Хозяйственной частью с 1955 года по 1991 бессменно руководил Валдис Гаганс.

2000 год хозяйство встретило с поголовьем 976 лисиц и 819 песцов. На ферме работают 36 человек.

В. Версе

СНАЧАЛА БЫЛ СОВХОЗ «МАДОНА», ЗАТЕМ – ГОСХОЗ, ТЕПЕРЬ А/О «МАДОНА АБ»

История совхоза начинается с 1946 года, когда на базе ликвидированного конно – прокатного пункта было начато строительство сооружений звероводческих ферм. На следующий год из Эстонии завезли первую партию серебристочерной лисицы – 210 самок и 70 самцов. В то время в совхозе работало 27 человек (один зверовод обслуживал 19 самок и 6 самцов). Из транспорта – 1 грузовая автомашина и 4 лошади. Жилой фонд... 5 квартир.

Через 40 лет со дня организации совхоза на звероводческих фермах основное маточное стадо составляло 1700 лисиц, 12 тыс. норок и 810 песцов.

Все 50 с лишним лет хозяйством руководили и работали опытные специалисты. Первым директором был Шаманцев, затем 5 лет Г. Иващенко. По 15–17 лет директорствовали Петр Чутчев, Павел Битениекс, Владимир Фалилеев. Первым зоотехником совхоза были Пышкин, Сергей Илларионов, Адольф Краснов, Татьяна Кост, проработавшие по 2–3 года. А с 1955 года по 1983 год главным зоотехником работала Мария Аталс.

После М. Аталс главным зоотехником работал Михаил Илларионов (сын Сергея), Устименко Александр (зять М. Аталс) и Алексей Павлюченко.

Долгое время, с 1973 года по 1990 год, главным ветврачем работал Гунтис Аталс (муж М. Аталс), до него работали непродолжительное время Моисеев, Римма Еремеева, Нина Кузнецова, Мария Ермилова. Длительное время (до Г. Аталса) работал Гунар Штраус. С 1990 года ветврачем в хозяйстве «Мадона» работает Дзинтра Озолия.

Большой вклад в развитие хозяйства внесли проработавшие много лет Таисия Ярвис, Александра Боршунова, Евгения Харитонова, Александра Петрова, Анна Александрова, Надежда Бейтан, Антонина Жеглова, Павел Жеглов, Анастасия Кузнецова, Алина Битениек, Зинаида Ермолаева, Пелагея Киселева, Зоя Зимец, Валентина Кучминская, Валентина Старикова, Лина Дзенис, Алексей Гончаров, Иван Стариков, Василий Миронов, Алоиз Пизелис, Савелий Павлов, Георг Розенберг, Алберт Силс, Антонина Павлова, Валентина Изотова, бухгалтер Павел Яковлев, Варвара Григоренко.

Многие работники хозяйства за высокие производственные показатели, достигнутые в труде, награждены правительственными наградами, ценными подарками. Совхоз был постоянным участником Всесоюзной выставки.

Наряду с ветеранами, проработавшими много лет и внесшим огромный вклад в развитие производства, нужно отметить ученых, помогавших совхозу. Звероводство, как отрасль, возникла в последние предвоенные годы и быстрыми темпами стала развиваться после войны.

Постоянно в хозяйство приезжали специалисты и ученые из России. Среди них надо отметить Виталия Афанасьева, Михаила Абрамова, Елену Ильину, Дмитрия Беляева, Нахима Перельдик, Александра Русских, Георгия Кузнецова, Анатолия Скрябина.

Совхоз «Мадона» был своего рода кузницей кадров. Здесь проходили серьезную практику студенты Московской ветакадемии, Белорусской сельхозакадемии, Якутского университета, Барнаульского сельхозинститута, Московского зоотехникума и другие.

Многие зоотехники и ветврачи, поработав в Мадоне, уходили на

самостоятельную работу в другие хозяйства: Валерий Померянцев, Виктор Брылин, Петр Козел, Скайдрите Козела, Иван Олейченко, Валерия Ширяева, Василий Сычев, Юрис Лочмелис, Виталий Харитонов, Тамара Харитоновна, Валентина Бейтан, Марина Устименко, Галина Девеева, Гунтис Литавиетис.

В 1991 году приказом Министерства земледелия Латвии совхоз «Мадона» переименован в госхоз.

В 1996 году началась новая история и новые названия – А/О «Мадона АБ».

М. Аталс

... И ОБЯЗАННОСТИ ВЛАДЕЛЬЦА

Сейчас у нас работают 25 человек, в том числе на звероферме – зоотехник, ветеринар и четыре зверовода.

На ферме содержим только норок, но все звероводческие сооружения (шеды, кормоцех, холодильник и др.) сохранено как в лучшие годы. При целесообразности производство пушнины можно сравнительно быстро восстановить, звероводы в основном остались в поселке.

Комунальное хозяйство – жилые дома, котельную, очистные сооружения – все безвозмездно передано местным властям.

В. Фалилеев

РАССКАЗ ПРОФЕССИОНАЛА

ООО «Сенгауя» работает третий год. Хозяин зверофермы – известный специалист звероводства. Три периода работы рассматривается в рассказе: колхоз «Адажи», ООО «Уделе» и «Сенгауя».

Начало фермы относится к 1998 году, когда из Швеции завезли 300 самок черных скандинавских и красно – коричневых норок. Используя кредиты в «Сенгауях» были построены шеды, кормоцех и холодильник.

Одновременно в рассказе уделено много места описанию деятельности ООО «Уделе».

Арвид Красыньш

СПЕЦИАЛИСТЫ И ЗВЕРОВОДЫ «КРИМУЛДЫ»

Когда в 1959 году ликвидировалась лисья ферма «Сенчи» Лиелвардской волости, половину зверей купила «Кримулда». Тогда же в Кримулду переехали три семьи звероводов – Апсиши, Канцани и Трейгути, а так же зоотехник Петерис Музис.

В 1961 году завезли первых норок. К 1970 году на ферме было 2500 норок и 630 лисиц маточного стада.

Руководителем фермы стала Бирута Биргеле, а зоотехником Майя Улме.

На базе нашей зверофермы обучались и повышали квалификацию бригадиры звероводства других хозяйств. Руководила курсами Рута Эйхе. Лекции читали известные специалисты – Арвидс Вискне, Мария Аталс и другие.

Работать на звероферме было престижно, поэтому подбором звероводов занимался лично главный зоотехник хозяйства Марис Эйхе.

В 1996 году, как и многих в то время в Латвии, в целом по хозяйству в Кримулде возникли финансовые трудности. Единственное, за счет чего можно было поправить дела, было звероводство.

В 1997 году ферма была приватизирована. И в первый же год явный провал – катастрофа. Более 20 лет деловой выход щенков на самку составлял 4,5–5 голов, а тут ...–2,7 щенка. Отсюда убытки, банкротство – ликвидация зверофермы.

М. Улме, Н. Феодоров

ОТ ЗАЖИТОЧНОГО «ЛУБЕЗЕРЕ» К «ЭЗЕРУ»

В 1958 году решено было создать в совхозе звероферму. Для этого были построены шеды и приобретены племенные звери – норка, лисица и песец (в последствии выращивали только норку).

Вскоре директором стал Карлис Узулиньш, который звероводству уделял основное внимание. За время его работы (1961–72 г. г.) звероферма значительно увеличилась. Его сменил Павел Овдак (1972–80 г. г.), во время работы которого построили цех обработки шкур, реконструировали холодильник и кормоцех. Хозяйство работало стабильно и прибыльно, в т. ч. и от звероводства.

Но критические, всем известные 90-ые годы!

Осенью 1993 года звероферма была приватизирована – ООО «Эзерс», количество зверей уменьшилось вдвое. Но, как многие

зверофермы, мы не смогли выжить и осенью 1998 г. зверей ликвидировали, а ферма «Эзерс» полностью ликвидирована в марте 2000 года.

Г. Ивановс

ЗВЕРОВОДСТВО В ЕВРОПЕ И МЫ

Половина производства шкурок норки в Европе приходится на Данию (11,9 млн. штук), а шкурки лисицы (песца) 70% на Финляндию (2,7 млн. штук).

В советское время производство пушнины планировалось – производство, продажа государству, цены, поставка на экспорт. С началом «перестройки» и в первые годы независимости в Латвии возникла проблема с получением кормов для зверей. Нужно было находить новых поставщиков (т. к. Россия отказала) – это были в основном датские и скандинавские фирмы, доставка кормов осуществлялась пароходами. Этими вопросами занимался отдел внешнеэкономических связей (позже на этой базе организовалось ООО «Калме»).

Все вопросы экспорта, импорта, расчетов по валюте осуществлял отдел ВЭС, а позднее «Калме».

Прошло время, когда спрос на пушнину «бежал» впереди производства. Времена изменились – настала проблема сбыта. В республиках бывшего Союза спрос на нашу пушнину резко упал (свою пушнину сложно реализовать!), на аукционах в Хелсинки и Копенгагене наша пушнина неконкурентноспособная (качество меха и обработка шкурок другие). В результате низкие цены, себестоимость шкурок выше цены, а отсюда убытки, банкротства, сокращение производства.

ООО «Гауя АБ» своевременно приняло меры по реорганизации производства, был введен жесткий режим экономии, добиваемся повышение качества пушнины.

А. Наглыньш

Reģistrācijas apliec. nr. 000330791. Formāts 70x90/16.

Izdevniecība "Avots" SIA, Aspazijas bulv. 24, Rīgā, LV 1050.

Iepiesta un iesieta "Tipogrāfija Ogrē" SIA, Brīvības ielā 31, LV-5001, Ogrē.

1877

Zvērsaimniecības 2000.g.

Zvērkopība

LATVIJĀ

GRĀMATA PAR MĪLESTĪBU

Zvērsaimniecība

*"Gauja AB" nesēn sāka
veidot arhīvu-muzeju. Vācot muze-
jam materiālus, radās doma par zvēr-
kopības grāmatu. Nu tā ir jūsu rokās.
Sākumā šķita — iznāks tikai atmiņu krājums.
Bet speciālisti, zvērsaimniecību vadītāji,
īpašnieki un zvērkopji apliecināja, ka šī nozare
nav izzudusi, lietpratēji tikai mācās strādāt sa-
vādāk. Grāmatas autori stāsta par
mīlestību. Ir tādi arodi, kur nelīdz
tikai zināšanas un augstu skolu
diplomi vien. Tāda ir arī
zvērkopība.*

2000-4
L-201